

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

2

ROČNÍK 13 (45)

Nastal čas změn

(Vize „Armáda 2025“)

Tiše, ale naléhavě přišel čas změn ve výcviku a bojovém použití útvarů a svazků AČR. Teoretik vojenské vědy B. Engels ve své práci „O taktice pěchoty“ napsal, že taktika se mění tehdy, když jsou zavedeny zbraně či technologie vyšší účinnosti, nebo když se zásadním způsobem mění podmínky bojové činnosti.

Myslím, že tyto podmínky jsou nyní v AČR naplněny zejména z těchto důvodů:

- a) reformou ozbrojených sil byl částečně změněn úkol AČR (vyšší náročný podíl expedičních činností s nasazením v širokém spektru úkolů),
- b) dochází k zařazení nových zbraňových a informačních systémů do výzbroje,
- c) profesionalizace a zmenšení počtů AČR vede k nutnosti lépe a náročněji cvičit vojáky, a tím přispět k jejich ochraně na bojišti a vyšší efektivitě nasazení,
- d) asymetrická bojová činnost s překvapivým zahájením konfliktů vede k nutnosti přezkoumat dosavadní způsoby výcviku a vedení boje.

Nutnost změn bych prezentoval na těchto příkladech:

1. Mechanizovaná rota po sesednutí už zřejmě nikdy nebude útočit v bojové linii (zkušební cvičení 33. VS se simulátory MILES ukázalo, že rota útočící v linii byla do 15 minut zničena, ať se vojáci sebelépe kryli).
2. Rota, prapor a brigáda zřejmě už nikdy nevytvoří druhý sled, protože na to prostě nebudou mít dostatek sil (nebude to vyžadovat ani protivník, protože laviny tanků už nepojedou).
3. Tanky nové generace přestanou mít charakter samostatného druhu vojska a stanou se tak jako v první světové válce doprovodnou zbraní pěchoty.
4. Mechanizovaná rota zřejmě už nikdy nebude bránit opěrný bod, spíše bude „kontrolovat“ území o podstatně vyšších rozměrech.

Jinými slovy, všechny výše uvedené argumenty ukazují na to, že je třeba rychle definovat podmínky a způsoby, v jakých budou druhy vojska AČR bojovat, zpracovat nové programy přípravy, bojové řády (předpisy) pro změněnou bojovou činnost a připravit organizační a materiální zabezpečení výcviku. Dosavadní bojové řády byly vlastně jen modifikací řádů Varšavské smlouvy, byť s celou řadou pozitivních změn, zejména v oblasti organizace boje.

Na druhé straně rozšířené spektrum úkolů operací (bojové, asistenční, humanitární, policejní, záchranné a jiné) vyžaduje důkladnou připravenost v celé šíři dovedností.

Změněná taktika mechanizovaného vojska bude spočívat zejména v:

- ☐ absenci lineárních útoků a obrany;
- ☐ snaze ovládnout a kontrolovat dominantní a rozhodující terénní a infrastrukturní předměty (výšiny, soutěsky, mosty, důležité budovy apod.),
- ☐ nasazení většiny sil a vyčlenění jen malých záloh,

- ❑ nasazení úkolových uskupení od nejnižších stupňů,
- ❑ společných operací s letectvem od nejnižších stupňů,
- ❑ využití modernizovaných tanků jako jádra úkolových uskupení se schopností přinést na bojiště největší palebnou sílu,
- ❑ využití technických prostředků pro „kontrolu a monitorování prostorů“,
- ❑ využití polních komunikačních systémů ke zkrácení procesu plánování a vedení boje,
- ❑ využití nových palebných prostředků k palbě na maximální dálky ve dne i v noci,
- ❑ realizaci prvků přežití a ochrany na bojišti s cílem eliminovat ztráty,
- ❑ vedení netradičních manévřů od nejnižších stupňů (obchvat, prosakování).

Je nutno akceptovat další souvislosti:

- ❑ Cílem operace nebude ovládnout, ale často jen kontrolovat území. Cílem nebude konečné vítězství, ale často jen odvrátit útok či úder;
- ❑ Pěchota bude připravena převzít funkce strážní, policejní, humanitární, záchranné a jednoduché úkoly ženijní, zdravotní či chemické služby (univerzálnost);
- ❑ Celkově boj bude probíhat s menší intenzitou, s překvapením, ve velkých prostorech, bez jasných bojových sestav, sousedů a rozhraní, s častými přeskupeními a změnami situací;
- ❑ Bude vzrůstat význam samostatnosti a aktivity velitelů na nejnižších stupních, využívání místních zdrojů a spolupráce s místním obyvatelstvem (jazyková připravenost);
- ❑ Nasazení sil v koalici a často společně s orgány policie, bezpečnostních a záchranných služeb a útvarů.

Správa doktrín Ředitelství výcviku a doktrín (ŘeVD) rozpracovává v současné době vizi „Armáda 2025“, jejímž cílem je analyzovat a představit všechny hlavní tendence a atributy rozvoje zbraní, technologií a způsobů vedení bojové činnosti do roku 2025.

Z této práce zřejmě vyjdou následující závěry:

„Voják 3000“ bude:

- ❑ podroben větším fyzickým, psychickým a odborným nárokům,
- ❑ vybaven podstatně modernějšími prostředky boje a ochrany jednotlivce,
- ❑ podporován podstatně sofistikovanějšími prostředky kolektivního útoku a obrany,
- ❑ bojovat v koalici v náročných geografických a meteorologických podmínkách,
- ❑ požívat důvěru a akceptaci domácí i světové veřejnosti.

Poslední bod je důležitý proto, že akceptace veřejnosti, průběh a ohodnocení vojenské služby umožní vybírat kvalitní personál. Z hlediska potřeb AČR je nutno upravit personální a vzdělávací systém tak, aby na vyšší funkce vybíral ty nejlepší a motivoval ke službě v bojových jednotkách.

U ŘeVD byly rozpracovány hlavní zásady a principy provádění základního a specializovaného výcviku mužstva. Tyto budou v průběhu roku 2004 rozpracovány do programů výcviku a dalších souvisejících dokumentů a aplikovány od 1. 1. 2005.

Část těchto zásad je již realizována od 1. 7. 2003 a spočívají zejména v zavedení:

- ☐ podstatně vyšší fyzické a psychické náročnosti výcviku,
- ☐ ucelené koncepce rozvoje fyzické a psychické odolnosti,
- ☐ výchovy k pozitivním morálně-volním vlastnostem (týmová práce, motivace, úcta k autoritám apod.),
- ☐ institutu dílčích postupových kritérií a přezkoušení,
- ☐ závěrečných několikadenních přezkoušení ve VVP spojených s prvky přežití a kontrolním testováním,
- ☐ zvýšeného důrazu na výcvik v širokém spektru úkolů (zdravotní, policejní, ženijní, chemická, psychologická, jazyková příprava, CIMIC),
- ☐ širšího využití simulační a trenažérové techniky,
- ☐ rozfázování základního výcviku do logicky členěných a na sebe navazujících částí.

Positivní zkušenosti jsou s využíváním soubojového simulátoru MILES v základním a specializovaném výcviku, ale i ve výcviku organických jednotek AČR. Výcviková základna Vyškov připravuje v současné době jednotku „opozičních sil“, která by sloužila jako soupeř při výcviku se simulátory MILES. Tento způsob „prověrky“ bude uplatňován při závěrečných cvičeních jednotek do zahraničních misí a může být použit i při kontrolním cvičení ostatních druhů vojsk a služeb (Vojenská policie, strážní jednotky apod.).

VVP jsou připraveny výcvik všestranně zabezpečit. Plánuje se další rozvoj VVP v oblasti rozvoje speciálních cvičišť (boj o osadu, bojové dráhy jednotlivce, ohňové dráhy apod.), dovybavení modernizovanými systémy stavění cílů, které rozšíří spektrum plněných střeleckých úloh a dobudování sociálního a logistického zázemí. Výcvik by tedy měl být více soustředěn do VVP, které umožní hlubší manévr, variantní výcvik a činnost v neznámých a náročnějších podmínkách.

Je připravována nabídka zvláštních účelových kurzů, které by rozšiřovaly spektrum výcviku a prohlubovaly určité oblasti (výcvik boje v zimě, v noci, v osadě, přežití, výcvik na získání druhých odborností apod.).

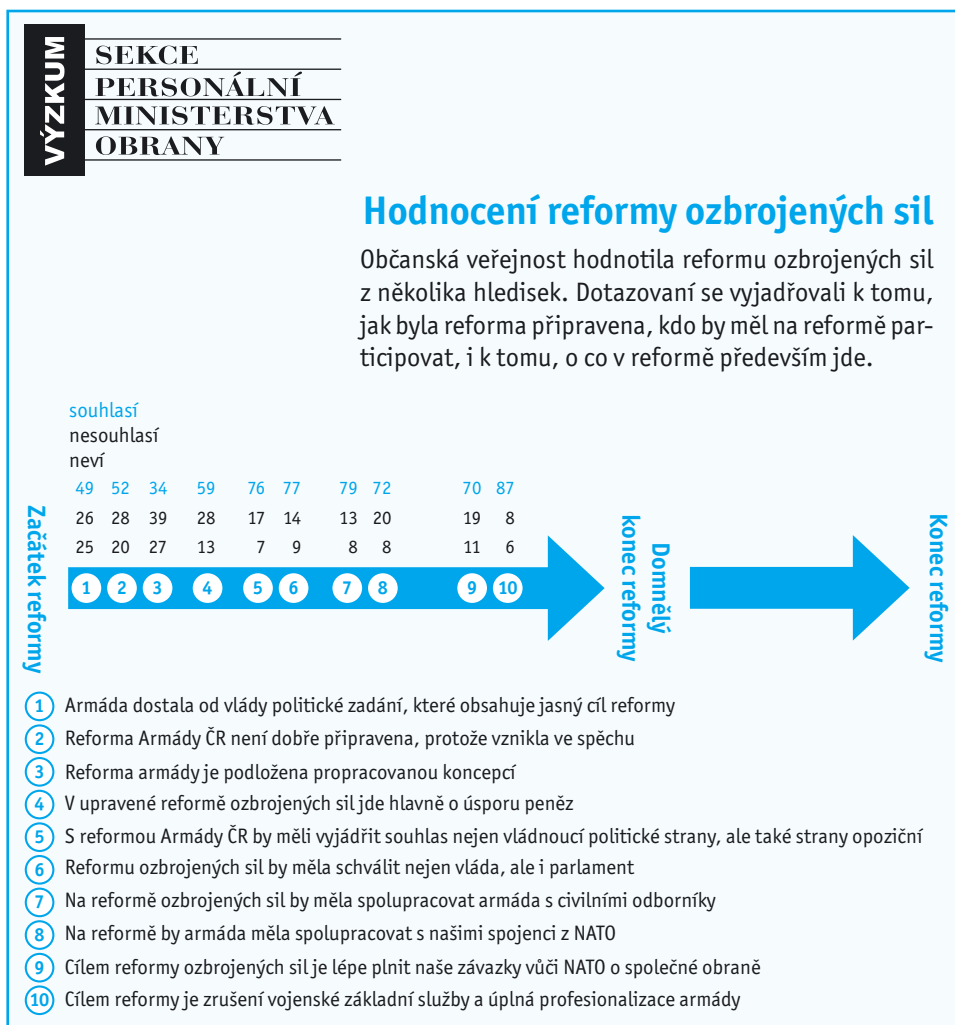
Ve výcviku organických jednotek je rovněž možné použít výše uvedené principy. Pozornost by měla být věnována:

- výuce změně taktiky druhů vojsk,
- sladění od nejmenších celků (dvojice, družstvo, četa),
- činnosti v neznámém terénu v náročných klimatických podmínkách,
- sladování úkolových uskupení od nejnižších stupňů (družstvo, osádka, četa, rota),
- součinnosti mezi druhy vojsk od nejnižších stupňů,
- fyzicky náročné činnosti spojené s pěšími přesuny na velké vzdálenosti,
- záměně ve funkcích a získání druhé odbornosti (oprávnění),
- rozvoji jazykových schopností jednotky v širokém spektru jazyků,
- prohloubení všech dovedností zvyšujících schopnost přežití na bojišti,
- ovládání, ošetřování, opravám a odsunům veškeré techniky, zejména techniky málo početných odborností (zdrav., spoj. apod.),
- posilování kolektivního ducha jednotky,
- všem dalším opatřením, která zvýší schopnost přežití jednotky na bojišti.

ZÁVĚR

Dle mého soudu jsou změny v organizaci výcviku a bojového použití druhů vojsk nutné. ŘeVD je připraveno přinést svůj vklad do tohoto procesu. Proces je však komplexní a ohraničují jej systémy personální, finanční, vzdělávací, logistické, informační a jiné.

Pouze společný koordinovaný postup zabezpečí vycvičeného, ukázněného a spokojeného vojáka. Na druhé straně je faktem, že nyní existuje jedinečná a zřejmě i jediná příležitost tento systém výcviku a bojového použití racionálně změnit.

Aspekty světové integrace a globalizace

Článek se zabývá velmi aktuální problematikou současného světa, tj. aspekty světové integrace a globalizace. Ty se projevují protiklady globalizačních a civilizačních souvislostí, obranných doktrín a výdajů, deficitu veřejných rozpočtů a reformních opatření k jejich snížení. Protiklady zasahují jak do národního, tak nadnárodního rámce. Tuto problematiku výrazně ovlivnily válka v Afghánistánu s mandátem OSN a válka v Iráku vedená spojenci, v jejichž čele stály Spojené státy americké bez mandátu OSN. Na jedné straně válku hodnotí představitelé USA jako historický úspěch. Na druhé straně se však objevily i hlasy, že George Bush dal v sázku věrohodnost Ameriky, když učinil z iráckých arzenálů, jež dosud nebyly objeveny, hlavní argument pro vstup do války. Pod narůstajícím tlakem tak prezident USA jmenoval komisi k zahájení vyšetřování informací amerických tajných služeb. Války ve své historii potvrdily eskalační tendence většiny aspektů světové integrace a globalizace.

Integrace, chápána v obecném společenském prostředí, označuje spojování prvků a vazeb, účelové odstraňování různorodostí, rozporností a neadekvátností prvků, vazeb a funkcí systémů i nesouladu v jeho vlastnostech. Je to proces vedoucí ke zlepšení odolnosti i trvalé vnitřní soudržnosti systémů fungujících v obecném společenském prostředí.

Světová integrace

Integrace, zvláště v ekonomické logistické oblasti, propojuje podniky s jeho dodavateli a obchodními partnery a ve svém důsledku ovlivňuje až konečné zákazníky celými logistickými řetězci, rozšiřujícími se i na zpětné toky (horizontální dimenze integrace), které zohledňují ekologické likvidace výrobků, staveb, a dalších aktivit ekonomické činnosti po skončení jejich životnosti, jako výsledků činnosti v obecném společenském prostředí.

Dále jde o propojení a logistické sladění výroby s vývojem, s tvorbou strategií a s marketingem. Jde o propojení jednotkových funkcí, od podniku počínaje, tj. od úrovně operativní až po úroveň strategickou (vertikální dimenze integrace).

Příčiny společenské integrace mohou být velmi rozdílné, od dobrovolného spojení ve snaze získat lepší hospodářské výsledky, lepší životní podmínky až po vynucené spojení z důvodů efektivního řešení ekonomických problémů. Integrace může být horizontální u prvků se stejnou nebo podobnou činností. Integrace vertikální úspěšně slučuje (spojuje) prvky s navazující činností. Konglomerátní integrace spočívá ve slučování prvků s různou činností.

Formy integrace prvků se realizují na základě kooperace spočívající na uzavření smlouvy o tichém společenství, o sdružení za účelem rozšíření podnikatelské činnosti, či uzavřením kartelové dohody s ohledem na cenové, odbytové, výrobní a kondiční možnosti. Dále tyto formy integrace prvků probíhají na základě koncentrace kapitálu. A to fúzí, ke které dochází sloučením nebo splynutím prvků nebo převodem či přechodem jeho podstatné části. Další možností je vytváření dceřiných společností skoupením jejich akcií na finančním trhu.

Světová globalizace

Globalizace po své první fázi, charakterizované rozvojem informačních technologií, je nyní spjata zejména s mohutným rozmachem ekonomiky a dalších společenských procesů a souvislostí v celosvětovém měřítku.

V širším pojetí tento globální jev uvádí trh, právo, politiku, vědu a techniku, zdroje (lidské, surovinové, potravinové, finančně-měnové), farmaceutické, medicínské, ekologické, bezpečnostní a vojenské aktivity, biotechnologické a informační technologie do takových souvislostí, jež přinejmenším začínají problematizovat, respektive relativizovat autonomii jednotlivých států.

Evropský trh s více jak 600 milióny lidí, kteří nabízejí jak levnou, tak kvalifikovanou práci, má rozsáhlý vliv na globální vývoj. Tento vývoj je zřejmý i z informace o Evropské unii, kterou poskytuje **tab. 1.**

Mezi cíle Evropské unie především patří:

- dosahování stále se upevňující jednoty evropských národů,
- zajišťování vyváženého a trvalého hospodářského a sociálního pokroku, zejména vytvořením prostoru bez vnitřních hranic, posílením hospodářské a sociální soudržnosti a zřízením hospodářské a měnové unie,
- potvrzování své identity na mezinárodní scéně prováděním společné zahraniční a bezpečnostní politiky včetně společné obrany,
- posilování ochrany práv a zájmů občanů členských států zavedením občanství Evropské unie,
- rozvíjení úzké spolupráce v oblasti justice a vnitra.

K úspěšnému dosažení svých cílů je Evropská unie vybavena komunitární legislativou, která se uplatňuje ve všech patnácti členských státech, rozpočtem, institucemi a orgány společenství. Ty tvoří:

- **Evropský parlament**, jehož členové jsou voleni přímým všeobecným hlasováním. Parlament hraje zásadní roli v procesu demokratické kontroly, vypracování, úprav a přijímání evropských zákonů a dává návrhy pro politiku směřující k upevňování Evropské unie. Hájí lidská práva a udržuje kontakty se všemi demokraticky zvolenými parlamenty.
- **Evropská komise**, která plní úkoly kolektivně a v naprosté nezávislosti na svých národních vládách, které jmenují své zástupce do komise. Komise vypracovává návrhy zákonů a činnosti na evropské úrovni. Kontroluje jejich plnění a koordinuje řízení společné politiky v jednotlivých oblastech. Jmenování členů Evropské komise musí být schváleno Evropským parlamentem, který má také právo vyslovit jim nedůvěru.
- **Evropská rada**, v níž zasedá vždy jeden z ministrů z každého členského státu, a to podle oblastí činnosti. Předsednická země se stává hostitelskou zemí této rady. Rada a Evropský parlament schvalují právní akty Evropské unie podle návrhů, které vypracovala Evropská komise. Evropská rada sdružuje hlavy států nebo vlád členských zemí. Jejím členem je i předseda Evropské komise. Tato rada se schází nejméně dvakrát do roka, aby definovala globální politické orientace Evropské unie a v rámci evropské politické spolupráce prostudovala aktuální mezinárodní problémy.
- **Soudní dvůr** je nejvyšším soudním orgánem Evropské unie. Skládá se ze soudců jmenovaných společnou dohodou členských států a z generálních advokátů. Zajišťuje práva při výkladu a provádění smluv.

Tab. 1.: Evropská unie v uskupení 15 členských států. Byla založena 7. února 1992 v Maastrichtu

Členská země	Hlavní město	Bývalá měna	Nová měna	Rozloha km ²	Počet obyvatel (mil)	HDP 2001 mld. eur	Standardní DPH %
Belgie	Brusel	frank	euro	30 158	10,2	256,5	21
Dánsko	Kodaň	koruna	koruna	43 094	5,3	181,0	25
Finsko	Helsinky	marka	euro	338 000	5,1	135,9	22
Francie	Paříž	frank	euro	550 000	60,4	1 463,7	20
Irsko	Dublin	libra	euro	70 000	3,7	115,3	21
Itálie	Řím	lira	euro	301 263	57,6	1 216,6	20
Lucembursko	Luxemburg	frank	euro	2 586	0,5	21,5	15
Německo	Berlín	marka	euro	356 854	82,0	2 071,2	16
Nizozemsko	Amsterdam	gulden	euro	41 864	15,8	429,1	19
Portugalsko	Lisabon	escudo	euro	92 072	10,8	122,9	17
Rakousko	Vídeň	šilink	euro	88 945	8,1	210,1	20
Řecko	Atény	drachma	euro	131 957	10,5	130,9	18
Španělsko	Madrid	peseta	euro	504 782	39,4	651,6	16
Švédsko	Stockholm	koruna	koruna	450 000	8,9	234,6	25
Velká Británie	Londýn	libra	libra	242 500	58,6	1 431,2	18
Celkem				3 244 075	376,9	8 672,1	

Nové země Evropské unie po rozšíření k 1. květnu 2004

ČR	Praha	koruna	-	78 866	10,3	48,8	22
Estonsko	Talinn	koruna	-	45 227	1,4	5,5	18
Kypr	Limasol	libra	-	9 251	0,7	8,1	-
Litva	Vilnius	lit	-	65 300	3,7	11,1	18
Lotyšsko	Riga	lat	-	64 589	2,4	6,7	18
Maďarsko	Budapešť	forint	-	93 030	10,1	52,2	25
Malta	Valetta	lira	-	315	0,4	3,6	-
Polsko	Varšava	zlotý	-	312 685	38,7	160,7	22
Slovensko	Bratislava	koruna	-	49 035	5,4	18,8	20
Slovinsko	Lublaň	tolar	-	20 273	1,9	18,3	19
Celkem				738 571	75,0	333,8	
Celkem po rozšíření k 1. 5. 2004				3 982 646	451,9	9 005,9	

Kandidátské země Evropské unie s předpokladem rozšíření k roku 2007

Bulharsko	Sofie	lev		110 910	8,2	127,5	22
Rumunsko	Bukurešť	leu		238 390	22,5	48,1	22
Turecko	Ankara	lira		774 815	64,3	375,6	-
Celkem				1 124 115	95,0	551,2	
Celkem po rozšíření EU				5 106 761	546,9	9 557,1	

- **Účetní dvůr**, kontroluje hospodaření s financemi Evropské unie.
- **Hospodářský a sociální výbor**, je poradním orgánem. Je složen z představitelů různých sociálních a hospodářských oblastí Evropské unie.
- **Výbor regionů**, je rovněž poradním orgánem. Jeho členové zastupují místní a regionální orgány a jsou jmenováni členskými státy. Dodává na významu regionům a územním jednotkám v rámci Evropské unie.

Občanství Evropské unie je jedním z nejdůležitějších rysů, který přinesla Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva). Občanství však neznamená státní příslušnost. Souvisí spíše s právy a svobodami, které náleží členům společenství. Občanství Evropské unie tak doplňuje občanství členského státu, ale nenahrazuje je.

Zpráva výzkumné skupiny European Economic Advisory Group, zveřejněná v 8. týdnu roku 2004 na konferenci v Berlíně, uvádí, že velmi dobré ekonomické růstové vyhlídky mají země, které vstoupí do Evropské unie 1. května 2004. Zpráva též deklaruje, že s rozšířením souvisí i rizika. Jako hlavní uvádí rostoucí nezaměstnanost v eurozóně. Pro firmy bude velmi lákavá „nákladová výhoda“ ve východních zemích, kde tamní mzdy zhruba odpovídají čtvrtině západoevropského průměru a šestině německé úrovni.

Jak je zřejmé, globalizace však neznamená jen eskalaci ekonomického překračování hranic národních států a s tím spojenou homogenizaci jiných kultur proamerickou civilizací, ale také postupný proces relativizace a decentralizace této civilizace prostřednictvím kontaktů s jinými kulturami a jejich uznáním. Proti této relativizaci však stojí určité univerzální nároky euro-americké kultury, které nelze jednoduše považovat za pokus o kolonizaci zbytku světa touto kulturou a za projev tzv. globalizace (tedy sepětí globalizace s lokalizací). Globalizace je komplexnějším procesem. Ten s sebou totiž nese velmi významný a pozitivní prvek v podobě prosazování lidských práv a demokracie.

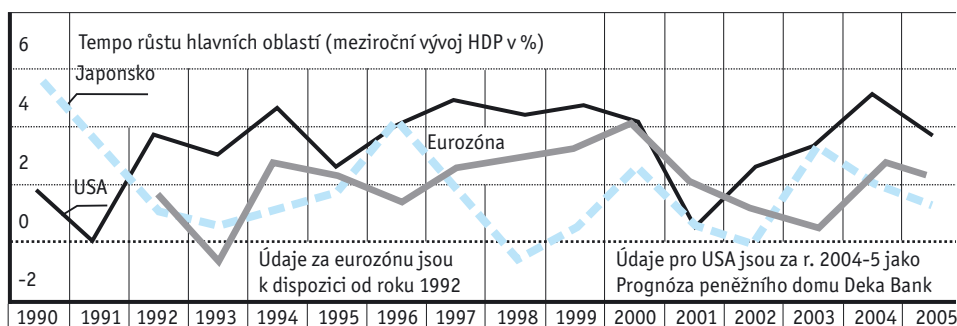
Ozdravení světové ekonomiky, o němž není pochyb, táhnou USA. Viz obr. 1 až 3. Hospodářský růst USA, na které připadá zhruba čtvrtina celosvětového HDP, podporují tři klíčové ekonomické faktory. Jde o vyšší rozpočtové výdaje, rekordně nízké úrokové sazby a slabší dolar. Vzestupu napomáhá i politická rétorika. Zmíněné faktory loni zvedly americkou ekonomiku o 2,1 %. V případě eurozóny tomu bylo přesně opačně. Chybějící rozpočtové stimuly, úrokové sazby (zhruba dvakrát vyšší než v USA) a silné euro stlačily její hospodářský výkon. Tento rozdíl zůstane pravděpodobně i letos, pokud nebudou přijata rázná opatření. Předpokládá se, že v USA to bude růst o 1,4 %, kdežto v eurozóně pokles o 1,1 % (**tab. 2**).

oblast	leden 2004 *	půlroční očekávání	roční očekávání
USA	1,00	1,00	1,75
Kanada	2,50	2,50	2,75
Japonsko	0,00	0,00	0,00
eurozóna	2,00	2,00	2,50
Británie**	3,75	4,00	4,50
Švédsko	2,75	2,50	3,00

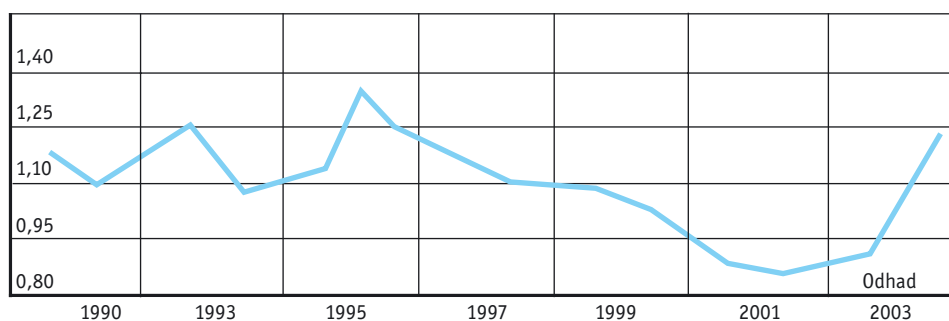
* stav k 23. 1. 2004

** počátkem února sazba stoupla o čtvrt p.b. na čtyři %

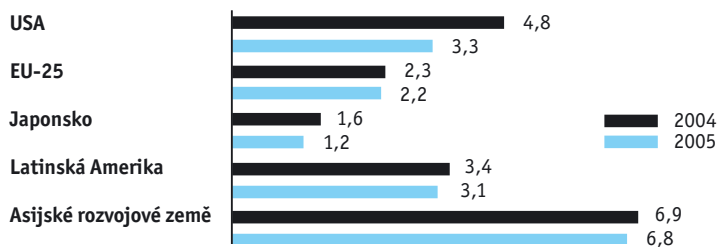
Tab. 2: Předpokládaný vývoj hlavních úrokových sazeb

Obr. 1: Vybrané ukazatele hospodářského vývoje světa

Obr. 2: Vývoj kurzu euro vůči USD v průměrných ročních hodnotách

Obr. 3: Meziroční změny HDP v %, výhled na nejbližší období

To, že světové hospodářství míří vzhůru, naznačovaly podzimní předpovědi jak Mezinárodního měnového fondu či Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, tak Evropské centrální banky. Ve svých zprávách to potvrdily i Ústav pro hospodářský výzkum (IFO) a Mezinárodní obchodní komora v Paříži. Indikátor celosvětového hospodářského klimatu, který experti na základě průzkumu propočítávají (vzrostl na 111 bodů proti 100,2 bodu loňského října) a nejvíce se zlepšil v Severní Americe a Asii. „Zářící hvězdou“ se v tomto regionu zdá být nejenom Čína, ale i Indie, konstatovala agentura Reuters.

Rychle jde nahoru Asie a „odrazila“ se i Evropa a to přesto, že postrádá dostatek makroekonomických podnětů.

Globální ekonomika

Vzniká a zvyrazňuje se jako jisté pokračování vývoje donedávna nazývaného internacionalizací světového hospodářství. Dnes je tento proces zcela novým fenoménem v jiné kvalitě, rychlosti, intenzitě a rozsahu, tj. globalizací. Tedy procesem, který zvyšuje závislost trhů a výroby různých zemí díky dynamice obchodu se zbožím a službami, pohybem kapitálu a technologií při neustále narůstající celosvětové spotřebě vycházející z požadavků růstu životní úrovně, růstu délky života, a tím i počtu obyvatel planety.

Ve skutečnosti probíhá transformace, ve které vznikají nové formy hospodářství, mizí národní produkty a technologie i národní hospodářství, národní měny. Tak se hospodářství jednotlivých států i světová ekonomika jako celek nacházejí v globální ekonomické, sociální, institucionální a kulturní restrukturalizaci.

Globální problém

Nikoliv náhodou se objevuje až tehdy, kdy se konstituovalo světové hospodářství. To znamená na určitém stupni rozvoje internacionalizačních a interdependenčních (vzájemně závislých a zmezinárodnovacích) aktivit odpovídajících určitému stupni světové produkční kapacity. Jde o problém, možná problémy, řešitelné pouze celosvětovým úsilím a dotýkající se celé lidské civilizace. Tak automaticky nastavuje požadavky i na integraci. Její rozsah se postupně rozšiřuje o čemž svědčí zvláště evropská integrace, jak je výše uvedeno. O globálních problémech se začalo hovořit až po druhé světové válce, ačkoliv již první světová válka a velká hospodářská krize 30. let minulého století naznačila, že nejzávažnější problémy lidstva se globalizují. S postupující globalizací se stále okruh problémů, které je třeba vnímat jako celosvětové, značně rozšiřuje. Navíc žádný z těchto problémů nelze zcela jednoznačně definovat a vymezit nejen jeho hranice, ale i mnohotvárnost propojení nejen vůči sobě navzájem, ale i k různým stránkám života lidské společnosti.

Každý jednotlivý globální problém má svou dimenzi ekonomickou i mimo ekonomickou. Přes rozsáhlost uvedených rozdílů je obecně přijímáno dělení globálních problémů na tři velké skupiny:

1. Intersociální problémy. Obvykle jsou hierarchicky řazeny nejvýše, neboť jsou spojeny se vzájemným působením různých společensko sociálních a ekonomických systémů a globálního soužití lidstva. Sem bývají zařazeny následující problémy:

- ☐ odvrácení světové války, použití a šíření zbraní hromadného ničení nebo jiných globálních konfliktů spojených s problematikou zbrojení (v obecné rovině jde o problém války a míru),
- ☐ sociální a ekonomické zaostalosti rozvojových zemí, zejména těch které se z ní nemohou vymanit. Jedná se jmenovitě o celý vztah mezi tzv. Severem a Jihem, který je obvykle na pořadu jednání světových institucí jako OSN, Mezinárodní měnový fond a dalších,
- ☐ řešení globální zadluženosti,
- ☐ nutnost změn mezinárodních vztahů v nových podmínkách, které utváří zvláště vědeckotechnický pokrok.

2. Přírodně sociální problémy. Tyto globální problémy pramení z porušených vazeb mezi přírodou a lidskou společností. Jde o problém:

- ☐ ekologický, související na jedné straně s poškozováním životního a klimatického prostředí a na druhé straně snahou o snížení emisí v duchu Kjótského protokolu,

- ❑ zdrojový, související s růstem populace, požadavků na suroviny, energie a potraviny, pitnou vodu a který je obvykle spojován se základními životními zájmy.

3. Antroposociální problémy. Zahrnují všelidské problémy sociální, kulturní, právní a humanitárně-etické povahy. Charakterizují se jako velký komplexní problém, tzv. problém budoucnosti člověka, často členěný do většího množství dalších dílčích problémů. Jejich společným jmenovatelem jsou nedostatky ve vývoji člověka samého ve vztahu k životním a společenským podmínkám, které jsou jím samým vytvářeny.

Globální prognostika

Je vzhledem ke komplexnosti a složitosti svého předmětu mimořádně závažnou činností. Tu mnozí prominentní vědci a politici navrhuji učinit ústředním bodem společensko vědního výzkumu. Lidstvo se takto dopracovává k poznání o tzv. vnějších fyzických mezích, kterému se někdy říká „kosmické vědomí“, tj. uvědomění si, že žijeme na bohaté, leč konečné planetě s nikoliv nevyčerpatelnými základními zdroji nezbytnými pro přežití.

Aspekty světové integrace a globalizace

Velmi rychle a výrazně tudíž tyto aspekty ovlivňují utváření pestrobarevného, multipolárního a rozmanitého světa. Ten se vyznačuje jak civilizačním vývojem spjatým s růstem populace, vyčerpáváním zdrojů zvláště neobnovitelných, poškozováním životního prostředí a změnami klimatického prostředí s vysychajícími oblastmi či oblastmi záplav, tak v neposlední řadě i narůstající migrací zvláště nejchudšího obyvatelstva.

Svět s globální civilizací na jedné straně vnucuje výrobky, návyky, způsob chování a komunikace. Na druhé straně to však vyvolává protireakci nacionalismu, fundamentalismu, fanatismu a ve svém důsledku i etnický, náboženský, sociální a politický odpor.

Jedním ze základních aspektů světové integrace a globalizace tak je rozporuplnost vědomí bytí a bezpečnosti. Na jedné straně integrace vede ke sdružování a růstu bezpečnosti, na druhé straně vyostřuje konkurenci a soupeření spojené až s životními zájmy, které obvykle bývají prosazovány vojenskou silou ve válečných střetnutích v rámci utvářejícího se světového multipolárního společenství. S ohledem na toto vědomí vznikla Organizace spojených národů. V její preambuli je jednou z nejvyšších priorit mírová mezinárodní spolupráce.

Naše bezpečnostní strategie, která s naší zahraniční politikou úzce souvisí, říká, že jsme oddaní myšlence multilateralismu a chceme vždy vyčerpat veškeré prostředky mezinárodního práva.

Dojde-li ale k jejich vyčerpání, anebo pokud tyto prostředky selžou, je nezbytné hledat objektivní věrohodné argumenty pro rozhodnutí zda jít cestou preventivních akcí. Takováto schopnost by zřejmě měla existovat a měla by vést k jistému očištění a výrazné aktivizaci multilateralismu.

Podíváme-li se na Organizaci spojených národů je její klíčový orgán, Rada bezpečnosti, stále v rukou vítězných mocností druhé světové války. Mezi jejími stálými členy není Indie, ale ani Německo jako největší stát Evropské unie, Brazílie za Latinskou Ameriku a podobně. Všichni zastánci multilateralismu lpí na tradici Charty OSN. Proti tomu lze namítnout, že pokud by se měla Charta OSN respektovat do důsledků, tzn. i procesně, tak zůstane řešení fakticky v rukou politických reprezentací těchto států. Stačí, aby jedna členská země v Radě bezpečnosti vetovala rezoluci, a celý systém se hroutí a nemůže být efektivně naplněn. Zvláště

závažné je to v období, kdy narůstá počet a rozsah teroristických akcí a možnost šíření zbraní hromadného ničení. Proto je usilováno o to, aby se realizovala reforma OSN. Aby rozhodování bylo pružnější a aby se jakékoli preventivní akce konaly obecně v souladu s principy Charty OSN, říká ministr zahraničních věcí ČR Cyril Svoboda.

Je nutné si uvědomit, že v globalizovaném světě není žádná vzdálenost nepřekročitelná a cíl nedosažitelný. Vstupem Kypru a možná jednou i Turecka do Evropské unie nastane situace, kdy se bude mluvit o blízkovýchodních konfliktech jako o procesech, které se dějí na evropských hranicích. Takže nelze říci, že se to Evropská unie nedotýká. Je nemožné žít v iluzi, že svět okolo nás je bezpečný. Jenom je třeba si vzpomenout na dobu před první světovou válkou - nebylo snad období, kdy by byl pocit vlastního bezpečí a stability větší. Najednou se však na pozadí vykořisťování, nevolnictví, národnostního útlatu a světové války objevily síly, které toto uspořádání rozmetaly, aniž by to kdo čekal a připravil se na to.

Aspekty světové integrace a globalizace vytváří i podmínky i pro úspěšné řešení dilema bytí a bezpečnosti. Zvláště optimistické je to v ekonomické oblasti za předpokladu, že se zvýší jak prosperita a životní úroveň, tak ideová tolerance i v těch nejchudších částech světa při plné svébytnosti a rovnoprávnosti nejmenších národů.

Jedním z aspektů světové integrace a globalizace je i to, že Evropská unie chce kvůli své bezpečnosti rovněž preventivně zasahovat v celém světě, stejně jako Spojené státy. Tím se potenciálně stává americkou konkurencí. Navzdory tomu se však Evropská unie pokouší udržet roli partnera USA. „Evropská unie je světovým aktérem, ať se nám to líbí nebo ne. Měla by být připravena sdílet odpovědnost za světovou bezpečnost,“ uvedl zmocněnec pro zahraniční politiku Evropské unie Javier Solana v návrhu bezpečnostní doktríny, kterou se zabýval vrcholný summit Evropské unie v řeckém Pórtu Karrásu, jenž skončil o víkendu 22. 6. 2003. Vojenská doktrína otevírá Evropské unii cestu k tomu, aby mohla použít sílu kdekoli ve světě. Solana udělal vše, aby první mocenské gesto Evropy vůči světu nevypadalo jako začátek soupeření s USA.

Do aspektů světové integrace a globalizace spadá i to, že největším nebezpečím pro Evropskou unii by bylo pokračování útlu, zvláště ekonomického, na úkor růstu. Eurozóna, přes nejednoznačnější deklarace, že to tak není, je až příliš ovlivněna politickými zájmy. To pramení z toho, že státy Evropské unie mají své reprezentanty, kteří vyšli z voleb a ti se snaží hájit národní zájmy. To pro Evropskou unii jako celek příliš dobré není, protože zájmy jednoho národa se nemusí shodovat se zájmy celku. Obecně se dá říci, že čím větší problém mají politici ve vlastní zemi, tím více se snaží vnutit je Evropské unii. Zájem Evropy je, aby nastal silný ekonomický růst. Bohužel nepanuje shoda v tom, jak toho dosáhnout. Dokonce summit k ústavě Evropské unie posílil ty, kteří chtějí Evropskou unii dělit na státy, které by se sbližovaly rychleji než jiné. Tato snaha dostala přezdívku „dvourychlostní Evropa“.

Na ekonomickém oživení Evropy se podílí oživení ve světě jako celku. To vyvolává poptávku po exportu, který roste z Evropy nejen do Spojených států, ale i do Jižní Ameriky a Asie. Problémem je zatím zvláště to, že v útlu je stále spotřebitelská poptávka a podnikové investice.

Protože Spojené státy sužuje obrovský schodek běžného účtu platební bilance, US dolar slábne vůči euru. Jeho slábnutí způsobuje to, že investoři věří více euru a utrácejí za aktiva v této měně. Na základě toho vzniklé investice podporují rozvoj ekonomiky. Naproti tomu mnoho firem s ohledem na slábnoucí americký dolar má nižší tržby z prodeje svých výrobků v dolarové exportní oblasti. Ekonomové očekávají, že ještě zhruba rok bude trvat než Evropská

unie pocítí dopad posilování eura nejbolestivěji, než se současný kurs plně projeví v hospodaření podniků. To povede k zákonitému omezování výroby s dopady do zaměstnanosti a do sociálního smíru. To by bylo pro každý národ zdrcující. Proto kýžené vyrovnaní kursu US dolaru vůči euru silně závisí na budoucím vývoji jak evropské, tak americké ekonomiky a vzájemné efektivní spolupráci.

Evropskou unii ještě čeká spor se Světovou obchodní organizací, protože Indie, Čína, Spojené státy, Austrálie a další země chtějí požádat Evropskou unii o kompenzace za obchodní ztráty, jež jim podle nich přinese květnové rozšíření. V přístupujících zemích totiž přestanou platit obchodní dohody, které s nimi členové Světové obchodní organizace dříve uzavřeli. Na podobné odškodnění mají nárok, pokud přesně vyčíslí, jaké ekonomické škody ve vývozu zboží a služeb ve srovnání s předchozím obdobím jim rozšíření způsobilo. Nejde ani tak o hotové peníze, ale změny kvót. Spojené státy například tvrdí, že někteří z deseti budoucích členů Evropské unie měli pro jejich firmy lepší tarify na dovoz oceli, průmyslových produktů a potravin. Bilaterální dohody zajišťovaly i výhody americkým investorům. Jelikož nastávající členové museli sladit svou legislativu s unijním právem, omezily se například daňové úlevy pro zahraniční investory. Odškodnění za rozšíření žádalo také Rusko. Jelikož ale není členem Světové obchodní organizace, nemá na něj nárok. Rusko žádalo o podporu při vstupu do Světové obchodní organizace a lepší přístup na unijní trh. Tyto sporné problémy dopadnou i na Českou republiku, člena Evropské unie a politická a státní reprezentace je budou muset aktivně a efektivně řešit.

Irácká válka nejen ovlivnila a v budoucnu ještě ovlivní i ekonomiku Spojených států. Znovu potvrdila jak hegemonii USA v utvářejícím se globálním a multipolárním světě, tak jejich odhodlání řešit krize v rámci boje proti terorismu i bez podpory Rady bezpečnosti OSN. Na druhé straně řada zemí, když si bezděčně promítla vojenskou agresi proti Iráku na sebe samu, pocítila naprostou absenci pocitu bezpečnosti. Ministr obrany USA Donald Rumsfeld potvrdil válečný úspěch USA a sdělil, že ovlivní obranné výdaje a doktrínu v příštích desetiletích.

Válka v Iráku prokázala i vědeckotechnickou převahu zbraňových systémů USA. Z doktrinnálního hlediska tyto systémy umožňují současné efektivní působení pozemních, námořních, vzdušných sil a kosmických prostředků průzkumu i navigace při selektivním působení na dané cíle. Takový způsob boje snižuje ztráty živé síly na obou stranách. Je však velice náročný na obranné výdaje a tím i na veřejné rozpočty, které se stávají v mnoha zemích světa deficitními. To vede k tomu, že se hledají ozdravná, úsporná, reformní opatření, často na úkor obyvatelstva.

Na jedné straně narůstá snaha představitelů Francie, Německa, Belgie a Lucemburska o vytvoření „Evropské bezpečnostní a obranné unie“, která není namířena proti USA nebo proti NATO. Na druhé straně ambiciózní návrh na rychlé formování společné evropské vojenské kapacity, který byl vloni předložený v Bruselu, však v Evropě sklídl kritiku.

Dalším významným aspektem světové integrace a globalizace je mohutnost celosvětového čili globálního protiválečného hnutí z loňského roku, které sílí a vzbuzuje naději. A to právě proto, že teorie preventivních válek je dále rozvíjena a veřejně prezentována. Výraz „mezinárodní právo“ se tak nemůže stát neslušným archaismem.

Neméně významným aspektem světové integrace a globalizace je nezbytnost efektivního zavádění nových technologií, které by v rámci plně funkčního partnerství mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi zrychlily pomalý postup reformu v rozvojových zemích.

Mezinárodní spolupráce na poli vědy a technologií vytváří obrovský znalostní a expertní potenciál. Pokud budou mít všechny země i rozvojové k tomuto širšímu vědeckému společenství přístup, získají možnosti rozvíjet vlastní vědecký výzkum. Myšlenka globálního partnerství je ve vědeckých společenstvích celého světa živá a těší se podpoře. To skýtá optimistickou naději, že se globální partnerství rozšíří na všechny oblasti lidského konání.

Závěr

Uplynulé století naznačilo, že nejzávažnější problémy lidstva se výrazně globalizují. Poslední léta 21. století ukázala, že s rostoucí světovou integrací a globalizací se okruh problémů, které je nezbytné vnímat a efektivně řešit jako celosvětové, značně rozšiřuje a prohlubuje. Proto zásady práce s kvalifikovanou účastí zástupců v unijních orgánech a ve všech dalších mezinárodních institucích musí efektivně ovlivnit jak česká politická, tak státní reprezentace.

V současných i budoucích vojenských strukturách mají nezastupitelné místo jak představitelé Ministerstva obrany a Armády České republiky, tak Ministerstva zahraničí. Všichni tito funkcionáři jsou zodpovědní za to, že svou aktivitou sehrávají velmi důležitou roli na poli mezinárodní bezpečnosti, a zvláště národní prosperity, která z ní jednoznačně pramení.

Literatura a prameny:

The Alliance's Strategic Concept. NATO Press Release NAC-S(99)65-24 April 1999, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>.

ŽÁK, M. a kol. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde Praha, a.s., 1999.

„Uskutečnění původních priorit zahraniční politiky.“ *Mezinárodní politika* 1/2004, MZV Praha.

„OBSE a boj s terorismem: důsledky pro její roli.“ *Mezinárodní politika* 1/2004, Praha: MZV.

„Perspektivy české zahraniční politiky.“ Rozhovor Mezinárodní politiky s ministrem zahraničních věcí ČR Cypriem Svobodou. *Mezinárodní politika* 1/2004, MZV Praha.

HORÁK, R. *Finanční zabezpečení AČR a jeho návaznost na ekonomické zdroje*. Závěrečná zpráva vědeckého úkolu. Brno: VA Brno, 2002.

LAVIČKA, V. „Prognostici: Světová ekonomika sílí.“ *Hospodářské noviny* 20. 2. 2004, www.ihned.cz/lavicka.

STRNÁDEK, J. „Evropská bezpečnostní politika v 21. století.“ *Vojenské rozhledy* 4/1997.

STRNÁDEK, J. „Vojenství a vojenská strategie 21. století.“ *Vojenské rozhledy* 2/2001.

Výběr z tisku, AVIS MO, Praha, 2003-2004.

Informace o Evropské unii a světové ekonomice byly získány z internetových adres a denního výběru tisku AVIS MO, <http://www.army.cz>

Vývoj v Iráku po oficiálním ukončení operace *Irácká svoboda* znovu ukázal, že v rámci boje proti terorismu se zvyrazňuje naléhavost hrozby asymetrických válek. Jsou to války, které se vyznačují výraznými nerovnostmi mezi dvěma proti sobě bojujícími stranami. Jeden z účastníků konfliktu je tak silný, že nemá protivníka srovnatelného významu. To ale v žádném případě neznamená, že by neměl žádného nepřítele. Znamená to, že jeho nepřátelé se při úsilí o dosažení svých cílů vyhýbají přímému souboji, ve kterém by neměli sebemenší šanci na úspěch. Namísto toho se uchylují k zákeřným akcím a úskokům, nastrahují léčky a klamné cíle.irácká zkušenost znovu potvrdila, že v dnešním světě se asymetrie může projevovat ve dvou základních podobách. Tou první jsou války mezi velkými a malými státy, ve druhém případě může jít o tzv. gerilová hnutí, jejichž cílem je svržení nenáviděného režimu a jeho nahrazení režimem novým.

Vymezení základních pojmů

Asymetrie se výrazně odlišuje především od symetrie, která je vymezována jako vojenský souboj, v němž obě strany používají stejné zbraně a mají více či méně vyrovnaný poměr sil. Nejznámějším příkladem symetrických bojů byla první světová válka se svými neblaze proslulými vleklými bitvami s obrovským počtem obětí na obou stranách. Proto nebylo snadné říci, kdo vlastně vyhrál, protože na obou stranách byly velké ztráty.

Dále se asymetrie odlišuje od disymetrie, která nastává v případech, kdy jedna z bojujících stran má výraznou kvalitativní a i kvantitativní převahu a náležitě jí využívá k rychlému zničení protivníka. Jako nejznámější a také nejvýmluvnější příklad disymetrie můžeme připomenout svržení atomových bomb na japonská města Hirošima a Nagasaki. Disymetrie tedy znamená výraznou převahu, a to nejen z hlediska výzbroje, ale i co se týká systémů spojení a způsobů vedení bojové činnosti. Disymetrie je výsadou těch nejbohatších států, které si mohou dovolit dlouhodobě vyčleňovat obrovské investice na získávání rozhodující všestranné převahy.

Disymetrie se výrazně projevila také při operaci *Pouštní bouře* v roce 1991. Byla prvním uplatněním strategie kombinovaného vzdušného a pozemního boje (air land battle), jež byla původně koncipována pro boj proti vojskům Varšavské smlouvy. Saddám Husajn její uplatnění usnadnil tím, že přistoupil na přímý souboj. Tím dal Spojeným státům a jejich spojencům ve „zlaté době multilateralismu“ možnost naplno uplatnit strategii disymetrického boje, která pro ně byla ideálním řešením. Výsledkem byla naprosto zdrcující porážka iráckých vojsk, na jejichž straně bylo 100 000 mrtvých. Navíc byl vážně poničen obranný i průmyslový potenciál Iráku.

Asymetrii jako třetí z základních stavů ve vojenství můžeme charakterizovat jako odmítání pravidel boje vnucovaných nepřítelem. Asymetrie znamená spoléhání se v první řadě

na překvapení, na nastražování klamných cílů, na úskoky, léčky a další osvědčené metody vyhýbání se konvenční válce. V důsledku uplatňování těchto metod jsou všechny vojenské operace v asymetrické válce velice nepředvídatelné. Dosavadní zkušenosti ukázaly, že „čím výraznější je disymetrie, tím větší je prostor pro asymetrii, tedy pro vyhýbání se přímému čelnímu souboji“ [1].

Všechny války se všeobecně vyznačují tím, že mají **pět základních okruhů cílů**, na které se směřují úder. První okruh představují ústřední a vládní orgány. Do druhého okruhu patří energetické zdroje a systémy spojení. Třetí okruh tvoří infrastruktura, tedy průmyslová a dopravní síť, jejichž případné rozložení může zasáhnout jak velká města, tak i ozbrojené síly. Do čtvrtého okruhu je zařazeno obyvatelstvo, které může být zasaženo přímo, nebo nepřímě (jde o morální dopady různých asymetrických akcí). A teprve pátý okruh je vyhrazen ozbrojeným silám.

V případě disymetrie lze například za použití jaderných zbraní zcela zničit rozhodující první okruh, a zbývající čtyři okruhy tím zcela vyřadit ze hry. Naproti tomu asymetrické druhy bojové činnosti se zaměřují na jiné okruhy. Od ní se odlišuje asymetrie, které má dvě zásadně rozdílné podoby. Tou první jsou teroristé, kteří se vždy vyhýbají pátému okruhu, tedy ozbrojeným silám, a nejčastěji zaměřují na čtvrtý okruh, tedy na bezbranné obyvatelstvo. Pokud mají možnost, snaží se alespoň částečně zasáhnout i cíle v prvním okruhu – např. únosy nebo vraždami vysokých politických činitelů. Největší troufalostí v dosavadních dějinách terorismu se stala snaha o úder na Bílý dům a o zabití samotného prezidenta USA v září 2001.

Druhou podobou asymetrie jsou gerilová hnutí. Historie nám připomíná, že zvláště velkých úspěchů dosáhli jugoslávští partyzáni v době druhé světové války nebo kubánská gerila, kterou vedl Fidel Castro. Gerilová hnutí nejčastěji útočí na třetí okruh, tedy na infrastrukturu. Na rozdíl od teroristů se však gerilová hnutí nevyhýbají ani pátému okruhu, tedy ozbrojeným silám. Při boji proti nim si ale vybírají menší jednotky nebo štáby, nepodstupují přímé souboje se silnými jednotkami nepřítele. Další odlišnost mezi teroristy a gerilou je v tom, že gerilová hnutí, s výjimkou zdegenerovaných zločineckých organizací typu kolumbijské narkotikové gerily, nepodnikají útoky proti obyvatelstvu. Shoda mezi nimi je vedle nepřímé strategie pouze v tom, že dokáží způsobit mnohem větší škody, než by odpovídalo poměru sil.

Dlouhá tradice asymetrických válek

Asymetrické války jsou téměř stejně staré jako samo lidstvo. Z období středověku si můžeme připomenout asymetrickou taktiku Čingischána spočívající v rychle se opakujících nájezdech mongolských hord. Tento krutý bojovník „pozvedl teror na způsob vládnutí a z masakrů učinil metodickou instituci“ [2]. Pokud jde o evropský středověk, bitvy u Kresčaku (Crécy) a Poitiers (1346, resp. 1356) „odzvonyly tříde rytířů“ [3] a otevřely cestu novým zbráním, hlavně luku, který se ukázal jako účinnější než tehdejší samostřily, přestože ty byly přesnější a sofistikovanější. Luky však Angličanům umožnily vyhnout se bojům muže proti muži a zabily mnoho francouzských rytířů ještě dříve, než stihli začít bojovat [4].

Asymetrické války se dále rozvíjely i v 19. století. Jejich nejznámějším příkladem byla protinapoleonská partyzánská hnutí ve Španělsku [5], Portugalsku, a nejvíce v Rusku v r. 1812. Právě v Rusku byla napoleonská armáda často decimována, aniž by vůbec došlo k nějaké bitvě. Do značné míry se stala obětí asymetrie ruských sil, jež přitom byly na nižší úrovni, ať už šlo o celkový počet nebo o výzbroj.

USA tváří v tvář asymetrickým válkám

Po druhé světové válce se s asymetrickými válkami stále častěji potýkaly USA, což byla daň jejich sílícímu vlivu na světovou politiku, jmenovitě pak jejich vedoucí úloze v boji proti komunismu po celou dobu studené války. Vedly přitom dva základní druhy bojové činnosti. Při prvním z nich, tedy při *opotřebovacích válkách* musely brát v úvahu počty jednotek, morálku vojsk, jejich výcvik a výzbroj, a také účinek překvapení způsobený útokem. Ve druhém případě, jímž byly války spočívající v provedení manévřů, se rozhodující důraz kladl na co nejvyšší využití silných prvků ve vlastní sestavě proti slabým prvkům nepřítele. Dalším cílem těchto válek bylo vyhnout se silným prvkům v sestavě nepřítele. Smyslem *manévrové války* bylo udeřit ve vhodném okamžiku tam, kde to nepřítel nejméně očekává.

Vietnamská válka

Velmi tvrdým šokem pro USA byla vietnamská válka. Ta vypukla dříve, než USA ještě stačily plně zavést novou doktrínu, podle které se americká armáda měla připravovat na „lehké intervence“ proti povstaleckým akcím. Americký plukovník Hackworth při jejím hodnocení uvedl, že ve Vietnamu byly nasazeny silně vyzbrojené „těžké jednotky“, ale ty narazily na naprosto neviditelného nepřítele, o kterém ale věděly, že sledoval každý jejich pohyb a čekal na vhodnou příležitost, aby mohl udeřit [6].

Asymetričnost vietnamské války se projevila především, že vietkong se ve své strategii plně inspiroval teorií Mao Ce-tunga spočívající na třech fázích: vybudování základen, získání podpory obyvatelstva a přechod ke gerilové strategii. Zvláštnost vietnamské gerily spočívala v tom, že byla podporována státem a byla nedílnou součástí strategie státu. USA za celou dobu války nenašly účinnou strategii boje proti této gerile, která se zásadně vyhýbala jakémukoli střetu, v němž by USA mohly uplatnit svoji disymetrickou převahu.

Somálsko

Další krutou lekcí pro USA bylo Somálsko v roce 1993, kde USA původně nečekaly vůbec žádný odpor. Stalo se však něco zcela nečekaného – Somálci sami rozhodli, kde dojde ke střetu a jakou bude mít podobu. Vybrali si střed města Mogadišo a jako hlavní zbraň zvolili protitankové řízené střely RPG-7, u nichž upravili rozbušku. Ve srovnání s americkou výzbrojí šlo o velmi primitivní zbraně, ale výsledkem jejich nasazení nakonec bylo sestřelení několika moderních a velmi drahých vrtulníků. Asymetričnost se projevila také v tom, že somálští velitelé využívali malé chlapce jako své spojky a mogadišské ženy jako své týlové základny. S těmito primitivními systémy dokázali zasadit vážnou ránu nejsilnější armádě světa.

Odstíny šedé namísto dřívějšího černobílého světa

Asymetrie se dále zvýraznila po skončení studené války, a to v takovém rozsahu, že kolem pásma stability trvale narůstá počet tzv. malých válek. Jejich společným jmenovatelem je strategická úloha USA. Walter Russel Mead říká, že USA si přisoudily mesiášskou roli při řešení konfliktů a zároveň s tím si osobují právo stanovovat, za jakých podmínek a na jaké

úrovni je vhodné zasahovat [7]. Naplňování této role je ale komplikováno tím, že zánikem studené války skončil dřívější jasný černobílý svět a USA vstoupily do nového světa, který se vyznačuje velkým množstvím odstínů šedé. V tomto novém světě se USA budou muset vypořádat s velkou spoustou nejrůznějších úkladů, nástrah a nepřátelských bojových akcí asymetrického charakteru.

Asymetrická válka o Kosovo

Zvlášť výmluvným příkladem asymetrické války za účasti NATO, zvláště USA, se stala válka o Kosovo v roce 1999. Ta se ze strany jugoslávské armády vyznačovala taktikou nástrah, návnad a klamných cílů. Tato taktika vycházela za správné premisy – úder z vysokých výšek výrazně snižují spolehlivost i těch nejmodernějších senzorů ve výzbroji armády USA. Jugoslávský systém protivzdušné obrany ze 60. let dokázal, díky častému přesouvání radarů a jejich zapínání jen na velmi krátkou dobu, snížit účinnost nejmodernějších letadel z 90. let. Navíc tyto staré radary posloužily jako spolehlivý nástroj k pochopení schématu letů moderních letounů F-117.

Nečekané úspěchy přineslo nastražování velmi jednoduchých klamných cílů, jimiž byly zejména:

- zakrývání a maskování, které zachránilo mnoho tanků a obrněných vozidel jugoslávské armády,
- hořící pneumatiky, které vytvářely tepelnou stopu, a tak je piloti ve vysokých výškách považovali za tanky a odpalovali proti nim drahé řízené střely,
- stopy pásů od tanků, které vedly k maketám ze dřeva a ty se pak stávaly terčem úderů namísto tanků skutečných,
- používání věder s vodou nebo dokonce kravského trusu, které se pod fóliemi stávaly dalšími zdroji tepla k oklamání senzorů,
- jedním z mistrovských kousků bylo vybudování klamného mostu, který se pak skutečně stal cílem bombardování ze vzduchu, zatímco původní most zůstal nedotčen.

Dalším úspěšným uplatněním asymetrickosti byla schopnost jugoslávské armády rychle opustit pevná velitelská stanoviště a řídit bojovou činnost v provizorních podmínkách jednoduše zařízených venkovských domků. Armáda stojící na systému C2 (Command and Control) byla schopna odolávat úderům koalice na úrovni C4I (Command, Control, Communications, Computers and Intelligence). Zároveň s tím jugoslávská armáda využívala informací z mobilních telefonů, které oznamovaly vzlety spojeneckých letadel z italské základny Aviano. Díky tomu si pak velitelé mohli poměrně přesně vypočítat, kdy letouny přilétnou k jejich pozicím a zaujmout obranná postavení.

Souhrnný výsledek asymetrických metod jugoslávské armády můžeme spatřovat v tom, že jugoslávští velitelé dokázali výrazně oslabit ničivou sílu leteckých úderů tím, že spoustu z nich navedli na klamné pozice. Dále dokázali soustavně rozptylovat svoje jednotky, a tím nedali Američanům možnost soustředěných zničujících úderů. Zvlášť velkým úspěchem bylo znemožnění operace „Strela“ (probíhala ve dnech 26. 5. - 5. 6. 1999), jejímž cílem bylo, aby tzv. kosovská osvobozenecská armáda UCK (Ushtria Clirimtare E Kosovo) za pomoci západních vojenských poradců využila leteckých úderů k prolomení obranných pozic jugoslávské armády. Ta byla v takovém stavu, že by bývala mohla odolávat ještě několik měsíců, ale tím,

kdo už dál odolávat nemohl byla srbská společnost. Asymetrická válka tak skončila z důvodu vyčerpanosti společnosti, nikoli armády.

Asymetričnost operace *Spojená síla* velmi trefně vystihl francouzský poslanec Jean-Michel Boucheron: „Poprvé se stalo, že významná vojenská síla byla nucena se vzdát, aniž by přitom byla kdy v přímém kontaktu se svým nepřítelem. Byl to výsledek projekce moci bez projekce síly. Cíle byly zjišťovány, tříděny a ničeny, aniž by přitom byly oběti na životech na straně toho, kdo udeřil a zároveň s tím bylo málo obětí na straně těch, na které směřovaly údery“ [8].

Asymetričnost teroristických útoků dne 11. 9. 2001

Velmi svérázným projevem nepřímé strategie a asymetrické války se staly teroristické atentáty z 11. 9. 2001. Málo početná skupina teroristů dokázala zničit symboly síly a úspěchu nejmočnějšího státu světa. Jejich úder měl globální dopad, protože jej viděl celý svět, a také z toho důvodu, že v budovách WTC zahynuli lidé z celkem 44 zemí pěti kontinentů. Šlo tedy o „atentáty globálního rozměru“, které svědčí o tom, že nastala éra hyperterorismu.

Asymetričnost můžeme vidět také v tom, že teroristé dokonale překvapili a zaskočili zemi, která se připravovala na zcela jiné hrozby, zejména pak na útok za použití řízených střel. USA do té doby podceňovaly obranu národního území a vůbec nebyly připraveny na kombinaci únosu letadel a masových škod. Další asymetrie se projevila v tom, že zpravodajská služba USA přeceňovala získávání poznatků z elektronického průzkumu a trestuhodně zanedbala získávání a vyhodnocování poznatků z lidských zdrojů.

Významným rysem asymetričnosti terorismu je také to, že na rozdíl od klasické války jde o hrozbu velmi těžko postižitelnou. Teroristé dlouho žijí rozptýleni ve společnosti, která se má v budoucnosti stát jejich obětí. Byli velmi nenápadní, téměř nikdo je neznal a nikoho ani nenapadlo od nich očekávat něco tak hrozného, jako byly atentáty typu 11. 9. 2001. Budoucí atentátníci vždy unikají zájmu veřejnosti i tajných služeb také proto, že se připravují na vysloveně amatérské úrovni. Skutečná hrozba teroristických skupin tedy nespočívá v jejich schopnostech a dovednostech, ale především v jejich neviditelnosti.

Asymetričnost sítě globálních teroristů se projevuje rovněž tím, že nejsou spojeni s žádným konkrétním islámským státem. A právě díky tomu mají jejich výzvy tak silnou odezvu mezi mladými muslimy celého světa. Usáma bin Ládín a jeho případní nástupci získali velkou popularitu překračující hranice právě proto, že „jim nikdo nemůže vyčítat, že by jednali v zájmu nějakého konkrétního státu“ [9]. Díky tomu pak mají v islámském světě větší vliv, než měli všichni tzv. panarabisté či panislamisté před nimi, ať už to byli G. A. Násir, M. Kaddáfí nebo S. Husajn. To, že Al Kajda nemá žádné geografické vymezení, ani žádné geopolitické centrum, se stává dalším umocňujícím faktorem její neviditelnosti a nepostihnutelnosti. A právě tato „nesnadnost geografické identifikace nepřítele vytváří velký problém pro vojenský aparát USA, který se po dlouhou dobu připravoval na válku na mezistátní úrovni, ale nepřipravoval se na boj proti nadnárodním teroristickým organizacím, které nejsou konkrétním cílem“ [10].

Sama organizace Al Kajda je jedním z důsledků asymetrického vývoje světa v době globalizace, a také projevem protestu proti asymetrii bohatství v globálním rozměru. Vyostřování nerovností je první asymetrie, která se dotýká základních práv, životních zdrojů a způsobu života. Globalizace často odhaluje a rozšiřuje nerovnosti, a proto je považována za základ všeho zla. Socioekonomická asymetrie je také činitelem globálního vlivu současného tero-

rismu. Simon Reev to vystihuje slovy: „Nová generace teroristů je ještě nebezpečnější, než byla generace předcházející. Jejich skupiny totiž jsou méně strukturované a hierarchizované: teroristé se chovají spíše jako členové nějak sekty, kteří dostávají náboženská poselství prostřednictvím rozhlasu, televize, družice, nebo přes internet.“ [11]

Afgánistán: disymetrie namísto asymetrie

Do operace *Trvalá svoboda* již USA šly na základě předchozích zkušeností z 90. let, které byly soustředěny v doktrinálním dokumentu Quadrienal Defense Review 2001. Ten položil velký důraz na sadu schopností (portfolio of capabilities) nezbytných pro boj proti budoucím nepřátelům, kteří se budou uchýlovat k nekonvenčním formám a metodám boje. Do popředí požadovaných schopností se tak dostaly získávání přesných informací o situaci na bojišti, rychlé přesuny a manévry na úrovni malých jednotek a zasazování přesných zničujících úderů na velkou vzdálenost.

Takto stanovené cílové schopnosti směřovaly k eliminování snahy protivníka o přechod k asymetrické válce. Rozhodujícím způsobem ovlivnily i postup USA v Afgánistánu. Klíčová úloha připadla vzdušným silám – ty shobením přesně naváděné munice JDAM (Joint Direct Attack Munition) zasáhly a poničily velké množství velitelských stanovišť a komunikačních uzlů Talibánu. Na jejich činnost úspěšně navazovaly jednotky pozemního vojska, přičemž velký prostor pro iniciativu dostali velitelé rot a čet, aby mohli autonomně rozhodovat a jednat při vyhledávání cílů a při jejich rychlém ničení. Třetím prvkem byly speciální síly, jejichž jednotky dodávaly důležité informace letectvu a zároveň s tím ničily ohniska odporu Talibánu. USA tak ve snaze co nejvíce zúžit prostor pro asymetrickou válku uplatnily taktiku centralizace velení a decentralizace při plnění bojových úkolů [12].

Operace *Trvalá svoboda* má tedy svůj velký význam v tom, že jedním z jejích hlavních cílů bylo vyhnout se asymetrické válce a všem jejím neblahým dopadům. Tento cíl byl v podstatě beze zbytku naplněn. Operace se tak díky důkladné přípravě a dokonalému využití geografických i politických podmínek stala čistě disymetrickým konfliktem [13].

Irák: od disymetrie k asymetrii

Tato operace byla původně plánována jako výrazně disymetrická, a to na základě využití zdrcující vzdušné převahy. Do dějin vojenství vešla jako první bojové uplatnění strategie *Shock and Awe* (šok a děs), jejíž principy byly poprvé rozpracovány na počátku druhé poloviny 90. let 20. století [14]. Jejím cílem je skloubit přednosti strategické převahy v oblasti prostředků vzdušného napadení se schopností podlomit morálku nepřítele a co nejrychleji zlomit jeho vůli k odporu. Na této akci se přímo či nepřímo podílelo celkem 44 zemí.

V bojové sestavě přímo zasahujících ozbrojených sil dominovaly USA s počtem 424 000 vojáků, následovaly Velká Británie se 41 000 vojáky a Austrálie se dvěma tisíci [15]. Na USA tedy připadalo 91 procent všech vojáků podílejících se na této operaci. Proti nim stála irácká armáda s celkovým počtem 389 000 vojáků, 2 200 tanků, 3 700 obrněných vozidel [16]. Velkou slabinou irácké armády byla zastaralost a nespolehlivost její výzbroje v důsledku dlouho trávajícího embarga. [17]. Jako zcela největší slabina se však ukázala naprostá neochota drtivé většiny iráckých vojáků bojovat, nebo dokonce umírat za nenáviděný diktátorský režim.

Operace *Irácká svoboda* se od samého počátku vyznačovala bezprecedentní vzdušnou nadvládou [18]. Cílem vzdušných úderů bylo soustředěně napadat infrastrukturu iráckého režimu, velitelská centra irácké armády a republikánských gard a systém komunikací. Během této operace byl zaznamenán téměř stejný počet denních vzletů (1000 vzletů) jako v případě operace *Pouštní bouře* v r. 1991. Rozdíl byl ve zvýšeném podílu přesně naváděné munice – v případě operace *Irácká svoboda* to bylo 68 procent [19]. Během nich bylo odpáleno téměř 30 000 řízených střel, přesně naváděné letecké munice a leteckých bomb [20]. Tato munice se vyznačuje vysokou přesností zásahu a velkou ničivou silou.

V návaznosti na předchozí tři se tato operace zaměřila na využití zdrcující vzdušné převahy. Již v den zahájení války ministr obrany USA vyhlásil, že úderů budou mít „sílu a rozsah, jaké nebyly nikdy předtím k vidění“ [21]. Do akce bylo zapojeno 1800 letounů, které denně uskutečnily v průměru tisíc vzletů. Hlavními údernými nástroji byly ze země a z moře odpalované řízené střely, přesně naváděné bomby a nebržděné bomby. Celkem jich bylo shozeno nebo odpáleno 30 000, což je stejný počet jako během operace *Spojená síla* v roce 1999, ta ale trvale třikrát delší dobu než operace *Irácká svoboda*. K přímé podpoře pozemních vojsk byly nasazeny i čtyři bezpilotní letouny Predator [22]. Operace skončila rychlým zhroucením irácké armády, nečekaně snadným průběhem pozemních bojů a rychlým pádem zločineckého diktátorského režimu. Jedním ze základních imperativů této operace bylo co nejvíce snížit počet mrtvých na straně iráckého obyvatelstva. Údaje americké administrativy hovořily o počtu 7000 [23].

Nakonec se však ukázala i odvrácená strana působivého úspěchu. Znovu se totiž potvrdilo, že všude, kde je velká převaha, tedy disymetrie, tam se otevírá i prostor pro asymetrii. Největším problémem po oficiálním ukončení operace se stalo pokračování bojů v podobě asymetrické gerilové války, ve které se nedodržují žádná pravidla, napadá se ze zálohy, nastražují se klamné cíle a léčky. Irácká zkušenost nasvědčuje, že právě asymetrické války budou největším úskalím projekce síly na velkou vzdálenost na počátku 21. století. Výsledkem jsou desítky mrtvých na straně vojsk USA a jejich spojenců, mezi pracovníky OSN, iráckými policisty, úředníky, ale také mrtví v Turecku.

Asymetrické války v době boje proti terorismu

Dosavadní vývoj nasvědčuje, že asymetrie se bude týkat v první řadě volených cílů. Teroristé mají výběr téměř neomezený, zatímco sami jsou mnohem hůře zjistitelní a méně zranitelní. Asymetričnost je rovněž v tom, že teroristé velmi snadno pronikají do společností, jež jsou vytipovány jako možné jejich úderů. Naproti tomu agenti západní tajných služeb mnohem hůře pronikají do sítě globálních teroristů. Neznají jazyk, nejsou připraveni na to, aby několik let žili v odříkání, se špatnou stravou, bez ženy. V důsledku této asymetrie se armády nejvyspělejších zemí světa mohou dostávat do situací, za kterých budou pouhými diváky útoků a jen velmi těžkou budou moci zabránit dalším útokům.

Asymetrie se odvíjí také od pocitu vyloučení, který je v chudých muslimských zemích velmi silně zakořeněn. Jsou to vydědenci mezinárodního společenství, kdo tvoří jádro těch, kteří by mohli v budoucnu podlehnout pokušení asymetrické války, jejímž prostřednictvím by vyjádřili své pocity hořkosti. Právě mladí muslimové by se mohli v budoucnosti vrhat do náručí fanatiků, kteří jim budou slibovat lepší zítřky. Těm by se násilí mohlo jevit jako jediný způsob, jak přinutit světovou veřejnost, aby vyslechla hlas zklamanych a vyděděných.

Diskuse o asymetrických válkách za použití nekonvenčních zbraní

Trvale se diskutuje také o tom, zda by se v asymetrických válkách mohlo stát, že slabší a prohrávající strana by použila zbraně hromadného ničení. Někteří se domnívají, že jde o skutečnou hrozbu, jiní si zase myslí, že jde spíše o psychózu. Druhý názor vychází ze skutečnosti, že pro vývoj ničivých látek a případnou výrobu ZHN a spolehlivých nosičů je nutné mít zázemí v podobě státu – ten je zatím stále jedinou jednotkou, jež může zajistit nezbytné laboratoře a výrobní závody. Toto vše zatím teroristům chybí.

Diskutuje se o několika možných variantách. Nejkatastrofičtější z nich říká, že prohrávající strana by mohla vybrat skupinu teroristů a pověřit ji přepravou „jaderného zavazadla“ do země, která by díky své převaze snadno postupovala. Skeptici však namítají, že ve skutečnosti by se muselo jednat spíše o „jaderný kontejner“, který by nebylo možné vytvořit na nižší nežli na státní úrovni. Druhou obávanou možností je nálet uneseného letadla na jadernou elektrárnu. Ten se jeví jako pravděpodobnější, a tím pádem i vážnější nebezpečí.

Další katastrofické scénáře se již netýkají přímo ZHN, ale spíše nových technologií. Vycházejí z předpokladu, že mnohem slabší protivník by v boji proti USA nebo jejich spojencům mohl využít elektromagnetického impulsu ve vysoké výšce nad zemí (HEMP - High Electromagnetic Pulse). Je to způsob, který nezabíjí, ale může zcela paralyzovat veškeré elektronické systémy, a to nejen vojenské, ale i civilní – např. banky, osobní počítače, notebooky a další. Vše bohužel nasvědčuje, že právě takovéto hrozby budou „exponenciálně narůstat ruku v ruce s technologií budoucnosti, jimiž jsou genetika, nanotechnologie a robotika, které otevírají novou Pandořinu skříňku“ [24].

Hlavní hrozby spojené s asymetrickými válkami na počátku 21. století

Vojenské operace za účasti NATO po skončení studené války se vyznačovaly dominantní úlohou ozbrojených sil USA. Jejich společným rysem byla obrovská převaha, a tak všechny začínaly jako disymetrické války. Operace *Pouštní bouře* 1999 a *Trvalá svoboda* 2001 tak v podstatě i skončily, zatímco operace *Spojená síla* 1999 a *Irácká svoboda* 2003 se ve větším či menším rozsahu nakonec zvrhly ve války asymetrického charakteru. Ukázalo se v nich, že vojska NATO budou vystavena hrozbě asymetrických válek při uskutečňování akcí v rámci zaměřených na svrhávání nebezpečných diktátorských režimů.

Asymetrické války po vojenském svržení nebezpečných režimů

Asymetrické války tedy mohou propuknout jako nechtěný důsledek strategie tzv. *Regime Change* (někdy také nazývaná „Regime Decapitation“), jež se uskutečňuje cestou operací se silným vojenským i psychologickým účinkem (EBO - Effects Based Operations) [25]. Asymetrie se bude projevat tím, že na jedné straně se bude v důsledku disymetrie snižovat délka doby přímých vojenských soubojů s pravidelnými jednotkami problémových států (rogue states), na straně druhé bude po skončení operací narůstat počet a zákeřnost úderů ze strany bývalých příslušníků armád, které budou zrušeny potom, co USA spolu se svými spojenci po svržení diktátorských režimů v ukončí své vojenské operace. V takových případech je třeba očekávat, že bývalí vojáci represivních armád diktátorských režimů se začnou vydávat za „gerilová hnutí bojující za osvobození země od zahraničních okupantů“ a budou používat asymetrické metody gerilové války.

Na počátku 21. století bychom proto měli očekávat, že hrozba asymetrických válek bude mít podobu gerilových válek zahajovaných po ukončení vojenských operací. Další podobou této hrozby budou zákeřné útoky na vojáky, kteří na daném území plní úkoly peacekeepingu. Hrozba asymetrických válek by se tedy mohla stát přímou hrozbou i pro vojáky AČR, kteří budou plnit úkoly v zahraničí ať už v rámci NATO, nebo OSN.

Základní předpoklady úspěšnosti armád NATO v asymetrických válkách

Asymetrické války po vojenském svržení nebezpečných režimů tedy představují jednu z velmi vážných vojenských hrozeb nejbližší budoucnosti. Dosavadní zkušenosti z postkonfrontačního období nasvědčují, že hrozby a rizika spojená s těmito válkami by bylo možné snižovat, pokud budou splněny následující předpoklady:

a) předpoklady politického charakteru:

- ❑ Politická rozhodnutí by měla vycházet z vědomí, že snadné vojenské vítězství ještě neznamená konečné vyřešení politických problémů v oblasti, ve které se zasahuje. Nemělo by se zapomínat, že i po sebevětším vojenském vítězství může propuknout asymetrická válka s kratším či delším trváním.
- ❑ Vždy by se mělo usilovat, aby vojenské akce mimo oblast NATO měly charakter zásahu mezinárodního společenství v co nejširším smyslu slova. Operace Pouštní bouře ukázala, že touto cestou se zvyšuje legitimnost zásahu a zároveň s tím se silně omezují mezinárodní solidarita se svrhávanými režimy, která v asymetrických válkách hraje velmi důležitou, ne-li dokonce rozhodující úlohu.
- ❑ Politici by měli výslovně klást důraz na to, aby vojenské operace způsobovaly co nejmenší ztráty na životech a co nejmenší škody na civilní infrastruktuře zemí, ve kterých se zasahuje s cílem svrhnout nebezpečný diktátorský režim nebo zničit teroristické skupiny. Již nikdy by se nemělo opakovat ničení civilních zařízení nezbytných pro poválečnou obnovu, k jakému došlo v Jugoslávii v r. 1999.

b) předpoklady vojenského charakteru

- ❑ Každé vojenské operaci musí předcházet shromáždění maximálního množství spolehlivých a ověřených informací o situaci na místě zásahu. Zpravodajské služby musí poskytovat co nejčerstvější a co nejpresnější poznatky o nepříteli a o místě zásahu.
- ❑ Vojenské zásahy musí být připravovány jako hloubkové operace informačního věku (deep operations), které bojiště rozšiřují v prostoru i v čase [26].
- ❑ Tyto hloubkové operace informačního věku by měly být koncipovány jako výsledek součinnosti mezi zdroji informací, činiteli, kteří rozhodují, a vojáky, kteří rozhodnutí uskutečňují na bojištích.
- ❑ Důležitým předpokladem je využití zdrcující vzdušné převahy, která je umocněna moderními přesně naváděnými zbraňovými systémy.
- ❑ Neméně důležitým předpokladem úspěšnosti je připravenost na plnění úkolů po skončení bojové činnosti (post-conflict work). Jde o ukončení nepřátelství a o zajištění míru [27].

Závěr

Dosavadní války postkonfrontačního období ukázaly, že s naplňováním vojenských předpokladů jsou v podstatě jen minimální problémy. Vojáci NATO, zvláště pak vojáci USA, jsou schopni operace velmi dobře naplánovat, důkladně se na ně připravit, soustředit síly a s náležitým nasazením pak své záměry uskutečnit. Rozhodující význam mají předpoklady politického charakteru. Jejich nedodržení může mít velmi neblahé dopady jak na samotný průběh vojenských operací, tak především na vývoj politické situace po skončení bojů.

Naproti tomu jejich uvážlivé a důsledné naplnění vytváří příznivé podmínky pro to, aby po vojenském zásahu nenásledovala asymetrická válka, ale aby naopak mohla nastat etapa politických opatření vedoucích k dlouhodobým řešením.

Poznámky a literatura:

- [1] COURMONT, Barthélémy, RYBNÍKAR, Darko. *Les guerres asymétriques. Conflicts d' hier et d'aujourd'hui, terrorisme et nouvelles menaces*. Paris: Presses Universitaires de France, 2002, s. 30.
- [2] René GROSSET. *L' empire des steppes*. Paris: Payot, 1965, s. 310.
- [3] COURMONT, Barthélémy, RYBNÍKAR, Darko: cit. dílo, s. 50.
- [4] Tamtéž.
- [5] Napoleon dokonce hovořil o tzv. španělském vředu.
- [6] David H. HACKWORD. *About Face: The Odyssey of an American Warrior*. New York: Touchstone, 1989, s. 464.
- [7] Walter Russel MEAD. "The American Foreign Policy Legacy." *Foreign Affairs*, January-February 2002.
- [8] Jean-Michel BOUCHERON. „Le cout de la participation de la France aux opérations en vue du reglement de la crise du Kosovo.“ *Rapport d'information de l' Assemblée nationale*, n. 1775, 1999.
- [9] Tamtéž, s. 181.
- [10] Tamtéž, s. 186.
- [11] Simon REEVE. *The New Jackals*. Boston: Northeast University Press, 1999, s. 263.
- [12] Bojové operace byly dokonce centrálně řízeny z území USA, z velitelského stanoviště Tampa na Floridě.
- [13] Příhodnost geografických podmínek vyplynula z hornatého charakteru země, politické podmínky umožnily využít sil opozice zformovaných do Severní aliance.
- [14] Blíže viz ULMAN, Harlan K.; WADE, James P. *Shock and Awe: Achieving Rapid Dominance*. Washington DC: NDU Press, 1996.
- [15] Blíže viz "Operation Iraqi Freedom-by the numbers". *USCENTAF report*, dated 30 April.
- [16] *USCENTAF report*, 30 April 2003, p.3.
- [17] GARDEN, Timothy. "Iraq: the military campaign." *International Affairs*. July 2003, Volume 79, No. 4, s. 712.
- [18] Blíže viz Department of Defense, *Daily brief* 20 March 2003. <http://www.defenselink.mil/neews/Mar2003/t03202003-t0320sd.html>.
- [19] Blíže viz: *USCENTAF report*, 30 April 2003, s. ll.
- [20] GARDEN, Timothy. "Iraq: the military campaign." *International Affairs*. July 2003, Volume 79, No. 4, s. 708.
- [21] www.defenselink.mil/news/Mar2003/t03202003_to320sd.html.
- [22] GARDEN, Timothy. "Iraq: the military campaign." *International Affairs*, No 4. Volume 79. July 2003, s. 710.
- [23] *USCENTAF report*, 30 April 2003, p. 3.
- [24] BECK, Ulrich. "The Silence of Words: On Terror and War." *Security Dialogue*, Volume 34(3), 2003, s. 260.
- [25] Blíže viz *The Military Balance* 2003/ 2004, IISS 2003, s. 98-102.
- [26] Blíže viz POTTS, David (ed). "Tomorrow's War." *The Big Issue: Command and Combat in the Information Age*. The Strategic and Combat Studies Institute. Occasional Number 45, March 2002, s. 10-14.
- [27] GARDEN, Timothy. "Iraq: the military campaign." *International Affairs*, 2003, Volume 79, No. 4, s. 718.

Individualizace války

(Mezinárodní terorismus přináší změnu pojmů a koncepcí)

Výsledek odporu teroristů proti globalizaci je zcela opačný jeho původnímu záměru: vznikla nová éra globalizace. Těžiště této formy globalizace není v překonávání státu jako zastaralého rámce politické organizace, ale v nové podobě transnacionálního myšlení, vzájemného propojení (networking) a spolupráce. 11. září 2001 v podstatě symbolizuje selhání tradičních koncepcí „války a míru“, „přítele a nepřítele“, „války a zločinu“, jež měly vysvětlovat, analyzovat a navrhopvat řešení geopolitické reality a pro které byl výchozím termínem pojem stát (state-based concepts). V současné době totiž žijeme, myslíme i jednáme v rámci pojmů, jež jsou historicky zastaralé, které však stále ovlivňují naše rozhodování a následně i přijímaná opatření. Podle mnichovského profesora sociologie Ulricha Becka (The Silence of Words: On Terror and War, Security Dialogue 3/2003) může být rozdíl mezi těmito koncepcemi a novou realitou vyrovnán zavedením pojmu „riziková společnost“ (risk society), respektive „globální riziková společnost“ (global risk society).

V historii lidstva bude 11. září 2001 mezníkem pro mnoho věcí, mezi jiným i pro změnu koncepcí „války“, „zločinu“, „nepřítele“, „vítězství“ a „teroru“ – tj. terminologie, jež se běžně užívá, ale velmi nepřesně a libovolně.

Není náhodou, že okamžitě po útocích na New York a Washington se uvažovalo o vojenském zasazení aliance NATO, neboť to byl útok vedený ze zahraničí (an attack from outside), nezáležející na tom, že se nejednalo o útok jednoho suverénního státu proti druhému (proto není 11. září 2001 druhým Pearl Harbourem). Útok se vlastně netýkal ani americké armády jako takové, ale spíše nevinných civilistů. Byl to útok, jenž mluví jazykem genocidy, nenávisti, která nezná žádné „jednání“, žádný „dialog“, žádný „kompromis“, a tedy i žádný „mír“.

A právě v tomto kontextu se termín „**nepřítel**“ (enemy) stává chybným. Předpokládá totiž svět, ve kterém armády buď vítězí, nebo jsou zničeny v bitvách, které končí „příměřím“ nebo „mírovými smlouvami“. Teroristický útok na New York nebyl pouhým „zločinem“, který by měl být souzen obyčejným soudem. I když svým charakterem by tento čin patřil spíše do pravomoci policie, jeho následky odpovídají následkům vojenského střetnutí. Policie nemá prostředky a schopnosti na to, aby si poradila s pachateli, kteří se zcela evidentně ničeho nebojí, svůj původní význam tak ztrácí např. i termín „civilní obrana“. Armáda, jež ustrnula ve starém koncepčním světě, potom reaguje konvenčními prostředky, např. kobercovým bombardováním (což může být koneckonců ve svých důsledcích kontraproduktivní – poskytuje motivaci novým bin Ládinům).

Sebevražedné teroristické útoky zůstávají pro moderní společnost stále nepochopitelné, rozdíl mezi válkou a mírem, armádou a policií, válkou a zločinem, národní a mezinárodní bezpečností, mezi doma a v zahraničí, jsou zrušeny. Kdo by si dříve pomyslel, že vnitřní bezpečnost – např. Německo – by měla být bráněna ve vzdálených údolích Afghánistánu?

A je tu další falešný pojem „**bránit**“ (defend). Rozdíl mezi obranou a útokem není dnes zcela jasný. Stále se opakuje, že USA „brání“ vnitřní bezpečnost na území cizích států, např.

v Afghánistánu, Iráku. Pokud jsou ale tyto termíny, koncepce, falešné, protože tváří v tvář realitě selhávají, co se ve skutečnosti děje? Musíme přestat užívat nepřesnou terminologii a mezi pojmy a novou realitou vybudovat mosty.

Tento článek proto zavádí termín „globální riziková společnost“, jenž nabízí možnost znovu definovat následující pojmy: za prvé *terorismus* a *válka*, za druhé *ekonomická globalizace* a *neoliberalismus*, a za třetí *stát* a *suverenita*.

Globální riziková společnost

Co mají tak rozdílné události a hrozby jako je Černobyl, globální oteplování, debaty o humanistické etice, asijská finanční krize a hrozba teroristických útoků společného? Všechny ukazují na nepoměr (discrepancy) mezi jazykem a realitou, která může být označena jako „globální riziková společnost“ (global risk society). Co se pod tímto termínem míní ukazuje následující příklad.

Před několika lety dostal jeden vědecký výbor od amerického Kongresu úkol vypracovat symbolický jazyk (symbolic language) popisující různá nebezpečí, jež představují úložiště jaderného odpadu ve Spojených státech. Problém, který měl výbor řešit, byl následující: Jak by měly být pojaty pojmy a symboly, aby jim mohlo být porozuměno i za deset tisíc let? Výbor se skládal z fyziků, antropologů, lingvistů, fyziologů mozku, psychologů, gerontologů, umělců atd. Nejprve měli zodpovědět první otázku: budou za deset tisíc let ještě existovat Spojené státy? Odpověď na první otázku byla jasná: USA zde budou *navždy*! Ovšem klíčový problém, jak je možné komunikovat s osobami žijícím deset tisíc let v budoucnosti, se ukázal neřešitelným. Komise hledala příklady v nejstarších dějinách lidstva, ve Stonehenge (1500 př. n. l.), v pyramidách, v Homérovi i v bibli, zkoumala výklady i životnost těchto dokumentů. Příklady sahaly jen několik tisíc let nazpět, ne celých deset tisíc let do minulosti. Antropologové doporučovali symbol lebky a zkřížených hnátů; historici namítali, že ten symbol představoval pro alchymisty znamení vzkříšení; psychologové prováděli pokusy s tříletými dětmi: pokud byl tento symbol na lahvi, plakaly strachem – „jed!“, pokud jej viděly na stěně, volaly nadšeně – „piráti!“. Někteří vědci navrhovali, aby byl doslova celý povrch úložiště pokryt keramickými, kovovými i kamennými symboly pokrývající všechny typy varování. Lingvisté se ale shodovali v názoru, že podobné symboly budou srozumitelné maximálně dva tisíce let.

Všechna zkoumání vedla ke stejnému závěru jako koncepce globální rizikové společnosti: náš jazyk není schopen splnit úkol informovat o nebezpečích, jimž vystavujeme budoucí generace užíváním určitých technologií. Vzhledem k rychlosti rozvoje těchto technologií existuje globální rozdíl mezi jazykem kvantifikovatelných rizik (pojmy které užíváme a podle kterých jednáme) a světem nekvantifikovatelné nejistoty, kterou vytváříme. Naše minulá rozhodnutí o atomové energii, současná rozhodnutí o užívání genetické technologie, lidské genetiky, nanotechnologií a počítačích otevírají procesy, jež mohou mít nepředvídatelné, nekontrolovatelné a dokonce i *nesdělitelné* následky.

Co je tedy na pojmu „rizikové společnosti“ nového? Cožpak všechny dosavadní epochy nebyly obklopeny nebezpečími, jež nejprve samy vyvolaly v život, a pak se proti nim musely bránit? Předně koncepce „rizika“ je moderní koncepcí. Předpokládá taková rozhodnutí, jež se pokouší možné nečekané následky přijímaného rozhodnutí předvídat a kontrolovat. Pokud je například známo, že riziko rakoviny pro kuřáky je tak a tak vysoké, míra rizika havárie atomové elektrárny je taková a taková, znamená to zároveň, že tato rizika představují určité

negativní důsledky rozhodnutí, jimž se lze vyhnout, s nimiž lze počítat jako s pravděpodobností nemoci či nehody, a tudíž to nejsou živelní katastrofy.

Novost „globální rizikové společnosti“ spočívá ve faktu, že naše civilizační rozhodnutí s sebou nesou globální následky a ty jsou v radikálním protikladu k současnému institucionalizovanému jazyku (language of control), jenž je užíván při popisu katastrof (Černobyl, teroristické útoky). Právě tato skutečnost vytváří *politickou* výbušnost globální rizikové společnosti. Centrum této výbušnosti je ve sféře masových médií, v politice, ve státním aparátu, v ekonomice, i když nemusí přímo navazovat na určitou událost. Politická výbušnost nemůže být popsána ani měřena ani v pojmech „rizika“, ani počtem raněných a mrtvých či matematickými vzorci. Pokud lze použít metafory – při styku s realitou „vybouchne“ odpovědnost, racionalita, legitimizace.

„Sociální zrod“ globálního nebezpečí byl právě tak nepravděpodobný, jako dramatický (ve skutečnosti traumatický) – dokázal otrávit celý svět. Na základě zkušeností s masovými médii po 11. září 2001 lze tento fenomén nazvat podle jednoho z Goyových leptů: spánek rozumu vytváří monstra.

V globální rizikové společnosti lze rozlišit tři dimenze nebezpečí, každá z nich sleduje jiný druh logiky konfliktu. Za prvé jsou to ekologické krize, za druhé globální finanční krize, za třetí – po 11. září 2001 – nebezpečí terorismu představované mezinárodními teroristickými sítěmi. Ve všech těchto třech dimenzích rozpoznáváme stejný model politických změn a protikladů globální rizikové společnosti. V době, kdy mizí víra v boha, třídy, ve stát a vládu, je globalita nebezpečí transformována prostřednictvím různých skupin, jejichž aktivity zasahují celý svět. Celosvětová komunita začala být konfrontována s agresivní, ničivou máníí.

Teroristické útoky způsobily, že se státy přimkly více k sobě, uvědomily si, co to je „globalizace“. Jakou politiku vést ve věku globalizace? Musíme vnímat globalitu nebezpečí, snažit se měnit mezinárodní i národní politické systémy, aby byly pružnější a přizpůsobivější. Znovu a znovu se musíme ptát: existuje něco, co by mohlo svět sjednotit? Obrazně řečeno, mohl by to být třeba útok z Marsu. A terorismus vlastně je něco jako „útok z vnitřního Marsu“. Na jeden historický okamžik se různé státy a národy spojily proti jednomu společnému nepříteli – hrozbě globálního terorismu.

Univerzalistická podoba hrozby terorismu proti všem státům světa mění válku proti globálnímu terorismu ve výzvu pro tzv. velkou politiku, ve které jsou uzavírána nová spojení i mezi antagonistickými tábory, jsou tlumeny regionální konflikty, kde se nově přetváří mapa globální politické scény. Ještě do nedávna dominovala v politickém myšlení i v praktických opatřeních Washingtonu idea národní protiraketové obrany (national missile defence system). Teď se o ní pomalu přestává vůbec mluvit. Ani sebedokonalejší protiraketový systém by totiž nedokázal zabránit útokům, jako byly útoky z 11. září 2001.

Vnitřní bezpečnost USA nemůže být zaručena jinak, než prostřednictvím globální aliance. V této alianci by byly rozhodujícím vztahy mezi bývalými protivníky z dob studené války – Moskvou a Washingtonem. V globální rizikové společnosti končí americký unilateralismus. Národní ambice a tlak na spolupráci představují vzájemnou výzvu – vhodné východisko pro mezinárodní vztahy v rámci globální rizikové společnosti. Není možné, aby CIA, Pentagon zajaly bin Ládina v izolované, samostatné akci, provedené proti vůli ostatního světa.

Globální riziková společnost si vynucuje multilateralismus. Rusko se stává zemí, o jejíž přičeň je třeba se ucházet. Opatření ruského prezidenta tváří v tvář globálnímu terorismu staví Rusko na stranu moderního, civilizovaného světa, jako důležitého partnera multipolárních

mocenských vztahů globální aliance. Evropa má hodně problémů, přesto si uvědomuje, že budoucnost demokracie může být zajištěna jen kolektivně: špatné časy pro euroskeptiky!

Válka proti terorismu by se také neměla měnit ve válku proti islámu, protože taková válka by terorismus nezničila, spíše by poskytovala důvody pro jeho existenci. V takové válce by mohly být likvidovány důležité svobody, byl by obnoven protekcionismus a nacionalismus, byly by demonizovány kulturní odlišnosti.

Jinými slovy: globalita očekávaných hrozeb má dvě podoby. Jednak vytváří nové formy politické rizikové společnosti a současně regionální nerovnost pro ty země, jež jsou ohrožovány různými nebezpečími. Skutečnost, že zhroucení světového finančního trhu či změny klimatu v různých oblastech světa ovlivňují v první řadě nám relativně vzdálené regiony, nemění nic na tom, že v principu může být zasažen *každý* – a pro vyřešení takových problémů je mezinárodní spolupráce nezbytná.

Celosvětové environmentální problémy, např. globální oteplování, může způsobit, že světová populace (současná i budoucí) bude vnímat sebe sama jako „osudové společenství“. Tento proces neproběhne bez konfliktů; můžeme se třeba ptát, do jaké míry mohou rozvinuté státy naléhat na rozvojové státy, aby chránily své životní prostředí, dešťové pralesy, a současně si dělat nárok na většinu světových energetických zdrojů. Zvláště konflikty tohoto druhu budou vyžadovat globální řešení, ale ne válkou, nýbrž jednáním.

Tím nemá být řečeno, že toto je *jediná* odpověď na výzvy globální rizikové společnosti. Cesty vzniku globální rizikové společnosti jsou pro evropské a neevropské státy a kultury různé, právě tak jako způsoby řešení těchto rizik. V tomto smyslu bude vedle sebe existovat několik typů moderních společností (modernities). Začíná se diskutovat o moderní asijské společnosti, o čínské, ruské, jihoamerické či africké. V globální rizikové společnosti mj. zanikne evropský monopol na modernost. Radikální kritici „modernismu“ z neevropského světa zastávají postoje od „extrémního individualismu“ ke ztrátě „kulturní identity a důstojnosti“ (= světové McDonalizace), ne jako jednoduché odmítnutí modernity, ale spíše jako pokus vytyčit a vyzkoušet jiné typy modernosti (což je ale opět vrací k západnímu modelu).

V každodenní praxi se „globální riziková společnost“ neobjevuje jako láska každého ke každému, všech ke všem. Je založena na uvědomění si naléhavosti globálních důsledků civilizace, bez ohledu na to, zda jde o informační technologické sítě, finanční operace, přírodní katastrofy, kulturní symboly, klimatické pohromy či hrozbu terorismu. Reflexe globální rizikové společnosti předpokládá, že za prvé se musí odstranit nejasné pojmy a ukázat, jak se globalita odráží v našem životě, a za druhé vytvořit nové hranice konfliktů a aliancí. Zdá se, že to, co platilo při vzniku moderního národního státu (který se udržuje při životě jen díky nepřetržitému řešení hrozeb, jež před ním stojí), platí také pro globální rizikovou společnost.

Tím přicházíme ke druhé otázce: jak se mění pojmy „terorismus“ a „válka“ na pozadí globální rizikové společnosti?

Válka a terorismus

Vzhledem k novým typům hrozeb, jež představuje mezinárodní terorismus, je pojem „terorista“ v podstatě zavádějící, protože tento termín vznikl v době národně osvobozovacích hnutí, jejichž motivy byly zcela jiné než mají dnešní pachatelé sebevražedných atentátů a útoků, které nejsou ničím jiným než masovými vraždami. Pro západního pozorovatele je naprosto

nepochopitelné jak mohou být vzájemně spjaty fanaticky antimoderní/antiglobalizační hnutí a moderní globální myšlení a praxe.

Hannah Arendtová v souvislosti s masovým vrahem Adolfem Eichmanem razila termín „banalita zla“. Dovedeme si představit technokraty vyznávající rodinné hodnoty, a přitom páchající absolutní zlo, ale ne teroristy, kteří se na Západě oženili, mají německé vysoké školy, chutná jim vodka, a přitom léta plánují skupinovou sebevraždu jako masovou vraždu, kterou také posléze chladnokrevně provedou. Jak máme pochopit zlo, jež je naprosto moderní a současně archaické?

Jestliže v minulosti branná moc pozorně sledovala armády ostatních států, to jest jiné vojenské organizace, a připravovala se na ohrožení, které pro ni tyto amády představovaly, dnes se musíme připravovat na transnacionální hrozby nestátních pachatelů (substate perpetrators) a jejich sítí (networks), kteří se postavili proti společenství států celého světa. Podobně jako na kulturním poli, i v oblasti vojenství to znamená konec státního monopolu na násilí ve světě, kde se v rukou ke všemu odhodlaných fanatiků může cokoliv změnit ve smrtelnou zbraň. Mírové symboly civilizované společnosti lze transformovat na nástroje pekla. V principu to není nic nového, ale v současnosti se takové ohrožení stalo všude univerzálně přítomným.

Teroristické skupiny se útokem na New York uvedly jako **noví aktéři světové politiky**, na stejné úrovni jako jsou státy, národní ekonomiky či občanská společnost. Teroristické sítě se vlastně staly „násilnými nevládními organizacemi“ (NGOs of violence): neváží se k jednomu konkrétnímu území a jsou decentralizované. Jsou to lokální organizace, a zároveň organizace mezinárodní (transnational). Pokud se jedná o ekologii, hlavní slovo při jednání se státy má nevládní organizace Greenpeace, v otázce lidských práv je to Amnesty International. Teroristické nevládní organizace naopak zrušily monopol státu na užívání násilí.

To ale také znamená, že za prvé: transnacionální terorismus se neomezuje pouze na *islámský* terorismus, ale k dosažení určitých cílů se mohou navzájem sdružovat zcela libovolné skupiny, jak ideologické, tak fundamentalistické. Za druhé: musíme rozlišovat mezi terorismem a národně osvobozeneckým hnutím (jež je teritoriálně i národnostně vymezeno) a mezinárodními teroristickými sítěmi (nejdou územně vymezeny, překračují hranice států) a jejichž akce rozbíjejí tradiční pojetí armády a války.

Teroristé předcházejícího období svými životy více méně šetřili. Naproti tomu sebevražední teroristé (suicide terrorists) se cílevědomě vzdávají svého života. Představují nesmírně ničivou sílu. Sebevražedný útočník je protikladem typu *homo economicus*, nemá žádné ekonomické ani morální zábrany, takže se stává nositelem totální krutosti. Jak jeho čin, tak sebevražedný útočník sám o sobě jsou v přísném smyslu singulární. Pachatelé atentátů nemohou svůj útok podniknout dvakrát, ani nemohou být za svůj čin souzeni. Singularita je uzavírána simultaneitou jejich činu: doznávají se (self-confession) a současně umírají (self-extinguishing).

Stát nemusí pátrat po teroristech, aby je za jejich skutky odsoudil: pachatelé se sami odhalí i sami popraví. Úkolem protiteroristické koalice tedy není dopadení pachatelů útoku na New York a Washington, koalice pátrá po osobách, které jsou za těmito útoky, po těch, kteří „tahají za drátky“ (string-pullers), státní sponzory a podobně. To ale představuje velký problém: pokud pachatelé sami sebe zničili, souvislost mezi nimi a organizátory se ztrácí, je též zničena.

Pro vytváření mezinárodních sítí jsou prý nezbytné státy. Ale nejsou to vlastně oslabené funkce státu (statelessness), neexistence vhodných státních struktur, jež poskytují vhodnou

půdu pro činnost teroristů? Představa státu či tajemných osob v pozadí, které vydávají teroristům rozkazy, má možná svůj původ ve starém vojenském myšlení – ve skutečnosti stojíme na prahu „individualizace války“ (individualization of war), kdy státy „neválčí“ proti jiným státům, ale kdy jsou to jednotlivci, kteří vedou válku proti státům.

Teroristické nebezpečí se s pokračujícím technologickým pokrokem exponenciálně zvyšuje. Pokročilé technologie – genetické technologie, nanotechnologie, robotika – otevírají novou Pandořinu skříňku. Genové manipulace, komunikační technologie a umělá inteligence jsou navzájem spjaty a státy je postupně zařazují do svého monopolu násilí. Pokud se tomu nepodaří na mezinárodní úrovni zamezit, tento vývoj ve svých konečných důsledcích otevře nové cesty individualizace války – terorismu. Současná světová situace efekt teroristických operací jen zvyšuje: stav naší civilizace je křehký, hromadné sdělovací prostředky vytvářejí obraz stálého nebezpečí. Podle amerického prezidenta je těmito akcemi, při nichž jsou jejich pachatelé ochotni zemřít, přímo ohrožena existence naší civilizace.

Geneticky vyrobený mor může ohrožovat určitou část populace. Vzhledem k jeho dlouhé inkubační době by bylo možné jej rozšiřovat, aniž by to kdokoli zjistil. Miniaturní bombu založenou na genetické technologii může zhotovit každý i bez velkých zkušeností v tomto oboru. A to je jen jedna ukázka toho, co by se mohlo stát.

Nejnovější technologie jsou „technologie založené na znalostech“, jež se velmi rychle rozšiřují. Státní kontrola a monopol atomových a chemických zbraní se udržoval díky kontrole potřebných materiálů a surovin (uran vhodný pro výrobu atomových zbraní, drahé laboratoře apod.). Technologie založené na znalostech nic takového nepotřebují, alespoň ne v té míře, jako dříve.

Zesílení postavení (empowerment) jednotlivce vůči státu *politicky* vytváří novou éru. Není stržena jen zeď, která stála mezi armádou a civilní společností, je stržena i zeď mezi nevinnými a viníky, mezi podezřelými a těmi, jež jsou zcela mimo podezření (unsuspected). Doposud tyto kategorie zákon obecně rozlišoval. Ale za situace, kdy hrozí individualizace války, zůstává na samotném občanovi, aby *prokázal*, že není nebezpečný, protože za těchto podmínek může být potenciálním teroristou kdokoli. Každá osoba se musí podrobit namátkovým „bezpečnostním“ kontrolám. Individualizace války vede ke smrti demokracie. Vlády se musí spojit s jinými vládami *proti* občanům (a opačně – občané proti vládám!), aby předešly nebezpečím, jež pro ně představují občané (v případě občanů se tím nebezpečím stávají vlády).

Domyšleno do konce, jeden z předpokladů diskuzí o teroristech přestal platit: již neexistují „dobří“ a „zlí“ teroristé – nacionalisté byli respektováni, odsuzování byli fundamentalisté. V éře moderního národního státu (nation-state) bylo dokonce možné najít pro teroristy určité ospravedlnění vzhledem k hodnotám, za které bojovali. V době globální rizikové společnosti ohrožené terorismem (terrorist global risk society) – tváří v tvář individualizaci války – se takové ospravedlnění stalo morálně i politicky nepřijatelným.

Můžeme vůbec na danou situaci *politicky* reagovat? Jeden z principů policejního reagování zde musí být jmenován – justice. Co nejvíce narušuje principy justice civilizovaného světa je, že cíl-oběť teroristického útoku zastává současně funkci žalobce, soudce i vykonavatele spravedlnosti. Tento druhu samosoudy (self-justice) musí být na mezinárodní scéně překonán, i když vztahy v této oblasti mezi státy bojujícími proti terorismu ještě tak daleko nedospěly. Měla by být vypracována a ratifikována mezinárodní konvence o boji proti terorismu, jež by jednak stanovila nezbytné postupy boje proti terorismu, ale také by postavila na univerzální právní základ stíhání teroristů, které by se neomezovalo jen na jeden stát.

Terorismus by měl být soudně stíhatelný na celém světě jako zločin proti lidskosti. Státy, které by podobnou konvencí odmítly ratifikovat, by byly vystaveny kolektivním sankcím. Evropské státy i Rusko by podpisem pod tímto dokumentem – na rozdíl od současnosti – upřesnily svůj politický postoj a pomohly tak, v rámci světové koalice v boji s terorismem.

Přicházíme ke třetímu bodu: Jak se vztahují termíny „ekonomická globalizace“ a „neoliberalismus“ ke globální rizikové společnosti?

Ekonomická globalizace a neoliberalismus

Sebevražední masoví vrazi (suicide mass murderers) odhalili nejen zranitelnost západní civilizace, ale také současně ukázali, k čemu mohou dovést problémy ekonomické globalizace.

Ve světě globálních rizik ztrácí neoliberalistická zásada nahrazení státu a politiky ekonomikou rychle svou přesvědčivost. Zvláště je to patrné na privatizaci bezpečnosti letového provozu v USA. Doposud ve světě o této záležitosti nikdo nemluvil, neboť tragédie 11. září 2001 se odehrála uvnitř USA. Navíc zranitelnost USA má velmi mnoho společného s jejich politickou filozofií. Cenou za americký nekompromisní liberalismus je veřejná bezpečnost. Dávno se vědělo, že USA jsou potenciálním cílem teroristických útoků, ale na rozdíl od Evropy byla v Americe letecká bezpečnost (air safety) zajišťována pracovníky na částečný pracovní úvazek (part-time employees), jejichž platy byly nižší než platy prodávačů s občerstvením (šest dolarů na hodinu). Zaměstnanci dostali několikahodinový „výcvik“, průměrná doba jejich pracovního poměru nebyla delší než šest měsíců. Než někdo začne omezovat základní práva občanů ve jménu boje proti terorismu, měl by se nejprve zaměřit na leteckou bezpečnost: ta by měla být organizována státem a na profesionálním základě. Opět, je to jen jeden příklad z mnoha.

Státní šetření doplněné o neoliberalistickou svatou trojici deregulace, liberalizace a privatizace učinily USA vzhledem k terorismu velmi zranitelnými. Co platilo před 11. zářím musí platit i po tomto datu! Neoliberalistický model má být prosazován i nadále, protože prý není jiná alternativa. To je ale zcela klamné. Ukazuje to jen na nedostatek teoretických alternativ. Neoliberalismus je jako plán pro pěkné počasí, sotva nastanou problémy, krize, nefunguje.

Neoliberalismus je založen na názoru, že příliš velká úloha státu, politiky a byrokratické regulace jsou příčinou globálních problémů, jako je nezaměstnanost, globální chudoba, ekonomický kolaps. Vítězný pochod neoliberalismu spočívá na předpokladu, že osvobození ekonomiky od státních zásahů a globalizace trhu vyřeší velké problémy lidstva, že osvobozený egoismus zvítězí nad nespravedlností ve světovém měřítku a přinese globální spravedlnost. Tato víra kapitalistického fundamentalismu, prezentovaná coby mesiášská úloha trhu, se ukázala jako nebezpečná iluze. Pro krizové situace nemá neoliberalismus žádná politická řešení. I ekonomická řešení problémů, jež přináší globalizace, jsou jen pouhými iluzemi.

Právě hrozba terorismu ukázala a znovu potvrdila staré pravdy, že není možné oddělovat politiku od ekonomiky, že bez státu a státní služby není možná bezpečnost, že bez daní není možné vzdělání, zdravotní pojištění a sociální péče, bez daní není možná demokracie, bez veřejné sféry, demokracie a občanské společnosti neexistuje legitimita, bez legitimacy není bezpečnost. Z čehož plyne, že bez volné tribuny názorů na formy **managementu konfliktů** (obecně uznávaného, ne násilného) nejprve na národní úrovni, v budoucnu i na celosvětové úrovni, není možná globální ekonomika v jakékoli podobě.

Jaká je tedy alternativa neoliberalismu? Především to není státní protekcionismus. Potřebujeme rozšířenou politickou koncepci, jež by řešila problémy a potenciální krize v rámci svobodné globální ekonomiky, potřebujeme aktivní občanskou společnost a občanská hnutí, jež by vzala tuto transformaci do svých rukou. Neoliberalismus žádal, aby se ekonomika vymanila ze státních hranic a vytvořila si svá mezinárodní pravidla. Současně ale bylo očekáváno, že stát bude i nadále hrát svou roli, tj. působit jen v prostoru svých národních hranic. Po útocích na New York a Washington si ale všechny státy bez výjimky začínají uvědomovat potřebu nadnárodní spolupráce, byť nejprve v otázkách vnitřní bezpečnosti (domestic sector). Všemocný stát, jako antiteze neoliberalismu, v hobbesovském smyslu, se stává opět zárukou bezpečnosti. Takový názor byl např. v Evropě ještě nedávno zcela nemožný.

Odpor teroristů vůči globalizaci vytváří naprostý opak toho, proti čemu je zaměřen. Vzniká nová éra globalizace politiky a státu, vzájemné politické propojování (networking), spolupráce. Zamýšlený či nevědomý odpor ke globalizaci ji jen urychluje. Je důležité, abychom tento paradox pochopili.

Globalizace je název pro pozoruhodný proces, jenž je poháněn dvěma protikladnými zdroji, jeden je pro, druhý proti ní. Protivníci globalizace i její stoupenci sdílejí stejná globální média. Odpůrci globalizace a její příznivci vyvíjejí činnost v prostředí globálního trhu, globální mobility a globálních sítí. Myslí a jednají v globálních kategoriích, po provedených akcích mají globální publikum. Teroristický útok na New York 11. září 2003 působil jako katastrofa připravená pro televizi, masová vražda v *přímém televizním přenosu* (live). Teroristé si mohli být jisti, že zničení druhé věže letadlem změněného na raketu bude přenášeno do celého světa všudypřítomnými televizními kamerami.

Má snad být globalizace pokládána za důvod útoku na New York a Washington? Mají pravdu ti, co říkají, že příčinou terorismu je globalizace, jež jako parní válec zasahuje každou část světa? Ne, to je nesmysl. Žádný důvod, žádná abstraktní idea, žádný bůh nemůže ospravedlnit takové útoky. Globalizace je ambivalentní proces, který nelze zvrátit. Je přínosem právě pro malé a slabé státy, jež opouštějí svou nacionální autokratickou politiku tím, že se zapojují do světového trhu. Jaké byly titulky v novinách, když navštívil Ukrajinu německý kancléř? „Odpouštíme křižákům, těšíme se na investory.“ Jedinou horší věcí, než být obsazen zahraničními investory, je nebýt obsazen zahraničními investory.

Nesmí se ale zapomínat, že ekonomická globalizace musí být spojena s politikou kosmopolitních dohod. Důstojnost lidské osobnosti, kulturní identita, odlišnost ostatních, to vše musí být v budoucnu bráno v úvahu daleko vážněji než dosud. Cožpak to nedává smysl, vybudovat další sloup aliance v boji proti terorismu, vytvořit kulturní most, dialog mezi kulturami v rámci vnitřních i mezinárodních vztahů jednotlivých zemí, zvláště těch z islámského světa, i mezi zeměmi tzv. třetího a čtvrtého světa, jež samy sebe pokládají za oběti globalizace?

Tady si můžeme položit čtvrtou a poslední otázku: jak a do jaké míry se ve věku globální rizikové společnosti mění pojmy „stát“ a „suverenita“?

Stát a suverenita

Vrátíme se na začátek článku: teroristické útoky posilují roli státu, ale zároveň mění jeho historickou podobu jako *národního* státu (*nation-state*). Národní bezpečnost v éře rizik, jež nelze přesně lokalizovat (placeless risks) již není národní bezpečností – to je velké poučení z teroristických útoků z 11. září 2001. Samozřejmě, vždy existovaly určité mezinárodní ali-

ance, ale zásadním rozdílem je to, že dříve se tyto aliance vytvářely kvůli *vnější* bezpečnosti, zatímco dnes jsou vytvářeny kvůli bezpečnosti *vnitřní*. Dříve byla zahraniční politika tak říkajíc otázkou volby, ne nezbytností. Dnes jsou zahraniční i vnitřní politika, národní bezpečnost a mezinárodní spolupráce, vzájemně spjaty. Jediná cesta tváří v tvář hrozbě, kterou představuje pro národní bezpečnost globální terorismus (ale právě tak finanční rizika, klimatické katastrofy, organizovaný zločin) je mezinárodní spolupráce (transnational cooperation).

Platí následující paradoxní axiom: vzhledem k národním zájmům musí být státy denacionalizovány a transnacionalizovány, tzn. že se státy v globalizovaném prostředí musí vzdát části své autonomie, aby mohly být řešeny *národní* problémy. Za rozšíření politické suverenity a vlivu je placeno vlastní denacionalizací. Odstranění národní autonomie a vzrůst národní suverenity se nevylučuje, ale naopak, vzájemně se urychluje. Neplatí logika hry s nulovým součtem doby impérií, supermocností, kolonialismu, ekonomického a kulturního imperialismu, nezávislých národních států a vojenských bloků.

Je třeba rozlišovat mezi suverenitou a autonomií. Pro národní stát platí rovnost suverenity a autonomie. Pro národní stát znamená ztráta ekonomické nezávislosti, kulturní diverzifikace, vojenská, právní a technologická spolupráce mezi státy automaticky ztrátu autonomie a logicky i suverenity. Pokud je ale suverenity brána jako formální politická síla (formal political power), tj. je posuzována jako stupeň, míra, jakou je stát schopen ovlivňovat a profilovat světovou politiku, zvyšovat bezpečnost a sociální úroveň svých občanů, potom zvyšující se vzájemné vztahy a spolupráce – ztráta autonomie – znamená *zvyšování* suverenity. Jinými slovy, globální hodnota států jako je třeba Rusko již není založena na jejich konfrontačním potenciálu (jako to bylo za studené války), ale spíše na *spolupráci*, na pozici mezi ostatními státy světa, jež jsou vzájemně propojeny (networked), na postavení na světovém trhu, na členství v hlavních mezinárodních organizacích (supranational organizations). Rozdělená a zároveň sdílená suverenity jejich význam nesnižuje, ale naopak, suverenity jednotlivých států je posilována. Není to jenom globální terorismus, ale do velké míry sama existence globální rizikové společnosti, jež otevírá novou éru transnacionální a multilaterální spolupráce, která byla v historii přehlížena a zanedbávána, protože byly falešně vykládány a interpretovány národní zájmy.

Jak známo, rozpad Sovětského svazu, Jugoslávie a Československa vedl ke vzniku následnických států. Znovu probuzená národnostní problematika v zemích střední a východní Evropy tzv. národní stát transformovala, vedla ke vzniku „etnických států“ (ethnic states), což by se na první pohled mohlo zdát v protikladu potřebě vytvářet kooperativní národní státy, jež vyžaduje globální riziková společnost. Avšak účinné řešení pohraničního (transborder) a etnického napětí v post-sovětském prostoru vyžaduje právě takový vývoj. Nejprve je třeba vytvořit formální politický rámec a pravidla (coordinates), aby byly harmonizovány požadavky a cíle států s potřebami transnacionální spolupráce. To se děje při zajišťování přeshraniční (transborder) „vnitřní bezpečnosti“ v oblastech, kde se překrývají etnické a národní státy. Totéž lze pak aplikovat na globální ekonomickou spolupráci, snižování mezinárodních finančních rizik, hrožících klimatických katastrof, ekologických rizik, chudoby a v neposlední řadě lidských práv.

Západní společnost si zvykla na mír a blahobyt, chybí potřebný cit pro rozlišování přítel-nepřítel, společnost není připravena obětovat privilegia lidských práv ve prospěch nezbytných opatření. Vítězové globalizace uctívají neoliberalismus, ti co na globalizaci prodělávají, terorismus, spojený se strachem z cizinců a s rasismem. Pocit potřeby vybudovat „západní pevnost“ proti jiným kulturám je všudypřítomný a v příštích letech bude jistě sílit. Na tomto základě by pak mohl vzniknout autoritativní (etnický) stát, který vzhledem k zahraničí, s ohle-

dem na světový trh (global market) bude přizpůsobivý (adaptive manner), zatímco ve vnitřní politice bude autoritářský. Vznik takového státu by vlastně znamenal pro teroristy vítězství, protože moderní země by se automaticky zbavovaly toho, co je učinilo přitažlivými a lepšími (superior) – svobody a demokracie.

V rámci transnacionální kooperace mezi státy, kdy je odstraněna státní autonomie (national autonomy), aby byla znovu obnovena a zvýšena státní suverenity (national sovereignty), existují dva základní typy států: „dohližitzské státy“ (surveillance states) a „kosmopolitní státy“ (cosmopolitan states). U dohližitzských států hrozí, že se přemění na „pevnostní státy“ (fortress states), kde je ceněna bezpečnost a vojsko, ale poměrně málo svoboda a demokracie.

Vzhledem k výše uvedenému bude naše budoucnost záviset na odpovědi na otázku: o co vlastně usilujeme či o co se snažíme, když bojujeme s mezinárodním terorismem (transnational terrorism)? Odpovědí je kosmopolitní státní systém, který uznává jinakost jiných (otherness of others).

Ve vnitřní i vnější politice národní státy vyčerpaly své možnosti, proto mají velké problémy při řešení úkolů, které přináší výbušná situace mezi navzájem se potírajícími národnostními a etnickými skupinami. Kosmopolitní státy se naopak snaží spojit princip národnostního sebeurčení (national self-determination) s odpovědností vůči ostatním národnostem, jak uvnitř, tak vně státních hranic. Nejde o popírání či omezování sebeurčení. Kosmopolitní státy nejenže bojují s terorismem, ale také s *příčinami*, které terorismus ve světě vyvolávají. Iniciují řešení problémů, jež jsou v jednotlivých státech izolovaně (in national isolation) neřešitelné.

Kosmopolitní státy jsou založeny na principu indiference národních států. Podobně jako v dobách vestfálského míru, kdy války 16. století končily oddělením náboženství od státu, globální (občanské) války 20. století končí oddělováním státu a národa. Tak, jako nenáboženský stát (areligious state) umožňuje, aby v jeho rámci působila různá náboženství, musí i kosmopolitní stát na základě ústavní tolerance zachovat vedle sebe různé etnické, národní a náboženské skupiny.

Měla by se promyslet a vyzkoušet politická mapa Evropy jako sdružení kosmopolitních států. Kosmopolitní Evropa sebevědomých států, jež čerpají svou sílu z boje proti terorismu, by se tak stala realistickou utopií.

Závěr: Možnosti obrany globální rizikové společnosti

V terminologii bývalého šéfa CIA Jima Woolseyho v současné době probíhá „čtvrtá světová válka“. (Studená válka se v téže terminologii počítá jako třetí.) Z hlediska západní společnosti, tzv. Západu, byla studená válka poměrně klidná. Pravda, jadernými hlavicemi se hemžil celý svět, ale že by tehdejší teroristé chtěli ničit americké mrakodrapy? S konflikty to bylo jinak. Komunisté v Severním Vietnamu i jejich partyzánští spojenci na jihu měli za sebou Moskvu, zpočátku i Peking, OSN, světové veřejné mínění.

„Čtvrtá světová válka“ vypadá opačně. Západní společnost není ohrožována jadernými střelami soupeře-partnera, ale nevyzpytatelnými, všudypřítomnými riziky. Terorismus Al Kajdy a jiných skupin, šíření zbraní hromadného ničení mezi tzv. problémovými státy (rogue states), hrůza ze sněti slezinne, výpadku civilizačních infrastruktur, zasívá všeobecný strach, ale nemůže teroristům obstarat všudypřítomnou podporu. Mohou mít teroristé otevřené účty či svůj „fond solidarity“? Stačí si vzpomenout jak se první fronta protiteroristického tažení

po 11. září zaměřila právě na financování těchto skupin. Dnes už ani Saúdská Arábie nemůže vzdorovat tlaku USA na kontrolu svých finančních toků do těžko rozklíčovatelných nadací, odkud plynuly peníze pro lidi typu Usámy bin Ládina.

V boji terorismem bylo dosaženo velkého pokroku. Dvě největší hrozby světového míru – Saddám v Iráku a Talibán v Afghánistánu – již nemají žádnou moc nad národy, které v minulosti terorizovaly. Neústupnost amerického prezidenta, který odmítl jednat s palestinskými teroristy při jednání o dosažení míru mezi Izraelem a Palestinou, přivedl na politickou scénu premiéra Mahmuda Abbáse, pod jehož vedením se záležitost ohledně Palestiny posunula podstatně kupředu (bez ohledu na jeho pozdější rezignaci). I další země, včetně Indonésie, Filipín a Saúdské Arábie, prokázaly ochotu poprvé v historii přiznat, že se přímo u nich skrývají teroristé a dělají vše proto, aby jejich buňky rozbily. Šokující teroristický útok v Madridu, nejkrvavější teroristický čin v novodobé historii, který byl spáchán na evropské půdě, při kterém byly zabity dvě stovky lidí a téměř třináct set osob bylo zraněno, spustil vlnu solidarity po celém světě. Výsledek zcela opačný původnímu záměru teroristů.

Pokrok, jehož se zatím podařilo dosáhnout v souvislosti s nesnadným úkolem v oblasti světového terorismu, dává naději do budoucna. Před námi se otevírají dalekosáhlé politické perspektivy, nicméně současná globální riziková společnost má pro řešení nastalých problémů zhruba následující tři možnosti:

Za prvé. Zdá se, že je nezbytné, aby aliance států bojujících proti terorismu vytvořila *mezinárodní právní základnu* (international legal basis), pravidla boje proti terorismu, která budou regulovat vydávání pachatelů teroristických činů, posilování vojenských jednotek, pravomoci soudů atd. Jedině tak mohou být dlouhodobě řešeny úkoly ve stále se měnícím historickém a politickém kontextu.

Za druhé. Je nutné, aby taková aliance měla k dispozici nejen vojenské prostředky, ale také by měla vést věrohodnou *politiku dialogu* (credible politics of dialogue). Dialogu především a na prvním místě s islámským světem, ale také s jinými kulturami, jejichž důstojnost je ohrožována globalizací. Jedině tak se můžeme vyhnout negativním reakcím na vojenské operace, zvláště když se teroristé spojují poměrně snadno a úspěšně s muslimy na celém světě. Možná je Evropa – jako kulturní a politická jednotka – připravena k dialogu lépe než Spojené státy?

Za třetí. Nebezpečí, jimž čelí globální riziková společnost, mohou být transformována vytvářením regionálních *kooperativních struktur* mezi kosmopolitními multinárodními státy (cosmopolitan multi-nation-states). Příkladem je zahrnutí Moskvy do rozhodovacích struktur NATO, i když bez formálního členství.

Vzniklá nebezpečí počátku 21. století nelze řešit v národním rámci, ale pouze v určitém aliančním systému. Jde o koncepci tzv. globalizované války, která říká, že zasaženo může být jakékoli místo na světě, jakékoli místo světa se může stát bojištěm. Boj s terorismem lze vyhrát, nicméně není to záležitost několika příštích roků, ale proces, který bude trvat výhledově 15–20 let.

(red)

Literatura:

„Irakizace a vietnamizace“, *MF Dnes*, 3. 9. 2003.

„Bolest i optimismus“, *MF Dnes*, 11. 9. 2003.

Ramon PEDROS. „Španělsko čekají těžké časy.“ *Metro* 12. 3. 2004.

Ulrich BECK „The Silence of Words: On Terror and War“, *Security Dialogue* 3/2003.

Charakteristika, zásady a principy vedení operací a bojů v zastavěných prostorech

Síly budoucnosti budou čelit různorodému spektru konfliktů. Z toho bude nutné vycházet při rozvoji ozbrojených sil. Pod vlivem řady faktorů se může změnit podstata válečného umění. Výhody v technologiích v některých podmínkách budou představovat převahu sil. Při posuzování bojové činnosti v zastavěných prostorech v operačních podmínkách bude řešen i taktický stupeň, který v zastavěných prostorech plní specifické úkoly (přepady, zteče, malé přímé údery s cílem obsazení budov, sídlišť apod.). Bojové akce zahrnují boj zblízka, kdy je důležité si uvědomit potřebu použití síly v plném rozsahu. Velitelé musí měnit nejenom zvláštní pravidla činnosti, ale také taktiku, techniku a postupy. Ojedinělost této bojové činnosti (v podmínkách vysoké intenzity) bude vyžadovat na operačním stupni vysokou koordinaci a součinnost celkové bojové síly a bojových možností. Následující příspěvek navazuje na článek „Faktory ovlivňující vedení operací a bojů v zastavěných prostorech“ z VR 1/2004.

Charakteristika operací v zastavěných prostorech poukazuje na skutečnost, že urbanizované prostředí nedovoluje využívat všech technologických výhod. Proto je boj ve městě jednoznačně prioritou malých jednotek a bude nutné položit důraz na jejich rozvoj (výstroj, vybavenost, výzbroj, zabezpečení apod.).

Uváděné zásady a principy bojů v zastavěných prostorech tento fakt jenom potvrzují.

Charakteristika operací v zastavěných prostorech

Mnohé charakteristiky oddělují operace v zastavěných prostorech od jiných systémových prostředí. Především půjde o skutečnost, že po dobu operací v urbanizovaném prostředí často nelze využít technologické výhody. Při bojích o budovy nelze využít co nejefektivnější podporu, pozemních i vzdušných sil. Dokonale připravený nepřítel bude využívat metody sevření bojujících sil s cílem eliminovat jejich drtivou palebnou sílu. Boj ve městě je prioritou malých pěších jednotek a vyžaduje při plnění jednotlivých úkolů jejich nadměrný počet. Pro mobilní, mechanizované (obrněné) jednotky bude vedení bojové činnosti velmi složitou záležitostí, vyžadující speciální výcvik v takovémto prostředí.

Boj v zastavěném prostoru je řízen pravidly bojové činnosti (*ROE - Rules of Engagement*), která musí být často doplněna o výcvik jednotlivců s důrazem na jejich schopnost samostatně se rozhodovat, vést bojovou činnost dlouhodobě bez ovlivňování velitelů. Velitelé v přípravě musí uvažovat o této skutečnosti a předvídat, co bude nutné zabezpečit pro plnění úkolů. Jednotným cílem musí být rychlost, moment překvapení, přesnost, minimalizace boje zblízka jednotlivých vojáků s nepřítelem.

Největší hrozbou mohou být závaly a padající ruiny, úlomky granátů způsobené podpurnými jednotkami (letectvem, dělostřelectvem) jak vlastních, tak i podpurných jednotek a útvarů nepřítele, odstřelovači, granátomety, výbušné nástrahy, ruční protitankové zbraně. Celou činnost při čištění sídlišť budou narušovat a znesnadňovat rozsáhlé požáry a dým.

a) Střídání situací (podmínek). Složená bojová uskupení, čety a družstva v době vedení boje v zastavěném prostoru musí samostatně hledat způsoby, jak plnit úkoly za často se měnící situace. Změny stabilizačních operací na podpůrné operace nebo bojové a naopak, budou často střídát podmínky od vysoké intenzity po preciznost, nebo opačně. Tyto změny určují výběr taktiky boje, způsob, metody provedení a postupy, které jsou vždy závislé na faktorech METT-T (*Mission, Enemy, Troops, Terrain, and Time available*), tedy na úkolu, nepříteli, terénu, jednotkách, dostupném a využitelném čase. Změny pravidel činnosti jsou normálně tvořeny pro sestavy o mnoho větší než rota a prapor, ale právě v zastavěném prostoru je obvykle kladen důraz na malé jednotky.

b) Boj malých jednotek. Jednotky bojující v zastavěných prostorech se často ocitnou osamoceny v izolaci, kdy boj je složen z řady malých bojů. Jen zkušený, odvážný a iniciativní velitel je schopen dokončit splnění úkolu, i když izolovaně od svých mateřských jednotek. V tomto druhu boje má zkušený, dobře vycvičený obránce mnohé taktické výhody nad útočníkem. Obránce se musí včas zmocnit (zaujmout) skrytých dominantních pozic a provádět postupné přepady, zatímco útočník je nechráněný při svém postupu. Značně redukováný prostor zabudovaný v zátarasech vyžaduje větší počet jednotek pro pokrytí prostorů mezi budovami a ulicemi, jednotlivým průčelím. Ačkoliv obrana před a uvnitř zastavěného prostoru může být vedena účinně s relativně malým množstvím jednotek, pro útok v zastavěném prostoru je hustota sil a prostředků jednotek pravděpodobně větší než pro útok na otevřeném prostoru. Jednotliví vojáci musí být vycvičeni a psychicky připraveni pro tento druh operací.

c) Komunikace. Operace v zastavěném prostoru vyžaduje centralizované plánování, ale decentralizované provedení. Nicméně účinná vertikální a horizontální komunikace jsou rozhodující. Velitel musí důvěřovat svým podřízeným, především jejich vycvičenosti, zkušenostem a iniciativě, které lze získat jenom prostřednictvím výcviku a celkové přípravy. Rozhodujícími faktory při realizaci operací v zastavěných prostorech jsou vycvičenost a soudržnost.

- Budovy, stavby, vysoké konstrukce elektrického vedení obvykle snižují rádiové spojení v urbanizovaném prostoru. Mnohé stavby jsou konstruovány tak, že rádiové vlny nemohou přes ně pronikat. Mnohdy jednotky nemají dostatek rádiových stanic pro spojení s podřízenými prvky (údernými skupinami), jejichž úkolem je vnikat do budov a pronikat přes urbanizované kaňony a soutěsky.
- Vizuální (zrakové) signály jsou používány také, ale v tomto prostředí často neúčinně, protože viditelnost snižují krycí účinky budov, zdí, vzniklých požárů a dýmů. Signály musí být plánovány předem, zřetelně a srozumitelně pro všechny, včetně přidělených a podpůrných útvarů a jednotek. Hlasové signály jsou v tomto prostředí bojové činnosti velmi málo použitelné, kromě toho mohou odhalit jednotlivce a možný záměr nastávající činnosti.
- Často je využívána kurýrní pošta a linkové spojení, mohou být použity i jiné prostředky. Kurýři jsou pomalí a snadno zranitelní palbou nepřítelů při pohybu mezi budovami nebo překračováním silnic. Linkové spojení je hlavním prostředkem spojení pro vedení obrany v zastavěném prostoru, i když toto může být často přerušeno (přetrženo) padajícími sutinami, vybuchující municí a přejíždějícími vozidly. Problematickým se stává spojení v době útočných bojů. Bude nutné především zvažovat, jak střídát (nahrazovat) prostředky pro spojení, když jsou tyto prostředky k dispozici.

- d) Nebojující** (*nekombatanti, noncombatants*). Zastavěný prostor, pro své přirozené vlastnosti je centrem populace. Právě nebojující obyvatelé tohoto prostoru budou přítomni a svojí přítomností ovlivní jak příznivě, tak i nepříznivě činnost a celou škálu možností bojů v zastavěných prostorech. Kromě místních obyvatel budou zde přítomni uprchlíci, množství vládních a nevládních organizací, mezinárodní média apod. Například v době bojů v Grozném bylo připojeno 150 000 uprchlíků k nebojujícímu obyvatelstvu (450 000), a také 50 000 civilistů raněných v boji. Proto jednotky musí být připraveny jednat se všemi kategoriemi nebojujících a dodržovat dohody, úmluvy a zákony mezinárodního humanitárního práva při jednáních s touto kategorií nebojujících.
- e) Vysoká spotřeba munice.** Jednotky, které vedou operace v zastavěných prostorech, používají velké množství munice z důvodu omezené viditelnosti, cíle se objevují jen na krátkou dobu, boj je veden neustále. Ruční zbraně, kanonová a kulometní munice, ruční granáty, granáty do granátometu a výbušniny jsou vysoce užívaným artiklem v tomto druhu vedení boje. Když to bude možné, tyto prostředky budou součástí požadavků na logistickou podporu, jednotkám budou přivezeny předem, nebo budou předzásobeny tak, aby byly snadněji k dispozici.
- f) Zvýšený počet raněných.** Při plánování musí velitelé zahrnout do svých kalkulací pravděpodobnost zvýšených ztrát a množství raněných. Při boji v zastavěném prostoru dochází ke zraněním od rozbitého skla, padajících sutin (trosek), úlomků částí ničených budov a konstrukcí, odrazů kulek, střepin, pádů z výšek, popálením apod. Obtížné bude udržet vojáky v psychické rovnováze a zachování vědomí tak, aby následkem traumat nedocházelo ke zvýšenému riziku sebevražd a psychickému selhání (panice). Stres také přispívá ke zranění mimo boj. K mnoha zraněním bude docházet následkem nemocí, poškozením životního prostředí, kontaminací vody, z toxických průmyslových látek atd.
- g) Omezení manévrovacího prostoru.** Budovy, šířky a délky ulic, vzniklé rozvaliny, sutiny, rozsáhlé požáry, zadýmené prostory a přítomnost nebojujících přispívá k omezování prostoru pro manévr uvnitř zastavěného prostoru. Obrněná vozidla a tanky budou jen výjimečně schopny vést boj v zastavěném prostoru bez podpory a ochrany pěších jednotek.
- h) Trojrozměrný prostor.** Vlastní i nepřátelské síly budou vést bojovou činnost při operacích v zastavěném prostoru v trojrozměrném prostoru. V zastavěném prostoru bude boj veden na povrchu (zemí), nad povrchem a pod povrchem. Kromě toho dodatečně boj probíhá uvnitř budov i mimo ně.
- i) Průvodní (souběžné) škody.** Zvláště za podmínek vysoké intenzity bojů v zastavěných prostorech, v závislosti na přirozených vlastnostech a METT-TC (Mission, Enemy, Troops, Terrain, Time available, and Civilian Considerations) úkolech, nepříteli, terénu a počasí, vlastních jednotkách, dispozičním časem a okolnostech civilního charakteru) se budou vyskytovat průvodní škody. Velitelé musí zabezpečit, aby pravidla pro bojovou činnost (ROE) byla v době plánování upravena a srozumitelná pro všechny příslušníky bojujících jednotek.
- j) Spoléhání se na lidské zdroje (HUMINT).** Do té doby, než technický rozvoj poskytne více účinnějších cest ke shromažďování informací, budou velmi důležité informace získávané z lidských zdrojů (*HUMINT - Humane Intelligence*). Aktivní činnost a úsilí průzkumu praporů a brigád bude dobrým způsobem napomáhat formacím divize nebo i aktivitám společných jednotek pro zvláštní úkoly v těchto operacích. Roty a jim nižší stupně se budou nadále spoléhat na informace, které jim poskytnou lidské zdroje.

- k) Nutnost kombinovaných zbraní.** Zatímco operace vedené v zastavěných prostorech se vyznačují množstvím otázek pro pěší jednotky, je dokázáno, že operace vedené jenom pěšími jednotkami jsou nespolehlivé. Důsledně organizovaná úkolová uskupení, týmy zbraní, skládající se z pěších jednotek, ženistů, podpůrné obrněné techniky, bojového zabezpečení a aktivní logistické podpory budou úspěšnější jak v útoku, tak i obraně. Rovněž lze charakterizovat složení uskupení pro stabilizační a podpůrné operace, kdy hlavní úsilí nemusí bezpodmínečně spočívat na bojových jednotkách.
- l) Nutnost izolace rozhodujících prostorů.** V době útočných operací malé jednotky (roty, čety a družstva) budou obsazovat budovy a „čistit“ místnosti. Často bude nedostatek sil a prostředků k izolaci prostorných (rozlehlých) částí zastavěného prostoru. Proto bude nutné efektivně využívat přímé a nepřímé palby (podpory), vedení zastíracích manévrů a dokázat izolovat dominantní budovy, stavby, konstrukce nebo části budov za účelem zajištění pěších jednotek při vedení bojové činnosti a čištění jednotlivých budov. Nemalou roli zde bude sehrávat označení vyčištěných budov a zabezpečení jejich hlídkování.
- m) Odstřelovači.** Jak historicky, tak i v současnosti měli a mají odstřelovači úspěšnou bilanci při vedení bojové činnosti v zastavěných prostorech. Mohou vést přesnou palbu na krátkou i větší vzdálenost (zkouší se puška s účinností palby až do 2 km) a mohou účinně podporovat činnost úderných uskupení, rot a čet při izolaci nepřítele. Odstřelovačů lze aktivně využívat, kromě bojových operací i v době stabilizačních operací. Především však jsou vzácným přínosem pro velitele při vyhledávání důležitých cílů, při provádění pozorování v okolí cest a vedení umlčovací palby v době útoku. V době obranných bojů působí svou činností na psychiku nepřítele. V přípravných fázích útoku jsou nástrojem získávání průzkumných zpráv při své činnosti na představených postech.
- n) Podpora z palebných postavení.** Budovy, ulice, jejich šíře, rozvaliny, sutiny a existence nebojujících (nekombatantů) v zastavěném prostoru vyžadují dokonalé rozmístění a výběr prostorů pro vedení palby jednotlivých osádek a klíčových zbraní při plnění úkolů. Jednotlivé palebné sektory se musí překrývat a je nutné uvažovat v trojrozměrné dimenzi.

Městský prostor

Městský prostor převážně tvoří sídliště, budovy a stavební konstrukce, která poskytují úkryt pro živou sílu a techniku, omezený prostor pro pozorování a vedení palby, omezují a zastavují pohyb a manévr mechanizovaných a obrněných jednotek.

Sílné zdi budov poskytují snadnou přípravu opevňovacích postavení. Tenké zdi budov, kromě jiného, tvoří prostor pro pozorování a vedení palby.

Jiný důležitý aspekt je, že zastavěný prostor znesnadňuje, dezorientuje a znehodnocuje možnosti velitelům rozpoznávat a kontrolovat své jednotky a útvary při plnění úkolů. Všechny tyto faktory budou mít vliv na **bojový prostor ve městě**.

Ulice jsou obvykle široké na přístupech. Nicméně pohybující se síly podél komunikací jsou často směřovány přes vystavěné budovy a vytvářejí tak malý prostor pro manévr v daném prostoru. Z těchto důvodů jsou zátarasy na komunikacích ve městech často velmi účinné oproti zátarasům připravovaným na otevřeném terénu vzhledem k tomu, že jejich obejítí je velmi obtížné, často i nemožné. Podzemní systémy, nacházející se v zastavěných prostorech, jsou snadno přehlédnutelné, ale v závěrech operací mohou být velmi důležité.

Velitelé musí mít možnost zjistit totožnost typů budov, použitých stavebních materiálů a jednotlivých konstrukcí, znát účinnost včetně omezení používaných zbraní, zbraňových systémů proti těmto faktorům. Také musí zahrnout do svých úvah představu boje ve městě, v trojrozměrném prostoru, počítat s proměnami městského prostoru jak pro vlastní, tak i nepřátelské síly, s pohybem civilních osob, vlivy počasí a se změnami životního prostředí a celkových podmínek. Změny uvnitř městského prostoru boje mohou ovlivňovat včasným přesunem úderu, podporou prolamujících uskupení v obraně, přemístěním čet a družstev v obraně a časovým sladěním aktivit bojového zabezpečení a bojové podpory.

Kromě toho lze uvést další faktory, které mají vliv na bojiště:

- ☐ komunikace pro evakuaci, zásobování a opatření k doplňování zásob,
- ☐ zajištění nebojujících (nekombatantů),
- ☐ stanovená pravidla pro vedení činnosti (ROE),
- ☐ povětrnostní podmínky,
- ☐ neznámá místa (nezjištěné prostory) na bojišti,
- ☐ spojení,
- ☐ pohyb a manévr vozidel (jak bude bojový prostor působit na manévr a ohniska boje)

Taktické úkoly

Roty, čety a družstva budou zpravidla vést boj v zastavěných prostorech v sestavě praporu. V době plánování a provádění bojů v zastavěných prostorech budou prapory řešit množství úkolů jako:

a) Přilehlé a další prostory pro operace. Brigády a prapory musí být připraveny vést obranné, útočné, stabilizační a podpůrné operace jak v přilehlých, tak i ve vzdálenějších prostorech operace. Velení a řízení podřízených jednotek a přidělených prvků, rozmístěných na velké vzdálenosti a do hloubky, vyžaduje od velitelů na všech stupních, aby samostatně podporovali bojovou činnost brigády v celém rozsáhlém prostoru operace.

- Sousední operace jsou vedeny v prostoru operace s prvky zabezpečujícími vzájemnou podporu bojové činnosti a dokonalé bojové zabezpečení. Mají obvyklé vlastnosti včetně identifikovatelných přilehlých průčelí (jejich šířek) a společných hranic mezi bojujícími silami jednotlivých stran. Tyto operace (boje) jsou charakterizovány poměrně malými vzdálenostmi mezi podřízenými jednotkami a ostatními jejich zabezpečovacími a podporujícími prvky.
- Další prostory pro boj jsou charakterizovány tím, že podřízené jednotky vedou bojovou činnost v izolaci (tzv. pytlech), spojených jenom integračními účinky téhož taktického záměru operace. Tento boj se bude vyznačovat vysokou iniciativou, účinnou informační činností, decentralizovanou spolehlivostí (pevností, obranou) operace a novátorskými logistickými opatřeními. Provádění vzájemné podpory boje a jeho logistického zabezpečení brání především velké mezery a vzdálenosti mezi podřízenými jednotkami a prvky bojových uskupení.
- **Souměrná a nesouměrná nebezpečí.** Výsledkem probíhajícího vývoje a nastupujících trendů v novém mezinárodním operačním prostředí (*IOE - International Operating Environment*) je zcela zřetelný nárůst vnitrostátních konfliktů a nových forem vedení války. Vedle existujících požadavků čelit souměrným (symetrickým) hrozbám, brigáda musí být připravena čelit také nebezpečím nesouměrného (asymetrického) charakteru.

Nepřítel, který nemá dostatečný potenciál, aby mohl soupeřit s průmyslovým světem, bude používat nekonvenční a asymetrické vedení války. Ta bude vedená nepřítelem, který nebude snadno identifikovatelný. Ozbrojená střetnutí nebudou vždy konvenční. Válka se nebude odehrávat na klasickém válčišti, proti nepřátelské pěchotě, tankům, letadlům. Vojenské cíle budou ležet téměř zcela v civilní sféře, budou to ekonomické a kulturní cíle, kde je každá společnost nejzranitelnější. Lze tedy říci, že těžiště se přesune do psychologické oblasti.

b) Minimalizace vedlejších škod a ztrát nebojovníků (*nekombatantů, noncombatants*).

Velitelé na všech stupních velení v době operací v zastavěných prostorech budou stát před rozhodnutím čelit požadavkům minimalizace vedlejších škod a ztrát jak svých podřízených, tak i nebojujících (zastavěný prostor, místní obyvatelstvo). Musí vycházet ze stanovených pravidel činnosti (ROE), ale také být připraveni žádat úpravy (omezení), když si je bude vyžadovat taktická situace. Tyto změny pravidel činnosti musí okamžitě proniknout ke všem příslušníkům brigády, proto bude nutné s nimi kalkulovat a mít je předem přesně srozumitelně naformulované.

c) Rychlý přechod ze stabilizačních nebo podpůrných operací na bojové operace a zpět. Při plánování operací musí velitelé počítat s eventualitou, že na základě jejich vývoje bude nutné přecházet od vedení stabilizačních a podpůrných operací na bojové operace a zase naopak. Ve svých rozkazech musí plánovat nepředvídaná rizika při vedení stabilizačních a podpůrných operací a připravit varianty obranných úkolů. Stupňování boje musí být jasným ukazatelem, že stabilizační nebo podpůrná operace je neúspěšná. Jednotky si musí vždy udržet schopnost vést především obranné a útočné operace. Zachování této schopnosti jednotlivých přeměn poskytuje jednotkám možnosti udržovat iniciativu, i pod podmínkou ochrany.

- *Vyvážení, srovnání myšlení.* Půjde především o ujasnění si rozdílnosti názoru na boj ve válce a boj v mírové operaci. Voják nesmí spoléhat jenom na použití síly. Toto vyrovnaní mysli je podstatou stabilizačních operací a základním hlediskem, které bude opravňovat jednotky plnit úkoly úspěšně a vyvarovat se možného stupňování boje. Důležitým faktorem jsou pravidla činnosti (ROE), ve spojení s kterými lze dosáhnout tohoto uspořádání myšlenek.
- *Bojové zkušenosti a výcvik.* Když stabilizační a podpůrné operace přesahují rámec doby trvání, výcvik bude plánován se zaměřením na otázky individuálního a kolektivního vedení boje, bude proveden v době přechodného stadia na útočné a obranné úkoly.

Závěr: Zásady (principy) vedení bojů v zastavěných prostorech

Zásady popsané v této části platí pro operace vedené v zastavěných prostorech bez ohledu na úkoly nebo geografickou polohu. Některé z nich lze také využít na operace, které nejsou vedené v zastavěných prostorech, ale v prostorech hustě osídlených oblastí nebojujícího obyvatelstva. Tyto principy budou využívat velitelé brigád a praporů se svými štáby především při plánování bojů v zastavěných prostorech.

a) Řízení aktivních informačních operací

Hustotu nebojujících a informačních zdrojů, média, veřejnost, spojenci, koaliční partneři, neutrální národy a strategické velení budou pravděpodobně podrobně zkoumat taktické

a operační stupně. Rozšiřující se telefonní sítě, možnosti internetu a početné sdělovací prostředky umístěné v zastavěném prostoru zabezpečují dokonalejší pozorování (informovanost) o činnosti vojenských sil. Pod dohledem sdělovacích prostředků, akce a činnost jednotlivých uskupení nebo vojáků mají strategický dosah. Cílem informačních operací bude zabezpečit, aby informace byly k dispozici pro všechny zajímaví se strany, veřejnost, média a jiné agentury a aby byly pečlivě dány do souvislosti se všemi úkoly bojujících sil. Zatímco podstatná část informačních operací bude plánována na stupních kolem brigády, taktické jednotky vedoucí bojovou činnost v zastavěných prostorech budou často postrádat informace, tak jako vojenské klamání, operační bezpečnost, tj. utajení operace (OPSEC - Operational Security), fyzickou ochranu a účinky vedených psychologických operací.

b) Vedení boje zblízka

Především to budou útočné a obranné operace vedené v zastavěných prostorech, které vyžadují vedení boje zblízka. Tento boj je ve všech operacích vedených v zastavěném prostoru zdrojem velikých ztrát, lze jím však docílit rozhodujících výsledků, když je veden správně. Pěší jednotky musí být vždy připraveny vést boj zblízka jako součást operace v zastavěném prostoru.

c) Vyhýbání se opotřebování přístupových cest

Předchozí doktrína, polní řády, předpisy, byly především nakloněny k systematickému přímočarému přiblížení se k boji ve městě. Toto přiblížení kladlo důraz na rovnováhu zbraní a palebné síly. Následkem takto vedeného přiblížení dochází k výrazným průvodním škodám a zdoluhavým operacím, často neslučitelných s politickou situací a strategickými cíli. Nepřátelským silám, které brání zastavěný prostor, často chybí jednotky k převzetí těchto přístupů. Proto velitelé budou brát v úvahu tato přiblížení k boji ve městě, zastavěném prostoru, jenom v případech, kdy výběr taktiky boje, způsob, metody provedení a postupy, které vždy budou závislé na faktorech METT – T (*Mission Enemy Troops Terrain and Time available*) jako jsou úkol, nepřítel, terén, jednotky, dostupný a využitelný čas, budou souhlasit.

d) Kontrola nezbytných záležitostí

Mnoho novodobých zastavěných prostorů je tak rozsáhlých, že budou okupovány nebo na stejné úrovni kontrolovány. To bude vyžadovat soustředění úsilí na kontrolu jen skutečností podstatných ke splnění úkolů. Minimem těchto požadavků je ovládnutí klíčového (nejdůležitějšího) terénu. Definice klíčového terénu zůstává normou: - terén, který je v držení některé strany a poskytuje jí, jeho ovládnutí, kontrolu, vytváří této straně výhodu. V urbanizovaném prostředí zpravidla tyto dominantní terény mají praktický, politický i sociální význam. Jednotky soustřeďující pozornost na kontrolu mohou soustředit bojové úsilí především tam, kde je to více důležité a zachovat ho. Jde v podstatě o riziko výběru, které v sobě zahrnují tyto prostory, kdy jednotky rozhodují uplatnit či neuplatnit kontrolu, aby měly možnost soustředit drtivou sílu především tam, kde je to nutné.

e) Minimalizace vedlejších ztrát

Ke splnění úkolů budou jednotky používat ve stanovené rovnováze palby, informační operace, neletální taktické systémy shodující se v co největším možném rozsahu. Velitelé na operačním stupni musí rozvíjet pravidla činnosti (ROE) pro každou operaci v zastavěném

prostoru a provádět nutná omezení pro palebnou sílu. Informační operace a neletální systémy se mohou vyrovnat s některými z těchto omezujících požadavků, zvláště ve stabilizačních a podpůrných operacích. Kromě toho musí velitelé vzít v úvahu jak krátký, tak i dlouhý čas působení účinků palebné síly na obyvatelstvo a infrastrukturu.

f) Oddělení bojujících od nebojujících

Okamžité oddělení nebojujících (nekombatantů) od bojujících (kombatantů) dělá operaci účinnější a snižuje některé z asymetrických výhod nepřítele. Oddělení nebojujících může také snížit některé ze zákazů použití palebné síly a zvýšit ochranu sil. Tyto důležité otázky se stávají více obtížnými, když nepřítele tvoří nelegální síly, které se ke všemu mohou smíchat s civilním obyvatelstvem.

g) Obnova nezbytných služeb

Taktické jednotky jsou nuceny zahrnovat do svých plánů obnovu nezbytně nutných služeb, kterých se jim nedostává při jejich příchodu nebo zastavení bojové činnosti v době operace. Jde především o elektřinu, potraviny, vodu, léky a ochranu. V době plánování, jednak před a při vedení operací v zastavěných prostorech, bude nutné počítat s větší kapacitou neletální a méně ničivé munice, použitím které lze uvažovat o následném využití životaschopné infrastruktury a jejích nedotčených zbytků vlastními jednotkami. V počátcích operace bojující síly využívají vlastních zdrojů nezbytných služeb, postupně však musí armádní složky přenést tuto odpovědnost, tak rychle jak jen to bude možné, na jiné agentury, nestátní organizace nebo místní správu (vládu).

h) Udržení rozhodující infrastruktury

Velitelé a štáby brigád, praporů musí analyzovat zastavěný prostor z pohledu rozpoznání (zjištění) rozhodující infrastruktury vybudované v tomto prostoru. Cílem bude pokusit se zachovat její důležité prvky pro udržení chodu operace po boji, možné stabilizační operace, podpůrné operace nebo také zachování zdraví, ekonomického zabezpečení a pohody domorodého obyvatelstva. Důležitým úkolem pro jednotky v zastavěném prostoru po boji bude vedení akcí k zabránění nepříтели v odstranění nebo zničení infrastruktury, která bude důležitá do budoucna. V některých případech bude zachování (udržení) rozhodující infrastruktury cílem operace v zastavěném prostoru.

i) Pochopení lidského hlediska

Velitelé brigád, praporů musí důsledně zkoumat věrnost a morálku civilního obyvatelstva, která může rozhodujícím způsobem ovlivnit vývoj operace. Jednotky musí poznat předem prostředí, musí být stanoven jasně a přesně postoj městské populace směrem k jednotkám. Žádná příručka pro podřízené, včetně pravidel činnosti (ROE), ochrana sil, logistické opatření, návody pro spřátelení apod. nemohou nahradit tzv. poučení (instrukce) velitele pro zastavěný prostor, kde je nutné tato lidská měřítka dle specifik každého prostoru určit. Velkou váhu má pro velitele demografický rozbor, ze kterého především stojí za zmínku demografická proměnlivost v postojích městského obyvatelstva. Normy západní kultury nemusí být přisvojeny, když je praktikujeme na městském obyvatelstvu žijícím mimo západní Evropu. Především zdravé uvažování, udržování pořádku a disciplíny budou pozitivně působit na postoje obyvatelstva vůči přítomným vojenským silám. Dobře pochopené závěry z informační operace mohou také

pozvednout postavení jednotek vzhledem k městskému obyvatelstvu. Souběžně s vedením operací proti běžným silám nepřítele bude působit na místo a vývoj bojové situace vnímavost a ohleduplnost směrem k civilnímu obyvatelstvu. Lidské hledisko má často velký význam a rozhodným způsobem ovlivňuje efektivnost výsledků operací v zastavěném prostoru.

j) Změny řízení

Operace v zastavěných prostorech jsou velmi intenzivní, a tak velitele musí plánovat a rozhodovat účelně a důsledně s cílem splnit úkoly. V konečné fázi operace vedené v zastavěném prostoru bude řízení v městském prostoru přeneseno na jiné agentury, organizace nebo bude vráceno civilnímu sektoru, správě, obyvatelstvu. Tyto požadavky pro úspěšné dokončení úloh vojenských sil vyžadují dokonalý plán přechodu řízení. Plán pro přechod řízení přenesených na jiné agentury a organizace musí zahrnovat z času na čas zpětnou kontrolu zastavěného prostoru, jak to okolností dovolí. Pro stupeň brigády a níže musí tyto změny řízení zahrnovat také změny úkolů bojových operací na stabilizační operace, nebo podpůrné operace a naopak.

Použitá literatura:

SABOLČÍK, D. *Bojová činnost vedená v zastavěných prostorech*. Skripta pčt. S-736. Vyškov: VVŠ PV 2002.

SABOLČÍK, D. *Perspektivy vedení operací a bojů v zastavěných prostorech*. Dílčí studie S-2-015, Brno: Ústav strategických studií VA Brno, 2002.

Je termín zrušení vojenské základní služby proveditelný?

Mezi občany převažují zřetelně ti, kteří jsou přesvědčení o tom, že se do konce roku 2004 skutečně podaří zrušit základní vojenskou službu (63 %). Na rozdíl od ostatních otázek souvisejících s problematikou základní vojenské služby však odhad proveditelnosti zrušení základní vojenské služby do konce roku 2004 není závislý na věku respondenta; ale na pohlaví, kdy muži vykazují vyšší míru optimismu než ženy (66% mužů odhaduje, že se základní vojenská služba podaří do konce roku 2004 skutečně zrušit, mezi ženami tento názor sdílí jen 58 % dotázaných).

Schopnosti, klíčové, počáteční i cílové operační schopnosti ozbrojených sil nebo AČR jsou pojmy dnes často používané, ale ne vždy je správně pochopen jejich obsah, což plyne z nejednotnosti výkladu pojmů. Určité nepochopení obsahu pojmu operační schopnosti se pak promítá i do oficiálně publikovaných dokumentů, a tím ovlivňuje jejich nedobré chápání v širší vojenské veřejnosti. Následující řádky se pokusí objasnit význam některých pojmů, které si tuto pozornost určitě zaslouží.

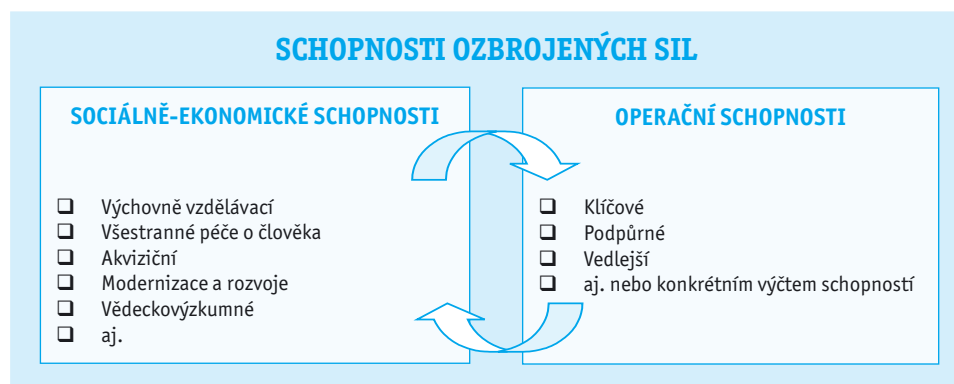
Podstata schopnosti

Schopnosti ozbrojených sil vyjadřují jejich kvalitu i použitelnost. Mají umožnit efektivně eliminovat bezpečnostní hrozby a rizika v budoucích krizových situacích a válečných konfliktech při kolektivní i individuální obraně. Schopnosti ozbrojených sil ČR reálně vytvářejí tyto prvky: především připravené osoby, dále odpovídající organizační struktura, v neposlední řadě kvalita výzbroje a úroveň všestranného zabezpečení. Schopnosti ozbrojených sil lze rozdělit na **schopnosti operační a sociálně-ekonomické**. Obě skupiny mají kvalitativní a kvantitativní stránku.

Ze schématu na **obr. 1** plyne, že vnitřní členění sociálně-ekonomických a operačních schopností může být značně rozmanité a záleží do značné míry na úhlu pohledu autora a na požadavcích, které jsou od ozbrojených sil vyžadovány.

Z hlediska hlavního předurčení ozbrojených sil mají samozřejmě prioritu operační schopnosti. Ty vyvolávají požadavky na schopnosti sociálně-ekonomické, jejichž kvalita se přímo nebo zprostředkovaně promítá zpět do úrovně schopností operačních.

Operační schopnosti vyjadřují, co vojska s prostředky, kterými disponují, mají umět, znát a být schopna realizovat v přípravě k nasazení a v rámci operace a boje. Jednotlivé operační schopnosti se vzájemně doplňují, podmiňují, prolínají a nelze oddělit jednu od druhé.

Obr. 1: Schopnosti ozbrojených sil

Klíčové operační schopnosti

Z materiálů k reformě ozbrojených sil vyplývá, že všechny prvky ozbrojených sil ČR jsou budovány tak, aby dosáhly stanovené úrovně **klíčových operačních schopností**. To tedy znamená, že ze širokého spektra operačních schopností byly definovány schopnosti, které je nutno považovat za **klíčové pro splnění nejdůležitějších posláních a úkolů ozbrojených sil**.

Na následujícím obrázku jsou schematicky znázorněny klíčové operační schopnosti: dostupnost sil, efektivní systém velení, rozmístitelnost a mobilita, účinnost nasazení, udržitelnost, odolnost a ochrana sil.

Výše uvedené schopnosti jsou bez uvedení vnitřního obsahu (konkrétní kvantifikace a kvalifikace) jen velmi obecnými pojmy. Potom je možné vyslovit přesvědčení, že pro značnou část vojenské veřejnosti jsou to pojmy obecné (bezobsažné). Proto je v následujícím textu věnována pozornost zpřístupnění schématu na obrázku 2. Jejich vysvětlení nemá ambice podat zcela vyčerpávající definice, ale může naznačit šíři problematiky a některé přístupy k řešení.

Obr. 2: Klíčové operační schopnosti

Dostupnost sil je zajištěna jejich existencí, připraveností a přítomností na teritoriu státu, případně v prostorech operačního zasazení v zahraničí. Včasnou dostupností je dána schopnost sil ve stanovených časových horizontech zahájit plnění operačních a bojových úkolů. Dostupnost sil je spojena s jejich naplněním osobami, technikou, materiálem, vybudovanou infrastrukturou, vycvičeností a připraveností jednotlivců i jednotek jako celku.

Efektivní systém velení na bázi C4ISR (velení, řízení, spojení, výpočetní technika, informatizace, vojenské zpravodajství, sledování a průzkum) je podmínkou účinného plánování, přípravy, organizace a řízení ozbrojených sil a efektivního velení. Je budován jako moderní, pružný systém, založený a využívající nejnovější technologie. Mimo mírový systém budou ozbrojené síly disponovat rychle rozvinutelným systémem velení v boji a operaci, ať již na území státu, tak i v zahraničí. Schopnost interoperability se systémy spojenců, odolnost proti úderům protivníka i proti virtuálním útokům, vysoká rychlost a kapacita přenosu dat je samozřejmým požadavkem.

Struktura a organizace systému velení kopíruje organizační struktury vojsk a je uzpůsobená pro zajištění nejpravděpodobnějších úkolů plněných ozbrojenými silami. Mimořádné místo v systému velení má vojenské zpravodajství a zpravodajské informace, jako nezbytný předpoklad účinného a reálného plánování a rozhodování na všech úrovních.

Rozmístitelnost a mobilita závisí na schopnosti plánovat, připravovat a organizovat přepravu sil do prostoru nasazení a jejich rychlé a organizované rozmístění.

Je závislá na propustnosti komunikačních tras a parametrech techniky. Zejména při účasti ozbrojených sil v operacích mimo území státu závisí rozmístitelnost a mobilita na schopnostech jednotek a techniky k naložení pro přepravu vzdušnými, námořními prostředky a po železnici, k čemuž mají být jednotky správně vyzbrojeny a vybaveny odpovídajícími logistickými zásobami. To lze naplnit vytvořením nových typů útvarů a jednotek bez těžké obrněné techniky, s nižšími nároky na přepravu.

Pro dosažení této operační schopnosti je rovněž nezbytná odpovídající infrastruktura, zejména stav a kapacita nakládacích a vykládacích letišť, železničních stanic a komunikačních směrů pro přesuny. Významně k ní přispívá operační příprava státního území. Zajištění velkokapacitních dopravních letounů, ať již vlastních nebo smluvně od spojenců, je nezbytné.

Účinnost zasazení vytváří podmínky pro zdárný průběh operace a splnění stanoveného cíle. Je podmíněno schopností naplánovat, připravit, organizovat a koordinovat vedení operace a boje a schopností dosáhnout převahu nad protivníkem a následně jej porazit. Je zaměřeno na co nejpresnější identifikaci cíle operace a na stanovení sil a prostředků pro jeho splnění. Významnou roli hraje otázka koordinace a to na úrovni spojenecké i uvnitř vlastních sil s cílem zasazením sil zahájit co nejrychlejší a nejefektivnější plnění úkolů. Manévr při zasazení by měl být jednoduchý, jasný, snadno proveditelný, vytvářející podmínky pro přechod k plnění následujících činností. Účinnost zasazení je také podmíněna výběrem nejvhodnějších jednotek s výzbrojí a vybavením odpovídajícím konkrétní situaci a stanoveným cílům a úkolům.

Udržitelnost představuje schopnost zasadit a dlouhodobě zabezpečit působení sil v operacích. Je dána schopností plánovat, připravovat, organizovat a koordinovat personální, materiální, zdravotnické zabezpečení a služby ve prospěch nasazených sil. Udržitelnost je zvažována již v procesu předběžného plánování. Stanovuje se tam způsob rotace sil, řešení ztrát osob, zranění, nemocí a zásobování materiálem. Udržitelnost je dána jednak schopností podpůrných prvků, jednak schopností samotných jednotek.

Odolnost a ochrana sil jsou podmínkou minimalizace ztrát na živé síle a materiálu a tím zachování bojové síly vojsk. Je založena na včasné varování vojsk o připravovaných a prováděných úderech protivníka vzdušnými, pozemními, námořními a raketovými prostředky a to jak konvenční, tak i chemickou, biologickou, případně i jadernou municí.

Vojska se chrání prováděním aktivních opatření, což znamená především ničením prostředků protivníka nebo pasivními opatřeními, jako je ukrytí živé síly a materiálu, budování ochranných staveb, rozptýlení vojsk na větší ploše, maskování a klamání.

Významnou schopností napomáhající odolnosti a ochraně sil je vysoká mobilita, umožňující vyhnout se úderům protivníka, měnit prostory rozmístění a činnosti, rychle rozptylovat a znovu soustřeďovat vojska a materiál. Tomu napomáhá vybudovaná obranná a komunikační infrastruktura.

Důležitou podmínkou účinné odolnosti a ochrany sil je efektivní vzdušná obrana zneumožňující vést protivníkovi cílené údery na vojska ve všech druzích činností. Na významu nabývá používání zbraňových a dalších systémů bez lidské obsluhy, což snižuje riziko lidských ztrát, nejcennější součásti ozbrojených sil. Pro realizaci této operační schopnosti je moderní a účinné protichemické a zdravotnické vybavení jednotlivce, jednotky a útvaru zcela nezbytné.

Počáteční a cílové operační schopnosti

V reformních materiálech je operováno s pojmy **počáteční a cílové operační schopnosti** ozbrojených sil ČR. Z takového pojmenování schopností a z výše uvedených charakteristik lze vyvodit, že jde o stanovení úrovně dosažených schopností v celém jejich spektru a to ve dvou základních etapách. Opodstatněnost takového pojmenování je diskutabilní. Proč?

Materiály k reformě ozbrojených sil uvádějí:

„Dosažení požadované úrovně výše uvedených klíčových schopností ozbrojených sil ČR bude plánováno ve dvou na sebe navazujících krocích.

Za cílový stav prvního kroku bude považováno dosažení **počátečních operačních schopností** ozbrojených sil ČR s termínem plnění do 31. prosince 2006. Dosažení počátečních operačních schopností bude zahrnovat vybudování a dosažení požadované připravenosti u *jednoho velitelství mechanizované brigády, mechanizovaných praporů a jednotek dělostřelectva, protivzdušné ochrany, vrtulníkového letectva, průzkumu, elektronického boje, chemické a biologické ochrany, ženijního, logistického, zdravotnického a policejního zabezpečení potřebných pro vytvoření brigádního úkolového uskupení osob nebo pro rotaci v praporním úkolovém uskupení (pro operace na prosazení, podporu nebo udržení míru) a dále praporu chemické ochrany a mobilních prvků biologické ochrany, mobilní jednotky pasivních sledovacích systémů a předurčených sil a prostředků dopravního letectva.*

Současně s výstavbou sil dojde k ukončení základní vojenské služby (do konce roku 2004) a přechodu k *plné profesionalizaci ozbrojených sil ČR a k realizaci klíčových modernizačních projektů rozvoje AČR.*

Paralelně s výstavbou a přípravou sil budou dále probíhat opatření pro:

- ☐ *zajištění účasti AČR v operacích v souladu s politicko-vojenskými ambicemi ČR a plnění jejích úkolů na území ČR,*
- ☐ *působení AČR v NATINEADS,*
- ☐ *vytvoření počátečních (plánovacích, koncepčních a organizačních) podmínek k zabezpečení činnosti sil NATO na území ČR (dále jen HNS),*
- ☐ *stabilizované fungování systému plánování obrany včetně operačního plánování (zpracování předběžných operačních plánů) a krizového řízení,*
- ☐ *zabezpečení plnění standardů NATO nezbytných pro dosažení počátečních operačních schopností a pro realizaci národních projektů v rámci programu bezpečnostních investic NATO (dále jen NSIP).“*

To vše znamená, že v okamžiku **dosažení počátečních operačních schopností** budou z cílové struktury AČR *postaveny všechny klíčové prvky, které zabezpečí naplnění minimální požadované úrovně politicko-vojenských ambicí.* Vzhledem k tomu bude možné v tomtéž okamžiku stanovit i možnosti a způsob dalšího postupu, zejména pokud jde o rychlost výstavby cílové struktury (eventuálně i kvantitu cílových prvků), v závislosti na vyhodnocení rozdílů mezi předpokládaným a reálným vývojem vnitřních a vnějších podmínek.

Za cílový stav druhého kroku bude považováno dosažení **cílových operačních schopností.** Přesný termín dosažení cílových operačních schopností vzhledem k jeho závislosti na reálném vývoji zdrojových možností po roce 2006 a dále nebude stanoven. Termín bude upřesněn v procesu plánování obrany ČR. Předběžný záměr je dosáhnout cílových operačních schopností v horizontu let 2010 až 2012.

Závěry

Co tedy z uvedeného plyne? Jestliže se v materiálech „Koncepce.....“ píše o počátečních a cílových operačních schopnostech, jsou zde spíše stanoveny etapy výstavby určitých rámců organizačních struktur a s tím spojených organizačních opatření. To ale znamená, že jde o **dosažení některých sociálně-ekonomických schopností** a jen částečně o dosažení operační schopnosti, označované jako **dostupnost sil**. Jestliže se ale předpokládá, že vytvářené prvky dosáhnou v jednotlivých etapách požadované operační schopnosti v celé jejich šíři, pak jednotlivé kroky nemohou být nazvány počáteční a cílové operační schopnosti, ale přesnější je pojmenování: **počáteční a cílové organizační struktury**.

Je ale možný i jiný přístup. Stanovit (domluvit se), že **klíčové operační schopnosti v celé šíři budou v prvním kroku realizovány stanovenými prvky** (provést jejich výčet) a **organizačními opatřeními podporujícími jejich realizaci**. Pro druhý krok postupovat obdobně.

Cílem článku nebylo rozebírat sociálně-ekonomické schopnosti. Byl zaměřen na schopnosti operační, které jsou pro ozbrojené síly rozhodující z hlediska jejich poslání a hlavních úkolů. Jen pro ilustraci vztahu mezi schopnostmi sociálně-ekonomickými a operačními je možno uvést **příklad** výcviku a vycvičenosti

Výcvik nebo schopnost efektivně cvičit, jako nepřetržitý proces přípravy vojáků na všech úrovních, patří rozhodně mezi schopnosti sociálně-ekonomické. Naopak **vycvičenost nebo úroveň vycvičenosti**, jako výsledek výcviku, se promítá prakticky do všech operačních schopností ozbrojených sil. Obdobně by bylo možné srovnávat **výchovu a vzdělávání s intelektuální a morální úrovní** vojáků a podobně.

Závěrem je potřebné zdůraznit, že pojem schopnosti ozbrojených sil má vždy zcela konkrétní obsah. Má svou kvalitativní i kvantitativní stránku a z tohoto pohledu je nezbytné s ním i pracovat. Další úvahy si jistě zaslouží i pojmy jako **možnosti, bojové možnosti** a jejich **srovnání se schopnostmi**. Ale to jsou témata pro jiné příspěvky.

Literatura:

Materiály k reformě ozbrojených sil

Zkratky použité v článku:

C4ISR	- Command and Control, Computer, Communications, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (velení, řízení, spojení, výpočetní technika, informatizace, vojenské zpravodajství, sledování a průzkum)
NATINEADS	- NATO Integrated Extended Air Defence System (rozšířený integrovaný systém protivzdušné obrany NATO)
HNS	- Host Nation Support (zabezpečení poskytované hostitelskou zemí)
NSIP	- NATO Security Investment Program (program tzv. bezpečnostních investic NATO - bývalý program infrastruktury NATO)

V poslední době se množí kritické soudy zastávané nejrůznějšími sociospolečenskými skupinami, věnující se hodnocení, resp. kritice práce zpravodajských služeb. Tato problematika se stává častým tématem celospolečenských, hojně medializovaných debat v souvislosti s rolí zpravodajské komunity a jí předkládaných výstupů zvláště po započetí operace USA v Iráku. Důsledkem těchto diskuzí bylo vyšetřování činnosti zpravodajských služeb dvou hlavních spojenců v této oblasti – USA a Velké Británie. V předkládaném příspěvku se ale nechci zabývat hodnocením uvedené otázky: jednak k tomuto nedisponuji adekvátními informacemi, jednak mi tato role nepřísluší. Je obvyklé, že čím méně je pisatel do problematiky profesionálně zasvěcen, tím šířeji, „věcněji“ a odvážněji se k ní rádoby fundovaně vyjadřuje, což bývá doménou řady „zasvěcených“ novinářů, nezávislých komentátorů a tzv. odborníků na zpravodajskou činnost. Tento článek jen naznačuje některé souvislosti, které je nezbytné vnímat a brát v úvahu, pokud se seriózně zamýšlíme nad efekty zpravodajské činnosti a její hodnověrností.

Nejdůležitějším úkolem zpravodajství je předkládání informací, rozborů, přehledů a analýz exekutivním politickým reprezentacím – vládám. Těm by měly být předkládány zpravodajské výstupy, které jsou výsledkem objektivizované zpravodajské činnosti, prosté od politických a ekonomických vlivů vycházejících z nejrůznějších parciálních zájmů. Současně však veškeré zpravodajské výstupy musí reflektovat dění ovlivňující zpravodajsky sledovanou oblast. Zpravodajské výstupy, které jsou předkládány představitelům vlád a mají ambice zásadním způsobem ovlivňovat rozhodování politické elity, by měly být meziinstitucionálním stanoviskem celého zpravodajského komplexu tak, aby k rozdílným interpretacím předkládaných zpravodajských výstupů docházelo v co nejmenší míře a navíc v otázkách, které nemají zásadní vliv na rozhodovací proces.

Pojetí zpravodajského výpadku lze považovat za stejnou součást současného politického slovníku, jako např. omyly v oblasti politické či hospodářské. Nejčastěji dochází k zásadním zpravodajským výpadkům v oblasti hodnocení rizik a hrozeb v období zvýšeného mezinárodního napětí a v počátečních fázích ozbrojeného konfliktu.

Úspěchy i neúspěchy

Seznam takových výpadků je v posledních několika desetiletích překvapivě dlouhý. Jsou na něm: útok nacistického Německa na Dánsko a Norsko v roce 1940, útok Japonců na Pearl Harbor a Filipíny, napadení Sovětského svazu Německem v roce 1941, Korea a čínská intervence do této země v roce 1950, čínský útok na Indii v roce 1962, invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968, tzv. jom kippurská válka v roce 1973, čínský útok na Severní Vietnam v roce 1979, argentinský na Falklandy v roce 1982 a irácký na Kuvajt v roce 1990. Ve všech těchto případech zůstaly zpravodajské struktury překvapený, zaskočený vývojem událostí.

Na druhé straně též docházelo k opačným případům, kdy vládnoucí elita ignorovala správné vývody zpravodajských služeb, jako např. Stalin, jenž nebral v úvahu osmdesát čtyři varování před útokem Německa na SSSR v červnu 1941.

Stejně dlouhý seznam by bylo možno sestavit z bojových operací, ve kterých bylo využito efektu překvapení. Ze šedesáti osmi případů dezinformačních opatření zásadního významu mezi léty 1914 a 1968 bylo 91 procent úspěšných. Část z nich představovala činnost taktického charakteru, část měla dlouhodobý charakter, jako kupř. opatření Spojenců v době druhé světové války v souvislosti s místem a časem vylovení spojeneckých sil v Normandii.

Někdy docházelo ke spojení zpravodajských a diplomatických aktivit jako v případě německo-sovětského paktu z roku 1939. Mnohdy byly ve hře natolik široké souvislosti a nepředvídatelné, někdy přímo nahodilé okolnosti, že nebylo reálné je v předvídání vývoje situace zohlednit. Zde je možné uvést, namátkou, politický převrat v Portugalsku v roce 1974 nebo vnitropolitický pohyb vedoucí ke svržení íránského šáha v letech 1978-1979. Také jsou zde události, které nebyly připraveny k oklamání protivníka, ale měly natolik významný vliv na světový vývoj, že zpravodajské služby neušly kritice za svou nekompetentnost, přičemž klasickým příkladem tohoto je tlak zemí vyvážejících naftu (OPEC) cestou cen ropy v letech 1973 a 1974.

Jaké jsou příčiny?

Tyto krátko a střednědobé výpadky systému získávání a vyhodnocování hrozeb jsou spojovány s nesprávnými koncepcemi a teoriemi, ze kterých zpravodajské služby v různých obdobích vycházely, ale které také pomáhaly tvořit. V době studené války byla americká zpravodajská komunita často kritizována za nesprávné vyhodnocování záměrů Sovětského svazu a jeho vojenského potenciálu. Ve výsledcích americké zpravodajské činnosti té doby je převládající nadhodnocování sovětských vojenských možností a neznalost jeho vojensko-politických záměrů.

Nejvýrazněji se to projevilo v hodnocení sovětských možností v oblasti strategických raketových zbraní v padesátých letech minulého století, kdy hrozby ze strany Sovětského svazu nebyly tak velké, jak bylo předkládáno. Analytici amerických zpravodajských služeb nepředpokládali, že SSSR se nejprve bude zabývat výstavbou raket krátkého a středního doletu, a teprve později se bude věnovat mezikontinentálním střelám, které by již mohly ohrozit teritorium USA. Americký zpravodajský systém byl též kritizován, že nepředvídal ekonomický a politický rozpad Sovětského svazu a soustavy jeho satelitů.

V současnosti je zřejmé, že využíváním prostředků kosmického průzkumu lze velmi efektivně monitorovat aktuální průběh událostí v nejrůznějších teritoriích světa, především pohyby vojsk a přesuny hospodářských kapacit, ale nebyl nalezen žádný zázračný způsob k vytváření dlouhodobých hodnocení a prognóz, zejména pokud tyto musí počítat s vlivy mimo vojenskou oblast, jakými jsou ekonomické a politické pohyby.

Veškeré výpadky zpravodajské činnosti přinášejí větší zájem veřejnosti a politiků než jakýkoli úspěch. Každý takový neúspěch s sebou nese vytváření soudů a úvah zatížených mnohými předsudky a postoji vycházejícími z pozice a postoji tvůrců či demonstrátorů těchto stanovisek.

Mnohdy se k obecné kritice činnosti služeb přidá zájem o označení viníků zpravodajských neúspěchů. Úspěchy zpravodajských služeb pak většinou zůstávají ve stínu neúspěchů. Média i odborníci ne vždy doceňují adekvátní zpravodajské analýzy, které vedly k předejití kritickým situacím. Uveďme alespoň britské služby, které svou činností zabránily irácké invazi na Kuvajt v roce 1961 (ne již v roce 1990).

Za zmínku stojí i relativita hodnocení zpravodajské činnosti. Období kubánské krize lze z jednoho úhlu pohledu hodnotit jako zpravodajský výpadek USA, protože nepředvídaly a nedovodily záměr SSSR rozmístit na Kubě rakety země-země. Z druhého úhlu pohledu se však jednalo o jednoznačný úspěch amerického zpravodajství prováděného technickými prostředky, když objevilo realizaci sovětského záměru vlastním rozmísťováním raket.

Obdobné srovnání zaslouží britský „neúspěch“, když nebyly odhaleny argentinské záměry k invazi na Falklandy, naproti tomu však byly včas identifikovány snahy Argentinců dva tři dny před plánovaným obsazením ostrova, a tak bylo možné účinně vojensky zasáhnout ve prospěch obrany britských zájmů v oblasti, a navíc ve sporu na diplomatické úrovni využít Spojené státy.

Komplexnost získávání informací

Na základě výše uvedeného lze dovodit, že v případě získávání zpravodajských informací technickými prostředky je možné poměrně účinně monitorovat aktuální, především vojenské posuny a prováděné přípravy k vedení bojové činnosti. Charakter těchto informací však neposkytuje dostatek podkladů pro zjišťování a vyhodnocování dlouhodobých záměrů potenciálních protivníků nebo účastníků možného ohniska konfliktu ve světě, které mohou mít nejružnější charakter, a tedy i projevy.

Takové záměry a plány se zpravidla připravují na utajených kabinetních jednáních, kam technické prostředky nedosáhnou, mimo jiné pro poměrně snadnou obranu proti nim. Zásadní informace z tohoto prostředí lze získávat téměř výlučně využíváním lidských zdrojů, tedy agenturní sítě vhodně umístěné v zájmovém prostoru. Náklady na technické zpravodajství a zpravodajství z lidských zdrojů jsou ve výrazném nepoměru. Stejně tak technický prostředek lze při změně priorit činnosti zaměřit jakýmkoli směrem během krátké doby, kdežto budování kvalitní agenturní sítě vyžaduje zpravidla roky.

Pro komplexnost získávání informací a přípravu relevantních zpravodajských výstupů jsou nezbytné oba způsoby získávání informací a jsou vzájemně nezastupitelné, ale o to více se doplňující. V současném zpravodajství by v podmínkách globálních bezpečnostních problémů nemělo docházet k prioritaci jednoho způsobu zpravodajství ve vztahu k druhému, ale jejich vzájemnému provazování. V rámci vojenských aliancí nebo účelově vytvářených koalicí je možnost využívat potenciálu technického zpravodajství zdrojově silných států a lidského potenciálu zdrojově slabších partnerů, kteří však mají mnohdy lepší podmínky pro získávání informací z lidských zdrojů v řadě zájmových oblastí. Takto lze vnímat i možnosti tzv. tradičních a nových členů NATO.

Vliv na vznik výpadku zpravodajství může mít celá řada faktorů, které v konečném důsledku zpochybňují samotné tvrzení či hodnocení, že se jedná o zpravodajský neúspěch. Příkladem může být informace o japonském útoku na Pearl Harbor, kdy zpravodajské orgány správně předpověděly japonské záměry, ale zpráva o možném útoku došla na ostrov až v době vlastního útoku. Nebyl to tedy výpadek zpravodajství, ale výpadek či selhání systému velení a spojení. Také v případech, kdy se zpravodajství setkává s politickými zájmy se nemusí jednat o excesy zpravodajské komunity, jako tomu bylo, když americká administrativa prezidenta Johnsona odmítla vývody zpravodajských služeb na téma války ve Vietnamu.

Ještě výmluvnější ukázkou je případ sestřelení civilního jihokorejského letadla letu KAL 007 sovětskými vzdušnými silami nad územím bývalého SSSR. Na podkladě analýzy zpravodajské služby amerických vzdušných sil byl vytvořen závěr, že sovětské síly sestřelily civilní dopravní

letadlo omylem. Tento názor byl přijat sborem náčelníků štábů amerických ozbrojených sil a předložen administrativě Bílého domu. Kabinet prezidenta Reagana ji však odmítl, jelikož stanovisko, že SSSR záměrně sestřelil civilní dopravní letoun a hodnocení, že se jednalo o akt vzdušného barbarství, přesně zapadalo do prezidentovy teze „říše zla“ (jakkoli třeba výstižné) a mezinárodní odsouzení Sovětského svazu vytvářelo Spojeným státům lepší vyjednávací pozici před připravovaným summitem ministrů zahraničí obou tehdejších velmocí.

Historie zná i řadu příkladů, kdy výsledky zpravodajské činnosti nebyly veliteli využity a zpravodajská informace byla podceněna s cílem naplnění ambicí některých velitelů, což ve svém důsledku vedlo nejen k nesplnění úkolu, ale rovněž k porážce. Tak tomu bylo i v největší výsadkové operaci druhé světové války „Market Garden“ v září 1944, při vysazení britských, amerických a polských výsadkových vojsk k obsazení mostů v prostoru na holandském území za linií nepřítel, kdy bitva u Arnhemu byla výsledkem rivality maršálů Pattona a Montgomeryho.

Smysluplnost práce zpravodajských služeb

Každý medializovaný zpravodajský výpadek znamená pokles důvěry politické reprezentace i veřejnosti v celou zpravodajskou komunitu či její části představované jednotlivými zpravodajskými službami. A poukaz na údajnou nebo skutečnou neschopnost zpravodajství vzniká velmi snadno už pro samotný sklon veřejnosti věřit různým konspiračním teoriím, přeceňovat možnosti zpravodajských služeb a podezřívat je z nejrůznějších nekalých praktik. Na druhé straně, jakékoli takové podezření se zpravodajským službám jen velmi těžko vyvrací pro povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech vážících se k jejich činnostem.

Motivem článku nebylo zapojení se do diskuzí vedených na témata selhání či úspěchů zpravodajství. Tím naopak bylo poukázat na nezbytnost vidět věci spojené s hodnocením výkonnosti a hodnověrnosti zpravodajství v celé šíři problému, který není determinován izolovanými jednotlivostmi tak, jak jsou mnohdy předkládány k posouzení veřejnosti nebo i politickým zástupcům.

Zřejmě jedinou možností pro hodnocení smysluplnosti práce zpravodajských služeb jsou podklady předkládané vládám a hodnocení případných výpadků v činnosti je možno provádět nezávislými vyšetřovacími komisemi ustanovenými z členů zákonodárných sborů, při současné konzultaci odborníků z praxe, resp. vysloužilých zpravodajců, kteří budou zabraňovat dezinterpretaci předkládaných faktů.

Konečné závěry vyšetřovacích komisí by pak měly být zveřejněny v rozsahu vylučujícím poškození zájmů národní bezpečnosti, ale dostatečným pro pochopení skutečných faktů veřejností. Jen tak lze v případě skutečných výpadků obnovit hodnověrnost služeb. Nesprávné hodnocení situace může vést ke snaze o hledání viníků a změnu stylu práce zpravodajských služeb za každou cenu. A neodůvodněná či systémově nepromyšlená reorganizace služeb může snížit jejich výkonnost či je zcela ochromit na dlouhou dobu, po které bude jejich činnost nezastupitelná.

Literatura:

HERMAN, M. *Potęga wywiadu*. Warszawa: Dom wydawniczy Bellona, 2002.

HORÁK, O. Poznámky k zpravodajskému zabezpečení operace „Market Garden“. Nepublikováno, prezentováno v rámci výuky na Vojenské akademii v Brně, Fakulta velitelská a štábní, 2004.

Vzhledem k tomu, co se v současnosti děje s pojmovým aparátem při tvorbě nových materiálů, je nezbytné upozornit na některé otázky z teorie. Důkazem toho, že jde o širší problém je i skutečnost, že na rok 2004 byl stanoven jako jeden z velmi důležitých úkolů v oblasti vojenské teorie vytvořit „Výkladový terminologický slovník operačních pojmů“. Tento příspěvek proto pojednává o dnes používaných pojmech a o charakteristikách současných a budoucích operací. Rozebírá jejich systematizaci a poukazuje na přípravu a činnosti v nich. Shrnuje možnou účast AČR v operacích a činnostech a nutnost ujednotit obsahy používaných pojmů. V příloze podává přehled o různosti názvů (pojmů) konkrétních operací.

Různých terminologických slovníků na obdobná témata je nekoordinovaně vytvářena celá řada, počínaje AAP-6 „Terminologický slovník pojmů a definic NATO“ vydávaný Úřadem pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, a konče třeba publikací „Česká bezpečnostní terminologie“ vydanou Ústavem strategických studií Vojenské akademie v Brně.

Pro všestranné využití v komunitě zabývající se obranou ČR bude míra „závažnosti“ Výkladového terminologického slovníku operačních pojmů rozhodující. A to jak pro zpracovatele vojenských odborných materiálů, tak i pro příspěvovatele a posuzovatele v oblasti legislativy při tvorbě a schvalování zákonů týkajících se nejen obrany státu, ale i řešení situací uvnitř státu s účastí ozbrojených sil.

Jako příklad současné situace uvádím používání pojmu „stav“, uvedeného v zákonech, a to mírový stav, stav krize a válečný stav.

Přitom „přechodný“ stav krize je nazýván stavem **krizovým**, stavem **napětí**, **nouze**, **nebezpečí** a **ohrožení**. Jde ale v podstatě o jeden obsah, s pěti různými názvy. Vždy jde o krizový stav, i když opatření či reakce na něj mohou být různé, stejně jako použité síly a prostředky, včetně charakteru jejich činnosti. Je třeba, pokud je to jen trochu možné, používání i těchto pojmů sjednotit, a ne při věcné připomínce odpovídat, že to bylo schváleno, uvedeno v zákonech či jiných přijatých dokumentech. Toto tvrzení nelze brát za bernou minci.

Skutečnost, že to bylo v určité době nepříliš vhodně přijato, je nezbytné změnit a používat jednotné pojmy podle přijatého *závažného dokumentu* (například Výkladového terminologického slovníku operačních pojmů či platné Názvoslovné normy).

Rovněž **otázka obsahu pojmu „ozbrojené síly“** (OS) je dnes zužována na Kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž a Armádu České republiky (AČR). Je přitom zřejmé, že jde o širší pojem. Do OS lze za určitých okolností zařadit (a nejen proto, že dříve byly řazeny) i další ozbrojené sbory (dnes „bezpečnostní složky“) státního aparátu (správy), jako je ozbrojená složka Ministerstva vnitra, ozbrojená složka Ministerstva spravedlnosti, ozbrojené složky samosprávy (městské či obecní policie) a nejrůznější, v plném slova smyslu, „bezpečnostní“ agentury. Jako kritérium lze zvolit pojem „ozbrojený“ jako hlavní charakteristický rys jednotlivých prvků.

Obsah pojmu „operace“ v rámci vojenství představuje v současné podobě celé spektrum činností charakterizované cílem, množstvím sil a prostředků, formou činnosti vojsk, prostorem a časem. Tuto činnost nebude možné jako dříve spojovat s konkrétním organizačním stupněm vojsk. Dnes zahrnuje oblast od taktiky až po strategii, tedy činnosti charakterizované bojem, činnosti na jeho podporu a zabezpečení, v některých případech i činnosti, pro něž nebude boj charakteristický, což je v současnosti nejčastěji reálně prováděná vojenská činnost. V závislosti na konkrétní situaci bude i operace nabývat konkrétní podoby.

To je stále více vyjadřováno jejím názvem, často bez ohledu na její obsah. Jako příklad lze uvést „*operace společné obrany vysoké intenzity*“, „*operace společné obrany nízké intenzity*“, a dále operace které lze odvodit ze zákona č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky. Může jít o operace na prosazení míru, operace na podporu míru, operace na udržení míru, *humanitární a záchranné operace v zahraničí, ochranné operace, operace k ochraně objektů důležitých pro obranu státu (ODOS), operace k ochraně vzdušného prostoru ČR, asistenční operace na podporu Policie ČR, asistenční operace na podporu integrovaného záchranného systému (IZS)*.

Tyto názvy sice do jisté míry vycházejí z ustanovení zákonů, avšak již při vytváření pojmů uváděných v jednotlivých zákonech docházelo k volnému nezávaznému přístupu a nebyly brány do úvahy pojmy vycházející z charakteristických kritérií pro členění operací.

Charakteristiky operace

Každou operaci lze **charakterizovat souhrnem údajů** pro operaci jedinečných, které lze však v řadě mnoha operací zobecnit a použít při zdokonalení teorie a využívat při přípravě a vedení budoucích operací.

K základním charakteristikám operace patří:

- ☐ **cíle a úkoly** operace,
- ☐ **obecná i konkrétní situace**, v níž se operace vede,
- ☐ **převažující forma činnosti** vojsk v operaci,
- ☐ **množství a druhy vlastních sil a prostředků** určených k vedení operace,
- ☐ **množství sil a prostředků protivníka**, který má být v operaci vyřazen,
- ☐ **prostor** - pozemní, vzdušný, námořní, kosmický, informační, nejčastěji kombinovaný,
- ☐ **dynamika, intenzita a rozmach** operace,
- ☐ **doba trvání** operace,
- ☐ **meteorologické podmínky**,
- ☐ další specifické údaje.

Velmi důležité a pro danou konkrétní operaci je rozhodující z které strany k objektivnímu jevu přistupujeme a s jakým záměrem jej charakterizujeme a hodnotíme. Pokud vyjdeme z Clausewitzovy teze, že válka je pokračování politiky jinými, násilnými prostředky, můžeme dojít k závěru o dělení vojenských operací na válečné a neválečné. Kritérium dělení je ovšem spíše politické a je zaměřeno na hodnocení války jako pokračování politiky. Členění operací vycházející z vojensko-odborných kritérií a hledisek je uvedeno na obr. na následující straně.

Jde o **operace s účastí OS** v různém rozsahu a charakteristice jejich použití. Pro jednotlivé druhy operací mohou být některé charakteristiky více a jiné méně důležité. Z obrázku vyplývají i základní (hlavní) kritéria (hlediska, kategorie) dělení operací.

Vojenské operace mohou být děleny podle charakteru převládající činnosti na: **bojové** – útočné a obranné operace a **nebojové** – stabilizační a podpůrné operace.

Dnes to budou zejména specifické charakteristiky operací nebojových – **stabilizačních**, mírových a **podpůrných** – humanitárních a záchranných. V současnosti narůstá důležitost operací **speciálních, informačních a psychologických**, které jsou součástí všech výše jmenovaných operací, s nimiž se více či méně prolínají a působí vzájemně.

Operace uvedené na obrázku jsou široce popisovány v celé řadě současných materiálů a jejich rozdělení v nich zůstává obdobné. Blíže lze hovořit o informačních, psychologických a speciálních operacích.

Perspektivní jsou **informační operace**. Vznikají na základě stále většího významu informací pro vedení soudobých operací. Získávání informací, jejich rychlý a bezpečný přenos, zpracování, vyhodnocení a využití v procesu rozhodování, distribuce uživatelům a využití při velení a jejich ochrana se stává podmínkou úspěchu ve válce. Informační operace může být realizována různými prostředky od klasického ničení nepřátelských systémů velení a řízení až po **softwarové operace** v budoucnosti. Komplexně mohou tyto operace vést jen nejvyspělejší státy.

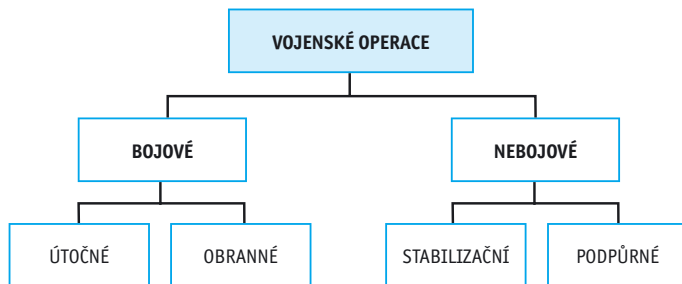
Významnou roli budou sehrávat **psychologické operace**, i když se nejedná o zcela novou kategorii operací, alespoň ne ve světě. Nové prostředky jejího vedení, především v informační oblasti, dávají větší možnosti dosažení požadovaných výsledků. Významný vliv v těchto operacích mohou sehrávat informační média. To však vyžaduje přijímat opatření k eliminaci působení nepřátelských psychologických činností.

Speciální operace mohou dostat nový význam vzhledem k možnosti využití nových technologií používaných u speciálních sil. Budou však zřejmě, právě kvůli těmto speciálním technologiím, záležitostí vojensky nejvyspělejších států.

Uvedené charakteristiky jsou analyzovány zejména při rozhodování a plánování a jsou z nich vyvozovány závěry sloužící k přípravě operace. Charakteristiky operace jsou i předmětem analýz při hodnocení operací po jejich ukončení a hledání obecných poučení k přípravě a pro vedení dalších operací.

Existuje snaha nejdůležitější charakteristiky zobecňovat, typizovat, kvantifikovat, popřípadě blíže vymezovat a využívat je jako určitých norem v doktrínách a předpisech, které se přípravy a vedení operací týkají. To umožňuje jednodušeji využívat v praxi teoretické poznatky, přičemž je vhodné uplatňovat přiměřeně tvůrčí přístup.

Žádný pokus o kategorizace a typizování operací však plně neobstojí ve spektru rozmanitosti reality. Hranice mezi možnými kategoriemi mizí, přechody jsou plynulé. Systematizace

Obr.: Základní dělení vojenských operací z vojenských hledisek

používaná v následující části slouží především snaze o myšlenkovou čistotu při přiblížení se budoucím výzvám a nepředstavuje žádný odraz nebo prognózu reality. Tato realita je mnohdy sdělována hromadnými sdělovacími prostředky transformovaně takovým způsobem, že bílé je vědomě vydáváno za černé a naopak. Šíře informačních operací stále více přesahuje rozmach operací „čistě“ vojenských a od reality a skutečné činnosti v operaci se vzdaluje.

Budoucí operace se budou v celé řadě případů vyznačovat tím, že se nedají zařadit do nějakých kategorií. To se týká rozlišení operací k zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti, případně operací k řešení konfliktů mezi státními a nestátními subjekty. Budou se také pravděpodobně vyznačovat vysokou mírou dynamiky, takže mezi kategoriemi bude docházet k velmi rychlým přechodům.

Možnosti systemizace vojenských operací

V různých armádách je **slovem operace označována velmi různorodá činnost**, od bojových činností vojsk až po činnosti sloužící k přípravě použití vojsk, administrativní činnosti ap. Lze se setkat s množstvím různých operací. Za historii vojenských operací se objevilo, alespoň v teorii, několik desítek druhů (typů) operací (viz **tab. 1, 2**).

Není mi znám materiál, v němž by byla provedena (univerzální) **systemizace** těchto operací. Dílčím způsobem byly a jsou operace rozdělovány, avšak dnes dochází opakovaně k určité libovůli či volnosti v používání názvů operací.

Samozřejmě, k tomu, aby mohlo být systematické uspořádání operací provedeno je potřebné univerzální **kritérium (hledisko)** nebo **soubor kritérií**, která by bylo možné použít na všechny nebo alespoň převážnou většinu operací. Toto kritérium/kritéria by měla napomoci utvořit systém, hierarchii operací, operace uspořádat a nalézt vztahy mezi nimi. Vytváření systému z činností, v nichž hrají hlavní roli lidé a operace, které by mohly tvořit prvky systému, je obtížné. Členění je uskutečňováno buď podle dělicího kritéria, které vyjadřuje více či méně podstatný znak, anebo je uskutečňováno empiricky či spíše pragmaticky. Proto existují různá, tedy i nepříliš logická dělení či názvy operací ve zpracovávaných materiálech.

V praxi má význam dělení operací z hlediska kompetencí velitelů vůči podřízeným vojskům a toho, jaká část organizační struktury OS operaci vede. V tomto případě lze operace dělit na **sborové, armádní, skupiny armád, frontové, operačního uskupení** atd. Toto dělení je však z dnešních hledisek již překonané.

Podle převažujícího způsobu použití OS v operaci se zpravidla dělí na bojové a nebojové operace. V návaznosti na dělení uvedené v tab. 1,2 je možno operace dále podle části zemského povrchu, tedy podle **prostředí**, na či v němž působí rozhodující část OS, které vedou operace, dělit na **pozemní, vzdušné a námořní**, případně na **kosmické a informační**. Je zřejmé, že převažovat budou operace **kombinované**.

K obdobnému dělení dospějeme, je-li tímto kritériem dominující účast určitého druhu OS v operaci. Pozemní síly vedou - **pozemní operace**, vzdušné síly - **vzdušné operace**, námořní síly - **námořní operace**, speciální síly - **speciální operace**. Podle etapy, která je vztažena k průběhu války, mohou být operace vedeny jako **první, další, závěrečné**, a tak dále. Téměř vždy je možné nalézt skupinu stavů a jevů, které je obtížné přesně zařadit do některé ze skupin a to platí pro operace **psychologické a informační**.

Ovšem operace jako celek mohou být děleny podle účasti na nich rovněž jako **společné operace** (za účasti dvou a více druhů OS), **spojenecké (mnohonárodní) operace** (za účasti

aeromobilní operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	pozemní operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
biologická operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	protiplodinová operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
bojová operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	protiponorková podpůrná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
defoliační operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	protivzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
humanitární operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	psychologická operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
chemická operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	radiační operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
informační operace	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	speciální operace	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>
kombinovaná výsadková operace	<i>Vševojsková operační a taktická terminologie</i>	společná obojživelná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
letecká operace bojové podpory	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	společná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
mírová operace	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	stabilizační operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
mnohonárodní operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	strategická operace	<i>Vševojsková operační a taktická terminologie</i>
námořní operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	strategická vzdušná dopravní operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
námořní výsadková operace	<i>Vševojsková operační a taktická terminologie</i>	taktická vzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
nebojová evakuační operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	utajovaná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
nebojová operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	útočná operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
obojživelná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	útočná protivzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
obránná operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	vojenská operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	výsadková operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace jiná jak válka	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	vzdušná operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace k vynucení míru	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	vzdušná operace logistické podpory	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
operace k vytváření míru	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	vzdušná operace proti letectvu	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace na udržení míru	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	vzdušná operace proti pozemním cílům	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
operace pro blokování oblastí	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	vzdušná operace proti pozemním silám	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace proti narušitelům	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	vzdušná výsadková operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
podpůrná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	zvláštní vzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>

Tab. 1: Slovník operací

Jsou zde uvedeny některé pojmy ve vztahu k operacím. Pojmy jsou uvedeny v abecedním pořadí a nečiní si nárok na úplnost.

dvou a více koaličních států), **mezirezortní operace** (za účasti dvou a více státních rezortů). Jejich protikladem je **samostatná** operace jednoho druhu OS z jednoho státu.

Dalším kritériem může být **intenzita** (míra) **zapojení se OS** a státu do konfliktu či lépe intenzita operace, pak může jít o **operace nízké, střední a vysoké intenzity**. Někteří vojenští odborníci uvádějí dokonce pojem asymetrické operace. K tomuto problému jsem se vyjádřil v článku „Asymetrie v konfliktech a operacích“ ve VR č. 3/2003 (str. 47-54).

Z důvodů politických, mediálních a ze snahy o vyvolání určitých bojových nálad u vojáků a dosažení podpory obyvatelstva, dostávaly operace v minulosti, a děje se tak i v současnosti, pojmenování, která z hlediska vnitřní podstaty nevypovídají o jejich charakteristice. Typické je to pro mírové operace (Hlavní sklizeň, Rozvážná síla, Trvalá svoboda apod.).

Jednotlivé operace v sobě zahrnují spoustu znaků různých operací a nebylo nic neobvyklého hovořit v minulosti například o první armádní obranné operaci apod. Ovšem dnes jsou názvy operací často voleny zcela libovolně bez ohledu na jejich charakteristiku. Může jít o překlady bez znalosti odborné terminologie nebo o okamžitý nápad. Právě jejich zavádění do některých „koncepčních“ materiálů, většinou bez ohledu nejen na již zaužívanou terminologii, ale i odhlédající od charakteristiky operace, má za následek pozdější odvolávání se na skutečnost, že je tento pojem uveden v určitém schváleném materiálu, a tak je to směřodonné a závazné.

Členění operací je zvláště důležité při plánování a řízení společné operační činnosti sil (vojsk) z hlediska prostoru, času, efektivního použití sil a prostředků apod., kdy je třeba jasně vymezit jaká operace se povede. Většina dokumentů pragmatického zaměření jako jsou doktríny a předpisy zpravidla v sobě přímou systemizaci operací neobsahuje. Souvislosti operací jsou naznačeny spíše nepřímo.

Náznak možného členění operací je uveden v Doktríně AČR z roku 2001 a nově i v její přepracované verzi na schématu, uveřejněného ve VR 3/2003 (na str. 55). O uvedeném schématu členění vojenských operací, které je jen jednou z možných variant, lze samozřejmě dále polemizovat.

<i>asistenční operace na podporu integrovaného záchranného systému (IZS)</i>
<i>asistenční operace na podporu Policie ČR</i>
<i>humanitární a záchranné operace v zahraničí</i>
<i>mírové a humanitární operace</i>
<i>mírové, humanitární a záchranné operace</i>
<i>ochranné operace</i>
<i>operace k ochraně objektů důležitých pro obranu státu (ODOS)</i>
<i>operace k ochraně vzdušného prostoru ČR</i>
<i>operace na podporu nebo udržení míru</i>
<i>operace na prosazení míru</i>
<i>operace společné obrany</i>
<i>operace společné obrany nízké intenzity</i>
<i>operace společné obrany vysoké intenzity</i>

Tab. 2: Nové pojmy uvedené v „Koncepci ...“

Současná realita

Při pojmenovávání operací a jejich klasifikaci je vhodné vycházet z hledisek a kritérií platných u nás a neuchylovat se při stanovování jejich názvů k ne příliš podařeným překladům. Pojmenovávání operací podle vzoru USA nepředstavuje pro AČR příliš šťastnou volbu.

Například ve *Společné vizi 2020* (USA), část Vedení společných operací, se uvádí: „Velitelům musí být poskytnuta příležitost splnit úkoly zasazením připravených jednotek a dosáhnout úrovně ofenzivnosti nutné k vedení vojenských operací v celém jejich rozsahu. Jestliže to bojová činnost vyžaduje, musí mít k dispozici velké seskupení sil schopných vést **společné obranné a útočné operace proti nepříteli, který se musí bránit převaze**“, uveřejněno ve VR č. 4/2001 (str. 98, Fr. Valach: Jaká armáda bude třeba v r. 2020?).

Zaujal mne text OBRANNÉ OPERACE PROTI NEPŘÍTELÍ, KTERÝ SE MUSÍ BRÁNIT PŘEVAZE. Tomu dost dobře nerozumím, a navíc mi takové označení připadá nejen zavádějící, ale přímo mystifikující. Neberou v úvahu náplň a charakteristickou činnost stran v operaci. Jako příklad uvádím nevyhlášenou válku USA proti Iráku. Podle dosud platných odborných vojenských kritérií to byla **vojenská, bojová, útočná operace** s výrazně **asymetrickými rysy**, jejíž součástí byly **speciální, psychologické a informační operace**. Z hlediska prostředí šlo o **operaci kombinovanou** (pozemní, vzdušnou, námořní i kosmickou), z hlediska účasti pak o **společnou** (OS) **mnohonárodní** (více států) **operaci**, z hlediska intenzity šlo o **operaci nízké intenzity**. Nově, podle odborníků USA, lze říci, že šlo o **operaci preventivní** (respektive preemptivní) a podle úvahy nezatížené politickým hodnocením o „**zkušební operaci**“ z důvodů:

- a) vyzkoušení nových technologií a zbraní přímo v boji,
- b) ověření, kam až lze zajít z hlediska mezinárodního práva,
- c) posouzení, jak válku přijmou vlastní občané okamžitě a při dlouhodobém trvání,
- d) sledování, jak se bude chovat zbytek světa ihned a následně,
- e) ověření postupů, jak lze řešit postkonfliktní situaci.

V současnosti jde o **protigerilovou operaci nízké intenzity** spolu s přetrvávajícími **speciálními, informačními a psychologickými operacemi**, u kterých dochází k **nárůstu intenzity** (viz například zavedení amerického televizního vysílání v arabštině). Tato **operace je na americké straně vydávána za operaci mírovou** či operaci na obranu amerických zájmů. Tedy spíše politické než vojensko-odborné hodnocení.

Dnes se v teorii předpokládá, že vedení bojové činnosti zejména pozemního vojska bude podstatně složitější, protože protivník bude rovněž disponovat perspektivními prostředky pro vedení úderů do velké hloubky, v celém rozsahu možností. To se projeví v nepřetržitém působení na vojska v průběhu bojové činnosti a povede ke snížení jejich účinnosti. Použití *nelineárního uspořádání* bojových sestav, schopnost lepšího maskování a vysoká mobilnost usnadní malým rozptýleným jednotkám se v případě nevýhodné situace vyhnout boji. V důsledku toho budou pozemní operace podporované ze vzduchu i kosmu připomínat spíše intenzivní gerilovou (partyzánskou) válku (dnes například Irák).

Výrazné snížení počtu vojsk v rámci prostoru bojové činnosti může podstatně zlepšit možnosti k provedení manévru, avšak kvůli absenci nahromadění vojsk protivníka bude manévr často omezován pouze na taktický stupeň. Letecky přepravovaná uskupení pozemních sil se mohou stát účinným prostředkem působení na rozvinuté bojové systémy dalekého dosahu

protivníka, respektive další jeho významné objekty a prostředky. Úspěšně provedené operace proti těmto cílům mohou způsobit i moderně vybavenému protivníkovi značné problémy.

V pozemním boji se změnil cíle manévru. Manévrující síly budou používány především k tomu, aby vyprovokovaly odvetná opatření protivníka, v jehož důsledku se protivník dostane do nevýhody.

Neschopnost ubránit pozemní vojska proti úderům systémů dalekého dosahu ztěžuje plnění hlavního úkolu pozemních sil – obsazení a udržení dobytého území. Zvláště obtížné bude plnění dalších úkolů, kdy bude v některých případech možné provádět pouze nepřímou kontrolu dobytého území prostřednictvím prostředků dalekého dosahu a „hrozbou přítomnosti“ taktických jednotek.

Studium vzniku a vývoje vojenských operací a operačního umění je stálým zdrojem ponaučení pro současnost a často i východiskem pro odhalení budoucích trendů vývoje. K poznatkům z operací je nutno přistupovat kriticky, zejména při snaze o jejich zobecnění a využívání při přípravě a vedení budoucích operací. To platí především pro operace z dřívější doby, neboť se uskutečnily ve zcela jiných podmínkách než operace dnešní a po druhé světové válce se vyznačovaly řadou specifíků. Právě vojenské operace jsou nástrojem k ověření teoretických poznatků. Samy o sobě jsou impulzem k jejich dalšímu rozvoji. I když jsou současné operace často jedinečné, je jejich úloha jako zkušebního kamene teorie v celkovém rozvoji operací nezastupitelná. Studium vojenských operací je proto nedílnou součástí jejich rozvoje.

V této souvislosti jsou současné pohledy na vojenskou teorii a systém vzdělávání v AČR, na početní i kvalitativní snižování vědecké a vzdělávací kapacity AČR, hodny hlubšího zamyšlení. Stav se promítá do úrovně zpracovávaných materiálů. Chybí zejména širší diskuze o řešení problému na patřičné kvalitativní úrovni. Chybí posudky od odborníků, kteří nejsou vázáni nutností udržet se na zastávaném místě nebo dokonce služebně postoupit (povyšit), a přitom znají potřeby obrany a reálnou situaci v OS ČR.

O existujícím stavu a možných variantách řešení lze mnohostranně diskutovat až do doby přijetí **všestranně zdůvodněného rozhodnutí**. Je žádoucí, v rámci možností, zvrátit současnou situaci, kdy některá zadání a řešení nesledují skutečné potřeby obrany ČR.

Je nezbytné nalézt rovnováhu mezi úkoly OS a jejich schopností splnit tyto úkoly s odpovídajícími náklady (efektivnost využití). **Tato rovnováha v minulosti spíše neexistovala a v současnosti o ní lze diskutovat.** Jisté je, že se rovnováhu v dřívějších materiálech a v původní „Koncepci výstavby ...“ nepodařilo najít, o jejich následné realizaci nemluvě. Zda-li se to podařilo v „Koncepci ... přepracované na změněný zdrojový rámec“ ukáže nejbližší období do dosažení počátečních operačních schopností (konec roku 2006).

Opakovaně jsou projednávány názory, že jsou řešeny počáteční a cílové operační schopnosti AČR a není řešeno to, co a jaký potenciál ke své obraně ČR potřebuje teď. Dnes je AČR, přes celou řadu úspěšných operací doma i v zahraničí, tak trochu mimo reálné potřeby (schopnosti). Tento stav není ničím novým, a to ani přes náš vstup do NATO. Současná situace je více či méně kriticky posuzována v řadě materiálů. Potřeby nebo spíše hrozby a z nich pro nás vyplývající přípustná rizika, na která chceme či ještě můžeme z objektivních důvodů přistoupit, představují vstupní hodnoty, na něž by měly být vytvářeny požadované operační schopnosti OS ČR.

Tedy jinak a šířeji než je chápáno dnešní pojetí OS. Mezi ně by měly patřit i tzv. *bezpečnostní složky*. Třídícím kritériem pro začlenění těchto složek do OS by měl být pojem „ozbrojené“. Všechny ozbrojené prvky (složky) celé společnosti, tedy celého bezpečnostního systému

ČR, včetně „bezpečnostních agentur“, by měly být do OS začleňovány za určitých, jasně definovaných podmínek.

OS prognózované pro potřeby roku 2010 nebo ještě dále by přece jen měly být někde jinde. Budou ve značné **závislosti na dalším rozvoji NATO** a vzrůstající **úloze** nově se tvořících tzv. **evropských sil** (to jest sil EU). Z toho vyplývá, že „vize“ Koncepce je spíše potřeba pro dnešek. Skutečná vize roku 2010-2012 je o trochu jiných OS a bude jistě předmětem dalších diskuzí, neboť podle vývoje situace může dojít k časové (podle Koncepce) a obsahové (dodávám já) úpravě. Právě tyto „jiné“ OS budou uskutečňovat budoucí operace.

Jinými slovy řečeno, současná mezinárodní i vnitrostátní situace bez hlubokých všestranných analýz opravňuje k tvrzení, že cílové operační schopnosti uvedené v „Konceptu“ jsou to, co nebo čeho **je třeba dnes**, abychom dostáli svých závazků a efektivně využívali přidělené zdroje (únor 2004).

Závěr

AČR se připravuje k použití v širokém spektru činností, od operací k obraně území státu a Aliance, včetně mírových operací a záchranných a humanitárních operací, jichž se bude účastnit nejčastěji, až po podíl na eliminaci nevojenských ohrožení bezpečnosti státu. Od zasazení brigád v rámci spojeneckých uskupení, k použití účelově vytvářených uskupení pro plnění dílčích, nebojových, asistenčních úkolů.

Vzhledem k tomu, že **nevojenská ohrožení se v současné době stávají dominantními**, AČR se bude zpravidla muset podílet na jejich řešení vyčleněnými silami a prostředky svou účastí v nebojových (stabilizačních a podpůrných) operacích. Stanovené úkoly budou plněny mírovými a podle potřeby i částečně zmobilizovanými silami a prostředky AČR v součinnosti s odpovědnými rezorty státní správy.

Na základě **analýzy** uplynulého období a prognóz na další období do roku 2015 bude nesmírně důležité řešit poměr mezi mírou specializace národních OS v rámci mezinárodního uskupení a mírou ochoty jednotlivých států sdílet své schopnosti i zdroje navzájem. Otázkou bude, jaká je přijatelná úroveň mezinárodní integrace ve jménu globální bezpečnosti a ochota jednotlivých zemí zvyšovat svou vnitřní provázanost a vzájemnou závislost. A to ať už v rámci NATO, nebo sil EU.

ČR se musí v tomto prostředí snažit využít své limitované možnosti tak, aby byly vždy naplněny její životní a strategické zájmy. Zájmy ČR nepožadují, aby její OS měly schopnost vést samostatně jakoukoliv operaci mimo vlastní území. Naopak předpokládají, že budou součástí sil mezinárodní koalice.

Na teritoriu ČR však může dojít k situaci, kdy AČR bude sice použita z mezinárodního hlediska samostatně, ale z hlediska národního vždy pouze v rámci **celého bezpečnostního systému našeho státu**.

Je nutné vycházet ze skutečnosti, že není možné v současném bezpečnostním prostředí odhadnout možnou sílu a schopnost nepřítele, nelze ani číselně vyjádřit potřeby vlastního bezpečnostního systému. Jedinou perspektivní možností je zaměřit se při výstavbě vlastních OS a bezpečnostního systému státu na budování schopností, kdy všechny složky systému bude možné pružně použít na celou škálu hrozeb.

Důležitým bodem při **definování požadavků** dlouhodobého koncepčního rozvoje bylo, je a bude **stanovení úrovně politicko-vojenských ambicí**. Tyto politicko-vojenské ambice

stanovují požadovanou úroveň a charakter účasti OS ČR v jednotlivých druzích operací a to je dosud, podle mého názoru, diskutabilní problém.

K možnému řešení ujednovení pojmů v rámci přijímaných dokumentů je vytvoření „skupiny pro sjednocení pojmů“ ve všech materiálech, které MO vydává a prosazení se i u těch materiálů, na jejichž tvorbě se MO podílí. Pokud něco takového již existuje, je nutno se zabývat náplní práce, pravomocemi a výsledností jeho činnosti.

Článek jsem napsal z několika důvodů. Považuji za nezbytné upozornit na skutečnost, že je soustavně omezována, početně i kvalitativně, **vojenská kvalifikace** (z hlediska obsahu a zaměření) v odborné, pedagogické a vědecké komunitě. To má za následek existující stav u jednotek a úroveň jejich připravenosti na vedení vojenských činností. Proto ve svém příspěvku vyjadřuji názor, který má **navodit diskuzi**, zda-li je třeba **teorie ve vojenství** (například mi chybí v nových výukových programech obor teorie obrany státu), co udělat pro zlepšení stavu AČR (profesionalizace není všelék), jak efektivněji využívat přidělené finanční prostředky v permanentních transformacích, reorganizacích a redislokacích.

Literatura:

- „Doktrína Armády české republiky.“ *Vojenské rozhledy* 1/2001.
Bezpečnostní strategie České republiky, schváleno vládou v prosinci 2003, Praha.
Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec, schváleno vládou 12. 11. 2003, Praha.
Příprava a vedení obranné operace. *Všeob-P-6*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 1996.
Příručka NATO. Severoatlantická smlouva, Strategická koncepce NATO. Brussels, 1999.
Reforma ozbrojených sil České republiky, schváleno vládou 13. 11. 2002, Praha.
Terminologický slovník pojmů a definic NATO. AAP-6. Praha: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, 2003.
Velký slovník naučný, encyklopedie Diderot. Praha 1999.
Vojenská věda, operační umění a všeobecná taktika. Názvoslovná norma. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1983.
Vojenský terminologický slovník. Vševojsk-52-1, Praha: Ministerstvo národní obrany, 1966.
Vševojsková operační a taktická terminologie. NN 01 0101, 1. díl
HREBÍČEK, M., KRÁSNÝ, A. *Členění operací s účastí sil Armády České republiky*. Studie ÚSS/2003-S-2-022, Brno 2003.
NĚMEC, P. *Vojenské operace v příštích letech*. Studie ÚSS/2001-S-2-010, Brno 2001.
PIKNER, I. *Trendy ve způsobech společného použití pozemních a vzdušných sil včetně systému jejich zabezpečení s důrazem na speciální síly*. Závěrečná studie ÚSS/2003-S-2-030, Brno 2003.
SVOBODA, O. a kol. *Stručný slovník vojenství*. Praha: Naše vojsko, 1984.
VALACH, F. „Jaká armáda bude třeba v r. 2020?“ *Vojenské rozhledy* 4/2001.
ZEMAN, P. a kol. *Česká bezpečnostní terminologie*. Výklad základních pojmů. Brno: Ústav strategických studií, 2003.

Ofenzivní operace v zastavěném terénu**(K článku „Operace vedené v zastavěných prostorech“ ve VR 4/2003)**

Ve stati VR 4/2003 „Operace vedené v zastavěných prostorech“ se autor podplukovník doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc., zabývá charakteristikou jednotlivých druhů osídlení, jejich vlivem na bojovou činnost a strukturu vojenských jednotek. Mimo jiné se zmiňuje o rozpracování této problematiky v bojových předpisech pozemních sil AČR.

Kapitoly o boji v zastavěném terénu jsou však ve výše zmíněných publikacích příliš obecné a velitelům jednotek nedávají konkrétní obraz o tom, jak přesně by měla příprava mechanizovaných jednotek na boji v zastavěných oblastech vypadat. V následujícím článku bych proto rád orientačně nastínil možné druhy operačních postupů při boji v zastavěném terénu a možné zaměření výcviku, který z těchto postupů vyplývá.

Z důvodu budoucího expedičního zaměření našich mechanizovaných jednotek, a s tím souvisejících operací na prosazení či udržení míru v rámci koaličních sil, se zaměřím spíše na ofenzivní činnost vojsk v zastavěných oblastech, třebaže i obrana osídlených oblastí je nedílnou součástí taktických nácviků pro boj ve městě. Otázka operací bezprostředně navazujících na ofenzivní akce v městském terénu, tzv. přechodné a stabilizační operace, je potom další samostatnou součástí problematiky boje v zastavěné oblasti.

Boj ve městě klade na vojenské síly velmi často odlišné požadavky, než-li je tomu při vedení bojové činnosti v otevřeném terénu (oblast integrace jednotek, palby a manévru, organizaci úderných jednotek či užití speciálního vybavení). Tak jako u všech dalších druhů útočných operací, musí velitel i v boji v zastavěných oblastech neustále udržovat schopnost své jednotky omezit pohyb protivníka a pomocí manévru ho dostat do nevýhodného postavení.

Ofenzivní operace v zastavěném terénu zpomalují tempo bojové činnosti, vyžadují metodičtější přístup k vypracování operačního plánu, omezují užití moderních zbraňových a komunikačních systémů, v neposlední řadě jsou větším rizikem pro živou sílu. Proto je nutné zvážit, zda-li je nezbytné zastavěnou oblast během bojové operace obsadit, nebo zda ji pouze uzavřít, obejít a pokračovat v dalším postupu. V tomto rozhodování hraje roli politický, kulturní či hospodářský význam sídla, možnosti a velikost sil protivníka nacházející se v této oblasti a její zasazení do terénu.

Pokud je rozhodnuto obsadit zastavěné oblasti, těžiště bojů se přenáší na pěchotu, která se stává hlavním činitelem při čištění budov, vyhledávání protitankových postavení, nepřátelských odstřelovačů či nástražných zařízení. Ostatní druhy vojsk slouží jako podpůrné prostředky pěchoty a jsou začleněny do tzv. úderných uskupení:

a) Ženíjní jednotky – vytvářejí alternativní vstupy do budov, likvidují nástrahy, odklízí trosky, zátarasý atd.

b) Dělostřelectvo – dělostřelecká příprava předcházející pozemnímu útoku musí být provedena v krátkém časovém limitu, po kterém neprodleně následuje útok. Plán dělostřelecké přípravy musí počítat s mnohými omezeními, která kladou zvýšené nároky na přesnost palby (přítomnost civilních osob, nemocnic, škol, historických památek atd.), navíc škody

způsobené dělostřeleckou palbou (trosky, rozvaliny, krátery) mohou způsobit zpomalení postupu vlastních vojsk.

c) **Obrněné prostředky** – působí jako podpůrný prostředek pěchoty, umísťují se v sestavě za postupující pěchotou a vyžadují její neustálou přítomnost pěchoty, která chrání tanky a BVP před pěchotou protivníka vyzbrojenou ručními protitankovými prostředky. Fatální chyby se dopustili Rusové v Grozném. Do města vstoupily silné tankové kolony bez dostatečného krytí vlastní pěchotou. Následná katastrofa, kterou způsobily rychle operující malé pěší oddíly čečenských bojovníků ruským mechanizovaným jednotkám, byla pouze logickým výsledkem mizerné plánovací činnosti ruského velení lpícího na nepružné taktice masivních úderů mohutných tankových vojsk. Nicméně obrněná vozidla jsou i přes své zřejmé slabiny (omezený výhled, zranitelnost proti útoku z horních pater budov atd.) užitečnou zbraní při krytí rizikového pohybu pěchoty mezi budovami či na otevřeném prostranství. Tankové či malorážové kanony jsou ve městě nejvhodnější zbraní pro přesnou likvidaci ohnisek odporu protivníka (během tzv. izolační fáze) nebo prorážení alternativních vstupů do budov (během tzv. útočné fáze).

d) **Vrtulníky** – jsou užitečné zejména při vysazování útočných týmů v horních patrech budov. Zásada provedení útoku shora směrem do spodních pater by měla být při čištění vícepatrových budov v rámci možností co nejvíce uplatňována. Útok z horních pater směrem dolů nenutí protivníka k zoufalému odporu v nejvyšších patrech, odkud jsou omezené možnosti útoku, ale vytlačuje ho do okolních prostor budovy, kde již operují vlastní krycí síly.

První fází při obsazování zastavěné oblasti je tzv. izolace, kdy hlavním taktickým úkolem je odříznutí protivníka od jeho podpůrných zdrojů, znemožnění možnosti manévru a kontaktu s vlastními silami. Vedle pěších a mechanizovaných jednotek se této operace účastní i jiné specializované síly – průzkumné jednotky, týmy PSYOP, odstřelovači, dělostřelectvo a letecké síly.

Po dokončení izolační fáze přichází tzv. ofenzivní fáze. Postup izolace – útok (podobně jako palba – manévr) se užívá na všech stupních bojových jednotek.

Na úrovni brigády (praporu) rozeznáváme vedle tradičních způsobů útoku (obchvat, obejití, průnik, infiltrace, přímý útok) několik specifických druhů útočných operací:

1. **Technika vyhledání a úderu.** Užívá se v případě, kdy není jasná situace protivníka, který je oslaben a dezorientován, neschopen většího protiútku. Operační prostor je rozčleněn na menší úseky, které jsou postupně systematicky pročišťovány.
2. **Útok po jedné přístupové ose.** Tato technika se užívá při úderu na ohnisko odporu protivníka tehdy, pokud přístupové cesty nejsou dostatečně bráněny.
3. **Útok po více přístupových osách.** Pokud odpor protivníka je silný a velitel svazku potřebuje jeho odpor decentralizovat, a zároveň vyžaduje větší prostor k manévru, užije k útoku na protivníka přístupové cesty z několika rozdílných směrů.
4. **Izolace pomocí kordonu.** V případě, že velitel nechce podstoupit riziko intenzivního boje z blízka, izoluje větší část zastavěného prostoru a snaží se protivníka vytlačit do více otevřené oblasti, kde může být lépe zasažitelný přímou a nepřímou palbou.
5. **Obklíčení a obejití.** Tato technika se užívá v případě, kdy rychlost je pro postupující jednotky důležitým faktorem. K obklíčení je vyčleněna pouze malá část sil, zatímco jádro svazku postupuje kupředu. Takto izolovaná oblast se dobývá později, po skončení hlavní

útočné operace. Tento způsob boje využily s úspěchem britsko-americké síly při poslední válce v Iráku.

- 6. Útok na více uzlů najednou.** Užívá se v případech, kdy je nutné zabránit nepříteli v obsazení důležitých součástí městské infrastruktury (letiště, elektrárny, mosty, telekomunikační ústředny atd.). Tato technika útoku je charakteristická rychlým simultánním úderem na tyto izolované objekty a jejich následnou obranou. Pro tento druh akcí jsou vhodné vrtulníkové výsadky.

Během vyčišťovacích operací je nutné zabezpečit křídla útočné formace podél hlavní postupové osy obsazením ulic souběžných s hlavní přístupovou cestou a proniknutím hlouběji do křídel. Podřízené jednotky dodržují během postupu základní bezpečnostní opatření – pohybují se dlouhými přískoky mezi křižovatkami, při postupu striktně dodržují princip krytí a pohybu na jednotlivých úrovních, obrněná vozidla provádějící krytí postupující pěchoty musí být sama zabezpečena sesednutými vojáky.

Operace v zastavěné oblasti kladou vysoké nároky na velitele na nejnižších úrovních. Během operací v zastavěných prostorech jednotky na úrovni družstva či palebného týmu působí často nezávisle, provedení manévru větších jednotek v zastavěné oblasti je těžko proveditelné a těžkopádné.

Z toho vyplývá nutnost kvalitního výcviku jednotlivce v rámci týmu a družstva. Voják by měl znát základní techniky pohybu ve městě, zaujímání okamžitých střeleckých pozic, budování zpevněných palebných postavení, umístění kulometů, odstřelovačů nebo protitankových prostředků.

Důležitý je také výcvik střelby v tzv. obráceném gardu (střelba z levého ramene). Zároveň je nutná součinnost pěšáka s ostatními členy týmu a družstva. Do této oblasti patří nácvik techniky palby a pohybu, vstupu týmu či družstva do budovy, pohybu po chodbách, schodištích nebo křižovatkách, proniknutí do místnosti pomocí ručních granátů nebo naopak užití precizních vstupních technik v případě, že jsou v místnosti přítomny i nebojující osoby.

Je možné namítnout, že mnoho těchto dovedností spadá spíše do tréninkových programů speciálních a protiteroristických jednotek, než-li do výcvikových řádů mechanizovaného vojska. Speciální nebo protiteroristické jednotky však nemohou díky svému omezenému počtu obsadit a zajistit větší osídlené oblasti. Naopak, pro své úderné akce často potřebují asistenci běžných armádních jednotek pro zajištění oblasti v okolí hlavního cíle úderu. Takovým příkladem může být operace izraelské jednotky Sayeret Matkal na osvobození rukojmích na letišti v Entebbe v Ugandě. Tato operace si vyžádala podporu armádních výsadkových a horských pěších jednotek. Širší asistenci konvenčních armádních jednotek si vyžádaly i akce amerických speciálních sil v somálském Mogadišu a v Afghánistánu.

Důležitou zkušeností zůstává fakt, že podstatou úspěchu koaličních jednotek v poslední válce o Irák nebyla pouze mnohokrát zdůrazňovaná technologická převaha spojenců, ale také důsledná aplikace tradičních strategických i taktických postupů „bleskové války“, která v kombinaci s kvalitním výcvikem vojáků na té nejzákladnější úrovni zajistila protiirácké koalici vítězství.

Právě důkladný výcvik amerických a britských vojáků na úrovni družstva a čety (mj. také nácvik technik boje v zastavěných oblastech) se projevil ve vysoké kvalitě bojových operací spojenců v iráckých městech.

Výcvik vojáků v technikách boje v zastavěné oblasti nevyžaduje tak vysoké finanční náklady, jak by se mohlo na první pohled zdát. Opuštěných objektů vhodných pro tento druh výcviku má naše armáda dostatek. Nezbytné je ale zpracování jasných a podrobných výcvikových manuálů pro jednotky na úrovni čety a níže, vytvoření promyšlené koncepce mechanizovaného družstva a čety a vypracování standardních operačních postupů pro jednotlivé druhy bojové činnosti. Tyto vojenské předpisy by měly být základní pomůckou při nácviku bojové činnosti jednotek v poli i v zastavěných oblastech.

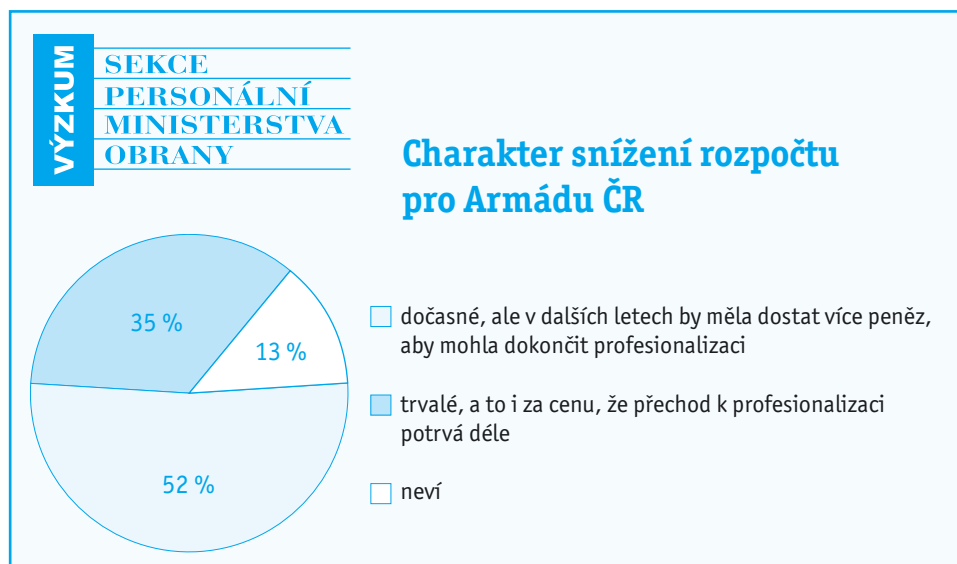
Nově upravená koncepce reformy ozbrojených sil ČR počítá se dvěma mechanizovanými brigádami s převážným zastoupením mechanizované pěchoty. Početní stav obou brigád nepřesáhne 5000 mužů (z toho pravděpodobně necelých 1500 pěšáků bude určeno k vedení bojové činnosti po sesednutí z BVP či OT). Pokud k tomuto množství připočteme několik set mužů z průzkumného praporu, skupiny speciálních sil a zásahových jednotek VP, dosáhne počet vojáků určených k přímé bojové činnosti zhruba 6000 mužů. Z toho pravděpodobně necelé 2000 budou tvořit bojovníci určení speciálně pro pěší boj. AČR bude tedy potřebovat vycvičit 2000 až 6000 mužů v základních dovednostech pro boj v zastavěném terénu.

Je otázkou, zda-li jsme schopni takové množství pro tento druh boje za současné situace kvalitně vycvičit.

Pprap. Mgr. Jan Štaf

Literatura:

Polní řády pozemních sil USA FM 3.06-11
FM 3.19-4
TC 90-1

Vojenské rozhledy č. 3/2003 věnovaly třicet stránek zpracování české vojenské terminologie a s ní souvisejícím otázkám. Problémy se týkají zpracování terminologických slovníků a překladů standardizačních dokumentů. Po seznámení s články různých autorů považují za svou povinnost se k nim vyjádřit, také proto, že čtenáři byli vyzváni ke spolupráci.

A. Ke zpracování slovníků a terminologie

1. Systémovou chybou je, že současný postup zvolený pro zpracování vojenské terminologie je náročný na pracovní síly, málo účinný, těžkopádný, pomalý a drahý a není při něm zaručena úplnost a správnost terminologie. Není mi známo, kdo je odpovědný za volbu tohoto postupu a kontrolu jeho výsledků. Není mi ani znám podíl důstojníků a podíl filologů mezi zpracovateli, ani jejich odpovědnost.

Zpracovateli anglicko-českého technického slovníku (78 000 hesel) a německo-českého technického slovníku (80 000 hesel) byli z více než tří čtvrtin inženýři a doktoři přírodních věd. K dalším zpracovatelům patří několik doktorů filozofie, zřejmě filologů.

Filologové sami cítí vlastní nedostatečnost pro zpracování odborné terminologie. Na str. 121 č. 3/2003 Vojenských rozhledů čteme: „... pro citlivé vystižení podstaty věci v definici je potřebná spolupráce s erudovaným odborníkem.“ To znamená, že důstojník má školit filologa v otázkách střelby, taktiky, operačního umění, strategie, funkce složitých zbraňových systémů, radarové techniky, velení atd. atd. Je nutno politovat:

- filologa proto, že mu byl uložen úkol, k němuž není připraven,
- důstojníka proto, že má laikovi vysvětlovat věci, pro jejichž pochopení je nutno znát širší souvislosti,
- oba dva, protože neúčinně ztrácejí čas.

Filologové objektivně nejsou schopni rozhodovat o potřebě a důležitosti pojmů, jejichž obsah a rozsah neznají, ani tyto pojmy správně přeložit. Důkazů nacházíme bezpočet a při setkání s některými překlady vzdělanému důstojníkovi hrůzou vstávají vlasy na hlavě (viz dále).

Odbornou vojenskou terminologii musejí zpracovávat odborníci, tj. důstojníci druhů vojsk a vševojskovi důstojníci za přispění filologů.

Mnozí důstojníci nesporně mají předpoklady ke zpracování terminologie: ovládají český jazyk (požadavek na str. 104), absolvovali jazykové školení na středních školách a vojenských vysokých školách a kromě toho, což je ze všeho nejdůležitější, jsou „erudovanými odborníky“.

Důstojníci jsou nesporně lepšími znalci českého jazyka než jsou filologové znalci vojenství.

Funkce filologů by měla být dvojí:

- v případě potřeby z jazykového hlediska posoudit nově zaváděné pojmy a eventuálně poskytnout rady,
- vykonat práce spojené s konečnou úpravou slovníků podle běžných „slovníkových“ pravidel.

2. Další systémovou chybou při vyhledávání pojmů pro zařazení do slovníků je metoda excerpce časopisů a knih, která je nevhodná a měla by být vyloučena, protože

- nalézání pojmů je nahodilé a není zaručeno zjištění všech potřebných pojmů,
- metoda je velmi pracná a proto drahá.

Podkladem pro zpracování české terminologie by měly být vojenské slovníky a řády a předpisy ozbrojených sil USA, Británie, Francie a Německa. Předpisů je nutno v případě potřeby použít ke zjištění obsahu nových pojmů podle jejich definic, aby byl zvolen optimální český výraz, např. „operations other than war“ (neválečné operace) nebo „gunship“ týkající se letounu C-130 vyzbrojeného kanony (dělový letoun v analogii k dělovému člunu) apod.

Do vojenských terminologických slovníků není účelné zařazovat všeobecné technické pojmy uvedené v technických slovnících, ani pojmy patřící do všeobecné slovní zásoby.

Problém zpracování slovníků není zdrávo dramatizovat. Slovníky jsou samy o sobě – jako každé lidské dílo – nedokonalé a vzhledem k rychlosti vývoje úkolů ozbrojených sil, taktiky, operačního umění, strategie a výzbroje rychle zastarávají. Proto je účelné se v tomto ohledu smířit s přijatelným provizoriem, snažit se slovníky vydávat rychle a podle potřeby zpracovávat nová vydání, s minimálními výdaji na jejich tisk a vazbu, aniž by ovšem byla podceněna správnost. Naprosto dokonalý slovník nebude sestaven nikdy, avšak rychlost vydání je důležitá.

3. V teoretickém časopise je možno teoretizovat. Úkol zpracovat anglicko-český vojenský slovník by mohl být splněn tímto způsobem. Sestavit ad hoc skupinu ve složení:

- vševojskový důstojník,
- po jednom důstojníkovi od každého druhu vojsk, od letectva a od jednotlivých služeb, maximálně osm důstojníků,
- jeden filolog (angličtina/čeština) – důstojník v záloze.

Všichni členové skupiny by měli k dispozici stejný anglicko-český vojenský slovník nejnovějšího vydání a počítač. Skupina by byla umístěna společně.

Práce by byla organizována takto:

- ❑ Všem důstojníkům bude uloženo navrhnout české překlady výrazů svých odborností pro určitou část slovníku do určité lhůty, např. do týdne. Vzájemná konzultace mezi nimi, s filologem a s důstojníky mimo skupinu, jakož i používání existujících slovníků budou běžné.
- ❑ Po uplynutí lhůty bude na společné schůzi probíráno heslo za heslem. Jeho překlad navržený jednotlivými důstojníky bude za účasti filologa podle potřeby upřesněn, schválen a zaveden do počítačů jednotlivých důstojníků.
- ❑ Tento postup se bude opakovat až do splnění úkolu.

Slovník o deseti tisících hesel může být touto metodou zpracován během tří měsíců. Po splnění úkolu bude skupina rozpuštěna.

Je možno dosáhnout velkých výsledků s malým počtem osob v krátké době, ale musejí to být **lidé schopní**.

Výše popsaná metoda odpovídá potřebám odbornosti, nízkého počtu zpracovatelů, rychlosti vydání a úspornosti a jasně definuje odpovědnost za pracovní výsledky. Dosavadní pracovní postup neodpovídá žádnému z těchto požadavků.

Nebylo by zapotřebí žádného „výboru pro terminologii“ ani jeho schůzí, ani žádné drahé celostátní konference, neschopné rozpoznat, že úplněk není nový měsíc (viz B).

Po vydání nového slovníku v cizím jazyce je účelné stejný postup opakovat, přičemž doba zpracování by byla kratší.

Takto zpracovaný slovník může sloužit jako podklad pro zpracování např. česko-anglického vojenského slovníku. Vhodný počítačový program by značně urychlil jeho sestavení. Konečnou revizi a úpravu je možno svěřit jednomu filologovi a jednomu důstojníkovi.

Platí toto: čím jednodušší je organizace, tím větší je pravděpodobnost úspěchu, a naopak.

B. Poznátky ke slovníku AAP-6 z roku 2003

Měl jsem příležitost seznámit se s „Terminologickým slovníkem pojmů a definic NATO“ AAP-6 z roku 2003.

1. Slovník je nesporně potřebný a splní svůj účel, a to přes nedostatky v českém překladu. Jeho používání vyžaduje kritický postoj.
2. Do příštího vydání je nutno zařadit mnoho nových pojmů, např. *operations other than war* (neválečné operace), *swing role* (týká se bojového letounu, jemuž může být za letu úkol na stíhání změněn na úkol zničení pozemního cíle nebo naopak), *risk management* (řešení rizika jako součást rozhodovacího procesu), *effect-based operations* (operace založené na účincích), *military operations in urban terrain* (operace v městském terénu) a další.
3. V českém překladu je řada menších, větších a velkých chyb, které je nutno v příštím vydání odstranit. Tento požadavek je tím naléhavější, že slovník AAP-6 je podkladem pro pořizování překladů standardizačních dokumentů (viz C) a nesmí být zdrojem chyb v dalších dokumentech.

Každý, kdo posuzuje (samozřejmě se znalostí věci) nějaký překlad, zaujme k němu jeden z těchto postojů:

- Překlad věrně vystihuje myšlenku originálu a je jazykově správný a je nutno s ním souhlasit. Tento postoj jsem zaujal při posuzování slovníku.
- Překlad sice vystihuje originál a je jazykově správný, avšak „já bych to napsal jinak“, a proto s ním nesouhlasím. Tento postoj správný není.
- Překlad je věcně anebo jazykově špatný a nelze s ním souhlasit. Tento postoj je správný, a proto jsem se jím řídil.

Bez znalosti věci nelze odborný text správně přeložit, ani se k jeho překladu kvalifikovaně vyjádřit. Druhým nezbytným předpokladem je znalost jazyka originálu. Je zřejmé, že v mnoha případech termínů a definic jeden anebo oba tyto požadavky nebyly splněny.

Z úvodu ke slovníku je patrné, že se na jeho sestavení podílelo mnoho pracovníků. Je škoda, že výsledek neodpovídá plně vynaloženému úsilí.

Za právem k volnému překladu se nesmí skrývat vyhýbání se nesnadným místům v textu. Za „doslovný překlad“ není nutno se stydět, naopak, v odborných textech (na rozdíl od krásné literatury) je účelné ho používat vždy, kdy to jazyk originálu a jazyk překladu připouštějí a kdy neutrpí srozumitelnost.

Z namátkového posouzení několika desítek termínů vyplývá, že příčiny chyb jsou tyto:

- a) neznalost oboru, jehož se daný termín (definice) týká,
- b) nepochopení anglického textu,
- c) neznalost anglického jazyka,
- d) nesprávné české výrazy.

Anglická hesla jsou v převážné většině přeložena správně, avšak přesto se vyskytují chyby:

- str. 36: *active homing guidance* neznamená systém, nýbrž metodu samonavedení,
- str. 37: *adjustment of fire* je zastřílení,
- str. 353: *rocket* – má být neřízená raketa, na rozdíl od *missile*, řízená raketa aj.

Překládat *missile* jako řízená střela je nesprávné: jde o raketu, která není vystřelena, nýbrž vzlétne vlastní silou po roznětu zvenčí.

Vymyká se z možností časopiseckého článku uvést připomínky ke stovkám definic, které vyžadují opravu. Mohu uvést pouze několik příkladů, rozdělených podle příčin chyb, pouze špičku ledovce, aniž bych uváděl odůvodnění.

ad a) Neznalost oboru:

- str. 37: *along a spotting line* – má být podél pozorovací přímky,
- str. 39: *naval vessel* není vojenské plavidlo, nýbrž námořní plavidlo (je projevem neznalosti považovat námořníky za vojáky a válečné lodi nazývat vojenskými loděmi),
- str. 40: *explosive ordnance disposal* je likvidace nevybuchlé munice,
- str. 52: český překlad definice *air interdiction* je nesprávný a vyznívá opačně než anglická definice,
- str. 55: *information of intelligence interest* je informace zpravodajského zájmu,
- str. 57: *air battle* není vzdušný boj nýbrž letecká bitva,
- str. 338: *range resolution* je rozlišovací schopnost v dálce, aj.

ad b) Nepochopení anglického textu:

- str. 37: *engaging a target by observed fire* má být působení na cíl pozorovanou palbou; často jsou nesprávně používány pojmy střelba a palba,
- str. 43: *in intelligence usage* znamená ve zpravodajském smyslu,
- str. 55: *rules of engagement* znamená pravidla zasazení,
- str. 362: *main body or convoy* znamená hlavní síly anebo pochodový proud,
-

ad c) Neznalost anglického jazyka

- str. 42: *either underway or at anchor* znamená buď za plavby, nebo při kotvení,
- str. 43: *new moon* není úplněk, nýbrž nový měsíc,
- str. 49: *effectiveness* neznamená účinky, nýbrž účinnost,
- str. 51: *waterline* není vodní hladina nýbrž vodoryska,

ad d) Nesprávné české výrazy

- str. 208: rovná čára – má být přímka,
- str. 361: místo prováděné palby má být vedené palby,

- str. 363: místo v nesnázích má být v tísní,
- str. 40: trasa střely – má být dráha střely.

Porovnáte-li výše uvedené připomínky s textem slovníku, zjistíte, že jde o závažné chyby, nikoli o malichernou kritiku.

Je překvapující, že se výše uvedené chyby, a nejen chyby výše uvedené, vyskytují přestože „překlady ... byly konzultovány s katedrou jazyků VVŠ PV a Ústavem jazykové přípravy VA“ a že „byly zahrnuty připomínky ... složek MNO“.

Odvolávat se na spolupráci s Ústavem jazykové přípravy VA a jinými institucemi není zárukou ani důkazem správnosti.

C. Standardizační dokumenty

Překládání standardizačních dokumentů je zřejmě provázáno potížemi a chybami. Příklady z ukázky práce, uveřejněné ve Vojenských rozhledech č.3/2003, jsou tyto:

- na str. 107 je „accelerometer“ přeložen jako „rychloměr“,
- na téže straně je výraz „vyvážení rotujících strojů“, zřejmě má být „vrtulníků“,
- překladatelovi nebylo jasné, zda se adjektivum „allied“ - „interallié“ vztahuje ke cvičení nebo k předpisu, a proto jeho překlad prostě vypustil,
- není rozlišováno jednotné a množné číslo,
- na str. 113 je uvedeno, že výraz „zpravodajská příprava bojiště“ navržený odborníky je málo pochopitelný, přestože je správný (málo pochopitelný je laikovi, avšak tento laik by neměl rozhodovat o tom, jak bude přeloženo heslo „intelligence preparation of the battlefield“: překlad laikem považovaný za výstižný je špatný),
- na str. 114 je uvedeno, že výraz „air transport operation“ stačí přeložit jako „vzdušná přeprava“, jako by slovo „operation“ bylo zbytečné.

Tyto příklady vyvolávají obavy o správnost překladů mnoha dokumentů, které uveřejněny nebyly.

Je patrné, že překlady dokumentů jsou svěřovány osobám bez jistoty správnosti nejen věcné, ale i gramatické, a také s rizikem ztráty času při nesplnění stanovených kritérií, a že nepodléhají kontrole.

Je účelné se tázat, kdo nese za tento stav a za rizika spojená s výsledky této nekvalitní práce odpovědnost. Není pochyb, že je v zájmu armády zjednat v tomto ohledu nápravu, i proto, že se svými dokumenty – tak či onak – reprezentuje.

Zde je dobrá rada drahá, protože požadavky znalosti služebních jazyků NATO, vojenského vzdělání a českého jazyka jsou vysoké a splňuje je pouze málo osob. Je však naléhavé zabránit, aby nedocházelo k chybám jako jsou výše uvedené.

D. Všeobecné poznatky

Nelze se ubránit dojmu, že jazykové přípravě armády se nedostává koncepce a koordinace. Svědčí o tom množství různých slovníků a jejich obsah (např. několikadílný slovník vydaný Vojenskou akademií se v mnohém podobá spíše popisu technického slovníku, slovník s hrdo-pyšným názvem „Sborník aktuální anglicko-české vojensko-školské terminologie“ obsahuje

také výrazy jako „žák střední školy“, „spořitelní knížka“ aj.), terminologické konference (jak hodlá několik desítek účastníků posuzovat termimologii?), vážné nedostatky v překladech pojmů a textů, jakož i sebechvála pracovníků v dané oblasti.

Zpracování podkladů pro jazykovou přípravu a překladů dokumentů NATO vyžaduje jednotné a především náročné řízení, zajímavější se o účelnost a výdaje, požadující výkony a výsledky a vylučující duplicity a „mletí naprázdno“.

Při přijímání uchazečů o studium ve vojenských školách se jako samozřejmost požaduje znalost matematiky, fyziky atd. a měla by se jako samozřejmost požadovat znalost cizích jazyků, tj. gramatiky a všeobecné slovní zásoby. Studium na vysoké škole by se mělo zabývat pouze zdokonalováním a vojenskými texty.

Základním dokumentem pro jazykovou přípravu by měl být slovník typu AAP-6, ovšem zbavený citovaných nedostatků, jakož i slovník hesel (bez definic) vycházející z AAP-6.

Místo závěru

Nechovám sebemenší averzi vůči filologům. Naopak, s vděčností vzpomínám na náročné gymnaziální profesory latiny, němčiny, francouzštiny a angličtiny. Dobře se pamatuji i na plodnou spolupráci s vojenskými filology a na jejich cenné rady při tvorbě názvosloví pro novou výzbroj letectva a protivzdušné obrany před několika desítkami let.

Na počátku padesátých let minulého století se ve Francii hodně stávkovalo. I rozhodla se vševojsková akademie sídlící tehdy „Na valech“ zaslat stávkujícím projev solidarity. Na shromáždění celé akademie byla přednesena zdravice zpracovaná katedrou jazyků v jazyce francouzském. Na výzvu k diskuzi se přihlásil plk. Zdráhala, učitel taktiky dělostřelectva, který za války sloužil u Svobodných Francouzů, a pravit: „Napsali jste to hezky, ale bojím se, že tomu nebude rozumět ani francouzský proletariát, ani francouzská buržoazie“. Ozval se huronský smích.

Ing. Josef Nastoupil

V případě zájmu o bližší informace o prováděných výzkumech v AČR kontaktujte prosím:
VÝZKUM SEKCE PERSONÁLNÍ MO ČR, nám. Svobody 471, 160 01, Praha 6
kontaktní osoby:

Mgr. Jaroslava Jandová tel.: 973 121 187 e-mail: jandovaj@army.cz

Mgr. Eva Pavlíková tel. 973 212 183 e-mail: pavlikova@centrum.cz

Odborná angličtina v jazykové přípravě vojenského profesionála

*Tell me what you need the English for
and I will tell you the English that you need.*

(T. Hutchinson & Alan Waters)

Autorka článku analyzuje výuku odborné angličtiny v kontextu vojenského prostředí. Zaměřuje se nejen na vlastní výuku, ale také na testování anglického jazyka v Armádě České republiky a zdůrazňuje roli, kterou hrají v této oblasti standardy normy STANAG 6001 a závěry zasedání výkonného orgánu NATO pro jazykovou spolupráci BILC. S názory uvedenými ve článku nemusí každý bezpodmínečně souhlasit, ale představují trend, který se již v současné době prosazuje a kterým se výuka odborné angličtiny bude v budoucnu ubírat. Článek podává moderní a vědecký pohled na teorii a praxi výuky odborné angličtiny v podmínkách Armády České republiky.

I když přístupy k výuce anglického jazyka v rezortu obrany prošly hlubokými změnami od začátku 90. let, neznamená to, že jazyková příprava zahrnující výuku i testování, má svoji konečnou, rigidní podobu. Jejím cílem není učit o jazyce, ale učit jazyku, což v praxi představuje velký rozdíl. Přestože se v oblasti jazykové přípravy od roku 1989 udělalo mnoho práce, potřeba neustále sledovat potřeby praxe a flexibilně je reflektovat ve vyučovacím procesu nikdy nekončí. Jednou z otázek, která není zcela jasně zodpovězena, je například i otázka výuky odborného jazyka.

Cíle jazykové přípravy ve vojenském kontextu

Ve srovnání s jinými rezorty je jazyková příprava v rezortu obrany ve výhodě, protože požadavky na jazykové vzdělání jsou jasně stanoveny, a to formou standardů normy NATO STANAG 6001. Ovšem na druhé straně jsou původní standardy formulovány velmi obecně, a proto se jejich rozšířenou interpretací koncem 90. let zabýval Mezinárodní výbor pro jazykovou spolupráci (BILC - Bureau for International Language Coordination). Původní standardy byly rozpracovány a členskými zeměmi bylo doporučeno zabývat se dále jejich specifikacemi. Zcela jednotná interpretace a aplikace těchto standardů však není nijak centrálně řízena, byla by velmi těžce prakticky zvládnutelná a domnívám se, že není ani nutná. Zpracování testů tedy vcelku logicky zůstává v kompetenci jednotlivých zemí, i když právě pravidelná setkání jazykových expertů jednotlivých zemí by měla zaručovat alespoň přibližnou srovnatelnost testů v členských zemích.

I když nemáme možnost systematického srovnání jazykových testů různých členských zemí, prostřednictvím zahraničních kontaktů zjišťujeme, že jednotlivé země přistupují k tvorbě testů odlišně. Při výběru metod testování určitě sehrávají roli jisté tradice jazykového vzdělávání. Kromě rozdílu ve formátu zkoušek to v konečném důsledku často znamená také rozdíl v tom, zda a do jaké míry je do testů zakomponována vojenská angličtina. Vzhledem k tomu, že standardy se touto problematikou explicitně nezabývají a snaží se zejména co nejpřesněji popsat jednotlivé jazykové úrovně pro jednotlivé řečové dovednosti, je tato skutečnost zcela

pochopitelná. Když se zamyslíme nad situacemi, ve kterých budou vojenští profesionálové používat angličtinu, určitě budeme uvažovat hlavně o kontextu vojenském, přestože při mnoha jednáních lze očekávat také komunikaci s nevojenským obsahem. Je důležité si také uvědomit, že i komunikace v rámci vojenského sektoru není orientována pouze vojensky (společenská setkání, zařizování ubytování, nákupů, cestování apod.).

Obecné cíle jazykového vzdělávání ve vojenském kontextu jsou víceméně totožné se standardy normy NATO STANAG 6001, protože tato norma platí ve všech členských zemích Aliance. Na druhé straně je důležité, aby vzdělávací instituce byly v úzkém kontaktu s praxí a jejími neustále se měnícími podmínkami. Navíc proces jazykové výuky se určitě bude odlišovat v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech a v intenzivních nebo kombinovaných kurzech pro vojáky z povolání. I když standardy jsou stejné a obecně platné pro všechny vojáky z povolání, při plánování výuky a ve výuce samotné je třeba zohlednit specifika jednotlivých kurzů.

Na první pohled vidíme například rozdíl mezi kurzy intenzivními a kombinovanými; ještě větší rozdíly pak existují mezi kurzy intenzivními a neintenzivními (bakalářské, magisterské a doktorské studium). Proto například pro kurzy kombinované a neintenzivní vzniká potřeba vytvořit nové učební materiály a používat alternativní přístupy k učení (vytvořit podmínky pro samostatné studium – *independent learning*, pro *e-learning* a *i-teaching*). Tyto přístupy je samozřejmě možné a žádoucí aplikovat i u intenzivních kurzů, nicméně jejich potřeba vzhledem k intenzivnosti výuky není tak naléhavá.

Dalším faktorem, který je potřeba zvážit, je také věk učících se. Věku by se mělo přizpůsobit jak obsahové zaměření výukových materiálů, tak i používané metody výuky. Zcela zvláštní postavení ve výuce jazyků ve vojenském kontextu má výuka doktorandů. Obecně lze říct, že by tento typ výuky bylo možné zařadit do oblasti tzv. výuky angličtiny pro akademické účely (*English for Academic Purposes*). Nemyslím si, že těžištěm výuky by měly být odborné překlady nebo učení se odborným termínům, což byla, a na civilních školách nefilologického charakteru často ještě stále je, běžná praxe. K čemu potřebují naděšní badatelé umět angličtinu? Nejenom ke čtení odborné literatury a tím méně k jejímu překladu. Kromě čtení anglických textů přece musí být schopni mluvit a rozumět ústnímu projevu.

Také například články ze své specializace nebo příspěvky na konferenci by neměli doktorandi překládat – měli by být schopni je psát přímo v angličtině. Překlad je totiž jazyková aktivita velmi složitá a vyžaduje filologické vzdělání – důkazem toho je, že překladatelství je spolu s tlumočnictvím studijním oborem na filozofických fakultách. Nesmíme zapomínat, že studenti doktorských studijních programů na Vojenské akademii jsou technicky zaměřeni a talent na jazyk je u nich víceméně výjimečný. Proto naší prioritou by mělo být naučit je komunikovat a pohybovat se v anglicky hovořícím akademickém prostředí.

Existence normy NATO STANAG 6001 tedy značně usnadňuje práci učitelů angličtiny v rezortu obrany, nicméně standardy v ní formulované jsou obecné, a tudíž pro každý z výše uvedených jazykových kurzů by se měl zpracovat odlišný studijní program, který by zohledňoval jejich specifika.

Odborný jazyk

Mezi učiteli cizích jazyků na vysokých školách nefilologického zaměření se vedou četné diskuse o tom, zda učit tzv. obecnou, nebo odbornou angličtinu. Hned na začátku bych ráda poznamenala, že jednak je možné oba přístupy spojit, a jednak často nejde ani tak o rozpory

v představách o výuce cizího jazyka, ale spíše jenom o vzájemné nepochopení se, případně o rozdílně formulované, avšak v principu podobné představy o tom, jak nejlépe vyučovat cizímu jazyku na vysokých školách technického nebo přírodovědného zaměření. Tyto přístupy si totiž při správném chápání potřeb studujících nemusí protiřečit, naopak se mohou vzájemně doplňovat a může tak vzniknout vyvážené kurikulum.

Při diskuzích o jazykové přípravě na školách nefilologického zaměření je dobré nejdříve zjistit, co se pod spojením „odborný jazyk“ chápe. Je totiž otázkou, zda si pod tímto spojením představujeme výuku odborné terminologie, tedy učení separovaným slovům nebo slovním spojením, nebo máme na mysli překlady odborných textů z angličtiny do češtiny a naopak, případně čtení odborných textů a jejich překlad.

Na druhé straně si pod odborným jazykem můžeme také představit výuku angličtiny pro speciální účely (*English for Specific Purposes*), která v současné době představuje širokou oblast výuky angličtiny pro odborníky z nejrůznějších oblastí. Protože angličtina pro speciální účely je přibližně od období po druhé světové válce nedílnou a velmi důležitou součástí výuky angličtiny ve světě (*English Language Teaching*), měli bychom odpovědi na otázky týkající se odborného jazyka hledat právě v této vědní oblasti.

Po druhé světové válce nastalo období velkého vědeckého, technického a obchodního rozmachu v mezinárodním měřítku. Do této doby byla výuka jazyků pokládána hlavně za organickou součást vyváženého vzdělání jednotlivce, přičemž potřeba skutečné komunikace v cizojazyčném prostředí nebyla prioritou. Nicméně změny ve společenském, politickém a ekonomickém prostředí přinesly potřebu připravovat konkrétní odborníky pro konkrétní cíle. Ukázalo se, že ústní a psaná forma angličtiny se vzájemně liší, z čehož dále vyplynulo, že jestliže se jazyk mění v odlišných situacích, potom je také možné připravit kurzy, které by odpovídaly potřebám učících se v různých kontextech.

V průběhu dalších let se vědci nadále zabývali oblastí výuky angličtiny pro speciální účely. Byly definovány absolutní a variabilní charakteristiky této oblasti. V roce 1983 David Carter rozdělil angličtinu pro speciální účely do tří oblastí:

1. angličtinu jako omezený jazyk,
2. angličtinu pro akademické a pracovní účely,
3. angličtinu se specifickými tématy.

Pro nefilologicky zaměřené vysoké školy, jakož i pro výuku vojenských profesionálů, je důležitá zejména oblast 2.

K osvětlení problematiky odborného jazyka je důležité si uvědomit, „že speciální (odborný) jazyk a specializovaný cíl jsou dva úplně odlišné pojmy“.

Pod speciálním jazykem si představujeme vlastně jistou vymezenou část (slova a výrazy) jazyka jako takového, kdežto specializovaný cíl v praxi označuje účel, za kterým se studenti jazyk učí.

Z uvedeného plyne pro vyučující jazyků zcela jasně, že při plánování výuky angličtiny pro speciální účely by měli v první řadě mít na mysli účel, za kterým se studenti angličtinu učí, a tedy ne se pouze soustředit na výuku odborných slov a výrazů.

Pro ilustraci si dovoluji uvést příklad: představme si dva absolventy nějakého jazykového kurzu v armádě. Jeden absolvent by se naučil výborně vojenskou terminologii ve svém oboru, druhý by se naučil domluvit se. Když si představíme, že by se najednou ocitli v cizojazyčném vojenském prostředí, který z nich by byl lépe vybaven pro život v tomto prostředí? Samozřejmě,

že druhý absolvent. I kdyby totiž neznal terminologii, mohl by si ji nechat vysvětlit, protože by se uměl ptát, rozuměl by odpovědím, a pokud by někdy k nějakým komunikačním problémům nebo nejasnostem došlo, dokázal by pomocí různých jazykových strategií tyto problémy vyřešit. Zato však první absolvent by byl v cizojazyčném prostředí úplně ztracen a znalost, i když detailní, vojenské terminologie by neuměl použít. I když uvedený příklad je samozřejmě zjednodušený a mezní, myslím si, že pravdivě ilustruje, o co by ve výuce mělo jít.

Je pravdou, že v jednom z prvních stadií výzkumu v oblasti výuky angličtiny pro speciální účely v šedesátých letech minulého století bylo cílem analýzy určit gramatické a lexikální charakteristiky odborného jazyka. Nakonec se však stejně zjistilo, že gramatika odborného jazyka na úrovni věty nevykazuje závažné rozdíly od gramatiky obecného jazyka – šlo zejména o frekventovanější nebo méně frekventované používání některých jazykových jevů v odborném jazyce. V další etapě se výzkum zabýval analýzou textu a vycházel z hypotézy, že největší problémy mají studenti ne z důvodu nedostatečné znalosti systému anglického jazyka, ale spíše z neznalosti užívání angličtiny v praxi. Třetí etapa výzkumu se zaměřila na analýzu jazykových potřeb, tedy v centru zájmu byly například účely komunikace, řečové dovednosti, prostředky komunikace apod. Ve čtvrtém stadiu se výzkum v oblasti výuky angličtiny pro speciální účely zabývá zejména řečovými dovednostmi a strategiemi.

Doporučuje se, aby se výuka nezaměřovala na povrchové formy jazyka, ale spíše na strategii, které učícím se umožní tyto povrchové formy zvládnout. V současné době, v páté etapě, se dochází k názoru, že všechny předchozí etapy měly zásadní nedostatek v tom, že vycházely pouze z popisu užívání jazyka a nezmiňovaly se o procesu učení. Proto je důležité, aby přístupy k výuce angličtiny pro speciální účely respektovaly teorii učení.

Závěr

Přestože standardy normy STANAG 6001 nespecifikují do jaké míry se má v testování, a tedy i ve výuce, používat vojenská angličtina, z uvedeného je zjevné, že výuka anglického jazyka ve vojenském sektoru má odpovídat jazykovým potřebám vojáků z povolání. To znamená, že by se měla co nejvíce zaměřit na to, aby je co nejlépe připravila na zvládnutí komunikace v situacích, ve kterých se pravděpodobně budou nacházet.

Odborná terminologie je samozřejmě i ve vojenské oblasti velmi důležitá – důkazem toho je například práce zpracovatelského týmu pod vedením PhDr. Jiřího Straky, CSc., na projektu obranného výzkumu „Česká vojenská normotvorná terminologie“. Avšak tato oblast pro svou složitost rozhodně nepatří do výuky anglického jazyka; je to pole působnosti pro lingvisty a experty v jednotlivých odbornostech.

V souladu s odbornou literaturou zabývající se angličtinou pro speciální účely se tedy nedomnívám, že jazykové kurzy by měly chápat vojenskou terminologii (slova a slovní spojení) jako obsah výuky.

Výuka by měla využívat autentické materiály svým zaměřením blízké potřebám reálného života. U studentů by měla co nejvíce rozvíjet schopnost aplikace strategií a užívání jazyka ve všech řečových dovednostech a při respektování zásad teorie učení.

Literatura:

- GATEHOUSE, K. *Key Issues in English for Specific Purposes Curriculum Development*; internet.
HUTCHINSON, T. Waters, A. *English for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
MAGER, R. F. *Preparing Instructional Objectives*. Belmont, CA: Fearon Publishers, INC., 1975.
DUBIN, F., OLSHTAIN, E. *Course Design*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.

Jsou to lokální konflikty vedené v současnosti, kterými lze neefektivněji, kromě jiného, ověřit platnost stávajících doktrín, polních řádů a předpisů jednotlivých národních armád, sil členských států NATO. Problematice vedení operací v zastavěných prostorech je v Alianci věnovaná zvýšená pozornost, jednotlivé boje současnosti jsou podrobeny analýzám, polní řády a předpisy jsou posuzovány a aktualizovány. Hlavní důraz je položen na vedení výcviku, přípravu vojenských profesionálů a adekvátně i na budování národních výcvikových center a základen. Reforma Armády České republiky, nastavené politicko-vojenské ambice a dosažení počátečních operačních schopností (POS) do 31. 12. 2006 a cílových operačních schopností (COS) do roku 2010, jsou příležitostmi, kdy je nutné se touto problematikou odpovědněji zabývat, již při vytváření struktur ozbrojených sil, plánování brigádních úkolových uskupení dle požadavků NATO. O to více je dnes tato problematika aktuální, že je spojována s bojem proti terorismu a zasahuje i do výcviku jiných bezpečnostních složek (policie, speciálních jednotek, záchranných a zásahových skupin). Následující příspěvek pojednává o aktuálních poznatcích a zkušenostech z vedení operací v Afghánistánu a Iráku, volně doplňuje seriál „Operace v zastavěných prostorech“.

V konfliktech 21. století může dojít k ozbrojeným střetům různě silných vojenských potenciálů ve zcela nových podmínkách než jsme byli zvyklí doposud. Ke zvýšení bojové činnosti v urbanizovaném prostoru bude i nadále důležité studovat toto prostředí, vymezit metody, taktiku a postupy potřebné k použití manévrové bojové činnosti. Pokračovat ve výzkumu nových technologií a okamžitě zavádět objevy a vynálezy do jednotek, které jim usnadní vedení bojové činnosti v zastavěných prostorech.

Historické směry vývoje

Od doby druhé světové války byl pro boj v zastavěných prostorech přijat záměr USECT (*Understand, Shape, Engage, Consolidate and Transition*) [1].

Bylo dimenzováno bojiště na operačním stupni: - vedení boje z blízka, - boj v hloubce, - boj v týlu (zadní boj). Tento koncept byl vytvořen pro společné mnohonárodní síly CJTF (*Combine Joint Task Forces*), složené z pozemních sil, letectva a námořnictva, včetně prostředků pro jejich podporu a zabezpečení bojové činnosti.

V podstatě je kladen důraz na fázi zaměstnávající (*engage*), což je nynější boj v zastavěných prostorech, ale více důležitějšími se stávají fáze pochopení celkové situace (*understand*) a forma a tvorba záměru (*shape*), které když jsou dobře řízeny, lze fází zaměstnávající síly, vedení boje v zastavěném prostoru (*engage*) předejít, jinými slovy, často nebude nutné bojovat v zastavěném prostoru.

Historie ukazuje, že kombinace pěších, mechanizovaných jednotek s tanky a ženijními jednotkami (spojená bojová uskupení), budou mít výraznější šance na úspěch. Neposílené pěší jednotky, vzdušné mobilní a vzdušné výsadkové síly postrádají ochranu, schopnost pře-

žití, důraznou palební sílu a rychlost, kterou na druhé straně mohou poskytnout podporující tankové jednotky.

Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že od roku 1920 více než 70 konfliktů bylo vybojováno v urbanizovaném terénu spojenými společnými uskupeními, například: Panama 1989, Mogadišo 1993, oba konflikty v Čečensku – Groznyj (90. léta) i současný Irák 2003.

Vývoj doktríny

Když pohlédneme na vývoj doktrín, polních řádů a předpisů [2] od roku 1979 do 2003 vidíme, že dle předpisu FM 90-10 MOUT (Vojenské operace v urbanizovaném prostoru) jsou zastavěné prostory *izolovány a obcházeny*.

Nový předpis FM 3-06 Urban Operations již uvádí i jiné možnosti: „vojenské síly *budou pravděpodobně nuceny vést operace jak v zastavěných prostorech, tak i kolem rozsáhlých zastavěných prostorů*.“

Co doznalo historického vývoje je celkové spektrum operací. Současná doktrína AČR uvádí rozdělení operací na **válečné** (hluboké, bojové, zabezpečovací) a **neválečné**, jiné než válka (nebojové – stabilizační, podpůrné a bojové – boj s terorismem, s narkomafii, obrana humanitárních operací apod.).

Velitelé budou nuceni vybírat taktiku boje, způsob a metodu jeho provádění včetně postupů, které vždy budou záviset na úloze, nepříteli, terénu, jednotce, dostupném a využitelném čase.

Kromě toho bude nutné postupovat dle stanovených **pravidel činnosti** (*ROE-Rules of Engagement*).

Poučení a poznatky

Jedním z důležitých bodů shromáždění pracovní skupiny NATO FIBUA/MOUT v Budapešti (září 2003) bylo důkladné rozebírání konfliktů v Afghánistánu a Iráku. Členové pracovní skupiny posuzovali funkčnost doktrín, polních řádů a manuálů jednotlivých členských států NATO pro boj ve městě a zastavěných prostorech s důrazem na přípravu a vedení výcviku před zasazením jednotek do konfliktu.

Pro analýzu konfliktu je nutné stanovit otázky a vycházet z poznatků:

- ❑ Co platí v jednom zastavěném prostoru, nemusí platit v jiném.
- ❑ Doktríny jsou funkční, jejich základy a principy, které v jednotlivých operacích byly použity se osvědčily. Stanovený proces rozhodování (METT-CT) [4] řídí průběh události bude nás však zajímat:
 - Jaké je nevhodnější operační tempo?
 - Jak dlouho mohou vojáci vést bojovou činnost?
 - Jak velké bojové uskupení je neefektivnější?
 - Do jakých zastavěných zón lze pronikat?
 - Co pravidla činnosti (ROE)?
 - Co logistika?

Odpovědi jsou **kombinované jednotky**, otázkou zůstává, jaká bude nutná jejich organizační struktura. Neexistuje školní řešení (rozhodnutí), které by se stalo vodítkem.

Rozhodovací proces se stává o to složitější, že hlavní tíha při bojích v zastavěných prostorech zůstává na velitelích nejnižších stupňů a to velitelích družstev, čet a rot.

Při **vyhodnocování** bylo zdůrazněno:

- zpravodajská příprava bojiště je velmi náročná, jako nejlepší se jeví zpravodajství z lidských zdrojů (HUMINT),
- je nutné provádět rozbor dění a výsledků z předchozích operací,
- důsledně úkolovat brigádní rekognoskační skupiny (včetně skupin na podřízených stupních),
- integrovat všechny divizní sledovací systémy,
- aktivně využívat všechny národní (domácí) zpravodajské prostředky.

Tuto část článku potvrzují odpovědi na otázky zadané veliteli brigády (účastníka operací Irák). Z jeho odpovědi mj. vyplynulo, že zpravodajské informace na stupni rota existovaly, byly však převážně nepřesné a nesprávné. Kromě toho každý pohyb, který prováděli, byl dopředu znám. Nebezpečné nebylo, že zprávy byly přehnané a zveličené, ale skutečnost, že velitelé začali pochybovat, nevěřit všem zprávám, a v konečném závěru nedokázali stanovit bojovou sílu dle vlastního úsudku.

Konflikt v Iráku poukázal na skutečnosti, které se objevily v *návrzích*. K **fyzické izolaci** použít:

- sledovací systémy a rekognoskační systémy,
- jak zbraně se smrtícími, tak i nesmrtícími účinky,
- přesnou nepřímou i prostorovou palbu,
- manévry silami a přímé palby,
- speciální jednotky (operační síly).

K **psychologické izolaci** použít.

- jednotky připravované pro psychologické operace (PSYOPS),
- jednotky řešící oblast civilních záležitostí (Civil Affairs Units),
- klamání.

K **elektronické izolaci** použít:

- elektronický boj,
- útok na sítě počítačů (počítačové systémy).

Irák i Afghánistán poukázaly na sémantiku (teorii významu) různorodosti zástavby, která závažně ovlivňovala postup a činnost jednotek. Více rozměrový terén (trojrozměrnost) poskytuje mnohonásobnost jak obranné volby, tak i útočné volby, umožňuje dokonalé krytí před přímou i nepřímou palbou, pozorováním, především však působením všech druhů zbraní a zbraňových systémů (úderů letectva, bojových vrtulníků, dělostřelectva a minometů, laserových naváděcích systémů ap.). Důležitým faktorem k jejich účelovému a účinnému použití, právě v zastavěných prostorech, je znalost bojové techniky, jejich technických parametrů [3].

Významnou roli v této oblasti konfliktu sehrává část místního obyvatelstva vytvářejícího paralelní polovojenské síly, různé diverzní bojůvky a sabotující skupiny, které využívají znalost terénu k provádění nesouvislých, ale velmi nebezpečných protiakcí.

Konkrétní urbanizované zóny (městské jádro, jádro periferie, rozptýlený obytný prostor, prostor sídlišť a věžáků, průmyslové a dopravní prostory, stálá opevnění (často zesílená), dřevěná stavení, vesnice apod. byly podnětem k požadavkům dodatečného pancéřování bojové techniky (především tanků) na bocích a předních částech. V Iráku oproti konfliktu v Čečensku, kde jsou budovy z převážné části nízké, nebylo nutné pancéřovat vrch věží.

Chování vojsk v značné míře ovlivňují **dominanty zastavěného prostoru**, které bude nutné pravidelně vyhodnocovat a mít na zřeteli, především jak je lze využít ve svůj prospěch a počítat i s alternativou, že v závěrečných fázích bojové činnosti budou pravděpodobně tyto dominanty urbanizovaného prostoru navraceny pod kontrolu místních civilních orgánů a jejich samosprávu.

Půjde především o:

- ☐ nemocnice/zdravotní střediska,
- ☐ elektrárny,
- ☐ státní civilní agentury, úřady, policejní stanice a hasičské sbory,
- ☐ vodárny/odpady jejich úprava a distribuce,
- ☐ kulturní a historické stavby, zámky, hrady, kostely, často historicky chráněné (UNESCO),
- ☐ sklady s potravinami, pohonnými hmotami,
- ☐ různé komunikační systémy, povětrnostní stanice,
- ☐ velvyslanectví a konzuláty cizích států,
- ☐ dopravní terminály, letiště, lodní přístavy apod.

O tom jak armáda plnila i tento důležitý úkol svědčí i vedení operací ruské armády v Čečensku (Groznyj), kde město bylo totálně srovnáno a jen těžko lze některé dominanty terénu po jejich bojových akcích místním obyvatelstvem (dokonce ani ruskou armádou) nějak využít.

Co převažuje?

Především lokální konflikty ukazují na skutečnost, že od roku 1920 bylo vybojováno více než 70 konfliktů v urbanizovaném prostoru, z toho právě **společná kombinovaná bojová uskupení** vybojovala 75 % vítězných. Za další je to převaha synchronizace přesné palby, izolace obranných postavení nepřítele, výběr a ničení jeho důležitých objektů. Boj zblízka vést pouze proti silným obranným postavením, jen když je to nutné.

Velmi náročnou částí vedení bojové činnosti se stává přechod z jednoho druhu operací na druhou. Složitost přípravy je v tom, že každá z operací bude v libovolném prostředí specifická a lze jenom prognózovat skutečné dění v daných situacích.

Jak bylo v úvodu článku uvedeno, koncepce přípravy operací počítá i s fází **přechodu**, především se změnami na základě konkrétních situací na bojišti. Jde o **přechod**:

- ☐ z útočné na obrannou operaci, ze stabilizační na podpůrnou nebo obráceně,
- ☐ návrat urbanizovaného prostoru pod kontrolu místních civilních orgánů, ovšem za účasti armády s bojovým zabezpečením a logistikou, jak bude požadováno,
- ☐ z podporovaných sil na síly podporující, provádějící zabezpečení nevládních organizací (NGO - non-government organizations) působících v prostoru bojiště.

Tyto přechody mají své hluboké dopady na přípravu, konkrétně přípravu vojáků (profesionálů) a důstojnického sboru pro zasazení do oblasti/regionu konfliktu. Jak se ukazuje, jenom profesionální příprava vojáka (fyzická zdatnost, mistrná znalost techniky a její použití, dokonalá střelba ze všech druhů zbraní, využívání spojovací techniky, informačních zdrojů a nejmodernějších technologií k vedení bojové činnosti atd.) nebude stačit ke zvládnutí jednotlivých úkolů.

Připomenu jenom některé otázky, které vyplynuly z **komentářů velitelů**:

- ❑ zastavěný prostor vyžaduje vedení několika druhů bojové činnosti současně,
- ❑ v průběhu bojových operací jednotky čelí hrozbám při sesedání z vozidel, pročišťování budov, bunkrů, sklepů, zákopů, prohledávání jednotlivých osad, čelí sebevražedným útokům nepřítele apod.,
- ❑ neúčinná a nedostatečná jsou identifikační značení na vozidlech a označení jednotlivců (často ve stresu docházelo k vedení palby na vlastní jednotky nebo sousedy),
- ❑ přibýly nové úkoly jako je zatýkání, pátrání po podezřelých osobách, stavění podezřelých osob a vozidel, vedení výslechů osob, osobních prohlídek, vzájemná spolupráce vojáků s místními obyvateli apod.,
- ❑ metody a postupy pro zajištění a provádění osobních prohlídek byly často nevhodné, především ve vztahu k osobám zadrženým z řad nebojujících (nekombatantů, noncombatants),
- ❑ kromě toho bylo nutné na místě přizpůsobovat a upravovat taktiku boje, způsob a metodu provádění a jeho postup,
- ❑ boje kladly vysoké psychické nároky na sebeovládání, umírněnost v jednání, trpělivost apod.,
- ❑ byl potvrzen požadavek a narůstání významu CIMIC (*Civilian and Military Cooperation*), koordinace armády a civilního obyvatelstva v prostorech bojové činnosti na základě přítomnosti mnohých podpůrných a mezinárodních organizací, agentur působících vedle sebe a různých nebojových činností na bojišti.

Při zpomalování bojové operace je velmi důležité, aby jednotky v terénu znaly konečný cíl, tak aby nedocházelo ke zbytečným destrukcím a bezhlavému ničení a aby nenarušily svým konáním pozdější plán obnovy zařízení. Složená bojová uskupení musí být připravena plnit i úkoly jako jsou kontroly vzpour, vyjednávání s vůdci skupin, davu (stařešinami obcí) a podobně.

Důležitým faktorem zde bude znalost prostředí, kulturních a národních zvyků, religiózních otázek v jednotlivých regionech.

Ve všech konfliktech se civilní obyvatelstvo stává součástí bojiště a porozumění lidským dimenzím (humánnímu faktoru) výrazně ovlivní vztah chování válečnických (kombatantů) k neválečnickým (nekombatantům).

Co ukázalo poučení a poznatky?

Boj v zastavěných prostorech zůstává bojem zblízka, velmi náročným. Pravděpodobnost jeho vedení je v současnosti větší než v minulosti. Dle celého spektra operací je tento druh bojové činnosti stále složitějším právě v konečné fázi s přechodem na civilní zprávu vybojovaného prostoru. Nadále bude požadován **specifický výcvik**.

Pro operace vedené v zastavěném prostoru lze shrnout jednotlivá **poučení a poznatky**:

- ❑ civilisté jsou součástí boje,
- ❑ jde o boj společných sil intenzivní na lidské zdroje,
- ❑ charakteristikou je vedení palby na krátké vzdálenosti, menší než 35 m,
- ❑ odstřelovači a stanovení střelci jsou rozhodujícím článkem,
- ❑ osvědčila se podpora vrtulníků, především přesná munice,
- ❑ pro svůj malý rádius výbuchu jsou účinné minomety (81 a 60 mm), houfnice 105 mm,
- ❑ zastavěný prostor snižuje některé technické výhody, požadavkem velitelů jsou však přístroje pro vedení boje v noci a za snížené viditelnosti,
- ❑ vojáci musí projít fyzickou a psychickou přípravou a být schopni reagovat na změny z vysoké intenzity bojů na nízkou a naopak,
- ❑ velitelé musí znát odpovídající taktiku, techniku a metodické postupy, pravidla činnosti (ROE) a zákonitosti boje,
- ❑ při dotyku v boji musí být každý voják připraven vést boj zblízka,
- ❑ položit při výcviku důraz na samostatné velení a vedení malých jednotek,
- ❑ každý voják musí umět rozeznávat palby,
- ❑ evakuace raněných a doplňování materiálem všeho druhu musí být plánováno jako součást bojové operace a tvořit celek boje (především vodou a municí),
- ❑ zdravotnický personál (včetně nosičů raněných) musí umět ošetřit i těžce raněné,
- ❑ obrněné jednotky pro rychlé pronikání, podporu a ochranu pěších jednotek, pěší jednotky pro čištění budov,
- ❑ velkým nedostatkem je rozpoznávání vozidel a jednotek (vlastní, koaliční, nepřítel), včetně komunikace mezi nimi,
- ❑ obrněné a pěší jednotky postupují společně, nutno znát tempo útoku,
- ❑ cvičit jednotky na smluvené signály, znalosti standardních operačních postupů (SOP), v rozeznávání techniky a vojenského drilu,
- ❑ jednotkám logistiky chybí speciální vozidla, špatná komunikace mezi nimi (spojení nedostačující) a nedostatek bojového výcviku a znalostí taktiky,
- ❑ boje ukázaly nutnost požadavku na úpravy některých druhů zbraní (odlehčených ručních zbraní; odstřelovacích pušek větší ráže; zavedení granátových pušek pro pronikání do budov bez nadměrného tlaku; brokovnic pro prolamování dveří, minigranátů bez ohrožení ve vedlejších místnostech; pancéřovek schopných ničení obrněných vozidel při vedení palby zevnitř místnosti; dokonalejších zbraňových zaměřovačů; mnohoúčelových robotů k detekci nukleárních, biologických a chemických zbraní, vybavených kamerou schopnou pozorovat na velké vzdálenosti, násilně pronikat do budov a klamně imitovat některé zbraně),
- ❑ vojáci jsou slabě připravováni (nebo vůbec) v otázkách demolice a schopnostech odolávat nástrahám,
- ❑ již na stupni rota bude nutný překladatel (s jazykovou znalostí dané oblasti konfliktu),
- ❑ bojová linie je v celém prostoru bojiště,
- ❑ komunikace procházejí zastavěným prostorem, v mnoha případech izolovaného města, proto v nařízeních pro manévry nesmí chybět pro bojovou podporu, bojové zabezpečení a služby postup až do plánovaného konečného cíle operace,

- ❑ dosažitelná technika je pro boj ve městě nevyhovující (příklad: OT-M 113 není funkčně připraven pro tento druh boje; táhlé nálože jsou neefektivní proti minám odolným proti výbuchu),
- ❑ mnohostranným užitečným vybavením se staly buldozery (jak návěsná zařízení na bojové technice, tak i samostatné).

Četných vylepšení doznalo vybavení jednotlivce. Byly přehodnoceny jak části ochranné tak i nesená plná polní. Například vesty pro ochranu životně důležitých orgánů, zdokonalené kevlarové přilby se zabudovanými mikrofony včetně malých radiových stanic pro komunikaci jednotlivce; štíty pro ochranu obličejové části proti prachu, úlomkům od zdiva, písku, proti oslnění, výbuchům granátů; kolenní a loketní vycpávky; úprava popruhu na ponos ruční zbraně apod.

Nemalým problémem se stává dobítí a výměna baterií a akumulátorů (přístroj nočního vidění, radiová stanice ap.).

Závěr

Na základě *analýzy vývoje* uplynulého období bude nesmírně důležité řešit poměr mezi mírou specializace národních ozbrojených sil v rámci mezinárodního uskupení a mírou ochoty jednotlivých států sdílet své schopnosti i zdroje navzájem. Otázkou bude, jaká je přijatelná úroveň mezinárodní integrace ve jménu globální bezpečnosti a ochota jednotlivých zemí zvyšovat svou vnitřní provázanost a vzájemnou závislost.

Česká republika se musí v tomto prostředí snažit využít své limitované možnosti tak, aby byly vždy naplněny její životní a strategické zájmy. Zájmy ČR nepožadují, aby její ozbrojené síly měly schopnost vést samostatně jakoukoliv operaci mimo vlastní území. Naopak, předpokládají, že budou součástí sil mezinárodní koalice.

Na území ČR může však dojít k situaci, kdy AČR bude sice použita z mezinárodního hlediska samostatně, ale z hlediska národního vždy pouze v rámci celého bezpečnostního systému.

Je tedy nutné vycházet ze skutečnosti, že není možné v současném bezpečnostním prostředí odhadnout možnou sílu a schopnost nepřítelů, nelze ani číselně vyjádřit potřeby vlastního bezpečnostního systému. Jedinou perspektivní možností je zaměřit se při výstavbě vlastních ozbrojených sil a jejich bezpečnostních systémů na budování schopností, kdy všechny složky systému bude možné pružně použít na celou škálu hrozeb.

Většina zemí Aliance snižuje potřebu udržování velkých sil, určených k obraně národních teritorií, a zvyšuje potřebu moderně vyzbrojených, mobilních, dobře vybavených sil rozmístěných mimo vlastní území, které jsou připraveny účinně reagovat na celou škálu předpokládaných úkolů, nebo druhů operací, včetně vedených v zastavěných prostorech.

K tomu, aby Armáda ČR mohla přejít na výstavbu takto koncipovaných ozbrojených sil, je pak třeba, aby důsledně provedla reformu na základě koncepce výstavby profesionální armády.

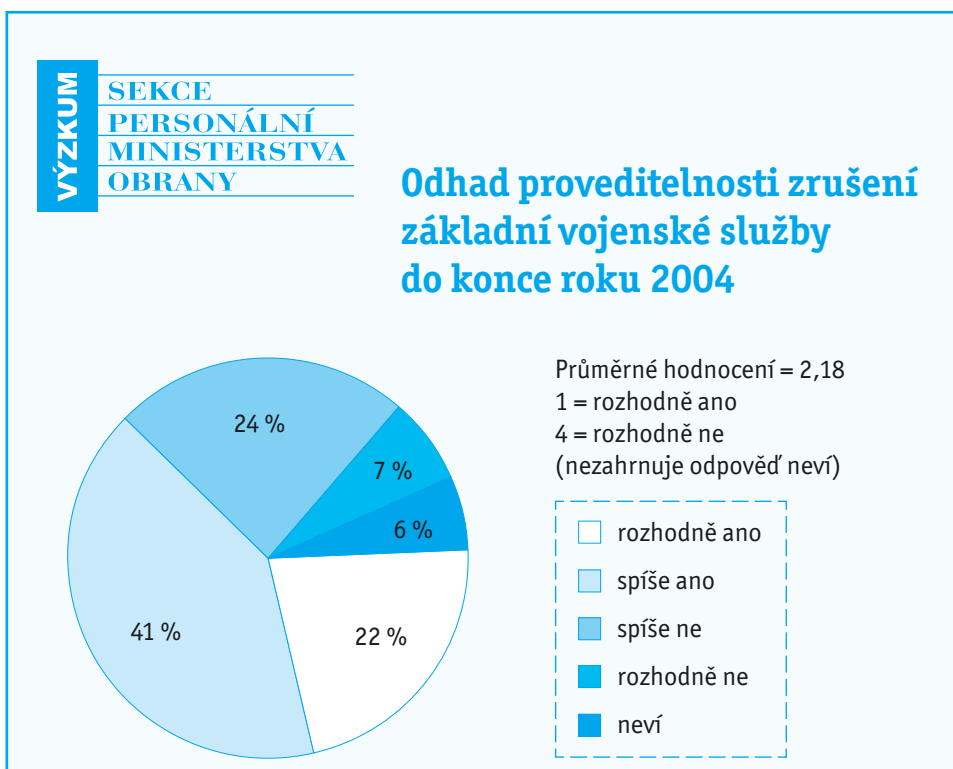
Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.

Poznámky:

- [1] Koncepte USECT (*understand*-pochopení, *shape*-vytváření, *engage*-prosazování, skutečný boj v zastavěném prostoru, *consolidate*-upevnění pozice, vzniklé situace a *transition*-přechod, přechodné stádium).
- [2] Je nutné vycházet z hierarchie doktrín a normativních aktů, kde je doktrína AČR, rozdělena na dílčí doktríny (vzdušných, pozemních sil, zpravodajství apod.), řády a předpisy, které navazují na stanagy a z nich vytvářené pomůcky a standardní operační postupy (SOP).
- [3] Palebné působení obrněné techniky (závislé na elevaci kanonu) v ulicích do vyšších pater, možnosti pozorovacích a zaměřovacích přístrojů (budovy z různých druhů materiálů), pronikání laseru atd.
- [4] Změny (přechody z jednoho druhu operace na druhý) určují výběr taktiky boje, způsob, metody provedení a postupy, které jsou vždy závislé na faktorech METT – T (*Mission Enemy Troops Terrain and Time available*), tedy na úkolu, nepříteli, terénu, jednotkách, dostupném a využitelném čase.

Použitá literatura:

SABOLČÍK, D. *Operace vedené v zastavěných prostorech*. Vystoupení na semináři Taktika 2003. Vyškov: VVŠ PV, 2003.

Tento článek se zabývá vývojem názorů na člověka, jakožto pracovníka, který představuje jedno z nejdůležitějších aktiv nejen v soukromých, civilních, ale i státních organizacích. Naším cílem je představit jednotlivé vývojové etapy stylů řízení s důrazem na oblast ovlivňování pracovní motivace a pracovního výkonu, které patří bezesporu k významným faktorům dosahování stanovených cílů. Pokusíme se tedy objasnit konkrétní přístupy a poskytnout tak vojenským i civilním odborníkům dostatečné základy pro úvahy nad pojetím řízení v jednotlivých modelech. Konkrétně se článek zabývá pojetím práce jako nutného zla, či metodou cukru a biče, zároveň je zde věnována pozornost úspěchu charismatické osoby působící v čele organizace a v neposlední řadě i významu seberealizace a tvořivosti, které jsou člověku dány od přírody a na jejichž rozvoji a aplikaci v pracovním procesu závisí úspěch celého systému řízení.

1. Klasický model řízení

Za hlavního představitele tohoto přístupu je považován Frederich W. Taylor, přičemž jeho přístupy byly publikovány již na počátku roku 1911. Základní podstatou klasického modelu řízení je předpoklad, že většina lidí pohlíží na práci jako na nutné zlo. Tomuto zlu se chtějí vyhnout, kdykoliv se k tomu naskytne vhodná příležitost. Z uvedeného vyplývá, že vnitřní motivace k odpovědné a tvořivé práci se u lidí téměř nevyskytuje. Obecně převládá nechuť k odpovědnosti a nezájmu o tvořivou práci. Přičemž člověk v podobě pracovníka se zaměřuje pouze na jediné a to jsou peníze, či jiné materiální výhody. Je tedy zřejmé, že hmotná odměna představuje pro člověka víc než konkrétní práce. Na druhé straně ovšem neexistuje práce, kterou by lidé nebyli ochotni dělat, samozřejmě pokud za ni dostanou dobře zapláceno. Za klíčovou myšlenku je pak považován pohled na pracovní sílu jako na zboží. Člověk-pracovník, tedy nabízí toto zboží a pak záleží jedině na zaměstnavateli, kolik za toto zboží nabídne ve smyslu získání kvalitního pracovního výkonu.

Shrme-li výše uvedené charakteristiky, je zřejmé, že skeptický pohled na člověka a na jeho schopnosti kvalitního výkonu představuje stěžejní myšlenku daného přístupu, zejména pak ve srovnání člověka se strojem. Neprospěch je jednoznačně na straně člověka. Setkáváme se zde s mechanismem označovaným jako *atomizace pracovních operací*, která vyjadřuje způsob vyrovnání se člověka stroji.

Pojetí motivace je zde založeno na přístupu výstižně označovaném cukr a bič. Cukr na straně jedné, která je spíše pozitivní, zde představuje odměnu za práci, bič je zde přirovnáván k hrozbě v podobě snížení či odejmutí této odměny. Smyslem je pak úvaha plynoucí z myšlenky, že veškerá motivace k práci je v tomto modelu řízení založena na hmotných stimulech a na strachu z postihu. Můžeme zde vysledovat určité prvky v rámci nichž je člověk vnitřně motivován k vyhledávání příjemného a k vyhýbání se nepříjemného.

Přestože se již od 20. let tohoto století začaly objevovat vědecké práce, které dokazovaly, že lidská motivace je determinována mnohem složitěji, princip motivování lidí metodou cukru a biče se udržuje v technokratických systémech mnohdy ještě dodnes. Z hlediska řízení je

tento model celkem jednoduchý, nevyžaduje přílišné chápání jemností a složitostí lidského chování a do určité míry je skutečně funkční. Můžeme se s ním setkat zejména v organizacích, kde jsou lidé závislí na výdělku, který jim přináší jejich práce. Je uplatňován především tam, kde podle Maslowovy teorie hierarchie potřeb lidé dosáhli jen nejnižšího stupně sebezorození a kde je pro ně nejdůležitější uspokojování základních potřeb fyziologických a potřeby bezpečí. Pokud se vývoj jednotlivce a vývoj společnosti posune výše směrem k sociálním potřebám sounáležitosti a uznání a pokud se člověk dostane na nejvyšší úroveň potřeb - k potřebě seberealizace, potom tento druh motivace přestane fungovat (Bedrnová, Nový, 2002).

2. Paternalistický model řízení

Paternalistický model řízení svou podstatou vychází z klasického modelu, přičemž je představován z jedné strany určitou neosobností představovanou technickým světem práce, která je ovšem zmírňována významnou postavou řídící celou organizací. Jasným příkladem tohoto stylu řízení je Tomáš Baťa, který zde vystupoval v roli patriarchy celého výrobního komplexu. Z jeho principů řízení je patrné, že rozhodoval téměř o všem, nejen tedy o koncepci rozvoje organizace a řízení výroby, ale i o bydlení svých zaměstnanců, o tom, jak tráví volný čas či jakým způsobem mají hospodařit s penězi. Jeho úsilí bylo směřováno tam, kde byla jistá výhodnost jak pro zaměstnavatele, tak i pro jednotlivé zaměstnance. Dodnes má tvář „dobrého otce“, která mu bezesporu zůstane.

Vše tedy dobře fungovalo ke spokojenosti obou stran, z čehož můžeme učinit závěr, že tento styl řízení v rukou racionálně orientovaného podnikatele může vést k dobrým hospodářským i sociálním výsledkům. Aplikace tohoto modelu v ekonomické realitě bude úspěšná zejména v podmínkách, které jsou spíše kolektivní než individuální. Tedy tam, kde role patriarchy vzbuzuje přirozený respekt a ochotu se podřídit. Jako úspěšný příklad tohoto stylu řízení můžeme uvést zejména stav v podmínkách japonských podniků.

3. Model lidských vztahů (human relations)

Tento model vznikl v období průmyslové revoluce, kdy docházelo k převratným změnám ve výrobě, ale i ve vztazích mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Steers, Porter (1987) spatřují v těchto faktorech hnací motor průmyslové revoluce:

- ❑ Základním projevem byl růst investic ve všech oblastech podnikání. K vyvážení došlo tehdy, když pracovní síla zaměstnanců byla využívána efektivně.
- ❑ Projevovala se snaha po dosažení efektivního využívání pracovní síly. Tato snaha vedla především k odosobnění vztahů mezi lidmi na pracovišti. Hlavní dopad byl zejména ve vztahu nadřízený - podřízený. Výsledkem pak byla nezbytná změna ve způsobu vedení lidí.
- ❑ Rozpracování sociálního darwinismu v souvislosti s vysvětlením lidského chování z hlediska soutěže o přežití. Z tohoto pohledu je každý člověk odpovědný zejména za sebe, nikoliv už za druhé. Ve společnosti pak existují lidé, kteří jsou přirozenými vůdci a lidé podřízení, kteří jsou méně hodnotní proto, že se nedokáží sami o sebe postarat.

Bohužel tyto přístupy nebyly zvoleny nejlépe. Na jedné straně zde vystupoval zájem v efektivním využívání pracovní síly, na druhé straně pak absolutní oddělení vztahů na pracovišti.

Na tuto situaci reagoval Elton Mayo (1933), který prováděl experimenty s vlivy pracovních podmínek na výkonnost zaměstnanců. Průběh citovaných experimentů vedl k výsledkům, které bychom mohli označit za paradoxní. Jestliže zlepšujeme fyzické podmínky práce, dojde k ovlivnění pracovního výkonu, ale vztahy na pracovišti se zlepší více. Z těchto studií tedy vyplývá, že nejsilnějším motivačním činitelem v práci jsou lidské vztahy, ve kterých zaměstnanci sytí své potřeby vlastní užitečnosti a důležitosti (Bedrnová, Nový 2002). Tím tedy dojde ke zmenšení přirozeného odporu k autoritě a zvýší se pracovní morálka a ochota spolupracovat.

Konkrétní reakcí na tyto závěry pak byla zvýšená pozornost kladoucí důraz na mezilidské vztahy na pracovišti. K motivaci docházelo nepřímou prostřednictvím zlepšování sociálního klimatu, čímž se prakticky zvyšovala intenzita a kvalita mezilidských vztahů.

Určité prvky tohoto přístupu se shodují s takzvanou teorií sounáležitosti, ve které má sociální tlak největší sílu, která je pak považována za vyšší než jednotlivé individuální potřeby. Z hlediska Maslowovy hierarchie potřeb v modelu lidských vztahů tvoří podstatu především potřeba sounáležitosti a uznání. Pracovní kolektiv zde vystupuje v podobě nejvyšší síly, která dokáže posunout dále hranice efektivnosti lidského výkonu.

Přes veškerá pozitiva tohoto modelu se ovšem ukázalo, že ani péče o kvalitní lidské vztahy na pracovišti není tou zaručenou cestou zabezpečující efektivní využívání pracovní síly člověka.

4. Humanistický model řízení

Tento model bývá v literatuře označován jako model řízení lidských zdrojů. Veškerý zájem je soustředěn na člověka a jeho individuální potřeby. Podstatou tohoto přístupu je pak obzvláště důraz na tu nejvyšší potřebu člověka, na seberealizaci. Maslow (1954) tvrdí, že nejdůležitějším rysem seberealizovaného člověka je tvořivost, která spočívá v tom, že jeho mysl a myšlení jsou otevřené novým zkušenostem, dokáže vidět věci kolem sebe novým způsobem a dokáže dojít k novým závěrům na základě známých informací.

V tomto humanistickém modelu řízení je základ tvořen předpokladem, že práce má pro člověka v životě zásadní smysl. Lidé od přírody mají potřebu tvořivosti, cítí odpovědnost za svoji práci a mají schopnosti sebekontroly. Je ovšem nutné vycházet z té skutečnosti, že jestliže se uvedené charakteristiky neprojeví navenek, není možné říci, že tyto potřeby a schopnosti jednoduše lidé nemají.

Podstatou celého modelu je stimulování motivace lidí a práce s nimi. Manažer zde musí znát individuální odlišnost lidí a poznat jejich individualitu. Může se tedy zaměřit na stimulaci konkrétního člověka a jeho potřeb. Přesto zde ovšem nejsou jednoznačná pravidla, podle kterých by bylo řízení realizováno efektivněji. Naopak umožňuje velmi širokou proměnlivost. Manažer je pak odměněn ochotou lidí a jejich schopnostmi dlouhodobě ze sebe vydávat maximum.

Humanistický model řízení vznikl začátkem 60. let. Jeho myšlenky se však prosazují až ve vývojových tendencích managementu druhé poloviny devadesátých let, který na jedné straně využívá pružných automatizovaných technických systémů řízení, ale na druhé straně se opírá o člověka plně zainteresovaného na řízení organizace. Bedrnová, Nový (2002).

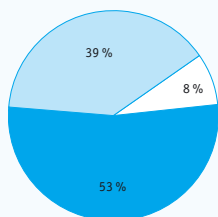
Závěr

Tantum possumus, quantum scimus (můžeme tolik, kolik známe). Tento výrok bychom mohli účelně využít k charakteristice celkového vývoje motivace pracovního jednání v koncepcích řízení. Vývoj, na jehož základě byl pracovník považován za zboží, přičemž klíčovou úlohu zde hrál zaměstnavatel při rozhodování, kolik za toto zboží nabídne ve smyslu získání kvalitního pracovního výkonu, přes úlohu charismatické osoby až po přístup, ve kterém seberealizace a uspokojení z vykonávané práce má pro člověka zásadní význam, představují významný posun v chápání postavení zaměstnanců. Přestože se jedná o přístupy, které byly aplikovány v civilním sektoru, jejich úloha je neoddiskutovatelná.

Určité principy a úvahy by mohly být využity i v rámci specifické organizace jakou Armáda České republiky bezesporu je, neboť úspěch je představován kvalitou lidského kapitálu, jehož efektivní motivace, žádoucí výkony a pracovní spokojenost jsou základními stavebními pilíři celkového úspěšného fungování organizace.

Literatura:

- BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I. a kol. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 2002, 586 s.
KLEIBL, J., DVOŘÁKOVÁ, Z., ŠUBRT, B. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: C. H. Beck, 2001, 264 s.
NAKONEČNÝ, M. *Emoce a motivace*. Praha: SPN, 1973, 160 s.
KAHLE, B., STÝBL, J.: *Praktická personalistika. Zaměstnanec, zaměstnavatel, stát. Vztahy, práva, povinnosti*. Praha: Pragoeduca, 1994, 256 s.
PROVAZNÍK, V., KOMÁRKOVÁ, R. *Motivace pracovního jednání*. Praha: VŠE, 1998, 210 s.
PETŘÍKOVÁ, R. *Lidé - zdroj kvality, znalostí a podnikových výkonů*. Ostrava: Dům techniky Ostrava, s. r. o., 2003, 241 s.

- jsem pro zachování branné povinnosti
- zachování branné povinnosti je v současnosti zbytečné
- neví

Názor na zachování branné povinnosti

Významně větší část mladších dotazovaných považuje za zbytečné zachovat brannou povinnost; tento postoj sdílí přibližně každý druhý dotazovaný ve věku od 15 do 19 let, zatímco mezi šedesátiletými a staršími respondenty jsou téměř tři pětiny přesvědčeny o nutnosti brannou povinnost zachovat. Postoje k zachování branné povinnosti jsou dále diferencovány velikostí obce, ve které občané žijí, kdy s rostoucí velikostí obce roste podíl těch, kteří považují zachování branné povinnosti za zbytečné.

Postavení a role Bezpečnostní rady státu jako součásti bezpečnostního systému České republiky

Článek se zabývá sledováním a ověřováním funkčnosti Bezpečnostní rady státu (BRS) v klidovém a krizovém stavu a propojeností s ostatními prvky bezpečnostního systému. Je v něm shrnut historický vývoj orgánů plnících roli dnešní BRS v období existence Československa a před rokem 1998. Text vysvětluje důvody pro ustavení BRS, genezi legislativních a ústavních změn a popisuje procesy formování rámce pro tvorbu a provádění bezpečnostní politiky v ČR. Názory předcházející vzniku BRS a tehdejší očekávání jsou ověřovány a konfrontovány s její praktickou dosavadní činností. V článku jsou také podrobně vysvětleny struktura, složení, pravomoci a odpovědnost BRS a jejích součástí, jsou zde popsány mechanismy jejich fungování jak v období „normálního“, tak krizového stavu a nastíněna vzájemná provázanost a kompetenční hierarchie vzhledem k ostatním prvkům bezpečnostního systému a státní správy. Text se věnuje i dosavadní činnosti rady a jejím výsledkům.

Různé krizové situace vznikající jak ve světě, tak i v České republice, nás neustále přesvědčují, že mohou různou intenzitou narušit fungování státu. K jejich předcházení a k eliminaci jejich negativních důsledků si každý stát, a Česká republika není výjimkou, buduje svůj bezpečnostní systém. Jeho smyslem je, aby daný stát adekvátním a efektivním způsobem byl schopen reagovat na celou škálu možných krizových situací. Základem úspěchu v této oblasti je především včasná a koordinovaná příprava rozhodujících činností na všech úrovních země (ve smyslu řízení státu, pozn. autora). V demokratickém státě je současně žádoucí, aby se tak dělo v rámci platného právního systému [1].

Teroristické útoky z 11. září 2001 pak z tohoto hlediska jen podtrhly problematiku aktuálnosti řešení zásadních problémů na poli bezpečnostní politiky. Útoky z 11. září samy o sobě zásadní změnu strategického a bezpečnostního prostředí v pravém slova smyslu nepřinesly. Dokázaly však přiblížit stav tohoto prostředí a proces změn světové pozornosti a způsobily tak jak následné reakce tak i změnu chápání tohoto prostředí. Změna v tom okamžiku neznamenala proměnu mezinárodním systémem, ale šlo především o změnu v reflexi a vlastním chápání mezinárodního prostředí.

Cílem předkládané práce je analyzovat činnost a postavení Bezpečnostní rady státu coby jednoho z klíčových orgánů a nedílné součásti bezpečnostního systému ČR. Otázka fungování BRS a problematika krizového managementu a zvládání krizí obecně je v současnosti velmi aktuálním tématem, jehož obsah se soustavně vyvíjí. Nutno dodat, že v podmínkách měnící se bezpečnostní a mezinárodní situace budou otázky bezpečnosti státu nadále tématem zájmu nejen politické vědy.

Pojem bezpečnostní systém

Bezpečnostní systém ČR lze definovat jako systém státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných

sborů, havarijních služeb a dalších právnických a fyzických osob, jejich vazeb a činnosti zabezpečujících koordinovaný postup při zajišťování bezpečnosti státu a jeho obyvatel. Funkce bezpečnostního systému je úzce spojena s otázkami spojenými s řešením mimořádných a krizových situací. Řízením procesů souvisejících s řešením krizových situací se zabývá krizový management [2].

Bezpečnostní systém je v naší zemi vytvářen v souladu s ústavním pořádkem České republiky a jeho základními prvky jsou především ústavní instituce a činitelé, to znamená prezident republiky, Parlament a vláda ČR, ale dále i Bezpečnostní rada státu a její stále pracovní orgány.

Bezpečnostní systém ČR vyjmenováním těchto základních prvků nekončí. Pojem bezpečnostní systém se však neobjevuje v legislativních normách týkajících se zajištění a obrany České republiky. Podle tzv. Rozšířených tezí Bezpečnostní strategie České republiky [3], podkladového materiálu autorské skupiny připravující aktualizovanou Bezpečnostní strategii ČR, je bezpečnostní systém „institucionálním nástrojem pro tvorbu a realizaci bezpečnostní politiky ČR, je založen na komplexním pojetí zajištění bezpečnosti státu a opírá se o platné právní normy“. Tyto normy však nejsou zmíněny a nelze ani jednoznačně odkázat na konkrétní zákon upravující rozsah a podobu bezpečnostního systému.

Krizové řízení a zvládání krizí

Pro potřeby práce je nutné definovat pojmy „krizové řízení“ (řízení je zde synonymem slova management) a „zvládání krizí“. Mezi oběma často zaměňovanými výrazy existuje rozdíl. Termín krizové řízení je považován za „bezpečnostní disciplínu zabývající se analýzou, plánováním, organizací, kontrolou a řízením aplikovaných opatření, jež vedou k eliminaci krizových situací a ke zmírnění škodlivých následků s nimi spojených“ [4].

Termín „zvládání krizí“ je pak používán namísto příliš úzkého výkladu výrazu „řízení“ čili ekvivalentu slova management. Pojem „krizové řízení“ totiž nepostihuje například prvek prevence a vůbec uplatnění jiných prostředků než nástrojů řízení [5].

Podle tzv. krizového zákona se krizovým řízením rozumí souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace. Z hlediska činnosti a funkčního postavení BRS bude v textu až na doslovné citace používáno termínu „zvládání krizí“ v souladu s jeho uvedenou definicí. Pojmu „krizové řízení“ (z anglického *cisis management*) bude v textu použito tehdy, bude-li se jednat o činnost BRS a orgánů založených na její bázi po vzniku krizové situace [6]. Uvedené definice, jakkoliv nejsou absolutně dokonalé, rámcově vymezují oblast, ve které se bude následující analýza a deskripce složení, postavení a činnosti BRS pohybovat.

Výchozí hypotézy

Současná Bezpečnostní rada státu není v českých podmínkách zcela novou institucí. Před vznikem BRS existovaly a působily podobné struktury. Prvek BRS není tedy v českém (respektive československém) prostředí žádnou novinkou.

V době před samotným vznikem BRS a zcela v intencích budoucího uspořádání struktury BRS a jejího funkčního obsahu existovaly úvahy typu: „Krizové řídicí orgány by byly aktivovány při

hrozbě vzniku nebo po vzniku krizové situace, zabezpečovaly by její řešení a přitom by podle svého personálního složení a postavení v hierarchii systému krizového managementu plnily úlohu pracovních nebo rozhodovacích orgánů. Krizové řídicí orgány by pak tvořili členové jednotlivých věcně příslušných orgánů krizového plánování posílení o vybrané specialisty a pracovníky vyčleněné pro zabezpečení nezbytného servisu pro jejich činnost (sběr a analýza informací, příprava návrhů rozhodnutí, distribuce přijatých rozhodnutí apod.). V této době uvažovaný (v roce 1998, pozn. aut.) mezirezortní krizový štáb (dnes realizovaný v podobě Ústředního krizového štábu, pozn. aut.) by vznikal sloučením (centralizací) členů jednotlivých věcně příslušných výborů krizového plánování do jednoho orgánu, stejně jako okresní krizový štáb vzniká sloučením členů jednotlivých komisí krizového plánování. Toto pojetí vychází z poznatků, že krizové plánování je vhodné obsahově decentralizovat do několika hierarchicky srovnatelných plánovacích orgánů, zatímco pro vlastní řešení krize je vhodné na příslušném hierarchickém stupni vytvořit pouze jeden rozhodovací a pouze jeden pracovní orgán.“ (Spáčil, pozn. 6).

Přitom však není vyloučeno, že příslušný krizový orgán se může zabývat jak problematikou krizové připravenosti, tak plnit úkoly krizového řídicího orgánu, tj. v praxi aplikovat to, co si sám nebo prostřednictvím svých podřízených složek naplánuje a připraví (viz např. Bezpečnostní rada státu, Bezpečnostní rada okresu apod.).

Lze tedy dále dokumentovat, že je potřebné vytvářet bezpečnostní systém „... v celém jeho spektru – i na úrovni krajských a obecních úřadů, s využitím bezpečnostních rad a krizových štábů vytvářených nově u těchto orgánů. Nelze opomíjet ani podíl právnických a fyzických osob. Základním rysem komplexního pojetí bezpečnosti státu je propojenost a vzájemná závislost roviny politické, vojenské, hospodářské, sociální a oblasti vnitřního pořádku a ochrany obyvatel při respektování mezinárodních smluvních a politických principů a závazků České republiky, Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a právního řádu České republiky“ (Šesták, Prskavec, pozn. 1).

Jako výchozí hypotéza předkládané práce je stanoveno tvrzení, že BRS funguje a odlišně reaguje na změnu bezpečnostní situace. Změna bezpečnostní situace znamená v zásadě posun z normálního stavu ke krizové situaci, přičemž míra tohoto posunu nemusí být vždy maximální. Jinými slovy vycházíme z předpokladu, že „každá organizace se může nacházet v intervalu stavů, který je zleva ohraničen stavem normálním, běžným, bezproblémovým (mírovým) a zprava stavem nejvyhrocenějším, nejsložitějším a nejohroženějším (válečným). Mezi nimi je pak celá škála nejrůznějších možných krizových stavů spojených s povodněmi, haváriemi, terorismem apod.“ (Spáčil, pozn. 6).

Druhá výchozí hypotéza odpovídá tezi, že BRS je součástí bezpečnostního systému ČR a je také funkčně propojena s odpovídajícími rezorty.

Historický vývoj instituce BRS

Orgány pro řízení a organizaci obrany prošly různými etapami vývoje. „Branná“ politika státu byla od vzniku Československé republiky vždy považována za věc celospolečenského zájmu. Tomu také odpovídalo postupné vytváření specializovaných orgánů, které však byly zaměřeny především na řízení obrany. V roce 1926 byl usnesením vlády ze dne 23. dubna zřízen meziministerský sbor pro věci obrany státu a v roce 1933 byla usnesením vlády ze dne 6. října ustavena Nejvyšší rada obrany státu. Právní úprava Nejvyšší rady obrany státu byla obsažena v zákoně č. 131/1936 Sb., o obraně státu. V roce 1945 vláda na své první schůzi dne 5. dubna svým usnesením zřídila tzv. Vojenskou radu [7].

Další vývoj orgánů obrany státu odpovídal politické situaci v Československé republice. Orgány obrany byly ustaveny na základě usnesení politického byra Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 2. července 1957 – vojenská komise obrany při ÚV KSČ a komise obrany při krajských výborech a okresních výborech KSČ. Tento systém trval až do roku 1969, tzn. do přijetí ústavního zákona č. 10/1969 Sb., o Radě obrany státu. Tento orgán působil až do roku 1992, respektive do poloviny roku 1993.

Rada obrany státu byla vrcholným orgánem pro řízení příprav k obraně. Rozhodovala o hlavních směrech a zásadních otázkách příprav obrany státu. Rada obrany státu a její členové byli z výkonu své funkce odpovědní Federálnímu shromáždění. Řešila koncepční otázky obrany státu, rozhodovala o hlavních opatřeních, byla oprávněna stanovit úkoly federálním ministerstvům, dalším orgánům a radám obrany republik. Činila tak formou usnesení ze svých schůzí, která byla závazná [8].

Po vzniku České republiky se oblast bezpečnosti státu stala pro vrcholové ústavní činitele zpočátku okrajovou záležitostí, byť to bylo z důvodů řešení jiných priorit, zejména ekonomických. Pozornost byla v té době věnována především tématům spojeným s hlubokou společenskou, ekonomickou a politickou transformací státu. Bezpečnostní a obranná problematika byla více reflektována až v rámci koncepce přibližování a budoucího vstupu ČR do NATO zároveň s dokončováním hlavních částí procesu společenské transformace. Vznikl chaos, koncepční nevyjasněnost a absence jasného cíle a způsobu utváření bezpečnostní politiky měly být řešeny při vstupu do NATO. Jinými slovy se dá říct, že příprava na vstup ČR do NATO byla chápána a *de facto* i znamenala vědomé řešení zmiňovaných problémů.

Až konec 20. století pak přinesl ústavní dodatky a potřebné právní úpravy týkající se bezpečnosti a obrany ČR. Tyto změny umožnily postupné vytváření komplexu bezpečnostního systému státu a utváření dlouhodobějších koncepcí bezpečnostní a obranné politiky. V první řadě se jednalo o přijetí první Bezpečnostní strategie České republiky v roce 1999.

O nejednotnosti postojů k právnímu ošetření bezpečnosti ČR pak svědčí velmi složitá jednání vedená při přijímání Ústavy České republiky, která zpočátku nevytvářela potřebný ústavní základ pro zajišťování bezpečnosti naší země. K určitému posunu došlo až přijetím ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Toto nejasné období však trvalo více jak pět let a následně se projevilo i při přijímání návazných, ale ne vždy vzájemně propojených legislativních norem („obránná a krizová legislativa“). Řada oblastí patřící do problematiky bezpečnosti státu se vyvíjela izolovaně, v rámci působností ústředních správních úřadů a územních orgánů státní správy a samosprávy. Navíc některé rezorty, ministerstvo obrany nevyjímaje, v té době ani plně nevyužily a neplnily stanovenou působnost danou zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, tzv. „kompetenční zákon“, dle kterého např. ministerstvo obrany má koordinovat činnost ústředních orgánů, správních orgánů a orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu při přípravě k obraně [9].

Popsaná situace byla nadále neakceptovatelná a nezastupitelnou roli opět sehrála snaha ČR o přistoupení k NATO, jež, jak již bylo konstatováno výše, mělo přinést i řešení formování bezpečnostního systému na vnitropolitické úrovni.

Nedostačující zajištění bezpečnostního systému ČR se projevilo zvláště během zvládání a následně řešení následků katastrofických povodní v roce 1997. Realizované postupy byly charakterizovány převládajícím *ad hoc* přístupem bez jasného kompetenčního vymezení

působnosti jednotlivých orgánů. Mechanismy koordinace, podřízenosti a komunikace se ustanovovaly ve velké míře až během samotných operací. Nízká součinnost použitých sil a prostředků pak přímo vyplývala z nekoordinovanosti jednotlivých orgánů řízení. Červencové povodně z roku 1997 se tak vedle přibližování a předpokládanému vstupu do NATO a EU a již zmiňovaného procesu transformace státu staly dalším výrazným impulsem, který zdůraznil potřebu fungujícího bezpečnostního systému.

Nelze ani opomenout markantní rozdíl mezi bezpečnostními hrozbami minulosti a současnosti. V souvislosti s procesem globalizace, technologickým rozvojem, rostoucí urbanizací obyvatelstva, rozvojem infrastruktury, komunikačních technologií, odlišnou horizontální i vertikální strukturou poskytování základních služeb je nasnadě, že hrozby nevojenského charakteru musí být proti minulosti důrazněji reflektovány. Odtud pak plyne potřeba vytvořit efektivní a fungující bezpečnostní systém, který by i v případě krize nevojenského charakteru mohl účinně hájit deklarované cíle a potřeby.

Vznik Bezpečnostní rady státu

Přetrvávající potřeba koordinačního orgánu na centrální úrovni tedy vedla k vytvoření instituce Bezpečnostní rady státu. Bezpečnostní rada státu je stálým pracovním orgánem vlády ČR a ucelený systém jejího fungování je dále tvořen mezirezortními pracovními orgány. Důležitým faktem dokládajícím současnou pozici BRS zůstává, že rada byla vytvořena po asi pěti letech neexistence podobného orgánu. Potřebný vznik BRS je pak možné považovat za jednu ze součástí procesu konsolidace bezpečnostního systému ČR.

Bolestivá neexistence potřebné institucionalizace a kodifikace odpovídajících struktur a norem byla pociťována zvláště ve světle připravujícího se vstupu ČR do NATO. Jednalo se především o zavedení institutu **nouzového stavu** či **stavu ohrožení** a dalších navazujících opatření a norem. Jak vyplývá z jednání s NATO a jejími členskými státy, vznik odpovídajících institutů a orgánů byl doporučován také z jejich strany. Existovala také potřeba reagovat na nové bezpečnostní hrozby a byl pociťován deficit ve schopnosti vypořádat se s bezpečnostními hrozbami nevojenského charakteru.

V době před vznikem BRS chybělo jasné stanovení gesční odpovědnosti za vzájemnou koordinaci činností v rámci jednotlivých subsystémů i mezi subsystémy navzájem. Prakticky všemi oblastmi bezpečnostního systému se živelně prolínala v podmínkách nedostatečné legislativy nedotažená problematika krizového managementu, přičemž důraz je kladen spíše na otázky krizové připravenosti než na koncipování, budování a prověřování funkčnosti krizového řídicího systému.

Nutnost urychlené nápravy vzniklé situace existovala již dříve také v otázkách civilního charakteru. Ničivé povodně, které v červenci 1997 postihly především oblast Moravy, názorně ukázaly, že „za určitých podmínek může dojít k vážnému narušení krizového řídicího systému, čímž se výrazně sníží možnost a efektivnost operativní koordinace aktivit vyvíjených krizovým managementem jednotlivých postižených okresů z úrovně ústředních orgánů státní správy a vlády“ (Spáčil, pozn. 6).

Do přijetí zákona č.110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky náš ústavní pořádek institut mimořádného stavu a odpovídajících orgánů neupravoval a znal jen stav válečný [10]. Vznik instituce BRS je tedy ovlivněn především potřebou institucionalizace podobného orgánu na celostátní úrovni v rámci ústavního pořádku ČR.

Původní návrh ústavního zákona o bezpečnosti ČR z roku 1997 (sněmovní tisk č. 282) zvolil formu ústavní úpravy činnosti Bezpečnostní rady státu, protože počítal s tím, že BRS bude za krizových stavů (stavu ohrožení státu nebo válečného stavu) přijímat taková rozhodnutí týkající se bezpečnosti státu, která budou všeobecně závazná. Za krizových stavů měla rada dokonce za spolupodpisu prezidenta republiky právo podílet se na řízení ozbrojených sil. Nakonec však byla parlamentem přijata forma spíše poradního a pracovního postavení Bezpečnostní rady a proto se její ústavněprávní zakotvení jeví jako nadbytečné [11].

Zřízením BRS se sleduje analogie se státy NATO, které obvykle zřizují zvláštní nadrezortní orgán pro záležitosti bezpečnosti. V případě ČR se jde však toliko o poradní orgán vlády, který nemůže ukládat povinnosti státním orgánům, orgánům územních samosprávných celků a právnickým a fyzickým osobám.

Složení Bezpečnostní rady státu

Předsdou rady je předseda vlády ČR. Rada má podle usnesení vlády nyní 9 členů a rozhodnutí o jejich počtu činí rovněž vláda. Členem rady může být pouze člen vlády. Jednání (schůze) rady se mohou zúčastnit i nečlenové – stálí účastníci (guvernér ČNB a předseda Správy státních hmotných rezerv) a nestálí účastníci (předsedové Poslanecké sněmovny a Senátu, ostatní ministři a vedoucí jiných správních úřadů, představitelé orgánů územní samosprávy a odborníci). Prezidentovi je vyhrazeno právo zúčastnit se kterékoliv schůze rady. V současné době jsou členy Bezpečnostní rady státu: předseda vlády, ministr zahraničí (místopředseda rady a místopředseda vlády), ministři práce a sociálních věcí (1. místopředseda vlády), průmyslu a obchodu (místopředseda vlády), financí, obrany, vnitra, dopravy a spojů, a ministr – vedoucí Úřadu vlády ČR (Vaníček, pozn. 11) Na jednání rady je pravidelně zván náčelník Generálního štábu Armády České republiky a policejní prezident (viz **tab.**).

Členové Bezpečnostní rady státu k 20. říjnu 2003	
Předseda BRS:	předseda vlády ČR
Místopředseda BRS:	1. místopředseda vlády a ministr vnitra
Členové:	místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí, ministr obrany, ministr financí, ministr průmyslu a obchodu, ministr dopravy, ministr zdravotnictví, ministr informatiky
Další účastníci:	guvernér České národní banky předseda Správy státních hmotných rezerv vedoucí Úřadu vlády ČR

Tab.: Členové BRS, podle internetových stránek Úřadu vlády ČR,
<http://wtd.vlada.cz/scripts/detail.php?id=3662>

Struktura Bezpečnostní rady státu

Již před vznikem BRS jako funkčního orgánu probíhala diskuse o jeho budoucí podobě. V návaznosti na současná rizika a hrozby v oblasti bezpečnosti České republiky je rada koncipována jako orgán pro přípravu opatření v této oblasti, ale současně i pro řešení vzniklé krizové situace. Proti minulosti je orientována na komplexní zajišťování bezpečnosti státu, tedy na všechny vážné krizové situace a nejenom na ty, které souvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením (Šesták, Prskavec, pozn. 1). Současný stav struktury BRS je ovlivněn předchozím vývojem a poznatky získanými jak během jednotlivých krizových situací, tak i zkušenostmi ostatních demokratických zemí.

Co se týče výše zmiňované horizontální úrovně krizového managementu, existují bezpečnostní rady jednotlivých krajů (BRK), v jejichž čele stojí předseda BRK – hejtmán kraje. Celkem mají BRK maximálně 10 členů. Na úrovni obcí fungují bezpečnostní rady určené obce (BRUOb). V čele BRUOb pak stojí starosta určené obce [12].

Pracovní výbory Bezpečnostní rady státu

Koordinační a pracovní povahu BRS dokládá mimo jiné například formování vztahu ČR k NATO. Definováním českých pozic na politické úrovni tohoto vztahu je pověřeno Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které jejich přípravu konzultuje s ostatními zainteresovanými rezorty, zejména pak s ministerstvem obrany. Tato koordinace probíhá zejména v Bezpečnostní radě státu a jejích pracovních orgánech. Všechny čtyři pracovní výbory se řadí mezi stálé pracovní orgány, výbory, Bezpečnostní rady státu.

Vláda ČR schválila vznik statutu **výboru pro obranné plánování** (VOP) svým usnesením ze dne 10. června 1998. Výbor mimo jiné posuzuje, projednává a koordinuje základní zaměření činnosti zástupců České republiky v orgánech NATO [13]. Výbor zabezpečuje operativní mezirezortní koordinaci plánovacích a přípravných aktivit v oblasti zajištění obrany státu, posuzuje a projednává záměry plánovacích a přípravných aktivit v oblasti zajištění obrany státu předkládané ústředními orgány státní správy. Výbor rovněž zajišťuje odpovídající vztahy s NATO, zpracovává a projednává vlastní materiály v oblasti zajištění obrany státu a v neposlední řadě posuzuje zapojení ČR do mezinárodních mírových operací [14].

Z pohledu procesu obranného plánování je vrcholným orgánem *Konference pro obranné plánování ČR*. Zpracovává a schvaluje každý sudý rok zprávu o stavu ve všech oblastech obranného plánování v dlouhodobém horizontu a verifikuje tím zájem státu o rozvoj svých obranných zdrojů, systémů a činností, jednání konference se účastní členové Bezpečnostní rady státu, vlády ČR, výboru pro obranné plánování, předsedové podvýborů obranného plánování a předsedové věcně příslušných výborů Parlamentu ČR, koná se pod záštitou prezidenta republiky, vrchního velitele ozbrojených sil České republiky.

Výbor pro civilní nouzové plánování (VCNP) je vedle VOP druhým ze stálých pracovních orgánů, které vznikly přibližně souběžně s vytvořením instituce BRS. VCNP je stálým pracovním orgánem Bezpečnostní rady státu pro koordinaci a plánování opatření k zajištění ochrany vnitřní bezpečnosti státu, obyvatelstva a ekonomiky a koordinaci požadavků na civilní zdroje, které jsou nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky [15].

Výbor koordinuje problematiku plánování opatření k zajištění ochrany vnitřní bezpečnosti státu, ochrany obyvatelstva, ochrany ekonomiky, včetně zabezpečování opatření pro případ

radiační havárie a sladění požadavků na civilní zdroje, které jsou nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky [16].

Nedlouho po zahájení činnosti BRS vznikl v pořadí třetí stálý výbor – **výbor pro koordinaci zahraniční a bezpečnostní politiky** (VKZBP) [17]. Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky je stálým pracovním orgánem Bezpečnostní rady státu pro vnitrostátní koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky České republiky.

Pro plnění hlavních úkolů zřídil výbor dva podvýbory. Prvním je **podvýbor pro regionální krize**, jehož hlavní oblastí je příprava návrhů postupů (zpracování a projednání materiálů) v oblasti zahraniční bezpečnostní politiky v případech rizikových situací, tj. v případě vzniku regionálních krizí bezprostředně neohrožujících bezpečnost České republiky, resp. v oblastech nestability, které se mohou změnit v ohniska regionálních krizí.

Druhým podvýborem je **podvýbor pro spolupráci s mezinárodními bezpečnostními organizacemi** (OSN, NATO, OBSE), jehož hlavní oblastí činnosti je koordinace vnitrostátních aktivit ministerstev a dalších ústředních orgánů státní správy při plnění úkolů a závazků spojených s členstvím České republiky v mezinárodních bezpečnostních organizacích.

Vláda ČR svým usnesením z května 2000 rozhodla o zřízení **výboru pro zpravodajskou činnost** (VZČ) [18]. VZČ, který je prozatím posledním, v pořadí čtvrtým, stálým výborem BRS, je stálým orgánem Bezpečnostní rady státu pro koordinaci činnosti zpravodajských služeb ČR. Náplní činnosti VZČ je dále plánování opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráci státních orgánů, které získávají, shromažďují a vyhodnocují informace nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky. Výbor samostatně nevyvíjí zpravodajskou činnost.

Výbor zabezpečuje koordinaci činnosti zpravodajských služeb České republiky a plánování opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráci státních orgánů, které získávají, shromažďují a vyhodnocují informace nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky.

Jak vyplývá z poznatků obsažených v kapitole věnující se struktuře BRS, pracovní výbory BRS jsou stálými orgány rady koordinující plánovací a přípravná opatření při zajišťování bezpečnosti ČR. Jejich činnost tedy směřuje do nekrizového, tj. „normálního“ období.

Ústřední krizový štáb a Bezpečnostní rada státu

Na rozdíl od stálých pracovních výborů BRS je činnost **Ústředního krizového štábu** (dále v textu také jen ÚKŠ) založena na odlišných předpokladech. K aktivaci ÚKŠ totiž dochází až při vzniku krizové situace [19].

Zavedení institutu ÚKŠ a odpovídající právní kodifikace byly předmětem jednání již v době před přijetím ústavního zákona o bezpečnosti ČR. V podobně žádoucí situaci jako za normálního stavu se BRS ocitá i za krizového stavu (to jest po vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu). Znovu je potřebný kompetentní orgán, který zabezpečí koordinaci při shromažďování a analýze potřebných informací, zpracování a projednání podkladů pro jednání BRS nebo vlády a navrhování možných variant řešení vzniklé situace.

Jako nejvhodnější se, opět v souladu s doporučením NATO, jeví vytvoření **mezirezortního krizového štábu** (MRKŠ). MRKŠ by plnil funkci pracovního orgánu vlády nebo BRS a aktivoval by se, pokud by řešení krizové situace přerostlo působnost jednoho rezortu a jednoho okresu. MRKŠ by se vytvářel na bázi gesčního ústředního orgánu státní správy, jenž by se v největším rozsahu podílel na řešení krizové situace nebo do jehož kompetence by řešení především spadalo. Vzhledem k charakteru možných krizových situací by se jednalo o odpovídající ministerstva [20].

Současná situace odpovídá v základních rysech předpokladům činěným v době před zavedením fungujícího ÚKŠ [21]. K plnění svých úkolů RBS zřizuje pracovní orgány, čímž se myslí výše zmíněné pracovní výbory a jiné odborné pracovní skupiny. Jako zvláštní pracovní orgán rady působí Ústřední krizový štáb [22].

Štábu předsedá ministr obrany nebo ministr vnitra. Otázka předsednictví je odvislá od charakteru krizové situace [23]. Štáb má 31 členů, z kterých dle charakteru ohrožení je svolán ÚKŠ v plném nebo vymezeném složení. V případě aktivace štábu musí být povolané osoby na zasedání přítomny do dvou hodin. Tento fakt potvrzuje velkou flexibilitu ÚKŠ, která je, při zachování formátu a složení tohoto orgánu, v civilním prostředí bezpečnostního systému ČR jen těžko srovnatelná. Podle charakteru krizové situace se jeho schůze konají v sídle Ministerstva obrany nebo Ministerstva vnitra, a pokud to vyžaduje situace i na jiných vhodných místech. Štáb připravuje radě nebo vládě návrhy na řešení krizových situací, koordinuje, kontroluje a vyhodnocuje stav realizace krizových opatření a poskytuje všestrannou podporu orgánům krizového řízení na úrovni územních orgánů veřejné správy.

V případě Ústředního krizového štábu lze vyzorovat strukturálně podobnou hierarchizaci jako u BRS. V současnosti je zaveden institut krizových štábů krajů (KŠK) a analogicky v případě obcí (určené obce) krizové štáby určených obcí (KŠUOb). Mezi členy krizových štábů jsou pak zastoupeni i odborníci s ohledem na druh řešené mimořádné události nebo krizové situace (ochrana obyvatelstva, týlové zabezpečení, nasazení sil a prostředků, součinnost a komunikace, atd.). Strukturu Bezpečnostní rady znázorňuje graficky **schéma 1**.

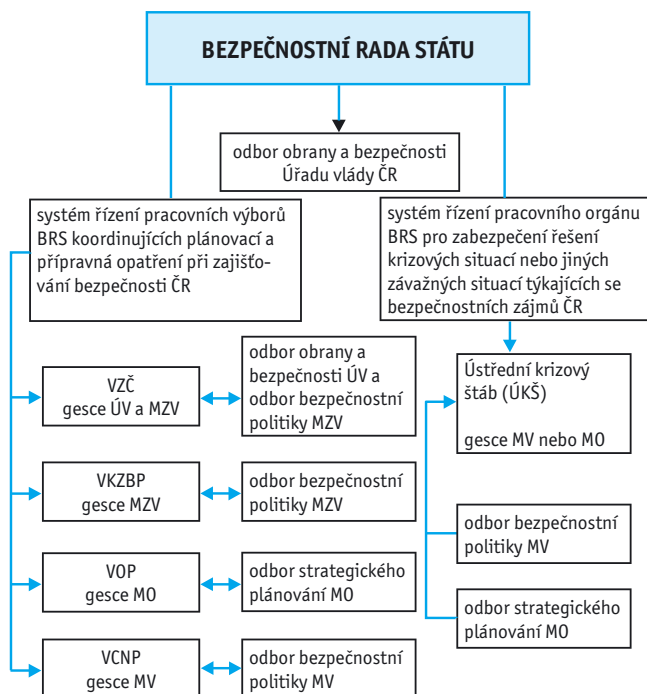

Schéma 1: Struktura BRS, podle Xaver, G.: (ed.): Ozbrojené síly České republiky, AVIS, Praha 2000, s. 45-47 a dále srov. Šesták, O., Prskavec, K.: Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/21.htm

Dosavadní činnost BRS

Bezpečnostní rada státu je stálým pracovním orgánem vlády pro koordinaci problematiky bezpečnosti České republiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování. Sídlem Bezpečnostní rady státu je sídlo vlády, respektive Úřadu vlády, v hlavním městě Praze. V sídle vlády je situován i sekretariát rady, který zabezpečuje její činnost. Funkci sekretariátu rady vykonává **odbor obrany a bezpečnosti Úřadu vlády ČR** [24].

Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření, které stanovila vláda, připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti ČR. Prezident republiky má právo účastnit se schůzí Bezpečnostní rady státu, vyžadovat od ní a jejích členů zprávy a projednávat s ní nebo jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti. Prezident však není ani jako vrchní velitel ozbrojených sil v čele rady, což jen dokumentuje silné postavení předsedy vlády v politickém systému ČR.

Přestože rada byla ustavena na základě ústavního zákona, není ústavním orgánem a není jí tímto zákonem ani dána pravomoc přijímat rozhodnutí, jejichž prostřednictvím by mohla ukládat povinnosti fyzickým nebo právnickým osobám, jakož i orgánům veřejné správy.

Rozhodnutí (usnesení) rady nemají všeobecnou závaznost. Přestože čl. 8 odst. 3 Statutu Bezpečnostní rady státu dovoluje radě ukládat úkoly všem členům vlády a vedoucím jiných správních úřadů [25], rada nemůže prostřednictvím těchto úkolů uvedeným osobám stanovit povinnosti, protože ústavní zákon o bezpečnosti takové postavení radě nepřiznává. Rada zejména připravuje návrhy k zajištění bezpečnosti ČR vládě, která jediná může tyto návrhy schválit.

Rada se schází k řádným (pravidelným) schůzím zpravidla 10 až 11krát za rok a k mimořádným (nepřavidelným) schůzím, které svolává podle potřeby předseda vlády (BRS). V jeho nepřítomnosti předseda svolává schůzi BRS místopředseda BRS, nebo určený člen BRS. BRS se schází pravidelně, nejméně však jednou za tři měsíce, případně podle potřeby.

Činnost soustavy orgánů BRS a jí nadřízené vlády ČR se odvíjí od aktuálního bezpečnostního stavu. Podle výchozí hypotézy o fungování BRS je možné rozlišit dva krajní póly činnosti BRS, které jsou tvořeny na jedné straně stavem normálním a na druhém konci pomyslné osy stavem válečným. Z hlediska činnosti analýzy BRS je nejmarkantnějším indikátorem rozdílu mezi normálním a jinými stavy **vytvoření Ústředního krizového štábu**. Stálé pracovní výbory stojí v krizovém stavu v pozadí a systém BRS reaguje činností ÚKŠ a zvýšenou orientací na něj.

K aktivaci štábu dochází po vzniku krizové situace (po vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, viz výše), při její hrozbě, jakož i při vzniku jiné situace, která ohrožuje bezpečnostní zájmy ČR při plnění spojeneckých závazků v zahraničí, při účasti ozbrojených sil České republiky v mezinárodních operacích na obnovení a udržení míru, při poskytování humanitární pomoci většího rozsahu do zahraničí nebo při zapojení České republiky do mezinárodních záchranných operací v případě havárií a živelních pohrom. O aktivaci štábu rozhoduje předseda vlády a Bezpečnostní rady státu, v době jeho nepřítomnosti v České republice nebo z jiných závažných důvodů jím pověřený místopředseda vlády. ÚKŠ je pak svoláván odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, který také zabezpečuje činnost štábu [26].

Návrh na aktivaci štábu může předsedovi vlády a BRS nebo pověřenému místopředsedovi vlády podat člen vlády. Při potřebě poskytování humanitární pomoci většího rozsahu do zahra-

ničí nebo při potřebě zapojení České republiky do mezinárodních záchranných operací v případě havárií a živelních pohrom návrh na aktivaci štábu podává ministr zahraničních věcí.

Poprvé byl ÚKŠ aktivován bezprostředně po teroristických útocích na USA dne 11. září 2001. ÚKŠ jednal o mezinárodní situaci a jejím vývoji po teroristických útocích a přijal řadu bezpečnostních opatření, které měly odvrátit možnou hrozbu teroristického útoku v ČR. Jednání ÚKŠ probíhala v utajovaném režimu v pravidelných intervalech. Jeho činnost byla utlumena k červenci 2002.

K další aktivaci ÚKŠ došlo dne 12. srpna 2002 v souvislosti s katastrofálními povodněmi, které postihly ČR a v jejichž důsledku byly na části území předsedou vlády ČR vyhlášeny nouzové stavy. ÚKŠ jednal o vývoji krizové situace a zabezpečoval koordinaci při řešení krizové situace mezi ministerstvy a dalšími státními orgány, jakož i s orgány kraje. Činnost tohoto ÚKŠ byla ukončena (deaktivována) dne 19. září 2002. ÚKŠ zasedal dvakrát denně, zpravidla ve 12.00 a 20.00 hod.

V souvislosti s připravovaným listopadovým summitem NATO v roce 2002 v Praze byl další ÚKŠ aktivován dne 19. září 2002. Svoji pozornost soustředil na přípravu a zajištění bezpečnostních opatření. I tato jednání ÚKŠ probíhala v utajovaném režimu. Činnost ÚKŠ byla ukončena po skončení summitu NATO dne 25. listopadu 2002.

K poslední aktivaci ÚKŠ došlo dne 21. ledna 2003 v souvislosti s válkou v Iráku. Na těchto zasedáních ÚKŠ jednal o vývoji situace v Iráku a v dalších rizikových zemích. Na svých zasedáních se ÚKŠ rovněž zabýval preventivními bezpečnostními opatřeními, které bylo nutné přijmout. Tato jednání ÚKŠ probíhala též v utajovaném režimu. V květnu 2003 pak byla na návrh ministra vnitra aktivace ÚKŠ zrušena.

Doposud byl vždy řízením činnosti ÚKŠ pověřen ministr vnitra. Například v souvislosti s teroristickým útokem na USA zejména ÚKŠ operativně přijímal rozhodnutí o potřebných opatřeních k zajištění bezpečnosti ČR a organizačně je zabezpečoval [27].

BRS se tak na rozdíl od normálního stavu dostává do poměrně odlišné pozice. Na jedné straně je zřejmé, že její koordinační funkce je v případě „nenormálního stavu“ velmi důležitá. Na druhé straně vyvstává otázka, zda jsou její pravomoci v době mimo normální stav dostatečné k řešení vzniklé situace.

Současně je třeba mít na paměti, že BRS je pouze specializovaným orgánem státní správy a její charakter je čistě poradní. BRS může sice rozhodnout o přijetí určitého dokumentu, strategie a sama může určitá rozhodnutí generovat, ale nadále zůstává jen poradním orgánem exekutivy – vlády. Za výkon bezpečnostní politiky je podle ústavního pořádku ČR odpovědná pouze vláda. Vláda vyhláší nouzový stav a navrhuje vyhlášení stavu ohrožení státu parlamentu [28]. BRS tedy v této oblasti nemá prakticky a ani *de iure* žádnou pravomoc, ačkoliv by se to z hlediska jejího postavení v bezpečnostním systému mohlo zdát přirozené.

Existence BRS však svůj smysl nadále neztrácí, což lze dokázat jak na řadě adekvátních struktur v jiných členských státech NATO a také problematickou situací mezi vznikem ČR a vznikem BRS, kdy byla absence podobného orgánu, který by byl vybaven stávajícími pravomocemi BRS, provázena mnohými obtížemi.

Rada se tedy stává v podstatě jediným orgánem, kde se celkem pravidelně setkávají nejvyšší ústavní činitelé České republiky z důvodu výměny názorů k nejzávažnějším aktuálním problémům v oblasti bezpečnosti. Doposud se setkali například při příležitosti řešení zahájení vojenských operací NATO na Kosovo a bývalou Jugoslávií na jaře 1999, při přípravě delegace České republiky na washingtonský summit Organizace Severoatlantické smlouvy, zhodnocení

našeho ročního působení v Organizaci Severoatlantické smlouvy, při projednávání a návazného vyhodnocení bezpečnostních opatření v souvislosti s konáním zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, dále společně diskutovali problematiku uspořádání summitu NATO v roce 2002 v České republice a novou Bezpečnostní strategii České republiky.

První schůze rady se uskutečnila dne 29. června 1998 za řízení tehdejšího předsedy vlády Josefa Tošovského a za přítomnosti prezidenta republiky Václava Havla. Od té doby proběhlo dalších 40 zasedání. Na jednotlivých zasedáních rady byly projednávány materiály týkající se problematiky bezpečnosti. Obecně se dá říci, že do přijetí naší republiky do NATO převládaly materiály rezortu obrany, později se stále více rada zabývá materiály, které obsahují problematiku krizového plánování a vnitřní bezpečnosti [29].

Po teroristických útocích se BRS zabývala také problematikou mezinárodního terorismu a z něho plynoucích hrozeb pro ČR a iniciovala proces, který vedl k vytvoření Národního akčního plánu boje proti terorismu [30].

Během relativně krátkého období své existence nachází BRS svou vlastní pozici v bezpečnostním systému ČR. BRS jako koordinační orgán vlády hraje důležitou roli při zajišťování bezpečnosti České republiky. „Rada může v oblasti zajištění bezpečnosti České republiky žádat informace a analýzy od všech členů vlády a vedoucích ostatních ústředních správních úřadů a ukládat jim úkoly spojené se zajišťováním bezpečnosti ČR.“ [31] To je ve srovnání s předcházejícím obdobím významný posun v této oblasti.

Po jistou dobu panoval významný nedostatek v oblasti zpravodajských informací, který měl být původně dočasně vyřešen tak, že zástupci zpravodajských služeb byli zváni na jednání výborů. Toto řešení však nebylo vzhledem k potřebám rady dostačující, a to zejména při nutnosti účinného zajišťování úkolů v oblasti informační podpory důležité pro rozhodování a výběr optimálních opatření pro řešení krizových situací. Výsledkem a řešením situace se stalo ustanovení výboru pro zpravodajskou činnost.

Další nesrovnalost existovala v otázce výboru pro koordinaci zahraniční a bezpečnostní politiky a výboru pro civilní nouzové plánování, které byly řízeny náměstkými gesčnickými ministry. Na druhé straně mezirezortní krizový štáb (nyní Ústřední krizový štáb) byl v závislosti na charakteru krizové situace již v té době řízen ministrem obrany nebo ministrem vnitra. Potíže byly vyřešeny tím, že do čela výborů byli postaveni odpovídající ministři [32].

Problematickou se jevila také otázka dopravy a spojů a také oblast obchodu a průmyslu. Spolupráce v uvedených oblastech probíhala pouze na určité úrovni v rámci pracovních skupin a výborů, ale při neúčasti gesčnických ministrů na schůzích rady byly problémy při výstupu na jednání rady. K zefektivnění tohoto stavu vláda rozhodla, aby ministr dopravy a spojů a ministr průmyslu a obchodu se stali členy rady. Toto opatření přispívá k větší komplexnosti projednávaných opatření k zajištění bezpečnosti České republiky. Nadále je nicméně nutné konstatovat, že přes všechna dosažená pozitiva je potřeba práci BRS nadále zkvalitňovat. Možnost prohloubení a rozšíření jejích pravomocí ve smyslu přenosu výkonných pravomocí na BRS je neméně aktuální, avšak za současné situace a s přihlédnutím k charakteru politického systému ČR se dnes takový krok nejeví jako realizovatelný.

Největší pozornost by se měla soustředit na koordinaci a zvyšování efektivity dosavadních vazeb jak mezi jednotlivými orgány BRS tak mezi strukturou BRS a ostatními orgány státu. Rovněž důsledné dodržování a zavádění platných právních norem se z hlediska bezpečnostního systému státu a fungování BRS v něm jeví jako nepostradatelný předpoklad pro efektivní činnost odpovídajících institucí. Otázkou zůstává také účast jednotlivých ministrů na zase-

dání BRS, kterého se účastní často i ti ministři, kterých se přímo projednává problematika netýká. Namítnout jistě lze, že vláda je kolektivním orgánem a problematika bezpečnosti se dotýká často všech rezortů.

Nicméně je přinejmenším ne zcela produktivní, když se zasedání BRS, které se týká například invaze do Iráku, účastní ministr zdravotnictví. Podobně jako v jednotlivých výborech i zde dochází k růstu formálnosti a následnému snižování efektivity jednání. Stále přetrvává potřeba snížit projednávání stávající šíře problémů, jež jsou do rady předkládány. Nabízí se možnost předkládat radě jen nejzávažnější úkoly a opatření, u některých méně závažných materiálů jejich projednávání ukončit na úrovni výborů. Graficky znázorňuje současnou situaci a rozdíl mezi oběma stavy **schéma 2**.

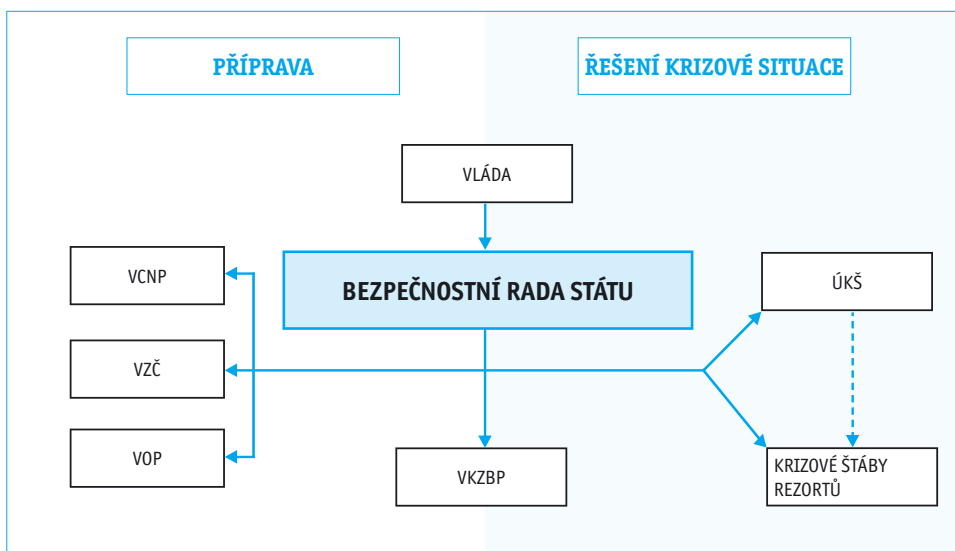

Schéma 2: Orgány krizového řízení za normálního a krizového stavu. Podle Souček, V.: Krizové řízení v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, in Horák, R., Odehnal, L., Schwarz, R. (eds.): Sborník konference Krizový management, Redakčně vydavatelské oddělení VA, Brno 2002, s. 31.

Shrnutí

Pojmem „rada“ se obecně v podmínkách české exekutivy rozumí stálý poradní orgán vlády, který se zabývá průřezovou problematikou s vážnými celospolečenskými dopady a vykazuje aktivní spoluúčast při řešení úkolů, před nimiž vláda ve své běžné i strategické rozhodovací činnosti stojí. Bezpečnostní rada státu je v naprostém souladu s uvedenou definicí součástí takto vymezené podmnožiny.

Předkládaný text dokazuje, že BRS vytváří zpravidla v krizovém stavu ÚKŠ a její struktura tak ve srovnání s normálním stavem získává specifický orgán. Současně je pozorovatelný jistý přeliv aktivit a jednání odpovědných činitelů, členů BRS, v krizové situaci, který potvrzuje hypotézu o rozdílném fungování v uvažovaných situacích. Aktivitu činitelů lze tedy analogicky rozdělit na dva typy činností. Během normálního stavu zmiňovaní aktéři zabezpečují běžný chod organizace a plnění jejích standardních funkcí. Druhým typem činnosti je řešení

očekávané, vznikající nebo existující krizové situace v závislosti na stadiu jejího vývoje. Směrem od normálního stavu ke krizové situaci roste četnost krizových rozhodnutí a zpravidla přímo úměrně klesá četnost běžných činností [33]. BRS funguje v obou uvažovaných stavech při zachování předpokladu růstu/snižování četnosti a počtu krizových/normálních činností.

Nebyly naplněny některé původní představy z let neexistence BRS a před jejím vznikem o tělese rozhodovacího charakteru s výkonnými pravomocemi. Například Národní akční plán boje proti terorismu (NAP) schválila svým usnesením vláda, nikoliv BRS, protože k takovému kroku nemá mandát [34]. Vláda, kolektivní orgán disponující potřebnými pravomocemi, je pak v podmínkách bezpečnostního systému ČR integrujícím elementem řídicích struktur. Dosaďovací poznatky částečně rozptýlily objevující se pochybnosti o dostatečné akceschopnosti přijímat za krizových situací potřebná rozhodnutí a úvahy o vhodnosti soustředit exekutivní pravomoci vlády do rukou jedné osoby [35].

Otázka krizového štábu je velmi zajímavá a celkově tak dokumentuje postavení BRS jako pracovního orgánu vlády. ÚKŠ je sice aktivován až po vzniku krizové situace (viz výše), ale ani během svého působení nemá žádné rozhodovací a výkonné pravomoci.

K přenosu výkonných pravomocí na ÚKŠ nedochází ani při vyhlášení nouzového stavu v době aktivace Ústřední povodňové komise (ÚPK). ÚPK je totiž výkonným orgánem, kterému jsou ze zákona svěřeny výkonné pravomoci. V případě vyhlášení nouzového stavu v době povodní se ÚPK stává součástí ÚKŠ [36]. Přesto se ani v tomto případě nestává ÚKŠ výkonným orgánem.

ÚKŠ na rozdíl od vlády ČR či hejtmanů krajů nedisponuje výkonnými pravomocemi jak to stanovuje krizový zákon. Nelze nicméně vyloučit vznik okolností, které vyžadují okamžité řešení. „Časová prodleva mezi nutností řešit problém okamžitým a direktivním způsobem a okamžikem až rozhodnutí učiní vláda ČR, popřípadě jiný orgán krizového řízení, může vést k nenapravitelným škodám. Doporučující rozhodnutí přijímané nejen ÚKŠ, ale i krizovými štáby krajů nelze považovat za dostatečné.“ [37]

Závěry

V současnosti je tedy BRS poradním a pracovním orgánem vlády koordinační povahy. BRS sice ze zákona nemá prakticky žádné výkonné pravomoci, ale tento nedostatek částečně odstranila již sama vláda, která BRS zmocnila v zajišťování bezpečnosti stanovovat úkoly všem členům vlády. O dalším rozšíření pravomocí BRS se uvažuje v souvislosti s legislativním rozpracováním probíhající reformy ozbrojených sil. V souvislosti s aktivací systému komplexního řízení bezpečnosti je nicméně možné zvážit, zda by nebylo účelné najít ústavně právní řešení, aby vláda mohla za určitých okolností a v určitých záležitostech jednat o bezpečnostních otázkách v užším složení (válečný kabinet).

V případě Ústředního krizového štábu se jedná o pracovní orgán vlády, který je z povahy věci určen zejména pro koordinaci, sledování a vyhodnocování stavu realizace takových opatření, aby bylo zamezeno vzniku krizové situace. Tato opatření přijímají příslušné orgány (např. vláda ČR a ministerstva). ÚKŠ, svolávaný v krizové situaci, je nicméně nejvíce akceschopným civilním bezpečnostním orgánem, o čemž svědčí i fakt, že jeho členové musí být v případě potřeby přítomni jeho zasedání do dvou hodin. ÚKŠ je tedy flexibilním a důležitým orgánem, jehož činnost je zpravidla maximálně odvislá od aktuální situace.

Neopomenutelným faktorem – a konkrétně pro fungování a postavení BRS faktorem klíčovým – je vztah s odpovídajícími rezorty, který je realizován na úrovni příslušných odborů jednotlivých ministerstev.

Poznámky a literatura:

- [1] ŠESTÁK, O., PRSKAVEC, K. „Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu.“ *Vojenské rozhledy*, 2/2001, AVIS, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/21.htm.
- [2] SPÁČIL, L. „Bezpečnostní systém ČR a krizový management I.“ *Vojenské rozhledy* 1/1998, AVIS, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1998_1/spacil.htm.
- [3] FRANK, L. „Srovnávací analýza vybraných pojmů bezpečnostní terminologie.“ *Vojenské rozhledy*, 3/2003, s. 64–65. Cit. tamtéž. Například ing. E. Antušák pak definuje bezpečnostní systém jako historicky vzniklý komplex propojených prvků mezinárodní (alianční) vnější a vnitřní bezpečnosti ČR, latentních i bezpečnostních hrozeb a rizik, prvků bezpečnostního okolí, lidského faktoru, hmotných i finančních prostředků a vazeb mezi nimi, který jako celek vykazuje koordinované chování, je právně ukotven v Ústavě ČR a souboru navazujících právních předpisů a má za cíl zajistit přežití státu za jakýchkoliv podmínek (tj. v míru, za krizových situací i za války) a zabezpečit další rozvoj obranného potenciálu země. Základním prvkem bezpečnostního systému jsou však podle Antušáka ozbrojené síly. Viz dále ANTUŠÁK, E. *Strategie a ekonomika v bezpečnostním systému České republiky*. Praha: AVIS, 2002, s. 39.
- [4] HLAVÁČ, I. Krizové řízení, in Zeman, P. (ed.) *Česká bezpečnostní terminologie*. Brno: MPÚ a ÚSS VA, 2002.
- [5] Příručka NATO, český překlad NATO Handbook, Office of Information and Press. Brussels: 1999, s. 144.
- [6] Srov. SPÁČIL, L. „Bezpečnostní systém ČR a krizový management II.“ *Vojenské rozhledy* 2/1998, AVIS, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1998_2/spacil.htm
- [7] GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. Základy českého ústavního práva. Praha: Prospektrum, 2002.
- [8] PEŠAN, M., projev na odborném semináři „Krizové stavy a doprava“, úvodní slovo ředitele odboru krizového řízení Ministerstva dopravy a spojů České republiky, Pardubice 16. 2. 2000, <http://cep.mdcz.cz/odd540/doc/seminar/uvod.doc>.
- [9] RAŠEK, A. „Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech.“ *Vojenské rozhledy* 2/1999, AVIS http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1999_2/necas.htm.
- [10] Srovnej: ZOUBEK, V. „Úvahy k připravovanému ústavnímu zákonu o (národní) bezpečnosti, in Bezpečnostní politika České republiky.“ *Sborník z druhého mezinárodního vědeckého semináře k vědeckovýzkumnému úkolu č. 214*, Praha 1998, s. 61: „Stávající ústavní (v podstatě naivní) fikce totálního světového pacifismu vychází z „normálního“ neobrozovacího stavu a z idylické nemožnosti vzniku vnitřních nepokojů. Trvání na tomto ústavním nedodělku (v procesu konsolidace demokratického politického systému, pozn. aut.) se stalo neurčitelným a znamenalo by v optice evropského práva diskreditaci České republiky, oslabení a v konečném důsledku devaluaci českého státu a jeho právního pořádku a odhodlání zařadit se mezi obranyschopné demokracie.“
- [11] VANÍČEK, J. *Činnost ústavních orgánů za krizových situací*. Ministerstvo vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/odbor/bezp_pol/dokument/krizove.html.
- [12] Pro dokreslení lze uvést složení BRK dle funkcí zástupce hejtmána, ředitel krajského úřadu, příslušník Policie České republiky (určený policejním prezidentem), ředitel hasičského záchranného sboru kraje, příslušník Armády České republiky (určený náčelníkem GŠ AČR), ředitel územně příslušného územního střediska zdravotnické záchranné služby, tajemník BRK (zaměstnanec KÚ).
- [13] Usnesení vlády ze dne 10. června 1998 č. 391, ve znění usnesení ze dne 22. srpna 2001 č. 813, o Bezpečnostní radě státu a o plánování opatření k zajištění bezpečnosti ČR. Viz čl. 2 (2) (e) Statutu výboru pro obranné plánování.
- [14] Podle KAFKA, J., VALACH, F., STRNÁDEK, J. „Problematika plánování obrany státu přistupujícího k Alianci.“ *Vojenské rozhledy* 3/1998, AVIS, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1998_3/problem.htm. Dále viz KARAFFA, V. „První zkušenosti z činnosti systému obranného plánování.“ *Vojenské rozhledy* 4/1999, AVIS, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1999_4/48.htm.
- [15] Vláda ČR svým usnesením ze dne 10. června 1998 č. 391, ve znění usnesení ze dne 22. srpna 2001 č. 813, usnesení vlády ze dne 12. února 2003 č. 164, o Bezpečnostní radě státu a o plánování opatření k zajištění bezpečnosti ČR kromě jiného schválila Statut Výboru pro civilní nouzové plánování. Viz Statut Výboru pro civilní nouzové plánování, <http://wtd.vlada.cz/scripts/detail.php?id=3859>.
- [16] K pojmu „civilního nouzového plánování“ lze dodat, že je (cit.) „bezduchým pokusem o doslovný překlad anglického „civil emergency planning“, jehož skutečný význam je „příprava na civilní nouzové situace.“ Cit.

- podle *Příručka NATO*, český překlad NATO Handbook, Office of Information and Press, Brussels 1999, např. s. 161. Rozdíl mezi obsahem obou pojmů je ve světle analýzy fungování BRS zjevný.
- [17] Vláda ČR svým usnesením ze dne 11. ledna 1999 č. 32, o zřízení výboru pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky, ve znění usnesení vlády ze dne 22. srpna 2001 č. 813 kromě jiného schválila statut výboru pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky. Dále viz internetové stránky Úřadu vlády ČR, <http://www.vlada.cz/1250/vrk/rady/brs/pracvyb/koordzbp/koordzbp.il2.htm>.
- [18] Usnesení vlády č. 423 z 3. května 1998 ve znění usnesení ze dne 22. srpna 2001 č. 813, usnesení ze dne 24. července 2002 č. 741 a *Usnesení vlády č. 164* ze dne 12. února 2003, http://wtd.vlada.cz/urad/urad_postaveni.htm.
- [19] Krizovou situaci chápeme podle právního řádu ČR jako stav:
- a) bezprostředního ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti, demokratické zásady ČR (jinými slovy jde v podstatě o agresi v souladu s definicí obsaženou v rezoluci Valného shromáždění Organizace spojených národů z roku 1974, srov. MALENOVSKÝ, J.: *Mezinárodní právo veřejné*, obecná část, doplněk, Brno 2002, s. 225),
 - b) kdy je třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně,
 - c) kdy je ve značném rozsahu ohrožen veřejný pořádek a vnitřní bezpečnost státu,
 - d) kdy jsou ve značném rozsahu ohroženy životy a zdraví, majetkové hodnoty či životní prostředí,
 - e) kdy vyplývají ohrožení uvedená v písm. c) a d) z živelní pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody či jiného obdobného nebezpečí. Viz HLAVÁČ, I.: *Krizová situace*, in Zeman, P. (ed.). *Česká bezpečnostní terminologie*. Brno: MPÚ a ÚSS VA, 2002, s.115.
- [20] Podle SPÁČIL, L. „Bezpečnostní systém ČR a krizový management II.“:
- ministerstvo obrany v případě vnějšího vojenského ohrožení státu,
 - ministerstvo vnitra v případě ohrožení pořádku a vnitřní bezpečnosti státu,
 - ministerstvo vnitra v případě vzniku rozsáhlých živelních nebo antropogenních pohrom,
 - ministerstvo financí v případě narušení stability finanční nebo hospodářské soustavy státu.
- [21] Vláda ČR svým usnesením ze dne 11. ledna 1999 č. 33, ve znění usnesení ze dne 22. srpna 2001 č. 813 a usnesení ze dne 12. února 2003 č. 164 kromě jiného schválila Statut Ústředního krizového štábu. Statut Ústředního krizového štábu, http://wtd.vlada.cz/urad/urad_postaveni.htm.
- [22] Právě usnesení vlády č. 813 zavedlo institut ÚKŠ, do té doby známého pod názvem „mezirezortní krizový štáb“.
- [23] Pokud jde o **situace vojenského charakteru** – zejména vojenské ohrožení ČR, plnění spojeneckých závazků v zahraničí, účast ozbrojených sil ČR v mezinárodních operacích na obnovení a udržení míru (OSN, NATO), předseda štábu ministr obrany. V případě **krizové situace nevojenského charakteru** – ostatní druhy nevojenského ohrožení bezpečnosti ČR, poskytování humanitární pomoci většího rozsahu do zahraničí, při zapojení ČR do mezinárodních záchranných operací v případě havárií a živelních pohrom, předseda ÚKŠ ministr vnitra. Srov. např. Portál krizového řízení ČR, <http://www.emergency.cz/newcz/01-02.asp>.
- [24] Bezpečnostní rada státu je zřízena čl. 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Její složení a činnost je dále upřesněna usnesením vlády ČR ze dne 10. června 1998 č. 391 o Bezpečnostní radě státu a o plánování opatření k zajištění bezpečnosti ČR, ve znění usnesení vlády ČR ze dne 22. srpna 2001 č. 813 a usnesení vlády ČR ze dne 24. července 2002 č. 741. Internetové stránky Úřadu vlády ČR: <http://www.vlada.cz/1250/vrk/rady/brs/brs.il2.shtml>
- [25] Správním úřadem je úřad, který vykonává ústřední nebo místní státní správu nebo samosprávu. Výkon státní správy nebo samosprávy v samostatné či přenesené působnosti je považován za výkon veřejné správy. Na úrovni samosprávy je takovým úřadem např. obecní nebo krajský úřad. Na úrovni státní správy takovým úřadem je např. okresní úřad, vojenský správní úřad jako úřad územní státní správy, Správa státních hmotných rezerv, ministerstvo jako ústřední správní úřad státní správy.
- [26] Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/odbor/bezp_pol/flash/index.html
- [27] Aktuální složení ÚKŠ je stanoveno Statutem ÚKŠ, který nabyl účinnosti dnem 24. 7. 2001 (příloha k usnesení vlády č. 813 ze dne 24. 7. 2001). Viz *Národní akční plán boje proti terorismu 2002*. Ministerstvo vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/aktualit/sdeleni/2002/nap/nap_text.html.
- [28] V současné době už nepříliš aktuální vyhlášení válečného stavu pak podléhá schválení Parlamentem ČR. Viz dále čl. 39 (3) Ústavy ČR.
- [29] Cit. podle ŠESTÁK, O., PRSKAVEC, K. „Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu.“ Rada se dále zabývala výstavbou komunikačních sítí ministerstva vnitra s integrovanými složkami, informacemi o organizování pomoci České republiky zemětřesením postiženému Turecku, zhodnocením ročního působení České republiky v NATO, ochranou utajovaných skutečností a řadou dalších otázek.
- [30] Dne 25. září 2001 Bezpečnostní rada státu usnesením č. 208/D uložila ministru vnitra úkol vyhodnotit „Společné euroamerické ministerské prohlášení o boji proti terorismu“, přijaté v Bruselu dne 20. září 2001.

Zároveň se ukázalo nutné vyhodnotit i *Usnesení a akční plán mimořádného zasedání Evropské rady* ze dne 21. září 2001, které je praktickou konkretizací výše uvedeného euroamerického prohlášení. Viz Národní akční plán boje proti terorismu, http://www.mvcr.cz/aktualit/sdeleni/2003/nap/nap_03.html. BRS se zabývala od svého založení mnoha dokumenty z oblasti bezpečnosti, např. byly projednány dokumenty: Bezpečnostní strategie České republiky, Zpráva o zhodnocení obranných plánů České republiky orgány NATO, ad. BRS se zabývala dále modernizací tanku T-72, prioritami zpravodajské činnosti České republiky, ale i brannou a krizovou legislativou a návaznými opatřeními, apod. Podle ŠESTÁK, O., PRSKAVEC, K. „Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu.“ BRS kromě různých dokumentů projednává také ostatní kroky exekutivy. V poslední době BRS rozhodla například o schválení nákupu cca 240 nových kolových transportérů pro Armádu ČR. Viz dále Bezpečnostní rada státu souhlasila s koupí kolových transportérů, in [http://bankovnictvi.ihned.cz/index.php?p=900000_nerisdetail&neris\[action\]=detail&neris\[id\]=22379295](http://bankovnictvi.ihned.cz/index.php?p=900000_nerisdetail&neris[action]=detail&neris[id]=22379295).

- [31] Viz *Usnesení Vlády České republiky* ze dne 3. května 2000 č. 423 + 9P, http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_test.nsf/usneseni/usneseni_test.nsf/74B6ED40E381FF63C12568E0003D1FC0?opendocument.
- [32] K odstranění této nesystematičnosti vláda dodatečně rozhodla, aby výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky byl řízen místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí, výbor pro obranné plánování ministrem obrany a výbor pro civilní nouzové plánování ministrem vnitra. Tím se současně posílila úloha výborů (zlepšení informovanosti, větší provázanost s jednáními rady, zlepšení docházky členů apod.). Současně bylo rozhodnuto, aby původní předsedové těchto výborů byli určeni do funkcí výkonných místopředsedů (viz pozn. 31).
- [33] Srov. SPÁČIL, L. „Bezpečnostní systém ČR a krizový management II.“ Viz dále: „Zatímco za normálního stavu zabezpečuje činnosti související s přípravou na krizové situace jen omezený počet pracovníků organizace a jejího vrcholového managementu, za nejhorší varianty krizové situace je tento poměr obrácený, protože na řešení krizové situace se podílí většina pracovníků organizace a prakticky celý její vrcholový management. Z toho vyplývá, že prakticky každý pracovník vrcholového managementu organizace, a je jedno, je-li touto organizací vláda, ústřední orgán státní správy, armáda, policie, podnikající právnická osoba nebo cokoliv jiného, může být pověřen v rámci své působnosti plněním úkolů spojených se řešením krizové situace. A právě pracovníci vrcholového managementu řídící řešení krizové situace jsou soustřeďováni do orgánů krizového managementu.“
- [34] Vláda České republiky schválila NAP dne 10. dubna 2002 svým usnesením č. 385 a uložila ministru vnitra NAP každoročně vždy k 31. prosinci aktualizovat.
- [35] RAŠEK, A., BALABÁN, M. a kol. *Strategický tah: Systém komplexního řízení bezpečnosti České republiky*, <http://veda.fsv.cuni.cz/doc/balaban.doc>.
- [36] Konkrétně se jedná o zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů („vodní zákon“).
- [37] VANÍČEK, J. „Krizové řízení po novele a vybrané právní problémy související s aplikací krizového zákona v roce 2002.“ *Správní právo* 1/2003, s. 14-45.

Použité zkratky:

BRK	bezpečnostní rada kraje
BRS	Bezpečnostní rada státu
BRUOb	bezpečnostní rada určené obce
ČNB	Česká národní banka
KÚ	krajský úřad
MO	Ministerstvo obrany
MRKŠ	mezirezortní krizový štáb
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NAP	Národní akční plán boje proti terorismu
ÚKŠ	Ústřední krizový štáb
ÚPK	Ústřední povodňová komise
ÚV	Úřad vlády
VCNP	výbor pro civilní nouzové plánování
VKZBP	výbor pro koordinaci zahraniční a bezpečnostní politiky
VOP	výbor pro obranné plánování
VZČ	výbor pro zpravodajskou činnost

Armády hledají postupy k zajištění výcviku v souladu s principy trvale udržitelného rozvoje. K účinným nástrojům patří metody vedoucí k hodnocení vlivu výcviku na životní prostředí. Vypracování vhodné metody bylo mj. také předmětem pracovní skupiny environmentálního výcviku NATO (NTG/ASG/ETWG). Principy systému hodnocení vlivu výcviku na životní prostředí byly od roku 1997 touto pracovní skupinou rozpracovávány do soustavy hodnotících matic [1]. Významným milníkem byl rok 2000, kdy na pracovním jednání v německém Aachenu (Čáchách) prezentovala Armáda České republiky novou metodu hodnocení vlivů vojenských činností na životní prostředí.

Hlavní význam nové metody byl spatřován v přehledné indexaci hodnoty rizika, která umožňovala v relativně jednoduchém, rychlém a operativním způsobu ocenit relaci mezi intenzitou výcviku a kvalitou životního prostředí v dané lokalitě [2]. Zmiňovaná metoda je vhodným nástrojem k dosažení prevence a systému environmentálního řízení velitelem útvaru či zařízení, a to za spolupráce ekologického poradce velitele a velitele výcviku. Použitím lze zabezpečit rovněž trvale udržitelný výcvik v závislosti na rozsahu a intenzitě vojenských aktivit a kvalitě životního prostředí. Podstata algoritmu a způsob, jakým je možno hodnocení vlivu výcviku v útvaru provést byly již v časopise Vojenské rozhledy otištěny. Následující problematika navazuje na uveřejněný systém indexace rizik a prevence a rozšiřuje ho o možnost klasifikace dopadu vojenských činností na půdu.

1 Indexová metoda hodnocení vlivu vojenského výcviku na životní prostředí

Indexová metoda hodnocení vlivu vychází z algoritmu indexu výbušnosti a hořlavosti (Fire and Explosion Index) aplikovaného k popisu průmyslových havárií [3]. Je založena na principu krokového systému, který hodnotí zdroj nebezpečí (materiál, energii) a oblast jeho možného dopadu (životní prostředí). Cílem vojenské aplikace je tedy realisticky ohodnotit environmentální rizika výcviku vojsk v mírových podmínkách. Kvantifikace rizik je pak založena zejména na legislativních podmínkách ochrany životního prostředí, aby činnost jednotky byla nejen přijatelná z environmentálního hlediska, ale i právně nenapadnutelná [4, 5, 6].

Podstata metody spočívá v **účelové analýze**, která je tvořena okruhem nebezpečí (N), tj. zvolenou činností, která svou materiální podstatou je nebezpečná životnímu prostředí a citlivými dopady (D) na složky životního prostředí, které jsou vystaveny negativnímu působení zvolené činnosti a mohou jí být výrazněji ovlivněny.

Vlastní stanovení rizika sestává ze tří kroků. Nejprve je analyzováno **nebezpečí (N)** a určena sféra jeho možného **dopadu (D)**. Za druhé pomocí indexů a jednoduchých matematických operací (sčítání a součinu) jsou stanoveny **celkové indexové hodnoty nebezpečí a dopadu (CIHN, CIHD)** a jejich kombinací je určena **environmentální charakteristika jednotlivých rizik (ECR)**. Třetím krokem je implementace získaných výsledků do rozhodovacího procesu velitele.

Indexace environmentálního rizika je stanovena ze dvou základních výpočtů. Prvním cílem je stanovení základní indexové hodnoty nebezpečí (ZIHN) a základní indexové hodnoty dopadu (ZIRD), ke kterým jsou potom v dalším členění přičítány přírážka nebezpečí (PN) resp. přírážka citlivosti dopadu (PD). Přírážky mají význam jako multiplikační faktor zesilující extrémní rizika. Součtem základní indexové hodnoty a přírážky (ZIHN + PN resp. ZIRD + PD) získáme celkovou indexovou hodnotu nebezpečí (CIHN), plynoucí z vojenské činnosti, resp. celkovou indexovou hodnotu dopadu (CIRD), která zase ukazuje na citlivost životního prostředí vzhledem k jeho potenciálnímu poškození. Druhým krokem je určení environmentální charakteristiky rizika (ECR), která je součinem dvou předchozích indexových hodnot (CIHN x CIRD). Je rovněž bezrozměrným číslem (indexem), prostřednictvím kterého pak za pomoci tabulky environmentálních vlivů určíme možnosti výcviku jednotky v dané lokalitě [4].

Metodou lze systémově posoudit nejen všechny složky biosféry, zahrnující různé ekosystémy pedosféry, hydrosféry, atmosféry, rostliny, živočichy a faktory neživé přírody, ale i rozdílné typy nekonečného ohrožení životního prostředí (znečištění ovzduší chemikáliemi a prachem, kontaminaci půdy a vody, mechanickou degradaci půdy, vnášení odpadů, přímé i nepřímé poškození živých organismů, působení hluku a vibrací, záření, poškozování vzhledu krajiny aj.). Prioritním cílem je dosáhnout ochrany prostředí za předpokladu respektování právní úpravy životního prostředí daného státu či hostitelské země ale i mezinárodních norem životního prostředí a případně i práva v dalších oblastech (např. trestně právní odpovědnost, krizové řízení).

V již publikovaných pracích byly popsány možnosti hodnocení nebezpečí plynoucí z vojenských výcvikových aktivit (např. provozní hmoty, odpadní vody, odpady, pohyby vojsk, výcvik vojsk) a dopady na životní prostředí v oblastech (složkách), jakými jsou např. vodstvo, půda, lesy, živočichové a rostliny, geologicky a archeologicky významná místa, zvláště chráněná území, kulturní památky a obytné zóny. Cílem článku je však seznámit čtenáře ještě hlouběji se složitou problematikou hodnocení půdy, která je živým organismem, základem zemědělské produkce, akumuluje vodu, slouží k různým účelům aj. [7]

Účelové určení půdy, i když se tohoto termínu běžně nepoužívá, sehrává důležitou roli a je u nás vyjádřeno územním plánováním a stavebním řízením. Stávající klasifikace půdy nebo půdy omezené hranicí, tj. pozemku, jsou nejednotné a vycházejí z různých hledisek, např. úrodnosti půdy, ekonomické bonity půdy, zonality, druhu pozemku.

V případě vojenských aktivit, které máme v článku na mysli, jde o povrch půdy, sloužící jako operační prostředí nebo její využití k opevňovacím pracím. Kontaminace půdy vede nejen k znehodnocení životního prostředí ale i operačního prostoru. Dokládají to poznatky získané ze států bývalé Jugoslávie, kde vojenské aktivity vedly ke znečištění a z Iráku, kde kontaminace půdy a dezertifikace byly příčinou omezení operací. Řada armád Aliance (USA, Norsko, Nizozemsko) a zemí PFP (Rusko, Švédsko) a dalších států (Jihoafrická republika) ve vyhledávacích studiích, tj. pilotních studiích CCMS NATO, při standardizaci (STANAG 7141 EP, STANAG 7102 SILCEP) a na mezinárodních konferencích rozpor řeší a nabízí využití environmentálních systémů řízení či integrovaného vojenského managementu (naposledy konference v Jižní Africe v roce 2003). Prosazení nástrojů k ochraně půdy se stává záležitostí mezinárodního významu [8].

K hodnocení půdy proto navrhuje použít kombinace různých hledisek k zajištění její ochrany tak, aby se použití metody vyznačovalo jednoduchostí, ale bylo ve vazbě na ustanovení vyplývající z právní úpravy v ČR.

2 Členění půd

2.1 Členěné půdy dle platných právních norem

Vzhledem k různorodosti skupiny je vhodné půdu k následné klasifikaci členit na tři podskupiny podle významu environmentální ochrany. Jedná se o půdy chráněné zákonem, kde jsou sledovány především půdy nacházející se ve zvláště chráněných územích a nejrozumnější archeologická a paleontologická naleziště. Dále jsou to půdy zemědělského půdního fondu a půdy ostatní. U pozemků zemědělského půdního fondu je vhodné provést rozdělení na dvě kategorie zohledňující využití daných půd a jejich zákonné vymezení. V případě ostatních půd se jedná o půdy, jež jsou nejméně citlivé na působení vlivů [9, 10, 11, 12].

První zmiňovanou skupinou jsou **půdy zvláště chráněných území**, které se nacházejí na území národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací, přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních památek a nalezištích nerostů [9]. Jejich ochrana vyplývá z platných právních norem vztahujících se k ochraně přírody a krajiny, a proto je nutné dbát na jejich zachování a omezit nebezpečí jejich poškození. V rámci zákona o ochraně přírody a krajiny se ale jedná spíše o jejich nepřímou ochranu, protože zákon o ochraně půdního fondu jim ochranu neposkytuje. Novelizace zákona vzhledem k transpozici práva EU a harmonizaci práva životního prostředí ale přímou ochranu některým půdám, lépe řečeno biotopům, tj. půdám s typickou vegetací, poskytne (např. se jedná o vápenitá slatiniště a zrašelinělé půdy) [13].

Druhou významnou kategorií jsou **archeologická a paleontologická naleziště**, která představují významné kulturní a historické bohatství. Rovněž u těchto území je nutné zohlednit požadavky platných právních předpisů, jelikož představují významné kulturní a historické bohatství společnosti [10].

Třetí specifickou skupinou jsou **pozemky zemědělského půdního fondu**, které jsou základním přírodním bohatstvím naší země, nenahraditelným výrobním prostředkem umožňujícím zemědělskou výrobu a jednou z hlavních složek životního prostředí. Zemědělský půdní fond tvoří pozemky zemědělsky obhospodařované, to je orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, trvalé travní porosty (zahrnují dřívější louky a pastviny) a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není. Do zemědělského půdního fondu náleží též rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, ochranné terasy proti erozi apod. [11, 12]

Jedná se o poněkud rozsáhlejší skupinu půd, ale s jasným posláním účelu – dosažení zemědělské výroby. Např. polní cesty lze využít k výcviku – naopak rybníky s chovem ryb jsou velice citlivé, ty jsou ale logicky řešeny ve spojitosti s ochranou vod. Obdobně orná půda a další intenzivní kultury (vinice, chmelnice) jsou pro účely výcviku nevhodné, tak jako půdy s technickými investicemi (meliorované, terasované). V současné době se ale v praxi i u této skupiny prosazují hlediska ochrannářská z pohledu funkce krajinářské, zejména u trvalých travních porostů. Šíří problémů, týkajících se změn druhů pozemků, jejich držby a využití zemědělské půdy, k dosažení jednoduchosti indexace k účelům vojenské ekologie, nelze pro jejich šíři plně obsáhnout [14].

Poslední skupina je tvořena **ostatními půdami**, kam lze kategorizovat především půdy, které nepoživají žádné ochrany zákonem, ani jiným předpisem. Může sice jít o nepřímou

ochranu, např. zeleně nebo různá ochranná pásma liniových staveb či dobývacích prostorů, v tomto případě se ale nejedná o problematiku související s ochranou životního prostředí. Do skupiny patří především půdy s porosty veřejné zeleně, ve sportovních areálech, v horských oblastech, v blízkosti skládek, v areálech skladišť a překladišť, v blízkosti dopravních komunikací (silnic a tratí), na staveništích, ve vytěžených lomech apod.

2.2 Členění půd na půdní typy dle poznatků půdoznalectví

Z důvodu získání důkladného a objektivního přehledu o půdách pro jejich následnou kategorizaci a klasifikaci je třeba uvést ještě další možné dělení půd. Jednou z možností je členění na jednotlivé půdní typy podle vlastností půdních profilů (pedonů), klasifikaci s vazbami na bonitaci (produktivitu), přičemž nejvhodnější ve vztahu k životnímu prostředí je klasifikace dle úrodnosti a funkce půdy v ekosystému. Na základě těchto kritérií se půdy dělí do následujících skupin [15, 16]:

□ Skupina půd hydromorfních

Jedná se o půdy glejové, které mají v důsledku nepříznivých fyzikálních vlastností nízkou agronomickou hodnotu. V ČR se jich vyskytuje nejvíce v jižních Čechách. Mezi hlavní představitele této skupiny patří:

1. Vrchoviště – vyskytují se ve vyšších polohách v humidním klimatu. Horizont je značně kyselý s nízkým obsahem popelovin.
2. Slatiny – jsou rozšířeny v údolních polohách s vysoko položenou hladinou podzemní vody. Jsou slabě kyselé až neutrální s vyšším obsahem popelovin.
3. Přechodná rašeliniště – tvoří svými vlastnostmi přechod obou shora jmenovaných typů. Zadržují značný objem vody v krajině.

□ Skupina půd nivních, fluvisoly

Fluvisoly jsou recentní půdy bez výrazné stratigrafie půdního profilu, které vznikaly na plochách pravidelně podléhajících záplavám. Proto je jejich výskyt omezen na bezprostřední blízkost vodních toků. Vznikají ještě v dnešní době – takovéto půdy ještě neukončily svůj vývoj.

Půdní profily nivních půd jsou obvykle velmi hluboké. Ornice je středně hluboká, šedohnědé barvy, různé textury (podle substrátu) a většinou porušené drobtovité struktury. Agronomická hodnota spočívá ve skutečnosti, že mají velmi příznivý vodní režim a jsou půdami vhodnými pro blízkost zdrojů vody pro závlahy (zelinářské polohy).

□ Skupina půd molických a vertisolů

Jedná se o velmi významnou skupinu s procesem intenzivního hromadění a přeměny organických látek – humifikace zbytků hlavně stepní a lužní vegetace. Mezi nejznámější představitele zařazujeme černozem a černici. Černozemě se vytvořily v nejteplejších a nejsušších částech našeho území a mají dostatek živin a jsou dobře biologicky oživené. Černice patří k našim nejúrodnějším půdám, ale jejich výskyt je v ČR velmi malý.

□ Skupina půd illimerizovaných, luvisoly

Tato skupina zaujímá další významné postavení v členění půd. Je dostatečně rozšířená na území našeho státu a zahrnuje šedozem, hnědozem a luvisol.

Šedozemě jsou přechodné půdy mezi černozeměmi a luvisoly. Jedná se o půdy velmi úrodné, ovšem jejich výskyt v ČR není velký. Hnědozemě jsou půdy ze skupiny půd illimerických a patří k nejlepším obilnářským půdám, s vysokou agronomickou hodnotou.

Luvizemě jsou využívány převážně jako zemědělské půdy střední bonity, které vyžadují pravidelné vápnění.

❑ **Skupina půd hnědých**

Typickým znakem této skupiny je hnědnutí. Jedná se konkrétně o kambizem, která v závislosti na nadmořské výšce s tím spojených klimatických parametrů má různou hodnotu obsahu humusu. Vyskytují se ve vyšších polohách a jsou nejrozšířenějším půdním typem ČR.

❑ **Skupina půd iniciálních, primosoly a regosoly**

Jedná se o skupinu půd s iniciálním půdotvorným procesem, tlumeným či narušovaným různými faktory a podmínkami. Mezi vlastnosti těchto půd náleží především nízký obsah živin a rovněž nízká schopnost zadržovat vodu v půdním profilu.

❑ **Skupina půd melanických, leptosoly**

Jedná se o půdy typu rankerů, které se vyskytují na malých rozlohách ve všech našich pohorích zpravidla pod skalními stěnami a jejichž zásoby humusu jsou s ohledem na skeletovitost nízké. Dalším typem je tzv. rendzina, která se vyskytuje především v krasových oblastech, v české a beskydské křídě. Tento typ půdy je dobře propustný pro vodu, avšak jeho úrodnost je celkově nízká. Jedná se o typickou lesní půdu. Posledním zástupcem této skupiny je půda typu pararendzina, která se vyskytuje především v nižších polohách. Má vyšší úrodnost než výše uvedené půdy, ale pro zemědělské účely je tato nízká.

❑ **Skupina půd podzolových**

Podzoly se vyvinuly v nejvyšších horských polohách ve velmi vlhkém a chladném klimatu, kde roční úhrn srážek zpravidla přesahuje 800 mm. Produkční schopnost podzolových půd je většinou snižena nebo nízká.

Členění podle klasifikačního systému taxonomie půd v pojetí pedon, úrodnost půdy a funkce půdy v ekosystému se jeví pro vojenské účely nevýhodné, i když vychází z mezinárodních klasifikací půdy a mohlo by tedy pohled na půdu sjednocovat. Typizace je totiž značně obsáhlá a náročná na odborné vědomosti nejen z pedologického hlediska, ale i z hledisek produkčních a ekonomického vyjádření bonitní hodnoty. Další zjednodušení by vedlo ke ztrátě vypovídajících hodnot systému půdní kvalifikace a zkrácení informace o potřebě půdní ochrany. Přípravované vypracování jednotných půdních map v ČR a sjednocení georeferenčních informací o životním prostředí v rámci 5. akčního environmentálního programu EU ale může vést ke společnému pohledu armád NATO na tuto problematiku a v návaznosti též k přehodnocení námi navržené hybridní klasifikace půdy ke stanovení vlivů vojenských činností na životní prostředí.

3 Klasifikace půdy ke stanovování vlivů vojenských činností na životní prostředí

Na základě výše uvedeného zjištění v oblasti členění půd je pak možno, vzhledem k dosažení snadnější a srozumitelnější interpretace ochranné hodnoty, provést konkrétní klasifikaci půdy (pozemků) následně:

❑ **Pozemky, resp. území s ochranou ze zákona (PD = 2,0)**

Jedná se o půdní celky s nejvyšší citlivostí vůči negativním dopadům, kterým bude poskytována nejvyšší možná ochrana. Proto je stanovena nejvyšší přírážka dopadu ve výši 2.

- národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky, naleziště nerostů, archeologická naleziště, paleontologická naleziště.

□ Pozemky zemědělského půdního fondu

Potřeba dělení na dvě kategorie je dána významem postavení těchto půdních celků v procesu zemědělské výroby potravin a obslužnou rolí v zemědělské výrobě.

I. kategorie (PD = 1,0)

- orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže.

II. kategorie (PD = 0,5)

- trvalé travní porosty, ostatní nezemědělské pozemky zemědělského půdního fondu.

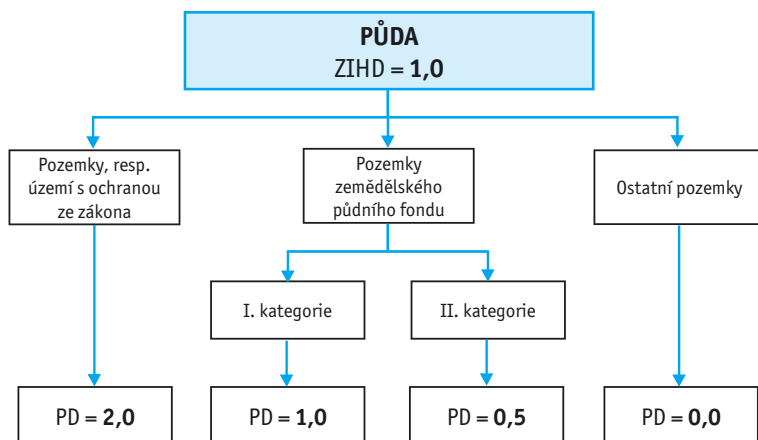
□ Ostatní pozemky (PD = 0,0)

Jedná se o půdní celky nacházející se zejména v intravilánech obcí a dále pozemky nesouvisající s ochranou přírody a zemědělskou výrobou (ostatní plochy). Přirážka dopadu není stanovena, resp. dosahuje hodnoty 0, protože není předpoklad devastace hodnoty pozemku vojenským výcvikem.

- půdy s porosty veřejné zeleně, půdy ve sportovních areálech, půdy ve vyšších oblastech, půdy v blízkosti skládek, půdy v areálech skladišť a překladišť, půdy v blízkosti dopravních komunikací (silnic a tratí), půdy na staveništích, půdy ve vytěžených lomech.

4 Postup indexace půdy

Při přiřazování indexových hodnot se vychází z ověřeného systému, kdy byla u všech skupin dopadů, tedy i u půdy přiřazena základní indexová hodnota (ZIHD = 1,0) [6]. Druhým krokem je pak stanovení přirážky dopadu (PD) pro jednotlivé kategorie, a to podle odolnosti

CIHD - celková indexová hodnota dopadu

ZIHD - základní indexová hodnota dopadu

PD - přirážka dopadu

Obr.: Postup stanovení CIHD u půdy

od nejméně odolných k nejodolnějším. Na závěr je součtem dvou předchozích hodnot vyčíslena celková indexová hodnota dopadu (CIHD), na základě níž se posuzuje vlivu výcviku na dané složky životního prostředí. Rozdělení je pro přehlednost znázorněno na **obrázku**.

Přiřazením indexových hodnot (součtem) dostáváme čtyři skupiny půd, jejichž vypočtená indexová hodnota dopadu se pohybuje v hodnotách 3, 2, 1,5 a 1. Index vyjadřuje význam postavení půdy a hodnotu její citlivosti na negativní dopady. Nejcitlivější jsou např. půdy chráněné zákonem o ochraně přírody a krajiny (index 3) a intenzivně využívané zemědělské půdy (index 2). Nízký index pak vyjadřuje možnosti využití některých druhů zemědělské půdy, kde je hrozba ekonomických škod nižší než u intenzivních kultur (produkčních půd), či půdy jiné (index 1) k vojenským účelům. Následné určení environmentální charakteristiky rizika (ECR), která je součinem dvou indexových hodnot (CIHD x CIHN), tj. celkové hodnoty dopadu na životní prostředí a celkové hodnoty nebezpečí, plynoucího z vojenské činnosti (stanovení hodnoty nebezpečí plynoucí z vojenských aktivit bylo předmětem dřívějších článků, uvedených v literatuře) zvyšuje vypočítanou hodnotu indexu progresivně. Výsledný index se pak blíží hodnotě 3, která již vyjadřuje vysoké riziko.

Závěr

Stanovení hodnoty rizika umožňuje veliteli podle výše indexu rozhodnout, jak v případě potřeby zajistit trvale udržitelný výcvik. Zvyšují-li hodnotu rizika indexové hodnoty dopadu vyjadřující citlivost prostředí, v našem případě půdy, je nutné se citlivým lokalitám půdy, jak jsou zde uvedeny, vyhýbat. Celkový index (ECR) lze také snížit tak, že omezíme nebo se vyhneme té vojenské činnosti, která zvyšuje indexové hodnoty nebezpečí. Jednoduše řečeno, ne všechny půdy snesou všechny výcvik. Je tedy na veliteli, jak se rozhodne na základě doporučení důstojníka zodpovědného za životní prostředí a důstojníka zodpovědného za výcvik – změnit lokalitu nebo způsob výcviku.

Půda patří mezi média, jejichž indexace není snadná. V hodnocení se prolíná řada hledisek, zejména účel použití s vazbou na zákonnou ochranu a kvalita půdy z hlediska taxonomických kategorií různého stupně zobecnění, která se jeví perspektivní zejména ve vztahu vstupu ČR do EU.

Standardizace metody, tj. stanovení vhodných kategorií dopadu u dalších složek životního prostředí či environmentálních rizik a stanovení indexových hodnot nebezpečí, plynoucích z různých druhů výcviků či výcvikových doktrín je aktuální výzvou. Dalším krokem by mohla být institucionalizace indexové hodnoty vlivu výcviku na životní prostředí v rámci AČR.

Literatura

- [1] NATO ETWG. Army Training Impacts on the Environment Survey. In *Record of Proceedings*. NTG/ASG Environmental Training Working Group. Belgium, Namur: 21-25 April 1997, Annex H, 8 p.
- [2] KOMÁR, A., DVOŘÁK, J. and BOŽEK, F. "Index of Environmental Acceptability of Training". In *Record of Proceedings*. NTG/ASG Environmental Training Working Group. Germany, Aachen: 18-22 September 2000, Annex O, 10 p.
- [3] *Dow's Fire and Explosion Index Hazard Classification Guide*. New York: AICHE, 1994, ISBN 0816906238.
- [4] KOMÁR, A., ŘEHÁK, D. „Matice vlivů vojenského výcviku na životní prostředí.“ *Vojenské rozhledy*, Praha 2002, č. 3., s. 142-149. ISSN 1210-3292.
- [5] ŘEHÁK, D. a KOMÁR, A. Systém vyhodnocování vhodnosti výcviku vojsk ve vojenských výcvikových prostorech. In sborník *Ekonomika, logistika a ekologie v ozbrojených silách III*. Brno 29. 4.2003, s. 226-231.
- [6] ŘEHÁK, D. a KOMÁR, A. Index of Environmental Acceptability of Military Activities. In sborník *Ekonomika, logistika a ekologie v ozbrojených silách III*. Brno 29. 4.2003, s. 214-225.

- [7] KOZEL, P. Ochrana půdy jako součást komplexní ochrany životního prostředí ve vojenských újezdech. *Sborník pedologických dnů 2001*. Brno: MZLU, 2001, str. 36. ISBN 80-7157-526-7.
- [8] KOZEL, P. Forms of the Czech MoD Cooperation in the Area of Environmental Protection. In *sborník Regional environmental military cooperation. 11th PFP Environmental Conference*. Tallin, Estonia, 2003, 13 p.
- [9] *Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*. Sbírka zákonů ČSFR.
- [10] *Zákon ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči*. Sbírka zákonů ČSSR.
- [11] *Zákon ČNR č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu*. Sbírka zákonů ČSFR.
- [12] Vyhláška MŽP č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu. Sbírka zákonů ČR.
- [13] CHYTRÝ, M. aj. *Katalog biotopů ČR*. 1. vyd. Praha, 2001, 304 s. ISBN 80-86064-55-7.
- [14] KOZEL, P. Present Problems of Soil Protection in the Czech Republic. In *New Agricultural Technologies*. NATO CCMS Final Report No. 274. Annex 4.7., Lecture A.10. Brussels 2001, p.45
- [15] PRAX, A., JANDÁK, J. a POKORNÝ, E. *Půdoznalství*. 1. vyd. Brno: MZLU, 1997, s. 119-135.
- [16] NĚMEČEK J. a kol. *Taxonomický klasifikační systém půd České republiky*. 1. vyd. Praha: ČZU a VÚMOP, 2001, 78 s. ISBN 80-238-8061-6.

Rozhodnutí o zrušení základní služby

Zrušení základní vojenské služby má podporu u naprosté většiny populace ČR – tři ze čtyř dotazovaných jsou přesvědčeni o správnosti tohoto rozhodnutí. Hodnocení správnosti rozhodnutí o zrušení základní vojenské služby je podmíněno zvláště věkem, kdy mladší respondenti považují rozhodnutí o zrušení vojenské služby za správné významně častěji než respondenti staří.

Jedním z prvních témat při vyučování taktiky je rozhodovací proces, který jak známo zahrnuje ujasnění úkolu, hodnocení situace nepřátelské a vlastní, hodnocení terénu, počasí atd. Pozemní vojsko USA do tohoto sledu zařadilo hodnocení a řešení rizika. Tento článek vysvětluje účel a metody hodnocení a řešení rizika u vojskového letectva, avšak přesto má všeobecnou platnost. Vychází z článku mjr. Thomase Von Eschenbacha, který byl uveřejněn v časopise *Army Aviation* č. 7/2003.

Účinnými nástroji používanými při operačním plánování jsou rozhodovací proces (MDMP - military decision making process) a vyřešení rizika (RM - risk-management process). Integrace obou těchto procesů umožňuje maximalizovat operační možnosti při minimalizaci rizika pro jednotky. Ve výcvikových střediscích pozemního vojska bylo zjištěno, že velitelé ani štáby nevědí, jak správně integrovat řešení rizika do rozhodovacího procesu. Důsledkem toho, že řešení rizika není zařazováno do rozhodovacího procesu, je, že velitelé často neznají všechna rizika spojená s operacemi, takže je většina povinností spojených s hodnocením a vyřešením rizika nevědomky přenášena na nejbližší nižší stupeň velení.

Proto bylo do programu „kapitánského kurzu“ vojskového letectva zařazeno školení o řešení rizika s cílem, aby řešení rizika bylo plně integrováno do rozhodovacího procesu, který je v kurzu vyučovacím předmětem, a aby byli posluchači dokonale seznámeni s řešením rizika a mohli je aplikovat za každé situace.

Za neúčinnější vyučovací metodu je považováno zařazení výkladu o řešení rizika do školení o rozhodovacím procesu a do dalších vyučovacích předmětů. Řešení rizika bude zařazeno do závěrečných zkoušek kurzu v rámci předmětu „rozhodovací proces“ (viz **tab.**).

ROZHODOVACÍ PROCES	POSTUP ŘEŠENÍ RIZIKA				
	krok 1: zjištění nebezpečí	krok 2: hodnocení nebezpečí	krok 3: zpracování opatření a rozhodnutí o riziku	krok 4: zavedení opatření	krok 5: kontrola a vyhodnocení
přijetí úkolu					
analýza úkolu					
zpracování postupů činnosti					
analýza postupů činnosti					
porovnání postupů činnosti					
schválení postupů činnosti					
zpracování rozkazů					
nácvik ¹⁾					
provedení a vyhodnocení ¹⁾					

¹⁾ Všechna políčka jsou označena pro zdůraznění nepřetržitého používání procesu řešení rizika během úkolu.

Tab.: Souvislost postupu řešení rizika s úkoly rozhodovacího procesu

Níže jsou popsány metody, které při správném použití vedou ke správně zpracovanému a zaměřenému plánu.

Zařazení řešení rizika

Při zavádění řešení rizika do plánovacího procesu se prvý důležitý krok uskuteční během ujasnění (analýzy) úkolu a zpravodajské přípravy bojiště. Tyto dva procesy hrají důležitou úlohu při rozpoznání nebezpečí spojených jednak s taktickým rizikem, jednak s náhodným rizikem. Zpravodajská příprava bojiště nejen že veliteli poskytuje porozumění pro možnosti a možné způsoby činnosti protivníka, ale také hraje důležitou úlohu při integraci informace do úvah velitele během procesu hodnocení rizika.

Během této fáze rozhodovacího procesu je požadavkem provést první dva kroky řešení rizika: rozpoznat nebezpečí a zhodnotit počáteční úroveň rizika. Na rozdíl od řešení rizika na stupni rot (vojenské letectvo USA nazývá svoje letky rotami, company), kde se většina nižších důstojníků proces naučila, je nutno nebezpečí na stupních praporu a brigády posuzovat v širším měřítku. Protože většina zkušeností existuje na stupni rot (letky), pozornost se zpravidla zaměřuje na taková náhodná nebezpečí jako jsou dráty, prach, větry, slabé osvětlení atd.

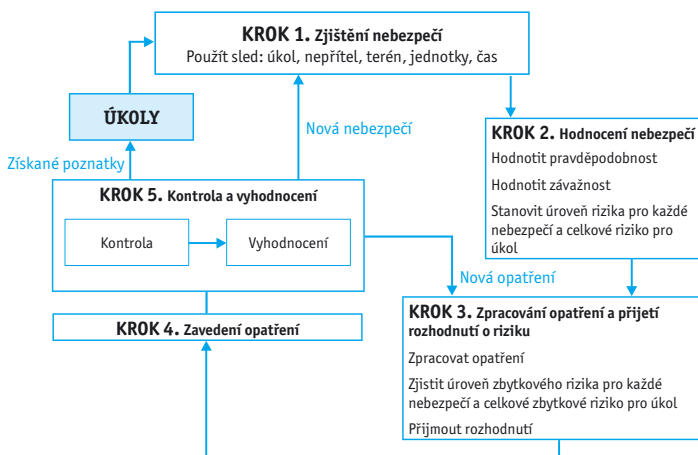
Ačkoli přítomnost těchto faktorů zvyšuje nebezpečnost úkolu, tyto faktory samy o sobě nepředstavují nebezpečí.

Je nutno se ptát: „Co je nebezpečí?“ Předpis pozemního vojska USA FM 100-15 Risk Management definuje „... nebezpečí jako skutečný nebo potenciální stav, za něhož může dojít k úrazu nebo úmrtí personálu, k poškození nebo ztrátě výzbroje anebo majetku, nebo kdy může dojít ke zmaření úkolu v důsledku působení nebezpečí“.

Pro upřesnění nebezpečí je nutno přesně rozpoznat stav, který nebezpečí představuje, aby bylo možno dospět k účelným opatřením.

Druhá otázka zní takto: „Jak je tomu s faktory, které byly rozpoznány a které, jestliže nebudou patřičně zvládnuty, mohou být rizikem pro jednotku?“

Při analýze této otázky je nutno použít dva nástroje pro upřesnění tohoto kroku. Předně se použije sled „úkol, nepřítel, terén, vlastní jednotky, čas“ pro kategorizaci nebezpečí a pro upoutání pozornosti na tato nebezpečí. Za druhé se vyberou pouze ta nebezpečí, která nemohou být kontrolována při řešení rizika. Níže je podrobně popsán postup pro každý krok (viz **schéma**).

Úkol: posoudit všechny úkoly, specifické akce a z toho vyplývající akce uložené jednotce.

Nepřítel: analyzovat velikost a možnosti nepřátelských sil umístěných v prostoru operací.

Terén a počasí: analyzovat vlivy terénu a počasí na úkol. Posoudit jejich vliv na vlastní a nepřátelské síly. Při analýze terénních faktorů použít vojenských aspektů terénu (pozorování, prostor paleb, kryt, skryt, překážky, klíčový terén, přístupové cesty).

Jednotky a výzbroj: tento faktor posoudit nejen z hlediska toho, co je k dispozici, ale také z hlediska možností a stavu jednotek a výzbroje vyčleněných pro úkol.

Čas: kolik času je k dispozici? Posoudit čas nejen pro plánovací proces, ale také pro nácvik a přípravu úkolu.

Aplikace řešení

Nyní, když byla nebezpečí kategorizována, použít druhý krok k selekci nebezpečí, pro něž není nutno aplikovat řešení rizika.

Běžnou potíží tohoto kroku je, že každé zjištěné nebezpečí musí být vyřešeno. Konečným cílem řešení rizika je zvládnout nebezpečí do té míry, že potenciální výhody převáží potenciální cenu. Snaha zvládnout všechna rizika by vedla k operaci, která možná neguje některé velmi účinné úkoly vzhledem k riziku s nimi spojeným.

Pro přesný výběr nebezpečí, pro něž je nutno aplikovat řešení rizika, je nutno položit otázku: „Jaká nebezpečí nejsou patřičně zvládnuta?“ Pro dokončení tohoto kroku je nutno posoudit každé nebezpečí z hlediska podpory, standardů, výcviku, velitelů a jednotlivců.

Podpora: je k dispozici nezbytná podpora? Je k dispozici dostatek personálu, výzbroje a zásob pro zvládnutí nebezpečí?

Standardy: jsou řízení a postup jasné, praktické a dostatečně specifické pro zvládnutí nebezpečí? Ačkoli tato otázka není zcela jasná, týká se také nepřítelů a táže se, zda „bylo všechno, co je v možnostech jednotky, plánováno nebo provedeno pro snížení možností nepřítelů ovlivnit naši schopnost dosáhnout úspěchu při plnění úkolu?“

Výcvik: odpovídají současné možnosti jednotky uloženému úkolu?

Velitelé: jsou velitelé schopni uplatnit standardy potřebné ke zvládnutí nebezpečí?

Jednotlivci: jsou výkonnost a sebeovládání vojáků dostatečné pro zvládnutí nebezpečí?

Jestliže odpověď na všechny otázky týkající se určitého nebezpečí zní „ano“, pak nebudou tato nebezpečí řešena jako riziko a nebudou zařazena do dalšího kroku pro zpracování opatření. Jestliže odpovědi na některou z otázek znějí „ne“, musejí být tato nebezpečí řešena jako riziko.

Po provedení analýzy úkolu jsou zjištěna všechna nebezpečí, která musejí být řešena jako riziko, a to spolu s jejich úrovněmi rizika, a zařazena k úvaze při sestavení způsobu činnosti (COA - course of action). Toto je klíčová metoda pro spojení řešení rizika a rozhodovacího procesu. Aby se jednalo o opravdové řešení rizika, je nutno vykonat pozitivní kroky ke snížení úrovně rizik, jež představují určitá nebezpečí.

Pokud jde o rozhodovací proces, nejdůležitější fáze řešení rizika nastává při sestavení způsobu činnosti. Během rozhodovacího procesu je sestavení způsobu činnosti krokem, při němž štáb používá své tvůrčí schopnosti pro zpracování několika metod anebo plánů, podle nichž může jednotka splnit uložené úkoly. Nejběžnějšími metodami při rozlišování způsobů činnosti jsou použití různých bojových jednotek, způsobů manévru, operací ve dne nebo v noci anebo použití zálohy.

Při posuzování procesu řešení rizika mohou metody, jimiž zamýšlíme zmírnit zjištěná nebezpečí, také změnit způsoby činnosti. Použití přehledu řešení rizika znázorňujícího zjištěná nebezpečí napomáhá při zaměření práce štábu a při výběru možností během posuzování možných způsobů činnosti.

Před rozehrou těchto způsobů činnosti oproti vybranému způsobu činnosti protivníka štáb zvolí kritéria hodnocení, která použije při vzájemném porovnávání jednotlivých způsobů činnosti. Kritéria hodnocení slouží k měření účinnosti jednoho způsobu činnosti ve srovnání s ostatními způsoby činnosti. Metodou používanou při volbě kritérií hodnocení, která umožní porovnávat způsoby činnosti ze široké perspektivy, je použití vybraných bojových operačních systémů (BOS - battlefield operating system), principů války anebo doktrinálních zásad pro probíhající operaci.

Metodou pro zařazení řešení rizika do tohoto výběrového procesu je použití úrovně zbytkového rizika pro nebezpečí, která jsou řešena. Ačkoli je kvantifikace zbytkového rizika při porovnávání způsobů činnosti nesnadná, míru nejúčinnějšího způsobu činnosti pro zmírnění nebezpečí je možno vyjádřit v požadovaných účincích pro úkol uložený jednotce, která řeší riziko.

Po rozehrě může štáb použít různé metody výběru toho způsobu činnosti, který je nejvýhodnější a nejvhodnější pro splnění uloženého úkolu. Nejběžnější a nejčastěji používanou metodou je matice rozhodování (DECMAT - decision matrix). Při posuzování matice rozhodování během rozhodování o způsobu činnosti se zjistí výhody a nevýhody každého ze způsobů činnosti a také zbytkové riziko.

Velitel musí při volbě způsobu činnosti přijmout také rozhodnutí o riziku. Toto rozhodnutí spočívá v tom, zda bude přijata úroveň rizika, a v tom, zda jsou opatření dostatečná a přijatelná. Velitel musí porovnat a zvážit riziko oproti vyhlídkám úkolu. Když je úroveň rizika příliš vysoká, velitel může nařídit zpracování dalších opatření, úpravu nebo změnu způsobu činnosti, nebo způsob činnosti zcela zamítnout.

Na základě rozhodnutí velitele a konečných pokynů štáb upřesní způsob činnosti a připraví vydání rozkazu pro přijatý způsob činnosti.

Ačkoli je rozhodovací proces po vydání rozkazu ukončen, proces řešení rizika vstoupí do důležité fáze zavádění, kontroly a hodnocení schválených opatření. Opatření sestavená během rozhodovacího procesu budou nejčastěji zaváděna určitým nařízením. Kontrola těchto opatření se nejčastěji uskutečňuje, když velitel zajistí kontrolu během nácvičku anebo plnění úkolu. Protože se řešení rizika vztahuje k rozhodovacímu procesu, kontrola se uskutečňuje při dvou důležitých rozborech: zpětný rozbor a vševojskový rozbor.

Závěr: řešení rizika a operační tempo

Při nynějším vysokém operačním tempu, které je charakterizováno krátkým plánovacím časem, malým množstvím prostředků a menšími bojovými jednotkami, je to, co dříve spadalo do odpovědnosti vyšších stupňů, nyní často přenášeno na podřízené stupně. Když je málo času mezi přijetím bojového rozkazu a plněním úkolu, je nezařazení řešení rizika do plánovacího procesu receptem pro neúspěch.

Všichni velitelé musí požadovat, aby vhodné postupy řešení rizik byly součástí všech plánovacích procesů. Štábním pracovníkům musí být svěřena odpovědnost za řešení rizika během rozhodovacího procesu a za vzájemnou integraci obou procesů. Když jsou tyto procesy správně synchronizovány, budou úkoly plněny se sníženou pravděpodobností ztrát na osobách a výzbroji.

Je nesnadné odpovědět na otázku, do jaké kategorie obranných úkolů patří obrana dopravních letounů proti přenosným raketám země-vzduch. Ohroženy jsou přirozeně také vojenské letouny a vrtulníky, avšak jejich obrana je již vyřešena. V každém případě musí být obrana letounů proti přenosným raketám země-vzduch součástí boje proti terorismu.

Úkol vyřešení této obrany je naléhavý, jak dokazují tyto skutečnosti:

- po přijetí výstrahy o hrozícím útoku přenosnými raketami země-vzduch byla zrušena řada civilních letů,
- od května 2003 bylo v Iráku použito devatenáct přenosných raket země-vzduch proti spojeneckým letounům,
- v posledním desetiletí zahynulo přes 200 civilních osob při střelbě přenosnými raketami země-vzduch na civilní dopravní letouny,
- od roku 1978 došlo ke 35 útokům na dopravní letouny v Africe, Jižní Americe, na Balkáně a v Čečensku,
- na černém trhu je teroristům po celém světě údajně k dispozici padesát až sto tisíc přenosných raket země-vzduch.

Přehled přenosných raket země-vzduch je v **tabulce** (viz). Vyplývá z ní, že letouny jsou ohroženy v prostoru širokém přibližně 5 km po obou stranách trati letu a do výšky 6000 m. Protože dopravní letouny na svých tratích létají ve výškách nad 6000 m, jsou ohroženy během vzletu a přistání, kdy jsou ve výšce menší než 6 km, a to od vzdálenosti 40 km od letiště při přistání do vzdálenosti 40 km od letiště při vzletu.

Raketa	Země	Zavedení	Dálkový dosah	Výškový dosah
SA-7	Rusko	1972	5500 m	4500 m
SA-14	Rusko	1978	6000 m	6000 m
Stinger	USA	1982	8000 m	3000 m
QW-1	Čína	1994	5000 m	4000 m

Tab.: Přehled přenosných raket země-vzduch

Pro představu lze uvést, že pro nejdelší vzletovou a přistávací dráhu letiště Praha-Ruzyně sahá prostor, z něhož mohou být letouny ohroženy přenosnými raketami země-vzduch, přibližně od Benátek nad Jizerou po Zbiroh, ovšem za předpokladu, že se přistávací manévry a vzlet letounu uskuteční v ose vzletové a přistávací dráhy. Protože letoun může při přistávání nalétnout na osu VPD později a při vzletu může osu VPD opustit dříve než ve vzdálenosti 40 km, je prostor, z něhož mohou být letouny ohroženy, mnohem rozlehlejší a je prakticky nemožné tento prostor účinně střežit, aby se zabránilo použití přenosných raket země-vzduch proti přistávajícím a startujícím letounům. Příprava přenosné rakety země-vzduch ke střelbě netrvá déle než jednu minutu a doba letu rakety k cíli je několik sekund. Z toho vyplývá nezbytnost trvalé připravenosti obranného systému a jeho okamžitého a rychlého působení.

Bylo vyvinuto software pro osobní počítač, které je schopno zvýšit účinnost policejních a bezpečnostních sil určených k obraně letišť. Toto software poskytuje metodu pro omezení bezpečnostního problému na zvládnutelné rozměry tím, že identifikuje možná místa kolem civilního nebo vojenského letiště, z nichž by mohly být použity přenosné rakety země-vzduch s určitou pravděpodobností zásahu cíle. Software využívá údajů o provozu letiště, které má být chráněno, a dat o přenosných raketách země-vzduch. Jakmile byly tyto prostory zjištěny a bylo zahájeno jejich pozorování a střežení, zvýší se možnosti obrany pro zatčení útočníků. Je pravděpodobné, že všem pokusům o sestřelení dopravního letounu bude předcházet pozemní průzkum teroristické organizace. Místní policejní síly pověřené pozorováním určitých cest a míst proto budou mít lepší možnosti zjistit teroristy, než kdyby měly rozkazy monitorovat celý rozlehlý prostor.

Jestliže budou teroristé zbaveni možnosti použít optimální stanoviště, budou nuceni použít méně vhodná stanoviště, z nichž budou možnosti úspěšného působení proti letounům omezené nebo dokonce nulové.

Teroristické organizaci se mohou nedostávat znalosti pro volbu nejlepšího stanoviště pro střelbu kolem letiště, a proto mohou vést útok z prostorů, které software neoznačilo, což nepředstavuje žádný problém, protože raketa vypuštěná z nevhodného místa neohrožuje letový provoz a sníží zřejmě nevelkou zásobu raket teroristů. Taková střelba umožní bezpečnostním silám zatknout teroristy.

Tento systém po několik roků používají britské letectvo a pozemní vojsko.

Přesto je nutno dopravní letouny vybavit prostředky obrany proti přenosným raketám země-vzduch, které mají infračervené samonaváděcí přístroje. Obranné systémy musejí působit okamžitě po vypuštění rakety země-vzduch. S tím jsou spojeny nejen technické problémy, ale také problémy finanční dostupnosti a problémy spolehlivosti a účinnosti obranných prostředků pokud jde o dostupnost; odhaduje se, že vybavení jednoho letounu obrannými prostředky bude stát jeden až dva miliony dolarů.

Čím více letounů bude obrannými prostředky vybaveno, tím bude nižší jejich cena, pokud jde o spolehlivost a účinnost, je sporné, zda budou obranné systémy vyvinuté pro vojenské letouny použitelné na civilních dopravních letounech. Účinnost obranných systémů na vojenských letounech je zajištěna jednak systémem samotným, jednak manévrovací schopností vojenského letounu. Vývoj obranných prostředků pro civilní letouny pokračuje.

Pro obranu civilních letounů proti přenosným raketám země-vzduch je možno použít:

- laserový rušicí systém, schopný zjistit a oslepit blížící se raketu během jedné nebo dvou sekund, a to v kombinaci s jinými prostředky,
- infračervený rušicí systém, který je považován za nejslibnější a zahrnuje výstražný radar nebo jiný senzor ke zjištění přibližující se rakety, procesor k hodnocení ohrožení a zdroj infračerveného záření k dezorientaci řídicího systému rakety,
- pasivní elektro-optický senzor ke zjištění vypuštěné rakety a laserový rušič k rušení samonaváděcího přístroje,
- soustavu světlic automaticky vypuštěných po zjištění rakety k jejímu odvedení od letounu.

Tento systém byl používán na dopravních a cisternových letounech letectva USA v Kosovu, Afghánistánu a Iráku, kde nedošlo ke ztrátě žádného z těchto letounů.

Obhájci laserových rušičů tvrdí, že infračervené světlice mohou způsobit požáry na zemi, avšak světlice shoří a vychladnou dříve, než dopadnou na zem, a to i při použití z malé výšky.

Ztráty civilních dopravních letounů způsobené přenosnými raketami země-vzduch by postihly nejen letecké dopravní společnosti, ale také letecký průmysl. Letecká doprava by mohla být zcela přerušena, což by způsobilo celosvětovou recesi. Civilizace by ztratila schopnost přemísťovat osoby a zboží rychle na velké vzdálenosti.

Celkové výdaje na zavedení obranných systémů pro dopravní letouny, na školení personálu, na provoz a ošetřování budou vysoké.

Vyskytl se názor, že by bylo levnější vykoupit všechny přenosné rakety země-vzduch a zvýšit bezpečnost letišť, než vybavit všechny letouny obrannými systémy. Ozbrojené síly USA v Iráku od konce války do září 2003 vykoupily 317 přenosných raket země-vzduch Strela a blíže neuvedený počet jejich odpalovacích zařízení za více než sto tisíc dolarů. Ukrajinská mechanizovaná brigáda v Iráku nabízí za jednu raketu Strela anebo za odpalovací zařízení 250 dolarů. Výsledek takových opatření je zřejmě nejistý. Sýrie v roce 2003 zakoupila od Běloruska několik stovek přenosných raket 9K38 Igla poté, co Rusko jejich dodávku odmítlo s odůvodněním, že by se mohly dostat do rukou teroristů.

Problém obrany civilních dopravních letounů proti přenosným raketám země-vzduch čeká na svoje vyřešení.

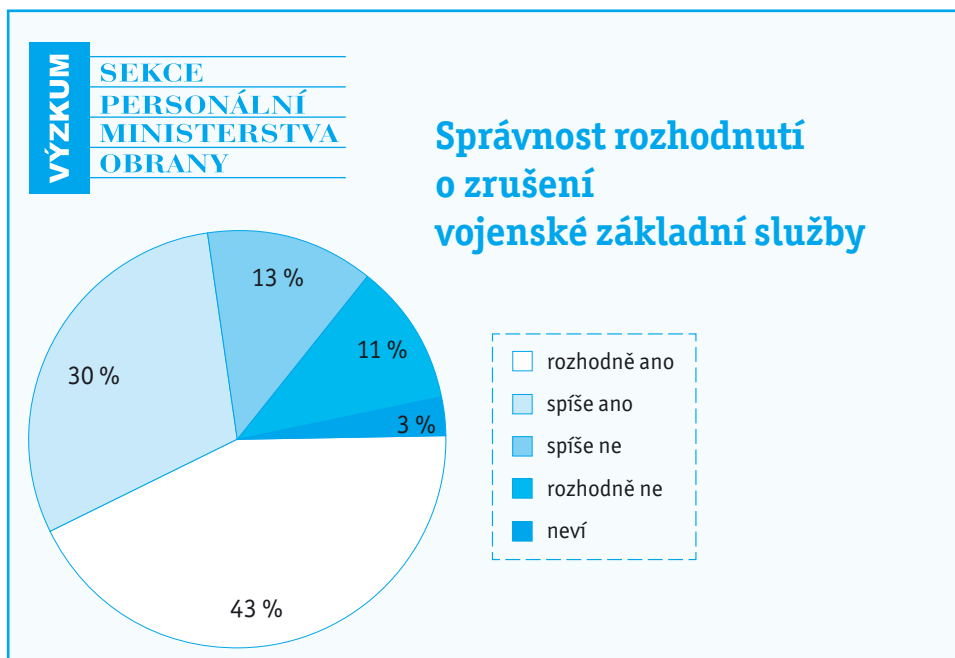
(nast.)

Literatura:

William MATHEWS. "Defending Airliners From Portable Missiles." *Defense News*, 45/2003.

Doug RICHARDSON. "ADSC software could blunt terrorists attacks against airliners." *Jane's missiles and rockets*, 10/2003.

David C. ISBY. "Iraqi MANPADS buy-back programme is under way." *Jane's missiles and rockets*, 11/2003.

Zavedení operací založených na účincích je jedním z mnoha důkazů tvůrčího rozvoje vojenského myšlení a projevem revoluce ve vojenství. Zavádění nových metod vedení operace a boje, jakož i nové výzbroje je spojeno s novou terminologií. Ve stati, která vychází z článku (autor neuveden) v č. 10/2003 časopisu Jane's IDR, je navrženo české znění nových anglických pojmů, a to ve snaze o vystižení jejich obsahu. Za navrženým českým zněním jsou v závorkách uváděny příslušné anglické výrazy a jejich zkratky.

Vojenské letectvo USA (U.S. Air Force) využívá poznatků získaných v nedávných konfliktech k zavádění dalekosáhlých změn ve struktuře velení a řízení s cílem zdokonalovat expediční operace proti ohrožením, která mohou nastat v dohledné budoucnosti. Úsilí je zaměřeno na zavedení **operací založených na účincích** (EBO - effects-based operations), což je podmíněno **předpovědní znalostí situace na bojišti** (PBA - predictive battlespace awareness) a **operacemi propojenými do sítí** (NetOps - networked operations). Tento proces umožňuje vypracovat několik alternativních způsobů činnosti (courses of action) pro operační hodnocení, aby bylo možno stanovit jejich pravděpodobné účinky a zvolit v každém případě optimální z nich.

Operace založená na účincích je pokusem změnit od základu způsob myšlení letectva. Operace založená na účincích je plánovací a realizační metodologií, která rozšiřuje a doplňuje tradiční přístupy založené na cílech a objektech úderů. Zahrnuje modelování nepřítele jako systému, takže vlastní síly mohou předpovídat optimální kombinaci akcí pro dosažení požadovaných účinků, a také schopnost pozorovat výsledky těchto akcí.

Příkladem operace založené na účincích jsou útoky koaličního letectva na irácké odolné úkryty letounů za války v letech 1990–91. Pumové údery zničily obsah úkrytů a způsobily škody jako spleť ocelové armatury vyčnívající ze stěn, která znemožnila další používání úkrytů. Tak bylo dosaženo požadovaného účinku, tj. nepoužitelnosti úkrytů, ačkoli úkryty nebyly technicky zničeny. Při tradičním přístupu zaměřeném na cíle a nikoli na účinky by bylo nutno plánovat další údery ke zničení úkrytů, aby mohly být vyřazeny ze seznamu cílů.

Operace založená na účincích je opakovatelný proces založený na znalostech, **použitelný na strategickém, operačním a taktickém stupni** a týkající se celého bojiště. Aby byl plně účinný, musí být veden za operací v míru, za krize i za války. Ačkoli je jeho zavedení mnohem nesnadnější než zavedení tradičních přístupů, je také méně předvídatelný pro nepřítele. Operace založená na účincích spoléhá na disponibilitu společného obrazu sestaveného z mnoha důkazů, obrazu společného pro všechny operátory, nikoli na data z několika zdrojů předložených nezávisle na sobě.

Velení letectva vyvíjí integrovaný program („roadmap“) operace založené na účincích, který zahrnuje komplementární hlediska doktríny, koncepce operací (CONOPS - concept of operations), školení, výcviku a technologie a usiluje o integraci výsledků jednotlivých pře-

hledů možností a hodnocení rizika týkajících se globální mobility, kosmických prostředků, velení, řízení, zpravodajství, jaderné odvety, bezpečnosti vlastního území, globální odvety a globálního úderu.

Požadavky týkající se předpovědní znalosti situace na bojišti (PBA) a operací propojených do sítí (NETOPS) byly zkoumány pracovními skupinami.

Prvá pracovní skupina upřesnila představu předpovědní znalosti situace na bojišti a zpracovala program pro její zavedení. **Předpovědní znalost situace na bojišti** je proces řízený velitelem pro předvídání a předstížení nepřátelských akcí v čase a místě podle „naší“ volby. Zahrnuje pět pilířů: zpravodajská příprava bojiště, zjišťování cílů, strategie a plánování zpravodajství, pozorování a průzkumu, využití a vyhodnocení zpravodajských a průzkumových údajů a výsledků pozorování, což vše zpravidla probíhá paralelně. Účelem předpovědní znalosti situace je používat zpravodajské a průzkumové údaje a výsledky pozorování k potvrzení událostí a objektů, nikoli k jejich odhalování.

Příkladem významu zpravodajské přípravy bojiště a uzlové analýzy (nodal analysis) je operace v Bosně. Při počátečním hodnocení akcí nezbytných k neutralizaci srbského velení a řízení byl sestaven seznam více než 250 cílů. Pomocí analýzy byl tento počet snížen na 56 cílů, což mohlo mít tentýž účinek.

Jiný příklad. V prosinci 2001 v Afghánistánu síly USA zahájily operaci k likvidaci vůdců Talibánu a al Kajdy, kteří se setkali nedaleko Kandaháru. Průzkumný letoun (Joint STARS) použil radar pro indikaci pohyblivých cílů ke sledování provozu směřujícího k místu setkání a potom bezpilotní letadlo Predator převzalo blízké pozorování svými elektro-optickými senzory, nepřetržitě předávalo snímky úderů dělového letounu AC-130, po rozdělení schůze do skupin upřesňovalo záměrné body a provádělo hodnocení bojových škod.

Předpovědní znalost situace na bojišti využívá zkušeností z jiných oborů, které vyvinuly metody předpovědi budoucích událostí a jejich pravděpodobného vlivu na operace. Program sestavený pracovní skupinou pro předpovědní znalost situace doporučuje opatření v těchto oblastech:

- uvedení předpovědní znalosti situace do používání z hlediska doktríny, procesů a koncepce operací,
- rozvoj potřebné architektury pro senzory a sítě, což bude zahrnovat válečné hry a pokusná cvičení s použitím nového software a ukázky integrace operací založených na účincích, předpovědní znalosti situace a operací propojených do sítí,
- rozvoj „kultury předpovědi“ kombinací zkušeností, cvičení na stupni druhu ozbrojených sil, školení ve vojenských školách, akademiích a odborných kurzech,
- cílevědomé financování pro rozšíření existujících programů.

Operace propojené do sítí umožní rychlý přenos důležitých dat rozhodovacím činitelům pomocí širokopásmových spojů a architektury využívající internetový protokol.

Pracovní skupina pro operace propojené do sítí je zaměřena na dvě primární oblasti: usnadnění propojení a vytvoření vzdušné spojovací sítě (airborne network), zapojené do globální informační sítě (GIG - Global Information Grid) propojující senzory do okruhu rozhodovací činitel – střelec.

(nast.)

Zpravodajská činnost je poměrně častým tématem literatury faktu, historických studií, filmových scénářů i odborně fundovaných statí a článků. Zpravidla se tyto věnují oblasti ofenzivní neboli výzvědné činnosti, která slouží k získávání zpravodajských informací majících původ v zahraničí a většinou směřujících k umožnění expanze státu za své vlastní hranice, k vytvoření co nejlepších podmínek k obraně vlastního území a k vyhodnocování perspektivních zdrojů mezinárodního napětí a ohnisek válečného konfliktu.

Vojenské ofenzivní zpravodajství tak získává především informace o velikosti, morálním a materiálním stavu ozbrojených sil, úrovni jejich vycvičenosti, mobilizačních plánech, nástupních prostorech pro vedení bojových operací a zámyslu politického a vojenského vedení potenciálního vojenského protivníka. Stejně na poli vojenské vědecko-technické špiónáže jsou předmětem zájmu nové zbraňové systémy protivníka s cílem vytvořit účinnou obranu proti nim a současně získat do své výzbroje techniku adekvátní protivníkově.

Druhou součástí a náplní činnosti vojenského zpravodajství je tzv. obranné zpravodajství neboli kontrarozvědka. Její úkoly jsou ve většině případů představovány činnostmi zabraňující pronikání cizích rozvědek do vlastní armády a rezortu obrany jako celku, ochranou utajovaných skutečností významných pro zabezpečování obrany státního území a vedení bojových operací na území jiných států, ochranou obranného průmyslu před sabotážemi a diverzní činností protivníka, ochranou vojenských objektů, zařízení i vlastních jednotek před teroristickými útoky, rozkrývání záměrů a činností namířených proti zabezpečování obranyschopnosti apod.

Činnost obranného zpravodajství nebývá medializována tak jako v případě ofenzivního zpravodajství, když atraktivnost kontrarozvědky prováděné zpravidla na vlastním území nemá nádech pomyslné exotičnosti cizích krajů. Z vojenského hlediska je samozřejmé, že prvotním zájmem musí být především obrana vlastního území a teprve po zabezpečení jeho svrchovanosti lze vést úvahy o případné ofenzivní činnosti za hranice vlastního státního celku, ať jsou již motivy a oprávnění takových úvah jakékoli. Na tomto poli je nezastupitelnost role vojenského obranného zpravodajství zřejmá. Pokud je kontrarozvědka předmětem publikačního zájmu, zpravidla to bývá pouze jako předmět vedlejšího zájmu o činnost rozvědného charakteru na strategické a operační, zřídka kdy pak na taktické úrovni.

Obranná zpravodajská služba v podmínkách armád je různými státy organizována, regulována a využívána různě. Kontrarozvědky mohou představovat služby informační bez výkonných pravomocí až po služby s exekutivními pravomocemi s oprávněními zatýkat a vyslýchat. Liší se v rozměru své činnosti, a to většinou v závislosti na faktu, zda se jedná o stát demokratický či totalitní, zda a nakolik jsou rizika a hrozby vojenského napadení té které země reálné. Závisí též na tradicích, významu bezpečnostních složek ve společenském systému země a na jejich postavení ve společenském hodnotovém žebříčku.

V československých a později českých podmínkách reflektovalo i vojenské obranné zpravodajství společenský systém a podmínky a vlivem těchto prošlo řadou organizačních forem, mělo různé cíle činnosti a způsoby jejich dosahování. Od počátků budování vojenské protišpionážní služby, přes její působení v podmínkách předmnichovské první republiky, druhé republiky, v době druhé světové války, krátce po ní v době zápasu mezi demokratickými a komunistickými silami o moc v poválečné republice, přes její působení ve strukturách komunistického rezortu vnitra až po jeho dnešní podobu danou zákony po roce 1990, vždy odrážela politickou vůli a zájmy.

Není ambicí autora předložit kompletní přehled o činnosti vojenského obranného zpravodajství. Toto nejen překračuje možnosti dané rozsahem tohoto článku, ale i možnosti dopátrat se uspokojivě a beze zbytku všech faktů, zvláště pokud si uvědomíme, že kontrarozvědná činnost je především činností utajenou, nezřídka doprovázenou cílenou snahou o klamání a dezinformaci. Stejně tak zde nejsou uváděny podrobnosti konkrétních operací, jimž se lépe věnují monografie či jinak publikované případy. Níže předkládám pouze nástin dějin československé, resp. české defenzivní složky vojenského zpravodajství.

Období první republiky (28. 10. 1918 – 29. 9. 1938)

Od počátku svého vzniku se Československá republika musela potýkat s celou řadou problémů vnitrostátního charakteru, které byly v jejích podmínkách představovány především aktivitami početných národnostních menšin, které v jejích hranicích žily. Nejsilněji se projevovala německá menšina v historických zemích Čechy a Morava a maďarská menšina na Slovensku.

Dne 28. října 1918 vznikla samostatná Československá republika a již 29. října se ve Vídni objevily proklamace německých poslanců o vytvoření „Deutschböhmen“ v severních Čechách s centrem v Liberci, o den později vzniku „Sudetenland“ na území severní Moravy a Slezska se sídlem v Opavě a 2. listopadu němečtí poslanci z jižní Moravy vyhlásili vznik „Deutschsüd-mähren“ se sídlem ve Znojmě a šumavští Němci „Böhmenwaldgau“ s centrem v Prachaticích. Všechny tyto deklarované provincie s převažujícím obyvatelstvem německé národnosti se chtěly v konečném důsledku připojit k Německu či Rakousku. Jelikož však v Německu vlivem chaotické vnitřní situace nebylo na tyto snahy reagováno pozitivně, rozhodli tito samozvaní zástupci německé menšiny o připojení těchto čtyř provincií k Rakousku. Tyto irredentistické tendence však neměly reálnou šanci na úspěch a po měsíci a půl byly zlikvidovány pouhým objevením se slabých vojenských oddílů v těchto koutech nové republiky.

Obdobná situace byla na Slovensku, kdy vláda nového Maďarska se nechtěla smířit se začleněním Slovenska a Karpatské Rusi do Československa. S tímto názorem korespondovaly i názory maďarské menšiny na území ČSR. Maďarské separatistické snahy však nikdy nenabýly takového rozměru jako tendence německé, jelikož Maďarsko nemělo na mezinárodně-politickém i vojenském poli sílu k prosazení svých záměrů.

S ohledem na reakci československé vlády přešli němečtí nacionalisté hned v první letech republiky do ilegality, zakládali spolky a organizace, které si kladly dalekosáhlé cíle směřující k naplnění výše popsaných záměrů. Kolem poslance Národního shromáždění dr. Aloise Baerana vznikla ilegální odbojová skupina „Deutscher Mittelstandverband“ a v roce 1919 došlo ve Vídni k založení centra pro řízení německého ilegálního odboje v Československu „Hilfsverein für Deutschböhmen“.

K dokreslení situace nutno podotknout, že již počátkem roku 1919 byl pro špionáž proti Československu vypovězen německý konzul v Praze baron Gebssattel. Tato špionáž byla vážným signálem československým orgánům v období krátce po ukončení války a navázání diplomatických styků s Německem o skutečných záměrech sousedního státu.

Vzhledem k výše naznačeným skutečnostem přistoupil po nezbytných přípravách hlavní štáb československé armády již v roce 1919 k budování obranné složky vojenského zpravodajství, která byla organizačně začleněna do 2. oddělení (zpravodajského) hlavního štábu.

V prvních letech existence se 2. oddělení potýkalo zejména s personální nedostatečností, jelikož v čele vojenského zpravodajství rakousko-uherské armády stál po dobu první světové války generálmajor Max Ronge, který byl zásadně proti zařazování důstojníků české národnosti do zpravodajské služby tehdejší monarchie, zejména pak na vyšších vojenských velitelstvích. Přesto však ve zpravodajské struktuře rakousko-uherské armády působili major gšt. Haužvic a major gšt. Pavel. Na základě jejich zkušeností jmenovalo československé ministerstvo národní obrany majora gšt. Čenka Haužvice přednostou 2. oddělení hlavního štábu, přičemž major gšt. Pavel odešel působil do struktur ministerstva zahraničních věcí, přitom však zpracoval zpravodajské zkušenosti k využití 2. oddělením. Zástupcem přednosty 2. oddělení se pak stal major italských legií Mojmír Soukup, pod jehož řízením se započalo se studiem zpravodajských poznatků z první světové války a zahájeny první zpravodajské kurzy, v nichž přednášeli zejména francouzští důstojníci. 2. oddělení bylo tedy vybudováno především na základě zkušeností a při respektování systému francouzské strany.

Postupem času přicházela na pozice ve vojenském zpravodajství mladší generace důstojníků vzdělaná již ve vojenské akademii a vysoké válečné škole. Postupně se zvyšovala i úroveň zpravodajské činnosti vedené 2. oddělením, přičemž v roce 1930 výsledností své ofenzivní, obranné a studijní složky převyšovalo mnohdy i státy s mnohaletou zpravodajskou tradicí. V rámci československého bezpečnostního systému představovala vojenská zpravodajská služba jeho nejvýkonnější součást.

Zpravodajská práce v počátcích republiky

Zaměření ofenzivní i obranné činnosti vojenské zpravodajské služby vycházelo z potenciálních vojenských ohrožení a úkolů československé armády. Ta měla zabezpečovat bezpečnost státu, který byl až na kousek hranice na východě s Rumunskem, obklopen státními útvary, které Československu nepřály. Jak již výše naznačeno, Německo, Maďarsko a částečně i Polsko vůči ČSR vznášely územní požadavky a politické výhrady. Jejich národnostní menšiny v Československu představovaly dobrou základnu pro špionážní a sabotážní činnost, a to jak v době míru, tak v době zvýšené pohotovosti státu či přímo ve válečném stavu.

Rakousko sice představovalo menší ohrožení než jmenované státy, avšak od 20. let bylo zpravodajsky pečlivě sledováno s ohledem na tradiční riziko restaurace habsburské monarchie, které vycházelo spíše z hypotetických obav než reálných hrozeb.

Nosnými prvky vojenské zpravodajské služby byly dvě skupiny. Skupina pátrací, členěná dále na sekci ofenzivní a sekci obrannou, a skupina plánovací a studijní (dnes rozumějme informačního a analytického charakteru).

Hlavním posláním ofenzivní sekce pátrací skupiny bylo získávání informací o vojenském ohrožení, které měly původ zahraničí. Předmětem jejího zájmu byly informace vojenského, politického a hospodářského charakteru, které se vázaly k možnostem cizích mocností vést

vojenské operace proti Československu. Tyto informace získávala většinou cestou agenturní sítě umístěné povětšinou v zahraničí. Disponovala agenturní sítí využívanou v době míru a sítí aktivovanou v době zvýšeného napětí a době válečné. Stejně tak využívala agenty, kteří sloužili jako kuryři, „mrtvé schránky“ a typaři, kteří typovali osoby vhodné k získání ke spolupráci.

Obranná složka vojenského zpravodajství pak měla za úkol zejména zabránit pronikání cizích rozvědek do československé armády a oblastí významných pro zabezpečování obrany ČSR (zbrojní průmysl, výstavba obranných objektů apod.). Při své činnosti používala stejných či obdobných forem a metod práce jako sekce ofenzivní, avšak zejména na vlastním území. Mimo jiné využívala instituce zpravodajských důstojníků mírové armády ve všech posádkách a na všech stupních velení. Zabývala se prověřováním vojenských a civilních osob, které přicházely do styku s utajovanými skutečnostmi a získávala informace o činnosti a zájmu nepřátelských rozvědek.

Právní základnou její činnosti byl zákon na ochranu republiky, podle kterého též sledovala činnost těch politických stran, hnutí a organizací, jejichž program a praktická činnost ohrožovaly existenci ČSR.

Obranná sekce úzce spolupracovala s četnictvem, všemi druhy státní policie a zpravodajskou službou ministerstva vnitra. Měla některá práva exekutivy, v případech zvláštní důležitosti prováděla vlastní pátrání a sledování. Pro tyto účely měla ve svých řadách právní experty.

1. ledna 1935 převzal po majoru Janderovi, kterému byl vyčítán jeho abusus alkoholu, funkci přednosta obranné sekce pátrací skupiny mjr. konc. Josef Bartík, který byl ve 2. oddělení hlavního štábu zařazen od poloviny října 1919 a prošel zde řadou funkcí. Ve funkci přednosta pátrací sekce, tedy přímým Bartíkovým nadřízeným, byl od 30. září 1934 pplk. gšt. František Moravec, který v tomto služebním zařazení setrval až do 14. března 1939 (odlet do Londýna). Při dílčí reorganizaci k 1. červenci 1937 byl Moravec, již v hodnosti plukovníka, potvrzen ve zmíněné funkci přednosta skupiny a současně byl jmenován zástupcem přednosta 2. oddělení, kterým byl v té době plukovník gšt. František Hájek.

Hlavní činnost obranné sekce byla zaměřena proti aktivitám německé a maďarské rozvědky

Německá špionáž byla považována za nejnebezpečnější, protože Německo i po své vojenské porážce představovalo mocného potenciálního nepřítele. Vítězné mocnosti po první světové válce nezajistily vydání tajných archivů německého hlavního štábu, které obsahovaly nejen plány na poválečné ovládnutí evropských států, ale i relevantní zpravodajské informace o výzvědných sítích budovaných před a za války. Německá rozvědka tedy mohla plynule navázat ve své činnosti na tyto sítě, pokračovat v jejich výstavbě a organizovat zpravodajskou činnost proti nově vzniklým státním útvarům bývalého Rakouska-Uherska. Německá výzvědná služba finančně i jinak podporovala různé iredentistické a protistátní německé organizace, hnutí a spolky na základě nacionalistických idejí.

K zesílení německé zpravodajské činnosti vůči ČSR došlo v roce 1933 poté, co se stal Adolf Hitler říšskoněmeckým kancléřem. Československé vojenské obranné zpravodajství v té době postupným získáváním nacistických utajovaných vojenských dokumentů a zachycováním zpravodajských dotazníků a pokynů ke zvyšování iredentistické činnosti došlo ke zřejmému závěru o aktivitách německé zpravodajské služby připravující podporu pro konkrétní válečnou akci proti Československu. V roce 1934 se stal šéfem německé vojenské zpravodajské služby

admirál Wilhelm Canaris, který podle pokynu Hitlera a generála Keitela započal v celostátním měřítku s reorganizací složky a vytvořil ústředně řízené výzvědné a obranné zpravodajství, tzv. Abwehrdienst. Podle hodnocení samotného plukovníka gšt. Moravce, započal největší zpravodajský nápor proti Československu ze strany abwehru v roce 1935.

Německá menšina vytvořila vynikající operační situaci pro činnost abwehru a špionáž pro Německo byla jí považována za více méně věc cti a povinnosti vůči duchovní vlasti a příslušníci německé menšiny v ČSR tak vlastně vykonávali špionážní činnost s neskrývaným nadšením. Československou nevýhodou byly současně nízké tresty za špionáž, které byly změněny teprve ustanovením zákona obranu republiky. Německé výzvědné agresí též nahrávala poměrně nízká odolnost občanů české národnosti proti svodům německé rozvědky, mnohdy došlo k spontánnímu nabídnutí se občanů české národnosti abwehru, přičemž motivem bylo zpravidla získání finančního prospěchu.

Proti Československu operovaly tři ústředny abwehru. Ústředna v Drážďanech operovala proti ČSR ze severu, v Mnichově proti jižním a západním Čechám se zvláštním důrazem na plzeňský průmyslový region a v Bratislavě ústředna vedla činnost proti moravskému teritoriu. Abwehr zcela přirozeně využíval i říšskoněmecká diplomatická zastoupení a německou univerzitu v Praze.

Maďarsko počalo plánovitě zpravodajsky pracovat proti Československu od roku 1920 jako součást činnosti proti státům Malé dohody. Jelikož cíle maďarského a říšskoněmeckého státu byly příbuzné, došlo k navázání styků mezi maďarským a německým generálním štábem a na základě tohoto vznikla i německo-maďarská zpravodajská spolupráce, včetně předávání informací o cílech zpravodajské činnosti, která získala na intenzitě především po roce 1933. Ačkoli systém práce maďarské rozvědky byl odlišný od německého, stejně tak maďarská jako německá služba využívala příslušníky maďarské národnostní menšiny na Slovensku k provádění špionážní činnosti a přípravě a provádění sabotážních akcí na československém území. Proti Československu působila zejména samostatná výzvědná ústředna maďarské rozvědky se sídlem ve Vídni, odkud bylo pro maďarské agenty snadnější pronikat na území ČSR než přechodem československo-maďarské hranice. Pro ústřednu pracovali zejména bývalí důstojníci rakousko-uherské armády, kteří po válce našli zaměstnání v obchodních, průmyslových a bankovních firmách, které měly čilý styk s Československem. Šéfem vídeňské ústředny maďarské služby byl podplukovník maďarské armády německého původu Reichbauer a činnost ústředny byla legalizována jako filiálka jedné maďarské exportní a importní firmy.

Na základě výše uvedeného je čtenáři jistě zřejmé, s jakým náparem a silou se potýkala československá vojenská protišpionážní služba v předmětném období a jak omezenými prostředky disponovala. Přesto lze hovořit o tom, že československé vojenské obranné zpravodajství mezi dvěma světovými válkami pracovalo vcelku úspěšně. Je nemožné znát přesný počet případů, kterými se zabývalo, ale jen na soudně stíhaných případech vlastizrady a špionáže bylo kolem 2000, což lze jistě považovat za úctyhodný počet. A přitom i tento počet představoval pouhý zlomek skutečně realizované činnosti vedené proti samostatnému Československu v období první republiky.

V souvislosti s činností československého vojenského obranného zpravodajství se nelze nezmínit o dvou mediálně zřejmě nejznámějších a současně v jednotlivých hlavních liniích činnosti jistě nejvýznamnějších případech.

Prvním z nich je případ agenta A-54, kterým byl říšskoněmecký státní příslušník Paul Thümmel, zařazený k plnění rozvědných úkolů proti Československu v aussenstelle Chemnitz, jejímž

měl být velitelem. Thümmel disponoval dobrými politickými styky vyplývajícími z jeho postavení zakládajícího člena SA. 2. oddělení hlavního štábu československé armády se ke spolupráci nabídl sám formou dopisu a z důvodů čistě materiálních. Na straně jedné je přínos A-54 československému zpravodajství zveličován a na straně druhé panuje názor natolik kritický, že je považován za agenta operačního zastírání (klamání a dezinformace) německého abwehru. Je nemyslitelné věnovat se této problematice v rámci tohoto článku šířeji, obzvláště když se jí věnuje několik monografií. Přesto však můžeme konstatovat, že význam A-54 pro 2. oddělení hlavního štábu byl velmi vysoký. Namátkou můžeme uvést, že československé službě sdělil přesné datum a průběh obsazení ČSR 15. 3. 1939, informace o jádru první německé ofenzivy proti Francii, německém útoku na Holandsko, zprávy německých pozorovatelů o finsko-německé válce, přípravy a hlavní body německé operace proti Jugoslávii, německé zprávy o sovětském letectvu, ohlásil zastavení příprav německé invaze do Británie apod. Pro samotnou obrannou složku 2. oddělení hlavního štábu předal mimo jiné informace o mobilizační síti proti ČSR, seznam příjemců německých radiostanic, organizaci německé zpravodajské služby, dodával průkazní špionážní materiál přicházející od říšskoněmeckých agentů z ČSR do abwehrstelle Drážďany, dodal mapu ČSR se zakreslenými místy na našem území, v nichž pracovali agenti německé špionážní sítě atd. Zjišťoval i jména jednotlivých agentů činných proti Československu. Nejplodnější byla jeho činnost ve prospěch československé služby od jara 1937 do obsazení ČSR v roce 1939, pracoval však i v době války v součinnosti s československým domácím odbojem. A-54 byl gestapem odhalen a popraven v roce 1945 v terezínské pevnosti.

Největším úspěchem proti maďarské zpravodajské činnosti byla dlouhodobá operace spočívající v získávání informací o aktivitách maďarské agenturní sítě na našem území z písemné korespondence maďarské vojenského atašé plk. Ujazyho. Československá protišpionážní služba na základě této operace připravila kompromitující materiály, jež mu byly krátce po okupaci Sudet na podzim roku 1938 majorem Bartíkem v Budapešti předloženy. Na základě těchto materiálů jej pak major Bartík získal k činnosti ve prospěch 2. oddělení československého hlavního štábu.

Význam tohoto kroku byl umocněn skutečností, že Ujazy, již coby generál, byl od svého návratu z ČSR do Budapešti v roce 1938 až do své smrti v roce 1941 šéfem maďarské vojenské zpravodajské služby. Jelikož po okupaci ČSR nemohlo 2. oddělení Ujazyho efektivně využít, předalo jej k řízení britské zpravodajské službě.

Období druhé republiky (30. 9. 1938 – 15. 3. 1939)

Období tzv. druhé republiky, tedy po odstoupení Sudet do obsazení zbytku území a vzniku protektorátu Čechy a Morava, je charakterizováno hlubokým morálním otřesem české společnosti a posílením všech odstředivých proudů, které do té doby byly ve společnosti latentní nebo byly umírněné. Pod nátlakem Německa a části českých politiků složil dr. Eduard Beneš prezidentský úřad a 22. října 1938 odletěl do Londýna. Nová vláda se tvářila v tvář německé hrozbě snažila o kompromisní politiku ústupků Německu. Toto se samozřejmě projevilo i v armádě, který byla nucena likvidovat veškeré ofenzivní i obranné koncepce proti Německu. Nová koncepce činnosti MNO se projevila v zákazu agenturní činnosti proti Německu. Plukovník Moravec učinil některé formální kroky nasvědčující plnění tohoto zákazu, ve skutečnosti se však agenturní protiněmecké činnosti nevzdal a důkladně ji konspiroval. Analytickou činnost ve vztahu k Německu již nerealizovala studijní skupina, ale vlastními silami ji prováděla skupina pátrací. V tomto

období byla zahájena činnost proti Polsku a bylo pokračováno v protimaďarských operacích. V této době je již 2. oddělení řízeno fakticky plukovníkem gšt. Moravcem, jelikož jeho de iure přednostu plukovník gšt. František Hájek byl na nátlak Němců odvolán z funkce.

Období druhé republiky je pro vojenské zpravodajství charakteristické ztrátou politické podpory. Na samotném hlavním štábu nebyla jasná představa, co bude v budoucnu a jak na případné varianty vývoje reagovat.

Informace o obsazení zbytku území získávalo 2. oddělení od počátku března 1939. Zprávy byly získávány agenturní cestou, od spolupracující francouzské zpravodajské služby, odpisem telefonických hovorů říšskoněmeckého vyslanectví v Praze a především sdělením agenta A-54 dne 10. března na osobní schůzce s přednostou ofenzivní sekce majorem gšt. Emilem Strankmüllerem, přičemž A-54 potvrdil datum 15. března jako termín obsazení ještě smluveným obsahem korespondenčních lístků ve dnech 12. a 13. března.

Vyhodnocené informace byly předloženy vládě, která je odmítla a někteří ministři reagovali posměšně. 11. března bylo dohodnuto s představitelem britské zpravodajské služby v Praze majorem Gibsonem, že britská strana umožní vybraným československým zpravodajcům odcestovat do Londýna, kde budou moci pokračovat v činnosti proti Německu. Současně bylo dohodnuto, že plukovník Moravec s sebou vezme 12 příslušníků své skupiny podle vlastního výběru. Rozhodujícím faktorem výběru důstojníků Moravcem byla údajně znalost agenta A-54. Z obranné sekce tak byli Moravcem vybráni její přednosta major konc. Josef Bartík a dále major pěch. Vladimír Cigna, štábní kapitán pěch. Václav Sláma, štábní kapitán pěch. František Fořt, štábní kapitán jezd. Jaroslav Tauer a štábní kapitán pěch. Bohumil Dítě, který se však do odletu skupiny nestačil vrátit ze služební cesty na Slovensku, a tak s plukovníkem Moravcem do Londýna odletělo 14. března 1939 ve večerních hodinách pouze jedenáct důstojníků. Agenturní evidence a nejvýznamnější zpravodajské materiály byly vezeny důstojníky přímo v letounu, další materiály byly předány majoru Gibsonovi k zabezpečení jejich převozu formou diplomatické pošty.

Odlet této skupiny lze považovat za počátek organizovaného československého vojenského odboje v zahraničí v době druhé světové války.

Období druhé světové války

Organizovaný odboj na Západě

Mimo centra zahraničního odboje v Londýně vzniká v létě a především od září 1939 též pařížská administrativa Československého armádního výboru a vojenské správy. Zpravodajská ústředna v Paříži, která nebyla nijak početná, působila od 1. května 1939 do června 1940. Sídila v pronajaté vile na Avenue Victor Hugo 13. Byla složkou relativně samostatnou, nepodléhala přímo vojenské správě ani velení československého vojska ve Francii a představovala autonomní součást londýnské zpravodajské skupiny.

Obranná složka byla ve Francii vedena majorem konc. Josefem Bartíkem. Jemu podléhali major pěch. František Fořt v Agde a zpravodajští důstojníci u 1. československé divize. Obrannou sekci dále tvořili major gšt. Václav Podhora, poručík Jaromír Petzold, nadporučík v zál. Zdeněk Horký, major gšt. Bohuslav Procházka, poručík let. Kamarád, rotný Vladimír Hrabec, poručík v zál. Vladimír Peroutka, četař Karel Zbytek, desátník Antonín Rybák, dr. Mrázek, dr. Kordaš, civ. letec Sládek, Eva Vojanová a L. Pospíchalová-Svozilová.

Úkolem obranné skupiny byla kontrašpionáž a ochrana československých odbojových organizací a vojenských i politických institucí před německou infiltrací a dalšími negativními vlivy. Více skutečných hrozeb se ale ukázalo nikoli v souvislosti s německou zpravodajskou činností, ale v souvislosti s vnitřními poměry v československém odboji. Zpravodajská obrana pracovala v obtížných podmínkách cizího území, bez nezbytné státní administrativy a exekutivy a zpravidla musela v mnohém dát pouze na dobrozdání a posudky příslušníků armády. Současně byla obranná složka pod silným tlakem francouzské policie a kontrarozvědky, která ji nezdůrazňovala k opatřením nikoli prospěšným pro zájmy československého odboje.

Největším problémem se ukázala politická nejednotnost příslušníků 1. československé divize. Ve Francii působila i početná letecká skupina, která však byla rozptýlena k plnění úkolů ve struktuře francouzských vzdušných sil a politické potíže se tak u ní neprojevovaly. Rozdílné politické názorové platformy byly důsledkem složení 1. československé divize ve Francii, která byla složena ze tří sociálněpolitických a národnostních skupin, které představovaly dosti odlišná spektra bývalé prvorepublikové společnosti.

První skupinou, která byla pro vedení vojenské činnosti nejvhodnější, byli českoslovenští občané, kteří emigrovali z protektorátu s primárním cílem účastnit se vojenského odporu proti německé okupaci a přihlásili se do československé zahraniční armády nebo jimi byli ti, kteří byli válkou zastíženi při pobytu v zahraničí, odmítli se do okupované vlasti vrátit a vyhledali československé zahraniční vojsko. Dobrovolníci přicházeli před Polsko, cizineckou legii, později z Jugoslávie a Středního východu, výjimečně i z jiných částí světa. Tato skupina představovala asi třetinu divize.

Druhou skupinou byli českoslovenští občané, kteří bojovali v občanské válce ve Španělsku a po ústupu do Francie zde byli internováni v koncentračních táborech. Tito příslušníci divize, kterých bylo několik set, byli vítanými příslušníky divize pro své bojové zkušenosti nabyté ve Španělsku. Potíží u této skupiny bylo jejich ovlivnění propagandou Komunistické internacionály, která československou armádu na Západě považovala za imperialistickou a za buržoazní nástroj. Druhou světovou válku zcela v duchu marxisticko-leninských pouček považovala za válku imperialistů a za viníky jejího vzniku Británii a Francii. Pro tyto příslušníky se vstup do československého zahraničního vojska stal východiskem ze sociální nouze a politické nejistoty, nebyli však ztotožnění s cíli této armády a stali se politizujícím prvkem zaměřeným proti činnosti exilové československé vlády, respektive Československého národního výboru, čímž působili proti jednotě divize a narušovali její bojovou morálku.

Třetí skupinou byli českoslovenští občané pobývající v zahraničí, kteří byli mobilizováni podle československých zákonů. Zde se jednalo zejména o Slováky, kteří se vznikem Slovenského státu necítili příslušní k bývalé ČSR a odmítali plnit povinnosti podle československých právních norem. Nezdůrazňovali byli přiváděni francouzskou policií v poutech do tábora divize v Agde. A i ti, kteří uposlechli mobilizačního rozkazu přicházeli bez vnitřního přesvědčení sloužit v naší zahraniční armádě.

Výše uvedené negativní podmínky představované odlišnými skupinami vojska byly ještě umocňovány špatnou výstrojí a výzbrojí, ubytovacími podmínkami a hmotným zabezpečením mužstva. V divizi tak docházelo k častým osobním sporům motivovaných politicky, národnostně i rasově, které byly mnohdy nešťastně řešeny necitlivými zásahy polního četnictva. Divize s těmito vnitřními potížemi byla v červnu 1940 poslána na frontu, která se již ale hroutila. Sotva naše divize zasáhla do bojů částí svých jednotek, byla stržena chaosem událostí spojených s ústupem francouzské armády a uzavřením příměří mezi Německem a Francií.

Důsledkem byl faktický rozpad 1. československé divize ve Francii. V souvislosti s tímto skončila svou činnost i obranná skupina československého vojenského zpravodajství.

Po porážce Polska a Francie se jediným střediskem československého vojenského odboje na Západě stal Londýn. Exilová československá vláda byla uznána Velkou Británií 9. července 1940 a na podzim téhož roku vzniklo exilové ministerstvo národní obrany, do jehož čela byl postaven divizní generál Sergej Ingr. Plukovníku Moravcovi bylo v nové hierarchii svěřeno vedení II. odboru – zpravodajského. Z úrovně londýnského MNO byly řízeny i československé jednotky na Středním východě.

Úkolem II. odboru bylo usměrňování zpravodajské činnosti ve spolupráci s ostatními rezorty a předkládání zpráv výzvědného charakteru a z nich plynoucí vývody ministru národní obrany. Poznatky obranného charakteru předkládal II. odbor náčelníkovi štábu MNO. Londýnští zpravodajci byli též v součinnosti s I. odborem pověřeni udržováním spojení s osobami na území protektorátu. Kompetence II. odboru vycházely z válečného stavu a potřeb a vedle svých tradičních rolí na poli ofenzivního a obranného zpravodajství vstřebal do své organizace prvky nové, které vyžadovalo plnění úkolů v boji proti okupantům, především příprava a provádění sabotážních a diverzních akcí na protektorátním území.

Obranná součást II. odboru byla vedena majorem Bartíkem navrátilivším se z Francie a dále zde byli majoři Václav Sláma a František Fořt, později byli přiděleni další důstojníci. Ve své činnosti se opírala především o poznatky 2. oddělení štábu 1. československé samostatné brigády a o svou vlastní agenturu, kterou vytvářela mimo rámec vojenské organizace. Složka sídlila v budově MNO v Londýně na Piccadilly 131. Formy a metody práce obranného zpravodajství byly dány potřebou zpravodajské ochrany československého vojska, jeho národní spolehlivosti, ochrany vojenského tajemství a proti průniku nepřátelských rozvědek. Vedle vlastní agentury disponovalo jednotkou polního četnictva a velmi úzce spolupracovalo s britskou rozvědkou MI-6 a kontrarozvědkou MI-5, což zcela přirozeně vyplývalo z umístění na teritoriu Velké Británie.

A stejně jako ve Francii, ani v Británii nehrozilo československým jednotkám ani tak nebezpečí ze strany cizích rozvědek, jako ze strany vnitřních rozporů, které si ve velké míře s sebou přineslo ze svého francouzského působení. Potíže se projevovaly v oblasti kázeňské či dokonce kriminální, před nimiž není imunní žádná armáda, ani dobrovolnická. K těmto se však přidružovaly problémy národnostní, politické a rasové, které jsou nebezpečnější a v konečném důsledku mohou mít až rozkladný vliv. Vše bylo umocňováno dosavadními trvalými neúspěchy ve vedení války, nejistota a trvalý ústup. Tento deprimující vliv byl zvěšován propagandou zvenčí jednotek. Výsledkem byl pokles kázně, jednoty a bojeschopnosti. To vše v mezinárodně politické situaci, která naopak vyžadovala, aby se Československo před svými spojenci, ale i lidmi doma v protektorátě, prezentovalo jako zářný reprezentant národa a platný člen protihitlerovské koalice.

A jako ve Francii byla i v Británii a na Středním východě československá armáda ohrožována především komunistickou propadnou. Ta vyústila na východní frontě v SSSR v hnutí tzv. „hvězdářů“, s nimiž také pronikla na Střední východ a do Británie a vedla ke vzpouře 560 vojáků a důstojníků v táboře Cholmondeley po ústupu z Francie.

Problémy v této oblasti vyplývaly z pokynů Komunistické internacionály, kterými se až do napadení Sovětského svazu a jeho vstupu do války řídili českoslovenští komunisté. Ti neuznávali československou exilovou vládu v čele s dr. Benešem a armádu, která jí byla řízena. Svými postoji rozvraceli zahraniční odboj, který byl podle nich ve službách imperi-

alistů, přičemž západní imperialismus byl označován za agresora. Zahraniční ústředí KSČ prezentovalo svému domácímu vedení v Praze situaci, kdy na jedné straně stojí proletariát celého světa, včetně německého, a na straně druhé imperialistické mocnosti bez rozlišení, zda se jedná kupř. o Británii a Francii či Německo a Itálii. V telegramu z Moskvy 10. března 1940 je stanovisko moskevského vedení KSČ formulováno zcela zřejmě: „Zásadně odmítáme vytváření československé zahraniční armády...“.

Z objektivního hlediska se jednalo o zradu československých národních zájmů ve prospěch myšlenky komunistického internacionalismu, ačkoli právě vzniklá situace vyžadovala mobilizaci a sjednocení všech sil v boji za obnovení československé státnosti. Na základě tohoto viděl plukovník Moravec hlavní riziko pro jednotu armády v činnosti komunistů a svá stanoviska k politice KSČ formuloval i do směrnic pro vojenské obranné zpravodajství. O svém stanovisku stran činnosti komunistů informoval i vedení domácího odboje v protektorátě.

Vojenské obranné zpravodajství však systematicky sledovalo vedle komunistů též německou emigraci v Británii a odstředivé proudy emigrace československé. Zájemem se stalo vše, co bylo nalevo či napravo od oficiální politiky československé vlády a prezidenta. To bylo realizováno nejen činností vojenského zpravodajství, ale též ministerstva vnitra exilové vlády, kam pro zásadní neshody s plukovníkem Moravcem přešel major Bartík a s ním i major Sláma. U československých jednotek vykonávali činnost obranného charakteru zpravodajští důstojníci jednotek. Obranné zpravodajství se podílelo i na výběru parašutistů pro zvláštní úkoly v protektorátě, včetně atentátu na zastupujícího říšského protektora Heydricha.

Jak se s ohledem na podmínky a situaci dá předpokládat, obranné zpravodajství pracovalo při zabezpečování jednotlivých složek zahraničního odboje na Západě se střídavými úspěchy a neúspěchy. Nejlépe lze tuto skutečnost ukázat na činnosti obranného zpravodajství v tureckém Istanbulu, který se stal pro dočasnou neutralitu Turecka rejdištěm zpravodajských služeb a stal se podobnou zpravodajskou burzou jako portugalský Lisabon.

Naše zpravodajská ústředna v Istanbulu působila v rámci československé vojenské mise v jejímž čele stál nejprve plukovník gšt. Heliodor Píka a po jeho odchodu do Moskvy od dubna 1941 bývalý vojenský přidělenec ve Varšavě plukovník gšt. Prokop Kumpošt a od 1. března 1942 převzal řízení zdejší zpravodajské ústředny bývalý specialista maďarské sekce plánovací a studijní skupiny 2. oddělení hlavního štábu československé armády podplukovník gšt. Jaroslav Hájíček. K vlastní zpravodajské činnosti byli využíváni příslušníci české kolonie, která zde žila a čítala okolo 130 osob. S jejich využitím se podařilo obrannému zpravodajství vést dezinformační operaci proti německé rozvědce. Prostřednictvím této operace založené na podstavení osoby českého původu, byly německé službě předávány klamné informace o dvojí činnosti agentů skutečně pracujících pro německou stranu, čímž se tito stali pro Němce nespolehlivými a kompromitovanými. Naopak byly německé rozvědce podsouvány informace o osobách, které měly pro československý odboj zvláštní význam a tyto byly Němcům vystavovány jako osoby na „černé listině“ zrádců a kolaborantů českého odboje. Další operací bylo podsunutí šifrovacích klíčů údajně používaných československou stranou, jejímž prostřednictvím se potvrzovala spolehlivost dalších podstavených osob, včetně osoby, která byla později řízena britskou službou a měla za úkol rozkrýt německou výzvědnou síť v Palestině.

Na protipólu zpravodajských úspěchů stojí případ infiltrace československé služby německým agentem podporučíkem československé armády Vasilem Roznijičukem. Tento pocházel z Podkarpatské Ukrajiny a na Blízkém východě se hlásil do naší armády. Podařilo se mu natolik uchytit ve struktuře istanbulské ústředny, že si jej vybral plukovník Kumpošt

jako šifranta. Roznijičuk předal německé službě skutečný šifrovací klíč a řadu zpráv, které sám zpracoval. Poté, co byl londýnským obranným zpravodajstvím odhalen jako německý agent, se mu podařilo uprchnout do Bulharska, kde v Sofii působil na velitelství německé pracovní služby.

Obranné zpravodajství v podmínkách domácího protektorátního odboje

Je samozřejmé, že říšskoněmecké úřady vytvářely cestou protektorátní správy vynikající podmínky pro činnost nacistických státobezpečnostních složek na území Čech a Moravy. O to větší význam mělo provádění zpravodajské ochrany veškerých organizačních celků a činnosti domácího odboje. Další růst významu obranného zpravodajství přišel po započetí sabotážních a diverzních akcí na území protektorátu a vysazování československých parašutistů na naše území.

Jedněmi z prvních, kteří se podíleli na organizování odboje, byli právě příslušníci bývalé československé armády a mezi nimi samozřejmě profesionální zpravodajci. Výsledkem byl vznik celoprotektorátní ilegální vojenské odbojové organizace později nazvané Obrana národa. Do letních měsíců 1939 vznikly základní sítě a byla ustanovena hierarchicky členěná zemská, krajská, okresní až místní velitelství této odbojové organizace. Vojenské a politické zpravodajství bylo prioritizovanou činností Obrany národa, přičemž cílem bylo ozbrojené vystoupení českého národa proti okupační moci.

V rámci uvedených struktur byl řízením obranného zpravodajství v podmínkách odboje pověřen předmnichovský příslušník obranné sekce 2. oddělení hlavního štábu československé armády major pěch. František Hieke. Ten se ve své činnosti zpočátku zaměřil na sledování aktivit bývalých českých germanofilsky orientovaných politických předáků, ale i vyložené zrádce jakým byl např. bývalý plukovník generálního štábu československé armády Emanuel Moravec. Hieke se snažil svými aktivitami proniknout do organizací českých fašistů, z nichž se rekrutovali udavači a agenti provokatéři gestapa a nacistických tajných služeb. Touto činností se Hiekemu podařilo být na kontaktu s bývalým majorem československé armády, který byl jedním z pobočníků vůdce Gajdovy fašistické organizace sídlící na Uhelném trhu v Praze. Hieke předstíranými projevy sympatií k fašistickému hnutí si získal tohoto člověka a vytěžoval jej k důvěrným informacím o záměrech českých fašistů, které byly pro český odboj tolik důležité. S podobným cílem se Hiekeho činnost zaměřila na Český národní socialistický tábor, v němž rozhodující slovo měla Vlajka. Tuto organizaci se mu podařilo infiltrovat svým člověkem. Major Hieke aktivizoval některé agenty staré sítě 2. oddělení hlavního štábu, kterým se již na sklonku existence předmnichovské republiky podařilo dostat do ultrapravicových a fašizujících českých politických kruhů.

Významným agentem Hiekeho sítě byl bývalý redaktor a sekretář Národních listů Jošt, který měl jako někdejší člen Gajdovy Národní obce fašistické prominentní styky a dodával Hiekemu zpravodajsky významné informace. Ale i další novináři dodávali českému odboji zprávy pomáhající v ochraně jeho aktivit.

Bývalí agenti 2. oddělení zprostředkovali majoru Hiekemu kontakty s českými policejními úředníky, kteří přicházeli při své služební činnosti do styku s okupačním aparátem. Od podzimu 1939 se Hiekemu podařilo získávat natolik kvalitní zprávy z prostředí pražského gestapa, že odboj byl schopen získávat informace o některých zatýkáních předem a učinit opatření k ochraně svých členů. Hieke údajně získával informace o obsahu kartotéčních lístků z pověstné evidence gestapa. Takto vytvořeného napojení českého odboje na české policejní

úředníky přidělené gestapu v budoucnu využívali k získávání údajů obranného charakteru nástupci první garnitury ve vedení Obrany národa podplukovník Balabán, podplukovník Mašín a štábní kapitán Morávek.

Do pražské úřadovny gestapa se snažili proniknout také lidé ze zpravodajské sítě bývalých příslušníků pátrací sekce 2. oddělení majora pěch. Františka Fárka a štábního kapitána pěch. Antonína Longy. Ačkoli řada oslovených českých policistů zařazených ke gestapu spolupráci s českými zpravodajci odmítla, našli se někteří, kteří dodávali aktuální zprávy pravidelně i jednou týdně. Jeden z takových úředníků dodával českým odbojářům z Obrany národa informace o výsledcích a chování osob zatčených gestapem, což významně přispívalo k provádění obranných opatření naším odbojem ke krytí svých aktivit a mnohdy záchraně svých lidí. Stejný účel měla činnost některých regionálních a místních velitelství Obrany národa, která získávala zdroje mezi policejními úředníky v jednotlivých oblastech, jako tomu bylo třeba v Brně nebo Ostravě.

Obranné zpravodajství Obrany národa čelilo infiltraci odbojového hnutí nejen doma, ale získávalo informace i o agentech nacistických služeb s úkoly dostat se do prostředí české emigrace v zahraničí. Ke krytí činnosti těchto svých agentů používaly německé orgány bílé pasy z ostravského policejního ředitelství. Pracovník, který uvedené pasy vydával, byl spolupracovníkem našich obranných zpravodajců a předával jim tajná čísla, jakými byly takové pasy označeny vodotiskem na liché straně. Těchto pasů bylo vystaveno okolo stovky a vlivem činnosti obranného zpravodajství byla řada německých agentů zatčena na území Polska zdejší kontrarozvědkou, která byla informována našimi příslušníky. To bylo přirozeně ještě před zářím 1939, kdy čeští emigranti využívali k cestě z protektorátu zejména přechodu hranic do Polska.

Odbojovému zpravodajství se nevěnovaly pouze organizace tvořené bývalými armádními důstojníky, ačkoli ty byly nejpočetnější a pochopitelně po zpravodajské stránce nejvýkonnější, jelikož byly zastoupeny profesionálními zpravodajskými důstojníky zvyklými pracovat v hierarchické struktuře a respektujícími pravidla konspirace. I přesto se nejednou nacistickým složkám, zejména gestapu, podařilo infiltrovat Obranu národa, což vyústilo v likvidaci mnoha jejích členů, včetně její tzv. první garnitury.

Na území protektorátu působila i řada jiných odbojových organizací, které nevznikly z bývalých armádních důstojníků, a taktéž jejich činnost byla v oblasti získávání zpravodajských informací zaměřena více na oblast politickou, společenskou a hospodářskou. Z politického okruhu blízkého prezidentu Benešovi vznikla organizace nazvaná Politické ústředí. Tato v zásadě vycházela z koncepce předmnichovské koalice pěti politických stran přenesených do ilegality. Za jeden ze svých stěžejních úkolů si Politické ústředí stanovilo udržování spojení s emigrací v Londýně a jmenovitě s dr. Benešem. Politické zpravodajství stálo v popředí zájmu i dalšího odbojového hnutí, které se formovalo na poměrně širokých základech a politicky ideově bylo zaměřeno podstatně levicověji. Kořeny tohoto odbojového centra nazývaného Petiční výbor Věrní zůstaneme byly v předmnichovském období v činnosti Petičního výboru Věrní zůstaneme v září 1938 a v období druhé republiky. Činnost výboru charakterizoval spisovatelský manifest Věrní zůstaneme a hnutí již ve zmíněném období úzce spolupracovalo s komunisty. Zpravodajská ochrana těchto a jiných dalších odbojových hnutí a organizací byla zaměřena především na obranu vlastní činnosti, přičemž zkušenosti v této oblasti mohly využít mnohdy právě komunistické skupiny znalé metod konspirativní práce.

Vojenské obranné zpravodajství po druhé světové válce

Období let 1945 až 1948, které bylo rozhodující pro další politickou orientaci osvobozeného Československa, je z hlediska existujícího politického systému považováno za demokratické. Obdobně jsou hodnoceny i parlamentní volby v květnu 1946. Na základě některých materiálů, zpravidla z činnosti tehdejších zpravodajských služeb, zpřístupněných po roce 1989, mohou u mnohých vyvolávat jiné hodnocení politické situace, zejména vliv ministerstva vnitra na uchopení politické moci ve státě komunisty. Období je významné i pro vojenské obranné zpravodajství, neboť právě v této době byly položeny základy k pozdějšímu využívání potenciálu armádní kontrarozvědky k podpoře totalitní moci až do začátku roku 1990.

V uvedeném období působily v Československu čtyři zpravodajské služby – vojenské obranné zpravodajství (OBZ), vojenská zpravodajská služba (II. odbor MNO), zemské odbory bezpečnosti II (ZOB II) a Státní bezpečnost (StB).

Tyto zpravodajské služby se svou činností podílely na plnění širokého spektra rozdílných úkolů vycházejících z úsilí o obnovu válkou zničeného hospodářství, veřejného života, budování ozbrojených sil a bezpečnostních složek apod. Významným obsahem činnosti služeb byl boj proti zbytkům nacistického podzemí a zajištění pohraničí, očista veřejného života od kolaborantů a zrádců, očista důstojnického a rotmistrovského sboru armády a odhalování válečných zločinců, kteří přišli na naše území z jiných států.

Tehdejší zpravodajské služby samy nerozhodovaly o politickém vývoji v republice, avšak politická strana, která získala v nich rozhodující vliv, a tou byla KSČ, disponovala v politickém zápase informacemi, ke kterým jiné strany přístup neměly. Klíčem k takovým informacím bylo ovládnutí ministerstva vnitra. Dnes je známo, že rozhodující roli při ovládnutí ministerstva vnitra komunistickou stranou sehrálo vojenské obranné zpravodajství pod vedením Bedřicha Reicina. Souvislosti vzniku vojenského obranného zpravodajství a jeho působení v první polovině roku 1945 ukazují, proč právě tato bezpečnostní složka získala oproti ostatním členům zpravodajské komunity svým způsobem výsadní postavení.

Oddělení vojenského obranného zpravodajství (OBZ) oficiálně vzniklo na základě rozkazu velitele 1. československého armádního sboru v SSSR generála Ludvíka Svobody ze dne 7. ledna 1945. Jeho přednostou se stal tehdy nadporučík v zál. Bedřich Reicin. Oddělení zřídil velitel sboru na přímou žádost člena vojenské rady 4. ukrajinského frontu generála Mechliše. Zřízení OBZ se stalo důležitou součástí snahy sovětského vedení vytvořit podmínky pro uplatňování vlivu na vývoj v armádě i v ostatních oblastech života v osvobozeném Československu. Nadporučík Reicin do té doby působil jako osvětový důstojník a společně s majorem JUDr. Jaroslavem Procházkou řídil činnost neveřejné stranické organizace a redigoval časopis „Naše vojsko v SSSR“. Reicin i jeho zástupce nadporučík JUDr. Karel Vaš absolvovali sovětské zpravodajské školy. Podle některých pramenů byl nadporučík Vaš důstojníkem NKVD a od jejího vedení dostal za úkol působit po válce v československém vojenském obranném zpravodajství. Stejným úkolem pověřila sovětská NKVD ještě další důstojníky, kteří pocházeli z Volyně nebo z Podkarpatské Rusi. Ti v průběhu následujícího období průběžně informovali sovětskou zpravodajskou službu o situaci v československé armádě a společnosti.

OBZ (obránné zpravodajství) mělo tvořit protiváhu II. odboru londýnského MNO řízeného generálem Františkem Moravcem, který nebyl u Sovětů oblíben a na základě vztahů mezi Moravcem a rezidentem sovětské zpravodajské služby v Londýně plukovníkem Čičajevem mu nedůvěřovali.

Ani doba vzniku OBZ nebyla náhodná. Rozhodnutí o vzniku tajné služby jakéhokoli typu náleží v každém státě vládě a parlamentu. O vytvoření OBZ bez souhlasu MNO, vlády a prezidenta republiky rozhodl gen. L. Svoboda na žádost sovětské strany v době, kdy uvedené instituce zcela ztratily vliv na vývoj situace kolem 1. československého armádního sboru v SSSR. V té době již vláda a MNO pouze registrovaly a popřípadě dodatečně schvalovaly rozhodnutí velitele sboru. Formálně se jednalo pouze o rozdělení ofenzivního a defenzivního zpravodajství. **Fakticky však vznikla zcela samostatná zpravodajská služba disponující rozsáhlými pravomocemi.**

Organizační struktura i metody práce obranného zpravodajství vycházely z předpisů platných v Rudé armádě. Tato nově vzniklá zpravodajská služba se diametrálně odlišovala v organizační struktuře, metodách práce i získaných pravomocích od stávající vojenské zpravodajské služby.

Bezpečnostní oddíly

Vzniklé vojenské obranné zpravodajství mělo mimo informační složky i výkonné exekutivní pravomoci. OBZ vytvářelo tzv. bezpečnostní oddíly, které prováděly zadržování a zatýkání osob, domovní prohlídky, eskortování zatčených a další exekutivní úkony. Příslušníci zmíněných bezpečnostních oddílů měli téměř neomezené pravomoci vůči vojenským osobám, ale i vůči civilnímu obyvatelstvu na osvobozeném území. Vedle zpravodajské činnosti fakticky suplovali činnost polního četnictva. Vojenskému obrannému zpravodajství byly podřízeny i vojenské asistenční jednotky a hlídky Národní bezpečnosti po osvobození v pohraničí až do ukončení stavu branné pohotovosti státu. V rámci budování organizačního a kádrového zabezpečení činnosti obranného zpravodajství postupně vznikala oddělení OBZ u jednotlivých brigád armádního sboru. Jejich příslušníci prověřovali osoby, pátrali po zbězích a podíleli se na zatýkání i eskortování kolaborantů a zrádců, pátrali po archivech německé armády a okupačních úřadů.

Příslušníci OBZ se v drtivé většině rekrutovali z důstojníků osvětové služby 1. československého armádního sboru v SSSR. Osvětová služba u sboru se stala od počátku její existence doménou KSČ a vykonávala svoji činnost v úzké spolupráci s podobnými institucemi v Rudé armádě. Část vojáků sboru dokonce ztotožňovala osvětovou službu s OBZ. Příslušníci OBZ úzce spolupracovali se sovětskými zpravodajskými orgány. Reicin se podílel se svými spolupracovníky v SSSR a londýnskými komunisty ještě před vznikem OBZ v průběhu války na prověřování československých důstojníků, kteří byli v průběhu války přesunováni z Británie k našim jednotkám v SSSR. Na základě jejich informací nebylo mnohým z nich uděleno vstupní vízum do SSSR.

Od samého počátku existence OBZ u 1. československého armádního sboru v SSSR věnovali jeho příslušníci zpravodajský zájem o důstojníky přicházející ke sboru ze Západu. Mnozí z nich otevřeně vyjadřovali své nepříliš pozitivní názory na úroveň velení, materiálního vybavení a na vycvičenost vojáků, které velení sboru nasazovalo do bojů. Výsledkem byly námitky oddělení OBZ 1. armádního sboru v SSSR proti jejich povýšení a ustanovení do různých funkcí.

Hlavními úkoly OBZ v průběhu války bylo prověřování důstojníků a rotmistrů vstupujících do 1. československého armádního sboru v SSSR na základě mobilizační vyhlášky na osvobozeném území, pátrání po dokumentech okupačních úřadů a dalších institucí, jejichž obsah umožňoval identifikovat kolaboranty a zrádce, objasnit jejich působení za okupace nebo za dobu existence Slovenské republiky. Zvláštní pozornost věnovalo OBZ archivům gestapa,

policie a dalších institucí, podílejících se rozhodující měrou na represích proti obyvatelstvu v průběhu války. Příslušníci OBZ zajišťovali kolaboranty a zrádce, zejména z řad příslušníků armády a dalších ozbrojených složek, ale i z řad významných představitelů politického a veřejného života. Podíleli se také na jejich vyšetřování. K důležitým úkolům OBZ patřilo i odhalování tajných nacistických podzemních organizací, působících na území republiky po osvobození.

Vojenské obranné zpravodajství od samého počátku představovalo důležitý zdroj informací pro sovětskou stranu i pro vedení KSČ. Bedřich Reicin se osobně angažoval v přípravě komunistů na moskevská jednání o vládním programu a složení nové vlády. Ve svém dopise Klementu Gottwaldovi ze dne 6. března 1945 doporučoval obsadit za každou cenu místo ministra národní obrany generálem Svobodou a místo hlavního velitele branné moci generálem Bočkem.

Ačkoli se Košický vládní program zabýval všemi podstatnými otázkami života společnosti v osvobozené republice, neobsahuje žádnou pasáž o působení ministerstva vnitra a bezpečnostního aparátu. Proč tomu tak bylo, nelze spolehlivě zjistit. KSČ zvolila cestu získat křeslo ministra vnitra a následně prosadit z jejího pohledu potřebné změny. Svědčí o tom i změna kandidáta na funkci ministra vnitra, kterým byl nejprve Rudolf Slánský, později však zaměněn za pro ostatní partnery v jednání přijatelnějšího Václava Noska, který působil v období války v Británii. Jednání o obsazení funkce ministra vnitra se nestalo při moskevských jednáních objektem sporů mezi KSČ a delegacemi ostatních politických stran.

Po přijetí Košického vládního programu a ustanovení nové vlády došlo k dalšímu upevnění pozic OBZ tím, že byla vytvořena hlavní správa obranného zpravodajství na ministerstvu národní obrany. Jejím šéfem se na návrh generála Svobody stal kapitán Bedřich Reicin. Generál Svoboda současně inicioval odstranění vedoucích činitelů československého vojenského odboje na Západě z významných míst v armádě. Jednalo se zejména o generála Ingra a v oblasti zpravodajství o generála Moravce. Vojenská rada při předsednictvu vlády rozhodla o prověřování všech důstojníků a rotmistrů, kteří nastoupí po skončení války do armády, přičemž členem každé prověřkové komise byl také důstojník OBZ. Samotný Reicin se stal členem komise MNO, která prověřovala generály a důstojníky generálního štábu. Tímto vliv OBZ v armádě postupně narůstal s ohledem na jeho kompetence při posuzování národní a státní spolehlivosti generálů, důstojníků a rotmistrů a podílu na očistě důstojnického a rotmistrovského sboru. OBZ vedlo osobní spisy důstojníků, rotmistrů i vojáků a příslušný stupeň OBZ se vyjadřoval ke všem povýšením a jmenováním důstojníků do vyšších funkcí. Až na výjimečné případy konečné rozhodnutí vycházelo ze stanoviska OBZ, a to i když rozhodnutí náleželo vládě nebo prezidentu republiky.

Rozšíření vlivu OBZ mimo armádu

Do osvobození plnilo OBZ úkoly vztahující se zpravidla k armádě. Předsednictvo vlády na svém zasedání dne 12. dubna 1945 projednávalo a následně dne 17. dubna pak celá vláda otázky spojené s fungováním ministerstva vnitra a jeho bezpečnostních složek. Na návrh ministra vnitra Noska schválila vláda materiál „Hlavní zásady výstavby nového bezpečnostního aparátu“. Dokument obsahoval i rozhodnutí vlády zrušit staré bezpečnostní sbory a nahradit je novým bezpečnostním aparátem. Usnesení vlády zároveň předpokládalo, že při výstavbě nových bezpečnostních složek budou přednostně využíváni příslušníci československého

armádního sboru a účastníci domácího odboje. 15. května 1945 převzal rezort vnitra oficiálně Václav Nosek. Současně převzal i funkci předsedy vládní personální komise, která projednávala obsazení důležitých míst ve všech ministerstvech. Jeho hlavní úsilí směřovalo k realizaci úkolů, které dokument „Hlavní zásady výstavby nového bezpečnostního aparátu“ obsahoval. V tomto smyslu otevíralo usnesení vlády prostor pro rozšíření vlivu OBZ mimo armádu a zprostředkovaně i pro prohloubení vlivu KSČ v ministerstvu vnitra. Klíčové pozice v nově budovaných bezpečnostních složkách na základě rozhodnutí ministra vnitra postupně obsazovali důstojníci armády v aktivní službě nebo v záloze, většinou členové KSČ. OBZ se podílelo na jejich výběru a prověřování.

Vzhledem k tomu, že OBZ vedlo osobní spisy všech důstojníků, mělo podrobné informace o všech důstojnících, kteří přešli do služeb ministerstva vnitra. Mnohdy s nimi udržovalo nadále široké kontakty a využívalo je k budování agenturních sítí OBZ v SNB, StB a dokonce i v ZOB II. Uvedeným způsobem obsazovalo ministerstvo vnitra ve spolupráci s ministerstvem obrany také velitelské funkce u vojensky organizovaného pohotovostního pluku Národní bezpečnosti, v odboru pro politické zpravodajství ministerstva vnitra, v hlavním velitelství Sboru národní bezpečnosti, v jeho zemských velitelstvích a později také v zemských odborech bezpečnosti a ve Státní bezpečnosti.

Například v létě 1945 MNO natrvalo převedlo ke službě v pohotovostním pluku Národní bezpečnosti 24 důstojníků a 2 rotmistry, k zemskému velitelství SNB v Čechách 13 důstojníků a 2 rotmistry a od armádní zpravodajské brigády k ministerstvu vnitra 7 důstojníků. Při řešení personálních otázek v bezpečnostních složkách ministerstva vnitra Nosek úzce spolupracoval s přednostou oddělení obranného zpravodajství odboru pro politické zpravodajství ministerstva vnitra kapitánem Pokorným a náčelníkem hlavní správy OBZ kapitánem Reicinem.

Obsazení důležitých míst na samotném ministerstvu vnitra projednávala základní organizace KSČ, jejíž usnesení byla pro ministra Noska závazná. Již v této době získalo OBZ výsadní postavení v tehdejší československé zpravodajské a bezpečnostní komunitě a významnou měrou se podílelo nejen na prohlubování vlivu KSČ v ministerstvu vnitra, ale i ostatních orgánech státní správy. Výsadní postavení obranného zpravodajství bylo umocněno pevnou a fungující organizační strukturou, přístupem k archivům a dokumentům gestapa, protektorátní správy, výsledkům kolaborantů a zrádců a výsledkům činnosti a členům agenturních sítí. Vliv OBZ byl též dán jeho úzkou spoluprací se sovětskými bezpečnostními složkami a infiltrací ostatních bezpečnostních složek, především ve struktuře ministerstva vnitra.

Máme-li shrnout toto období, lze konstatovat, že vojenské obranné zpravodajství se po svém vzniku v roce 1945 poměrně rychle stabilizovalo. Na začátku roku 1946 byla hlavní správa OBZ přejmenována a začleněna do hlavního štábu československé armády jako 5. oddělení. Organizace OBZ se poměrně rychle ustálila a zůstala nezměněna více méně až do vzniku velitelství vojenské zpravodajské služby v roce 1951. Význam OBZ pro činnost II. odborů zemských odborů bezpečnosti či později samotné Státní bezpečnosti se ne vždy plně docenuje, i když v mnohém byla právě vojenská defenziva vzorem pro vznikající Státní bezpečnost, která přejímala její kádry, metody i terminologii.

Hlavní správa OBZ měla až do roku 1950 základní členění na oddělení organizační a osobní, operační (pátrací), studijní (vyhodnocovací), vyšetřovací a právní, ochrany průmyslu (v roce 1951 převzalo velitelství Státní bezpečnosti), ochrany hranic (v roce 1946 převzal Sbor národní bezpečnosti) a dále řadu pomocných orgánů jako hospodářskou a technickou skupinu, spojovací četů a štábní (bezpečnostní) oddíl.

Začlenění vojenského zpravodajství do struktur ministerstva vnitra

Další změna názvu armádního obranného zpravodajství souvisí s celkovou reorganizací a redislokací československé armády, kdy 15. srpna 1950 byla zřízena hlavní informační správa, avšak již 30. března 1951 bylo zřízeno samostatné velitelství vojenské zpravodajské služby, které však hned následující den, tedy 1. dubna 1951, přešlo v podřízenost ministra národní bezpečnosti. Tím byl naplněn jeden z požadavků IX. sjezdu KSČ na vytvoření jedné bezpečnosti, která bude i v podmínkách armády plnit úkoly vyplývající z důsledného uplatňování diktatury proletariátu. Ministr národní bezpečnosti svým rozkazem z května 1951 vyčlenil z velitelství Státní bezpečnosti IV. sektor, aby se sloučil s vojenskou kontrarozvědkou, a tak se vytvořil pozdější odbor „C“ ministerstva národní bezpečnosti. Konečně 29. května 1952 bylo velitelství vojenské zpravodajské služby přejmenováno na hlavní správu vojenské kontrarozvědky (HS VKR), avšak na její začlenění se ve své podstatě nic nezměnilo, stejně jako na její činnosti. Teprve při zrušení ministerstva národní bezpečnosti byla HS VKR spojena s ministerstvem vnitra jako jeho VI. a později III. správa.

Začleněním vojenského obranného zpravodajství do struktur ministerstva vnitra získal tento rezort plnou kontrolu nad veškerým děním v republice. Jedinou zpravodajskou službou organizačně nespádající pod vnitra byla **zpravodajská správa generálního štábu ČSLA (ZS/GŠ)**, tedy vojenská rozvědka, jako přímá nástupkyně 2. oddělení hlavního štábu československé armády. Tato nezávislost však ve skutečnosti byla pouhou fikcí, jelikož zpravodajskou ochranu ZS/GŠ byly pověřeny orgány hlavní správy vojenské kontrarozvědky zařazené v systému rezortu vnitra jako VI. správa. VKR tedy budovala agenturu i ve strukturách ZS/GŠ, především pak ve vztahu k zahraničním pracovištím. Současně se spolupodílela na prověřování osob určených do funkcí u ZS/GŠ.

Význam vojenské kontrarozvědky rapidně vzrostl po defekci (rozuměj: zběhnutí kádrového důstojníka zpravodajské služby ke zpravodajské službě protivníka) vojenského přidělence ve Washingtonu majora Františka Tišlera, ke které došlo 25. července 1959. Při vyšetřování Tišlerovy defekce mohla VKR prokázat, že již dávno předtím poukazovala ve svých zprávách pro vedení ZS/GŠ na celou řadu podezřelých záležitostí stran osoby Tišlera. Nejednalo se pouze o negativa v oblasti politické, jejichž hodnocení bylo pro tehdejší dobu příznačné, ale i o celou řadu negativ v oblasti profesionálního výkonu zpravodajské činnosti v zahraničí.

Okupace ČSSR vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 předznamenala i významné změny v sílových rezortech obrany a vnitra. Řada příslušníků bezpečnostních složek emigrovala na Západ, mezi nimi i ti, kteří působili na pozicích v I. správě ministerstva vnitra (civilní rozvědce). Reorganizace bezpečnostního a zpravodajského aparátu nebyla pouze profesionální reakcí na tyto defekce, ale též možností vypořádat se s představiteli „pravického centra“ v těchto složkách a dosadit na rozhodující posty osoby nakloněné Moskvě.

Armádní obranné zpravodajství bylo dále ve struktuře federálního ministerstva vnitra zařazeno v rámci nově vzniklé federální správy zpravodajských služeb (FS-ZS) jako III. správa FS-ZS – hlavní správa vojenské kontrarozvědky. Ještě později byla začleněna jako III. správa hlavní správy Státní bezpečnosti – hlavní správa vojenské kontrarozvědky, ve které ji zastihly události následující po listopadu 1989. Cíle a vlastní činnost VKR kontinuálně navazovala na OBZ po roce 1945.

VKR byla konsolidovanou složkou státobezpečnostního aparátu tehdejšího totalitního státu a pilířem podporujícím jeho moc v jedné z nejvýznamnějších oblastí, kterými byly ozbro-

jené síly jako součást Varšavské smlouvy. Proto řada věcí spojených s organizací a činností III. správy HS StB-VKR bude v budoucnu jistě předmětem zkoumání historiků a pracovníků Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu při ministerstvu vnitra ČR.

Vojenské obranné zpravodajství po roce 1990

Při přeměně totalitní vojenské kontrarozvědky ve službu demokratického státu bylo v první řadě nezbytné dát právní základ činnosti Vojenského obranného zpravodajství. Toho se tomu dostalo v roce 1992, kdy byl schválen zákon č. 67 o Vojenském obranném zpravodajství, a následně v roce 1994, kdy zákonem č. 154 o zpravodajských službách ČR byla upravena působnost jednotlivých zpravodajských služeb.

Na základě těchto zákonných úprav je **Vojenské obranné zpravodajství** organizační součástí jedné ze tří českých zpravodajských služeb: Vojenského zpravodajství. (Jeho druhou součástí je Vojenská zpravodajská služba, tj. vojenská rozvědka.)

Vojenské obranné zpravodajství vyvíjí svou činnost proti zpravodajským službám cizí moci v oblasti obrany, ve vztahu k ochraně utajovaných skutečností v rezortu a při zabezpečování obranyschopnosti republiky. Současně plní úkoly, které mu vyplývají v podmínkách ozbrojených sil uplatňováním zákona o ochraně utajovaných skutečností, čímž se podílí na realizaci bezpečnostních prověrek v rezortu obrany.

Vojenské obranné zpravodajství nedisponuje represivními pravomocemi a jako ostatní zpravodajské služby České republiky je službou informační, jejímž cílem je získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace v oblastech jeho působnosti a poskytovat ústavním orgánům této země relevantní podklady pro rozhodování při výkonu jejich funkcí.

Na rozdíl od totalitních tajných služeb je Vojenské obranné zpravodajství podřízeno parlamentní kontrole. Je pochopitelné, že Vojenské obranné zpravodajství je v očích mnoha lidí, zejména starších příslušníků rezortu obrany, nástupcem totalitní vojenské kontrarozvědky a přenášejí tento svůj negativní vztah k obrannému zpravodajství do současnosti, ačkoli základy existence, cíle a obsah vlastní činnosti je diametrálně odlišný.

V současné době není ve struktuře Vojenského obranného zpravodajství zařazen žádný příslušník, který byl v minulosti příslušníkem vojenské kontrarozvědky.

Charakterem a cíli své činnosti nehledá dnešní Vojenské obranné zpravodajství kontinuitu s minulostí totalitní armádní kontrarozvědky, ale navazuje na nejlepší tradice obranného zpravodajství Československé republiky před rokem 1945.

Mjr. Ing. Libor Kutěj

Literatura:

- ŠOLC, J. *Ve službách prezidenta*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1994.
- MORAVEC, F. *Špión, jemuž nevěřili*. Praha: Rozmluvy Alexandra Tomského, 1990.
- IVANOV, M. *Černý dostal mat*. Třebíč: Akcent, 1999.
- GEBHART, J.; KOUTEK, J.; KUKLÍK, J. *Na frontách tajné války*. Praha: Panorama, 1989.
- VOJTÁSEK, F.; ŽÁČEK, P. *Francouzský krtek*. Cheb: Nakladatelství letecké literatury Svět křídel, 2003.
- HANZLÍK, F. *Podíl vojenského obranného zpravodajství na ovládnutí ministerstva vnitra komunistickou stranou v roce 1945*. Na www.cibulka.com.
- FABŠIČOVÁ, M., VALIŠ, Z. Zákon 231/1948 Sb. a obranné zpravodajství Čs. armády. *Sborník Securitas Imperii 2*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR, Ministerstvo vnitra, 1999.
- Trestná činnost příslušníků některých represivních orgánů v 50. letech. Kolektiv autorů. *Sborník Securitas Imperii 1*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR, Ministerstvo vnitra, 1999.

Na základě rozhodnutí vlády České republiky uděluje Bezpečnostní rada státu a Asociace BOOSS každoročně cenu Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky státu. Cena Jaroslava Jandy byla založena v r. 2001 a termín pro její udělování je stanoven každoročně k výročí vstupu České republiky do Organizace Severoatlantické smlouvy. Poprvé byla cena udělena v r. 2002, v hlavní kategorii ji obdržel armádní generál v. v. Ing. Karel Pezl, ve studentské kategorii bylo uděleno čestné uznání, které obdržela Petra Novotná za práci Úloha a místo Západoevropské unie při vytváření evropské bezpečnostní a obranné identity. V roce 2003 byly v hlavní kategorii uděleny tři ceny: genmj. v zál. Ing. Jaroslavu Škopkovi, RNDr. Petru Zemanovi a Antonínu Princovi, ve studentské kategorii Bc. Liboru Stejskalovi za práci Drama roku 1938 mezi Lužickými horami, Krkonošemi a Českým rájem.

V roce 2004 byla hlavní cena udělena Ústavu mezinárodních vztahů v Praze a za celoživotní prospěšnou práci v oblasti bezpečnostní politiky plk. v. v. PhDr. Miroslavu Purkrábkovi, CSc. Při slavnostním shromáždění v síni pražského Rudolfinu, kam se nemohl ze zdravotních důvodů dostavit, ji za něj ve čtvrtek 18. března 2004 přebíral jeho syn.

Jsou to pravděpodobně podvědomé procesy, které rozhodují o tom, co se konkrétně uchová v paměti. Jistě na tuto výběrovost má vliv i hloubka nebo důležitost zážitku. Ačkoli jinak nemám příliš dobrou topografickou paměť, schopnost orientovat se v terénu nebo v městě, zapamatovat si místo, odkud jsem vyšel, nebo kam přesně mám dojít, přesto si i desítky let pamatuji, kde jsem se kdy s kým poprvé setkal, kdy jsme se sblížili, na jaké cestě či ulici jsem cosi příjemného nebo naopak trapného či dramatického zažil.

S **Miroslavem Purkrábkem** jsem se setkal na krátké spojovací ulici mezi Vladislavovou a Jungmannovou, která se tuším jmenuje Charvátova a zatáčí se až k Národní třídě. Kdysi před začátkem Vladislavovy stál omšelý blok starých domů, kde bydlel náš rodinný přítel, který se za války po útěku z Technische Nothilfe u nás skrýval. Nyní je tu stanice metra Národní a velké tržiště. Uvádím to proto, že snad téměř vždy jsem se s někým potkal a později spřátelil na místě, které bylo spojeno i s jinou významnou osobní událostí.

V případě Mirka se ale nejspíš dopouštím jisté nepřesnosti. Vlastně jsem ho viděl krátce před tím na zasedání redakční rady jednoho vojenského teoretického časopisu, kde on se stal právě novým členem tohoto poradního orgánu a já tu vedl jako redaktor rubriku sociologie mládeže. Zastavili jsme se poté na ulici a vedli nekonečnou rozpravu pravděpodobně proto, že jsme při jednání vyslovovali podobné nebo dokonce totožné postřehy či mínění. V tu dobu

měli ze zřejmých důvodů k sobě blíží lidé s blízkými názory, než aby je lákaly myšlenky protichůdné nebo dokonce diametrálně rozdílné. Ne vždy a zvláště ne v každé době se protyvájí, jak se obvykle říká spíše o manželských a mileneckých svazcích.

Co jsem si určitě hned uvědomil, když jsem po seznámení s Mirkem odcházel domů, že jsem potkal člověka, který je sice jen o pět let starší, ale o kterém se dalo a dodnes dá říct, že není jen vzdělaným člověkem, čímsi však o mnoho víc: je moudrý.

Kdysi jsem někde četl, že slova moudrost, moudrý ap. se vyskytují jen v češtině. Asi to nebude úplně pravda, blíží se tomu třeba anglické *wisdom*. Ale v každém případě to neznamená jen vzdělanost, dokonce ani encyklopedickou, ale především spojenou se životními zkušenostmi a s vysokou pravděpodobností i s charakterem. Obvykle se moudrost spojuje se stářím. Jenže Mirkovi tehdy na začátku šedesátých let bylo něco přes třicet, a tím spíš mě tento podstatný rys jeho osobnosti upoutal. Na jeho predikce vývoje situace jsem se od té doby mohl spolehnout, byl v odhadech nejen rozvážný, ale především prozíravý.

A tak jsme spolu s Mirkem a s dalšími blízkými přáteli prožili málem polovinu právě uplynulého dramatického dvacátého století, z nichž zvláště šedesátá léta měla pro nás neobyčejnou přitažlivost. Možná právě proto se o nich často mluví jako o *zlatých letech šedesátých*. Nebylo to přitom jen proto, že jsme byli mladí, nebyla to jenom doba Beatles, beatníků a hippies, ale prožívali jsme zvláště návštěvy významných osobností. Jen opravdu namátkou mohu zmínit pár jmen, které mně zůstaly v paměti – Steinbeck, Fischer, Sartre, Moreno, Ginsberg ...

Byla to doba, kdy si člověk připadal trapně, že nejen třeba nebyl na některé z přednášek těchto významných osobností, ale nepřečetl právě vyšlou zajímavou knihu, neviděl nový významný film, nenavštívil výbornou divadelní inscenaci nebo výtvarnou výstavu. Byla to léta, do kterých neuvěřitelně hluboko vsákla kultura, až se vytvořilo zvláštní a neopakovatelné kulturní klima. Jistě svým způsobem suplovala kultura málo pohyblivou politiku, která se dynamicky začala rozvíjet teprve na sklonku této dekády v Pražském jaru a skončila tragicky.

Přesto jsme si v těchto letech uvědomili mnohé. Dochází mi to, když se znovu vracím ke své diplomové práci *Spory o kvalitativní demokracii u nás v třicátých letech* z roku 1961 a k dizertaci *K tvorbě společenského a vojenského zájmu*, kterou jsem napsal v roce 1969. Postupně jsme se blížíli k přesnější podobě budoucího společenského uspořádání, zvláště vize občanské demokratické společnosti. A zároveň si musím přiznat, že bez pomoci Mirka bych tu druhou uvedenou práci těžko někdy úspěšně dokončil.

Ale přišla doba normalizace a v podstatě dosavadní okruh našich přátel se ocitl v těžko sdělitelných nesnázích, pokud je někdo sám neprožil. Je příznačné, že většina hledala uplatnění v zaměstnáních, pokud je vůbec někdo přijal, která měla určité kladné humánní rysy. Bylo proto příznačné, že Mirek začal pracovat v Ústavu sociálního lékařství a organizace zdravotnictví, a tím významně přispěl k tomu, aby i v podmínkách minulého režimu fungovalo naše zdravotnictví alespoň zčásti v souladu s evropským a světovým vývojem, a to zvláště pokud jde o vztah pacienta a lékaře.

Mirek se angažoval i jinde, v průmyslovém poradenství. A znovu je nutné uvést, že ho přitahovala zvláště humánní výroba, především farmaceutický průmysl. V rámci Státního plánu ekonomického výzkumu se stal hlavním konceptorem tzv. strategie a metodiky SEIMO. A opět tu převládl jím preferovaný společenský a sociální zájem. Název je spojením počátečním písmem Sociální Ekvifinalita (schopnost dosahovat cílů z různých východiskových stavů při preferenci sociálních vztahů), Participace (aktivní účasti lidí při každé činnosti, zvláště v rozhodovacích procesech), Interakce (snaha pěstovat dobré vzájemné vztahy mezi lidmi),

Motivace (nutnost kladně motivovat lidi jak k pracovní, tak i ke společenské činnosti) a Odolnost (tj. schopnost překonávat nejrůznější zátěžové situace při řízení a pracovní činnosti). Realizace této metodiky v desítkách pracovních organizací přispěla i za minulého režimu k vytváření lepších pracovních podmínek lidí.

Nemohu neuvést Mirkovu schopnost nejen pomáhat lidem, kteří se ocitli v nejrůznějších životních situacích a problémech, ale přivádět některé jednotlivce i na jiné myšlenky, usměrňovat je k jinému chování, než přemýšleli a jednali dosud. Ani po dvou desítkách let nedokážu zapomenout, když přiměl svého šéfa s nepříliš zářivou minulostí, aby navštívil pozoruhodný gruzínský film Pokání. Po skončení představení jsem pozoroval tohoto člověka, jak jím toto dílo otřásl. A nejen snad dočasně, ale i pod vlivem dalších podobných Mirkových aktivit i jinak začal řídit svěřený ústav a dokonce odvážně zaměstnávat i lidi, kteří v tu dobu jen těžko hledali uplatnění někde jinde.

Jenže po listopadu 1989 se tento ústav stejně jako mnoho jiných rozpadl, aby po určité době – což se stává právě nyní – byl alespoň v miniaturní podobě obnoven, protože se prokázala jeho společenská potřeba.

Mírek byl po listopadových událostech rehabilitován, povýšen do hodnosti plukovníka v záloze a stal se nejdříve poradcem ministra obrany pro sociální a humanitární věci a krátce poté ředitelem Vojenského ústavu sociálních výzkumů. Zde byly pod jeho vedením realizovány nejen desítky sociologických výzkumů a šetření, ale podílel se i aktivně na demokratické transformaci armády a zavádění moderní organizace ministerstva obrany.

Když tato jeho mise v armádě skončila, šel tam, kam ho to dlouho táhlo, učit na vysokou školu, na katedru veřejné politiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Brzy se tu stal nejen významným vysokoškolským učitelem, ale i úspěšným výzkumným pracovníkem. Z podnětu Rady pro sociální a ekonomickou strategii při Úřadu vlády tu bylo zřízeno Centrum pro sociální a ekonomickou strategii, s nímž začal spolupracovat. Prvním dílem, na kterém se podílel, byla *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*, v níž zpracoval část týkající se zvláště vnější bezpečnosti České republiky. Významně také přispěl do právě dokončené rozsáhlé práce *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, a sice rozpracováním kapitoly Ústavněprávní a politický systém země, prostor pro účast veřejnosti na tvorbě politiky.

Mírek bral na sebe stále více povinností než měl, aniž by si připouštěl, že léta nejen ubíhají, ale i on sice pomalu, ale přece jen stárne. Pozoroval jsem na něm den ode dne patrnější vyčerpanost. On však na tempu práce neubíral. Přitom na soustředění výzkumného týmu se pravidelně pracovalo až do noci. Začal jsem mít nepříjemné tušení, že takový nápor vzhledem ke své sedmdesátce nemůže vydržet.

Nevydržel.

Mozková příhoda ho na čas vyřadila. Trochu zpočátku ztrácel i orientaci a hledal příčiny své nemoci jinde. Tehdy jsem, když jsem bral ve společné kanceláři jeho telefony, znovu a zjevně pochopil, co znamená nejen pro mne, ale i pro mnoho ostatních lidí. To prvotní zděšení, když jsem jim řekl, co se mu stalo. A poté pravidelně další nekonečné telefonáty, kdy se jeho přátelé i známí vyptávali, jak probíhá jeho nemoc, jestli něco nepotřebuje a kdy ho budou moci navštívit.

Naštěstí je nyní Mírek z nejhoršího venku. Už od něho dostáváme i nové podněty, vyjadřuje se k našim výzkumným pracím i záměrům, těšíme se, až se znovu vrátí, i když jsme si vědomi zálučnosti nemoci, která ho postihla.

Jako vždycky, když někoho blízkého postihne něco nemilého nebo dokonce ohrožujícího, teprve poté si člověk uvědomuje, co pro něho přítel, někdo z rodiny nebo jen známý znamená.

Dnes o Mirkově moudrosti vědí všichni, kdo se s ním přátelí nebo se třeba s ním jen náhodně seznámili. Ale ta moudrost je jen vrcholem jeho vzácných lidských a osobnostních rysů. Předně není v souvislosti s tím možné přehlédnout hloubku jeho analytického vhledu do rozsáhlého množství problémů a zároveň i schopnost syntetizovat poznatky a převést je do podoby, na jejichž základě lze efektivně rozhodovat i na těch nejvyšších rozhodovacích místech.

Nebylo by však spravedlivé zůstat jen u Mirkových intelektuálních předpokladů. Stejně hluboké jsou i jeho životní zkušenosti a nesčetné množství osobních i zprostředkovaných zážitků, kterými dokáže ilustrovat nebo i konfrontovat aktuálně probíhající děje.

Nakonec, ačkoliv by si tato vlastnost zasloužovala první místo v pořadí, je Mirkova schopnost vcítit se do problémů lidí, ochota pomoci jim, věnovat jim někdy až neuvěřitelné bohatství času, které mu poté chybí nejen pro vlastní rozsáhlejší syntetickou práci z oborů, které zvládl, ale i pro potřebný odpočinek. Těšíme se, až se vrátí, ale zároveň se nesmíme vzdát předsevzetí, že ho budeme muset přece jen trochu šetřit, když to zatím nikdy nedokázal sám.

PhDr. Antonín Rašek

Nikdy jsem netrpěl vzory. Myslím těmi, se kterými se člověk bezelstně, a tudíž někdy až bezmyšlenkovitě a bezmezně ztotožní. Pokud jsem se v někom zhlédl, tak nanejvýš v klukovských letech v Emilu Zátopkovi a podle jeho příkladu kmital v těžkých bagančatech kolem našeho obytného spořilovského bloku. Měl jsem možnost ho později i blíže poznat. Ani v literatuře jsem neměl favorita. Přiznám se jen, že se mi dlouho líbil Ernest Hemingway. Ale stejně tak Bunin a vůbec celá ta známá oděská škola, Babel, Grin, Mandelštam, a kdoví, kdo tu všechno odtud pocházel. Podobně bych mohl jmenovat Steinovou, Passose, Steinbecka, hlavně jeho Na Plechárně, Wildera, Warrena, Hellera ... Americká a ruská jsou velké literatury.

Začínám tak obsírněji proto, že přátelit se desítky let s **Jaroslavem Jandou** bylo něco víc než mít v komkoli nějaký vzor, ale vzájemně se obohacující komunikace. Poznal jsem ho na začátku šedesátých let na jakési konferenci u vojenských výsadkářů v Prostějově. A zmiňuji-li oděskou literární skupinu, už v tom bylo pravděpodobně něco symbolického až mýtického, že jsme se potkali právě v tomto moravském městě, které má podobnou pověst. Stačí načít jen další dlouhou řadu jmen – Wolker, Valenta, Husserl, Wichterle, ale také známý jasnovidec Hanussen, který se dostal až k Adolfu Hitlerovi a jeho zásluhou také skončil.

Kdybych měl říct, co mě na první pohled na Jaroslavovi Jandovi zaujalo, byla jeho rozvaha a s ní spojená až božská trpělivost. Už muselo být, muselo se stát, aby ho někdo vyvedl z míry, rozčilil ho, i když se stejně rychle ovládl a uklidnil. Ale důvod, proč jsme se tak rychle sblížili, byl kromě mládí nakloněného k přátelství nejspíš prozaičtější, protože hlavně profesionální. Oba jsme byli vojáci z povolání, důstojníci. A navíc a především studenty jedné alma mater, Univerzity Karlovy.

Já jsem v tu dobu sice už studium filozofie s průvodním oborem historie ukončil, on – i když byl o tři roky starší – byl někde právě ve třetím ročníku a k filozofii si pro změnu přibral psychologii, na kterou jsem se pro omezenost míst ani nepokusil přihlásit, i když mě lákala. Ono totiž dostat se jako voják z povolání na přelomu padesátých a šedesátých let na civilní vysokou školu nebylo zrovna nejjednodušší, spíš zázrak, fakulta vyžadovala souhlas ministerstva obrany, což byl přímo olbřímí požadavek.

Jaroslav ten souhlas dostal, já jsem šanci jej získat, coby žák vojenského učiliště, kdy Praha byla od Lipníka nad Bečvou daleko, měl jen pramalou. A tak jsem si pomohl potvrzením, které mi podepsal velitel roty, jemuž jsem na oplátku připravoval politické informace. Rozhodující v tu dobu asi bylo, že jsme jeho podpis doprovodili velkým červeným razítkem vojenské školy.

Třetím důvodem našeho sblížení s Jaroslavem pak nejspíš bylo, že ze všech vědních oborů jsme měli nejbliž k sociologii mládeže. On proto, že se zajímal o činnost společenských organi-

zací jako zárodku budoucí občanské společnosti, já jsem měl tuto problematiku v popisu práce jako vojenský novinář. A pak se těch společných zájmů ukázalo daleko víc, zvlášť podobný pohled na okolní svět, když jsme spolu byli na řídičském kurzu v Havlíčkově Brodě.

Jaroslav skončil vysokou školu s červeným diplomem. Jeho závěrečná práce **Mládež, generace, světový názor** vyšla v edici Diskuse, polemika, názory v Našem vojsku a v roce 1967 dostala cenu za nejlepší knihu roku. Hned na začátku normalizace se logicky ocitla na indexu, byla vyřazena ze všech knihoven a dnes už je jen vzácným tiskem.

Stejně jako jeho první větší dílo skončil i Jaroslav Janda. Byl v tu dobu náměstkem ministra tělovýchovy a mládeže v české vládě a po 21. srpnu 1968 byl vyloučen nejen ze všech organizací, jichž byl členem, a propuštěn z armády. Po desítkách pokusů ho nepřijali ani v prodejně obuvi jako prodavače. Jeden ze známých normalizátorů, když ho propouštěl, tak prý v kontrastu s Jaroslavovým nepřehlédnutelným vzděláním a talentem tristně poznamenal: Je to smutné, čím je někdo vzdělanější, tím je větší pravíkový oportunista. Když jsem to slyšel vyprávět a jak Jaroslav dopadl, tak jsem si jen trochu upravil Čadajeva: Jinde by carem byl, a tady ani šarží u husarů!

Ještě před tím jsem však měl to štěstí, že jsem mohl od poloviny šedesátých let pod Jaroslavem na jednom oddělení ministerstva obrany pracovat, než jsem funkci krátce před Pražským jarem po něm převzal. Mluvit však o tom, že bych byl jeho podřízeným se dá dost těžko. I když byl náčelníkem, jak se ministerské funkce tehdy označovaly, byl jen jedním z nás. I přesto nebo právě proto, jsme o něm s jistotou alegorickou nadsázkou říkali, podobně jako kdysi jeden z klasiků o svém nejbližším příteli, že my jsme nanejvýš talentové, kdežto on génius.

Velmi zajímavé bylo, jak ukládal úkoly. Ve vojenském prostředí, a nejen v tu dobu, mohl kdykoli kohokoli z podřízených postavit do latě a vydat mu úkol nakonec třeba i jako rozkaz, ale Jaroslavovi nebylo nic vzdálenějšího. Jeho způsob řízení a vedení byl zvláštní, ale o to efektivnější. Nejčastěji s každým mluvil tak dlouho, až sám pochopil nebo dokonce přišel na to, co zrovna je v tu dobu nejlepší udělat. Nebo se z očí do očí svěřil komukoli z oddělení se svým nápadem nebo námětem, ale zároveň si posteskl, že by se jím rád zabýval nebo o tom cosi napsal, kdyby mu nechyběl čas. Ten mu samozřejmě jako šéfovi na vysokém postu vždycky chyběl, a tak nezbyvalo nic jiného, než se jeho tématu sám chopit. Často jsme byli v situaci, kdy bylo nutné se pustit do nejen náročného, ale svým způsobem i nebezpečného a personálně ohrožujícího úkolu. Většinou po několika dnech váhání přišel třeba za mnou a řekl: Nemohu si pomoci, ale ať přemýšlím, jak přemýšlím, jediný, kdo se může do toho pustit, kdo to zvládne, jsi ty! Mohl mu někdo při takovém jednání přání odmítnout a odvést polovičatou práci?

Když jsme se po 21. srpnu 1968 ocitli v podstatě ve stejné situaci, nezbylo nám nic jiného, než se věnovat tomu, co bylo vůbec možné. Jaroslav nejdříve překládal z angličtiny a ruštiny, já jsem měl to štěstí, že jsem byl vyhozen o několik měsíců dříve než on, takže jsem se ještě uchytil a mohl věnovat poradenské činnosti v sociologie práce, průmyslu a podniku a zvlášť v racionalizaci řízení. Brzy jsme spojili síly, těžko jsme mohli najít lepší řešení, Jaroslav měl pro poradenství v řízení nejlepší předpoklady.

A nejen snad proto, že Jaroslavův otec byl generálem zdravotní služby (jediným generálem v historii první republiky stojícím v čele vojenského lékařnictví), ale zvlášť pro své humanitní zaměření se Jaroslav věnoval poradenství především ve farmaceutickém průmyslu. Jen pro zajímavost: po skončení vysoké školy s námi v racionalizačním týmu odboru techniky řízení začal pracovat dnešní úspěšný generální ředitel podniku léčiva ing. Michal. Našimi kurzy později prošli i oba generální ředitelé Škody Mladá Boleslav.

Jaroslav Janda za dvacet let poradenství v řízení rozpracoval metodiky tvorby podnikové politiky, řízení pomocí cílů, tvorby statutů pravomocí, toku informací, pružných organizačních struktur a režimů řízení. Prakticky je aplikoval v 21 hospodářských organizacích. Stal se naším předním racionalizátorem v řízení. Své zkušenosti shrnul v práci **Sociální řízení podniku**, která vyšla právě koncem roku 1989.

Listopadová revoluce zastihla Jaroslava Jandu jako vyzrálou osobnost. Byl občansky a profesionálně rehabilitován, povýšen do hodnosti plukovníka v záloze. Stal se poradcem náměstka ministra pro sociální a humanitární věci a záhy i zástupcem náměstka ministra obrany pro strategické řízení. Jeho zásluhou byla vybudována velmi efektivní organizační struktura ministerstva obrany zabývající se civilním řízením armády v oblasti strategické, ekonomické a sociální. Založil Institut pro strategická studia a Vojenských ústav sociálních výzkumů. Obnovil prvorepublikový teoretický časopis Vojenské rozhledy. Byl na nejlepší cestě stát se náměstkem ministra a nejspíš i ministrem obrany. Jen rozpad Československé republiky tomu zabránil a po nástupu nového ministra obrany se armáda dala jinou cestou, z níž se nyní jen těžko dostává.

Jaroslav Janda ale ani za těchto okolností nepřestal usilovat o zlepšení situace v bezpečnosti a obraně. Nejdříve se stal náměstkem ředitele Institutu pro strategická studia, poté zastával stejnou funkci v Ústavu mezinárodních vztahů. Zde stál v čele týmu, který zpracoval a publikoval grant Ministerstva zahraničních věcí **Bezpečnostní politika České republiky**. Jde o dosud nejlepší polistopadovou teoretickou a výzkumnou práci v této oblasti, která stále pozitivně ovlivňuje činnost při zajištění bezpečnosti a obrany.

Byla to třetí Jaroslavova velká práce, bohužel poslední. Nedokázal pracovat jinak než s plným nasazením. Neuměl odmítnout nikoho, kdo ho požádal o radu. Nehledal výmluvy, kdy bylo třeba cokoli udělat. Postupně na něm byly patrné stopy vyčerpání.

Přišel první, druhý a nakonec třetí infarkt. Navštěvoval jsem ho v nemocnici, byl jsem poslední, kdo s ním mluvil. Srdce mu pracovalo sotva z pětiny, byl trochu dezorientován, ale přesto si až do posledních minut uchoval zájem o to, co se kolem něho dělo, o přátele a blízké, těšil se na setkání s nimi i na práci. I když je to vždycky za podobných okolností těžké říct, Jaroslav umíral s noblesou. Jako by nechtěl ani svým koncem pokazit, že jeho otec byl prvorepublikovým generálem a měl aristokratické předky.

Když jsem byl v roce 1997 před smutným úkolem napsat nekrolog k Jaroslavovu úmrtí, dlouho jsem hledal a nenacházel vhodný název. Až mi pomohl náš společný přítel Miroslav Purkrábek, který nazval Jaroslava Jandu rytířem ducha. Tak se i stalo. Jaroslav Janda byl skutečným rytířem ducha.

Od té doby uplynulo již sedm let. Rakouský spisovatel Joseph Roth v třicátých letech uplynulého století napsal v jednom svém románu, že po některých lidech, když zemřou, zůstane dlouho prázdné místo. Po Jaroslavovi Jandovi to prázdné místo opravdu zůstalo. Proto na něho mnoho lidí stále nejen vzpomíná, ale jeho přátelům se podařilo, aby Bezpečnostní rada státu a osobně premiér české vlády každoročně udělovali cenu Jaroslava Jandy za teoretické práce a zásluhy v oblasti bezpečnosti, obrany, brannosti a vojenství.

V roce 2002 se tak stává poprvé.

PhDr. Antonín Rašek

VOJÁCI SPOLEČNĚ

Mediální platforma ASOCIACE „Vojáci společně“

*Sdružení domácího odboje a partyzánů ČR * Sdružení zahraničních letců * Sdružení zahraničních letců-východ * Svaz civilní obrany ČR * Svaz letců ČR * Svaz pomocných technických praporů-vojenských táborů nucených prací * Svaz vojáků v záloze ČR * Svaz vojáků z povolání AČR * Unie armádních sportovních klubů ČR * Vojenské sdružení rehabilitovaných * Vojenská sekce Konfederace politických vězňů * Vojenský klub myslivosti*

Vážení čtenáři,

prezidium ASOCIACE „Vojáci společně“ přivítalo možnost prezentovat činnost AVS a jejich jednotlivých svazů a sdružení na stránkách periodika rezortu Ministerstva obrany *Vojenské rozhledy*. Jistě se takto rozšíří čtenářská obec asociačního zpravodaje *Vojáci společně*, který poprvé vyšel v říjnu 2002. Vojenští funkcionáři také možná více ocení aktivity Asociace, která se všemožně snaží přispívat k transparentnosti nejen vlastní práce, ale rovněž i k popularizaci pozitiv Armády České republiky.

Toto pilotní číslo ve Vojenských rozhledech tvoří zejména prezentace činnosti AVS a jejich vybraných subjektů tak, jak byly postupně předkládány v minulých vydáních *Vojáci společně*. Další čísla budou více či méně identická s jednotlivými vydáními asociační mediální platformy.

Většina příspěvků vyjadřuje názory jejich autorů – představitelů konkrétních sdružení a svazů AVS či postihuje obsah důležitých asociačních dokumentů, pracovních aktivit a námětů pro zkvalitňování armádní práce a koneckonců i dílčích aspektů celé branné politiky státu.

Redakční rada

Rozhovor s prezidentem ASOCIACE „Vojáci společně“

Současným prezidentem ASOCIACE „Vojáci společně“ (od 6. 12. 2001) je plk. Ing. Jan Kříž. Je bývalým vojákem z povolání, absolventem Vojenské školy Jana Žižky, pěchotního učiliště a Vojenské technické Akademie Brno. Vykonal funkci předsedy Svazu vojáků z povolání AČR. Je zarytým profesním ochráncem armády, propagátorem spolupráce armády s občany a zastáncem hesla: „Voják je občan v uniformě.“

Pane prezidente, stál jste u zrodu ASOCIACE „Vojáci společně“. Za jakým účelem byla tato organizace vytvořena?

Především trochu historie. Počátky Asociace se objevily v roce 1993 formou „Koordinačního sdružení“, v němž se realizovalo pět organizací. Tato průkopnická činnost nesla s sebou řadu složitostí, které vinou nepochopení rezortu, ale i různých neseriózností v jednání se nepodařilo vyřešit, takže sdružení nedosáhlo svých cílů.

Vývoj pokračoval i v ústraní a v roce 1996 spatřila světlo světa ASOCIACE „Vojáci společně“. Díky deseti organizacím se začala úspěšně rozvíjet. Myslím si, že v ní pracovali a pracují vynikající lidé jako gen. Ludikar, gen. Hlučka, gen. Sedláček, plk. Kolenatý. K její činnosti přispívá celá řada nadšenců. Měl jsem ohromné štěstí, že jsem tyto kolegy potkal. Utvrdili ve mně myšlenku, že povolání vojáka je profese, o níž stojí „se prát“ a dosáhnout pro ni lepší postavení, než jí společnost přisuzuje. Myslím si, že úsilí Prezidia Asociace i mé osobní, ve spolupráci s gen. Ludikarem – prvním prezidentem, a zejména potom s gen. Bretem – druhým prezidentem Asociace – připravovalo podmínky pro její současnou činnost.

Asociace je sdružení organizací, jejichž činnost souvisí s aktivitami rezortu obrany v celé škále skutečností. Tyto souvislosti byly podnětem k tomu, abychom se dohodli, že při realizaci a zabezpečování činností si budeme pomáhat. Dojde tím nejen k likvidaci roztržitostí úsilí organizací, které je často vynakládáno ke stejným skutečnostem, ale především jsme očekávali další rozvoj vzájemné spolupráce mezi členskými organizacemi a následné profesní stmelení. Vlastní spolupráci s rezortem obrany se tímto vytvářejí ty nejlepší možnosti.

Můžete představit současně složení a strukturu Asociace?

V současnosti tvoří Asociaci tyto organizace: Sdružení domácího odboje a partyzánů ČR, Sdružení zahraničních letců, Sdružení zahraničních letců-východ, Svaz civilní obrany ČR, Svaz letců ČR, Svaz pomocných technických praporů-vojenských táborů nucených prací, Svaz vojáků v záloze ČR, Svaz vojáků z povolání AČR, Unie armádních sportovních klubů ČR, Vojenské sdružení rehabilitovaných, Vojenská sekce Konfederace politických vězňů, Vojenský klub myslivosti. Vidíte, že se jedná o široké spektrum členů, které se vytváří kolem rezortu obrany. Prezidium Asociace volí pětičlennou Výkonnou radu a předsedy odborných rad.

V současné době pracuje sedm odborných rad: pro legislativu a právní věci, pro sociální oblast, pro zdravotnické zabezpečení, pro zahraniční činnost, pro historii, pro publicitu, pro přípravu záloh a pro reformu.

Změnila se zásadním způsobem asociální základna?

Byli bychom neradi, kdyby se asociální základna, jak jste ji nazval, nějak zásadně změnila. Tvoří ji organizace blízké rezortu obrany. Máme samozřejmě zájem ji dále rozšiřovat, a to zejména o organizace podobného zaměření. Věřím, že se tak v budoucnu bude dít.

Jaká je komunikace mezi jednotlivými účastníky Asociace a obdobnými svazy či organizacemi, které ale pracují mimo AVS?

Výraznou skutečností celé Koncepce spolupráce s rezortem obrany je vytvoření možnosti komunikace s organizacemi blízkými rezortu obrany, ať jsou asociovány či nejsou. V minulosti se to dělo cestou Skupiny pro styk s občanskými sdruženími. Tato možnost vznikla po reorganizaci Úřadu Ministerstva obrany a byla velmi kvalifikovanou a ceněnou formou spolupráce, která přinesla konkrétní pozitivní výsledky. V průběhu reformy však byla činnost této skupiny zrušena.

Myslím si, že celé této iniciativní činnosti občanských sdružení chyběl Asociální časopis či zpravodaj. Po jejím vytvoření došlo k výraznému zkvalitnění informací nejen ve prospěch organizací, ale i velitelů a náčelníků, což mohl být další krok.

Pane prezidente, v čele Asociace stojíte od prosince 2001. Jak celkově hodnotíte toto svoje funkční období?

Funkci jsem přijal především proto, že jsem o správnosti existence vojenských svazů a jejich společné Asociace hluboce přesvědčen a že jsem chtěl dále posunout myšlenky zakladatelů či předcházejících prezidentů.

Moje záměry, se kterými jsem šel do funkce, myslím nejlépe vystihuje vystoupení, které jsem na počátku volebního období přednesl na jednání prezidia a jež také bylo tímto orgánem přijato. Dovolte mně z něho uvést základní myšlenky:

- ❑ Všechny organizace – členové Asociace – se musí výrazněji podílet na realizaci „Hlavních cílů“ pro daný kalendářní rok. Pouze konkrétní výsledky mohou potvrdit opravdový zájem pracovat v Asociaci.
- ❑ Mám zájem, aby vzájemné partnerství rezortu obrany a ASOCIACE bylo založeno na vyšší kvalitě společných činností, vzájemných doporučení a aktivní zpětné vazbě.
- ❑ Ve smyslu § 45 zákona 221/1999 Sb. je nezbytné novelizovat „Koncepci vztahů“ mezi rezortem obrany a asociací.
- ❑ V oblasti sociální je nezbytné dokončit komplex péče o válečné veterány z druhé světové války.

Možná jsem na některou důležitou oblast, na níž jsme se na prezidiu dohodli, při tomto zkráceném výčtu zapomněl. Nakolik se podařilo naplnit moje záměry v této hektické době reforem rezortu prosím ať raději posoudí ti, v jejichž zájmu jsem se pokoušel AVS řídit a koordinovat její činnosti.

Za rozhovor poděkoval Antonín Svěrák

STANOVY ASOCIACE „Vojáci společně“

Článek I

Název, sídlo, působnost

1. Název občanského sdružení je ASOCIACE „Vojáci společně“, anglicky pro potřeby mezinárodního styku Association Soldiers Together.
2. Sídlo ASOCIACE „Vojáci společně“ (dále jen Asociace, zkráceně AVS) – po reorganizaci bude upřesněno.
3. Asociace vyvíjí svoji činnost a působí na celém území České republiky. Rozvíjí široké mezinárodní styky s organizacemi podobného zaměření.
4. Asociace má právo používat vlastní symboliku.

Článek II

Úkoly Asociace

1. Asociace je dobrovolným nepolitickým sdružením zabezpečujícím akční jednotu členských organizací (sdružení) spjatých ve své činnosti s armádou a branností v definovaných a dohodnutých oblastech společného zájmu, směřujících ke prospěchu obrany státu a jeho armády.

2. Podněcuje, připravuje, vede a zajišťuje jednání a další kroky se všemi subjekty společenského života, které mohou mít pozitivní vliv na růst prestiže, autority, vlivu a akceschopnosti Asociace a jejích členských organizací.
3. Reprezentuje členské organizace v dohodnutých oblastech a delegovaných otázkách před zahraničními partnery, orgány a organizacemi, před parlamentem, vládou, státními, samosprávnými i nestátními orgány a organizacemi. S výsledky jednání seznamuje členské organizace. Při jednáních tlumočí, hájí a aktivně prosazuje jejich oprávněné zájmy.
4. Ve své činnosti usiluje o spolupráci s rezortem obrany k vytváření potřebných organizačních, personálních, technických, finančních a materiálních podmínek k optimálnímu zabezpečení plnění dohodnutých společných cílů a úkolů.

Článek III

Členství

1. Členství v Asociaci je kolektivní a individuální. Právní subjektivita členských organizací (sdružení) je plně zachována.
2. Členství vzniká přihlášením se k úkolům Asociace učiněné statutárním představitelem registrované členské organizace (sdružení) s právní subjektivitou a jednotlivého člena na základě právoplatného souhlasu příslušných orgánů. Individuální členové tvoří poradní orgány AVS. O přijetí kolektivních a individuálních členů rozhoduje Prezidium Asociace.
3. Členství v Asociaci a jeho orgánech zaniká
 - a) písemných oznámením o ukončení členství příslušným statutárním představitelem organizace (sdružení);
 - b) většinovým rozhodnutím Prezidia Asociace u organizací a individuálních členů, kteří se po delší dobu aktivně nezúčastňují práce prezidia nebo zásadním způsobem opakovaně nedodržují stanovy Asociace.
 - c) individuální členství dále zaniká vystoupením nebo úmrtím.

HLAVNÍ CÍLE činnosti AVS v roce 2004

ASOCIACE „Vojáci společně“ vstupuje do roku 2004 po kvalitním splnění většiny cílů a plánu činnosti pro rok 2003. Vstupuje do roku realizace základních reformních opatření ozbrojených sil jako zkušenější, připravenější a s novými poznatky k otázkám obrany státu.

Přesto v uplynulém roce 2003 došlo poprvé po šestiletém působení Asociace k nedůslednému naplnění hlavních cílů. Nepodařilo se přes námi předložené návrhy uzavřít Dohodu s rezortem obrany ve smyslu § 45 zákona 221/1999 Sb. a rovněž nedošlo ke zkvalitnění zahraniční činnosti (mezispojenecká konfederace záložních důstojníků CIOR, evropská organizace záložních poddůstojníků AESOR).

Tato skutečnost vyžaduje Asociaci analyzovat možné předpoklady další úspěšné spolupráce s rezortem obrany v těchto nesplněných oblastech, a to po přijetí novelizované reformy ozbrojených sil.

Výkonná rada na základě vzniklé situace v závěru roku 2003 předpokládá rozhodující úsilí v roce 2004 soustředit všemi organizacemi Asociace na tyto hlavní cíle:

- ❑ Uzavřít a zahájit realizaci společné smlouvy Asociace s rezortem obrany.
- ❑ V rámci reformované armády navrhopat možná řešení ve vývoji rezortu obrany v souladu se získanými poznatky.
- ❑ Pozornost věnovat formující se profesionální armádě, jakož i aktivním zálohám dobrovolným. V oblasti záloh realizovat smlouvu s Generálním štábem AČR.
- ❑ Zvýšenou pozornost věnovat opatřením sociální a zdravotní péče vůči válečným veteránům a bývalým vojákům.
- ❑ Realizovat doposud osvědčené metody výchovy vojenských tradic s cílem rozvoje vlastenectví, brannosti a odpovědnosti za obranu státu.
- ❑ Nadále se podílet na sportovních, kulturních a zájmových aktivitách příslušníků AČR k zdravému způsobu života a zvyšování fyzické zdatnosti.
- ❑ Rozvíjet zahraniční činnost ve spolupráci s dalšími subjekty.
- ❑ Veškerou činnost Asociace a spolupráci všech sdružených organizací výrazněji prohlubovat. Zaměřit se na získávání dalších členů Asociace v průběhu roku.

Sdružení čs. zahraničních letců-východ

Sdružení čs. zahraničních letců-východ (dále jen SZLV) je registrováno MV ČR jako dobrovolná, nezávislá, demokratická společenská organizace, sdružující vojenské letce a příslušníky paradesantní brigády bojující v SSSR a v SNP v letech 1944–1945, jejich rodinné příslušníky a občany, kteří bez rozdílu své politické orientace mají k této organizaci kladný vztah a souhlasí s jejími stanovami a posláním.

Činnost Sdružení úzce spolupracujícího s Českým svazem bojovníků za svobodu (ČSBS) se vztahuje na celé území České republiky. V rámci spolupráce přesahuje hranice – se Sdružením bojovníků letců v SNP a zahraničí – je kolektivním členem Slovenského svazu protifašistických bojovníků.

Stěžejní činností Sdružení je rozvíjet a popularizovat postoje veřejnosti k bojovým tradicím čs. vojenských letců a paradesantní brigády bojující ve Slovenském národním povstání a na východní frontě. Dále prvotním, nezprostředkovaným svědectvím iniciovat, doplňovat a ožивovat odbornou historiografii o významných etapách národněosvobozenického boje, jakými byly urputná bitva o Ostravsko, Opavsko a Těšínsko, v níž se tak významně zasloužili letci, a Karpatská operace s hrdinským podílem paradesantní brigády a Slovenské národní povstání, v němž působily oba celky. Čs. smíšená letecká divize byla první čs. leteckou jednotkou, jež měla přímou účast v osvobozovacích bojích na území porobené vlasti a jako první na ně vstoupila.

Úkol, který jsme si vytyčili a který v širším kontextu tvoří součást úsilí o zachování historické paměti národa, je náročný a vyžaduje rozvíjení kontaktů a spolupráce s institucemi vojenské i obecné historiografie, se společenskými a občanskými organizacemi. Významné je také pořádání besed se širokou veřejností, zejména s mládeží, která má o druhé světové válce a o národním odboji jen sporé povědomí a nezdědila vůbec žádná.

Založením Sdružení a jeho členstvím v ASOCIACI „Vojáci společně“, spolu s podporou M0 ČR, GŠ AČR a ČSBS a spoluprací s nimi vznikají příznivější podmínky pro naše účinné působení.

To spočívá ve společném prosazování oprávněných nároků, zejména sociálního charakteru a materiálního zabezpečení i našich členů, jejich rodin a pozůstalých, jež umožňuje přímá účast na přípravě příslušných právních norem v odborných radách AVS.

Mrzí nás a mnozí z nás to pociťují jako křivdu, že se stále nedaří dosáhnout objektivního zhodnocení našeho boje. Přes přetrvávající absenci historicko-odborné pozornosti se nám za pomoci ČSBS a s podporou MO ČR poprvé podařilo připomenout a oživit vznik a působnost 1. čs. smíšené letecké divize (1. čs. smld.) jako jedné z významných složek čs. vojenského letectva na východě. Stalo se tak až v r. 1997 při příležitosti 52. výročí vzniku divize a jejího nasazení v urputné bitvě Ostravsko-opavské operace. Paradesantní brigáda, která prošla nejkruťnějšími válečnými útrapami, se poprvé dočkala zaslouženého připomenutí až v roce 2001 na shromáždění pořádaném 1. čs. smld. v Českém Těšíně.

Historizující činnost našeho Sdružení provázely těžkosti vyvolané tendencemi některých míst a jednotlivců ztížit a omezit ji, což někde přetrvává dodnes.

Co soudí o této situaci naše Sdružení? Že účastníky národně osvobozenického boje nelze posuzovat nebo dokonce hodnotit podle charakteru společenského uspořádání států, v jejichž armádách nebo s jejichž pomocí bojovali. Bylo to nesprávné stejně tak dříve jako dnes. To, co se odehrávalo ve válečné době na pozadí strategicko-politických plánů Západu a Východu, a co se promítlo i do vytváření a působnosti čs. vojenských zahraničních jednotek, o tom jsme my řadoví bojovníci nic nevěděli, natož abychom se na tom nějak podíleli. Šlo nám jen o to, aby válka skončila a abychom mohli žít v míru se svými blízkými doma. Je věcí historiků zhodnotit toto období objektivně, bez ideologické účelovosti odporující vědecké pravdivosti. Máme zájem, aby se v duchu těchto zásad pravdivě dovářela i historická tradice čs. vojenského letectva a paradesantní brigády. Aby v povědomí veřejnosti zakotvila také jména těch, kdo organizovali pluky a zabezpečovací útvary smíšené letecké divize a vedli je do bojů – GULJANIČE, HALUZICKÉHO a mnoha dalších.

Historické zhodnocení, o něž usilujeme, by rovněž mělo ukázat, jak se v osvobozené vlasti utvářely osudy našich spolubojovníků ze Západu i Východu. Postihu totiž nebyli ušetřeni také ti posledně jmenovaní. A ani mnozí další, kteří ještě žijí nebo již zemřeli s pocitem neuznané křivdy. V dřívější době postihovat a v dnešní nadřazovat jedny nad druhé, dělat rozdíly mezi lidmi, kteří neváhali vystavit svůj život smrtelnému nebezpečí v boji za stejný, všeobecně platný a uznávaný vysoce humanitní cíl, jímž je porážka agresora a nastolení míru a svobody národů, bylo nesprávné dříve stejně tak jako dnes. Řečené míří do vlastních řad. Nelze připustit a trpět vzájemnou nedůvěrou, netolerancí nebo dokonce nevraživostí, jež vytvářejí živnou půdu pro konjunkturní účelovou mystifikaci. Je třeba rozvíjet tvořivou spolupráci všech odbojových složek.

V letech 1997 až 2002 ve spolupráci se státními, krajskými, městskými a obecními orgány, zejména v Severomoravském kraji, a s podporou MO ČR, GŠ AČR a ČSBS jsme uspořádali šest veřejných shromáždění k výročí vzniku a nasazení 1. čs. smíšené letecké divize do bojů o Ostravsko, Opavsko a Těšínsko – na Valech a v Českém Těšíně ve spolupráci s tamním městským zastupitelstvem v čele se starostou a s OV ČSBS Karviná. Všechni se zúčastnili představitelé nejvyšších orgánů MO ČR, GŠ AČR, ČSBS, starostové měst a obcí, zástupci společenských a odbojových organizací Severomoravského kraje a početně byla zastoupená občanská veřejnost. Významné bylo i iniciativní kulturní vystoupení studentské mládeže. Z našeho podnětu a za naší spolupráce byl odhalen pomník osádky letounu IL-2m3 pilota rtm. Pavla SLATINSKÉHO a des. Jána BILKY na hřbitově Petrovic u Karviné (8. 5. 1998). Letcům 1. čs.

smíšené letecké divize v SSSR padlým při osvobození Ostravy byl v severomoravské metropoli odhalen památník (28. 10. 1998). Sady, kde byl před rokem odhalen památník letců, byly slavnostně pojmenovány „Parkem čs. letců“ (28. 10. 1999). Letcům 1. čs. smíšené letecké divize padlým v boji o Moravskou bránu a letcům RAF z Těšínska byl v Českém Těšíně odhalen památník (6. 10. 2000). Tvůrčí, materiální, finanční i pořadatelskou účastí jsme se podíleli se Svazem letců ČR na výstavě Vítězná křídla spojeneckých a čs. letců k 55. výročí ukončení druhé světové války v Evropě, konané pod záštitou prezidenta republiky v Národním technickém muzeu v Praze v rámci programu „Praha – kulturní město 2000“ (10. 5. 2000). Ve spolupráci se Slovenským institutem v Praze a pod záštitou velvyslance SR jsme uspořádali výstavu o českých a slovenských letcích, účastnících bojů přímo na území někdejší domoviny (23. 8. – 6. 9. 2000). Vydali jsme sborník „První čs. smíšená letecká divize v SSSR“ (v roce 1998). Každým rokem koncem dubna připravujeme a účastníme se setkání s představiteli měst a obcí SMK spojených s pietní vzpomínkou u památníků v Ostravě, Havířově, Petrovích u Karviné a v Českém Těšíně a s besedami se žáky a studenty. V loňském roce naše Sdružení ve spolupráci s MO ČR a s velvyslanectvím SR organizovalo pietní vzpomínku tragického skonu M. R. ŠTEFÁNKA před 83 roky. Uvedený výčet zahrnuje jen nejdůležitější úkoly, jichž jsme se zhostili kromě mnoha dalších ukládaných ročními plány. I s odstupem ne vždy snadných prožitých let se neostýcháme přiznat hrdost, že jsme v tak mladém věku mohli být aktivními účastníky historického dění kolem osudu naší vlasti, v němž nám byla oporou jen blízkost bojových druhů. Dnes nám přináší uspokojení smysluplná práce pro společnost. Věnujeme jí své životní zkušenosti a zápal, který se svým působením snažíme podnítit zejména u mladé a nejmladší generace.

Plk. v zál. doc. Ing. Ján Daňko, CSc.

Svaz civilní obrany České republiky

Jedním z hříchů, jichž se naše doba podepsala na občanech, je hrubé přehlížení existujících a možných mimořádných událostí a katastrof. Letošní léto nás o tom opět silně přesvědčilo. Mnozí se probudili a nechápali, co se kolem nich děje. Reakce na obrovské přívaly kalné vody byly odlišné. Někdy logické, jindy zkratkovité až zmatečné. Opět se potvrdilo, že kdo se včas a s předstihem předem připravoval na možnou událost, dokázal ji v rámci možností zvládnout. A to platí o jednotlivých občanech, organizacích, podnicích, úradech i státní správě.

Přitom je známo, že v naší zemi existoval systém civilní obrany, který tyto otázky řešil. V různých poválečných etapách byla přijímána opatření odvislá od stupně společenského a vědeckého poznání, od schopností lidí, kteří systém tvořili, až po ekonomické a finanční možnosti státu. Nejinak tomu bylo i ve společenských organizacích. Hasiči, Červený kříž a posléze i početný SVAZARM vzaly každý na sebe značný díl odpovědnosti za přijetí a zajištění ochrany občanů před mimořádnými událostmi. V rámci svého společenského poslání připravovaly velkou část občanů na nouzové situace. Byl organizován systém odborné přípravy pro profesionální pracovníky i pro dobrovolníky. Forem a metod bylo dostatek. Úroveň byla přirozeně odlišná. Co bylo však podstatné, že téměř všichni občané se připravovali s potřebným předstihem na nepřijatelné situace.

Dnes je možné leckterou dřívější organizační strukturu i systém kritizovat pro některé nedostatky. Jedno však nelze upřít, že občané byli díky činnosti těchto organizací a stovkám a tisícům obětavých aktivistů připravováni na situace ohrožující jejich životy.

V současné době se částečně problematikou civilní ochrany zabývá Svaz civilní obrany České republiky. Tato společenská organizace vznikla po zrušení SVAZARMu.

Svaz civilní obrany ČR je dobrovolným, politicky nezávislým, vlasteneckým, nepolitickým občanským sdružením s výrazně humanitárním posláním. Členové Svazu CO chápou civilní obranu jako otevřený systém opatření vedoucích k minimalizaci negativních přírodních, průmyslových i společenských vlivů na osoby, kulturní a materiální hodnoty a na životní prostředí.

Svaz CO zaměřuje svou činnost do oblastí metodiky a propagace, školení a poradenství, do oblastí plnění vybraných úkolů v systému civilní ochrany. Plní vymezené úkoly v rámci možností a podmínek, kterými disponuje. Důraz byl v posledních letech položen do oblastí práce s mládeží. Prostřednictvím své Agentury SALUS s.r.o. nabízí organizování školení pro občany i právnické osoby, zpracovávání havarijních plánů pro školy a malé provozovny a provádění kontrol kvality uložení a údržby prostředků individuální ochrany. Tuto činnost zabezpečuje výhradně síť svých kvalifikovaných lektorů, kteří působí v mnoha okresech České republiky. Rozsáhlejší činnost je limitována finančními a ekonomickými možnostmi Svazu a jeho materiálním vybavením.

Na území republiky působí téměř pět set členů, kteří jsou organizováni v 38 klubech, které působí v 28 okresech. Členskou základnu dále tvoří přibližně dalších 500 osob, sympatizujících, kteří se většinou věnují práci s mládeží v jednotlivých klubech ve věkové kategorii do 15 let. Pro tuto kategorii mládeže připravuje a organizuje vedení Svazu CO víkendové akce a letní tábory. Takových akcí bývá na území republiky připravováno ročně 60 až 70. Počet akcí je limitován finančními možnostmi sdružení. Práce s mládeží tvoří hlavní podíl jeho činnosti. V práci s mládeží spatřuje vedení Svazu hlavní smysl svého současného poslání. Touto činností přispívá sdružení ke kvalitnímu vyplňování volného času zainteresované mládeže.

Dnes už osvědčeným a prosperujícím je systém soutěže „Ukaž, že umíš“. Pořádá se každoročně na místním, okresním a celorepublikovém stupni. Tato forma se osvědčila mj. proto, že v sobě obsahuje vedle prvků branně sportovních, především řadu pestrých částí z oblasti zdravotnické a znalostí nutných pro vzájemnou pomoc v situacích ohrožení a sebeochrany.

Velmi cenným prvkem v systému každoroční činnosti představuje péče o stálý lektorský sbor, výběr, vyhledávání a proškolení lektorů a organizátorů Svazu CO. Osvědčil se systém týdenních kurzů, pořádaných v Institutu Hasičského záchranného sboru v Lázních Bohdaneč.

Svaz civilní obrany České republiky je početně malým občanským sdružením s ryze vymezenou činností zaměřenou do oblastí záchranářství, přípravy občanů na sebeochranu a vzájemnou pomoc s výrazným zaměřením na práci s mládeží.

PhDr. František Huťka

SVAZ LETCŮ České republiky

I. část

Založení Svazu letců Republiky československé (RČS) je úzce spjat se vznikem první republiky, neboť prvním činem čs. letců ve svobodném státě bylo obsazení letiště Cheb přeletem 9 letadel z tohoto letiště ve dnech 10. - 13. listopadu 1918 a převezení dalších 13 demontovaných letadel do Prahy Holešovic.

Při této „chebské akci“ došlo k první letecké nehodě, při které zahynul pilot Václav ANTOŠ a četař FRANCL byl těžce raněn. Na základě této tragické události utvořili čeští piloti vzájemně podpůrný spolek, kterému dali název „Kroužek čs. pilotů“.

Jednání tohoto podpůrného spolku se zúčastnil tehdy i velitel leteckého sboru kpt. Jindřich KOSTRBA, důstojníci jeho sboru a další příslušníci vznikajícího čs. letectva. Na seznamu členů Kroužku čs. pilotů je pod číslem 4 uveden Josef MALÝ, pozdější dlouholetý sekretář Svazu letců RČS.

Do historie zakládání podpůrného spolku čs. letců patří i druhá schůzka pilotů, tentokrát již jako členů Kroužku ze dne 23. 11. 1918 a třetí schůzka, která se konala v restauraci u Pinkasů 3. prosince 1918. Počátkem roku 1919 Kroužek čs. pilotů uspořádal I. řádnou valnou hromadu na které došlo ke změně názvu, a to na Svaz čs. pilotů, jehož předsedou a současně čestným členem této organizace se stal setník Rudolf HOLEKA a místopředsedou Vladimír LEPARĚ.

Svaz čs. pilotů si stanovil mimo podpory rodin, které přišly o svoje živitele v důsledku leteckých nehod i další úkol, a to vybudovat životaschopnou pilotní organizaci s cílem hájit zájmy pilotů a podporovat rozvoj čs. letectví, jako perspektivního technického směru.

V lednu 1919 měl Svaz čs. pilotů ve svých řadách již přes 100 diplomovaných pilotů. 15. ledna 1922 se konala valná hromada Svazu čs. pilotů, která zvolila nový správní výbor. Na dalším zasedání tohoto správního výboru byla schválena koupě biografu Zahradka jako „Bia Pilotů“, které se stalo majetkem podpůrného fondu, přičemž bylo rozhodnuto, že čistý výnos z provozu bude rozdělen mezi invalidní a podpůrný fond Svazu čs. pilotů a Štefánikův podpůrný a úmrtní fond. Oprávněnost potřeby obou fondů potvrdily 3 smrtelné letecké nehody ještě v roce 1922, z nichž k té poslední došlo 27. srpna 1922 na letišti Kbely, kdy při akrobatické produkci zahynul v troskách letadla spoluzakladatel Svazu čs. pilotů Rudolf POLANECKÝ.

Do rámce historie Svazu čs. pilotů patří i navázání úzké spolupráce s Čs. aeroklubem, kam vyslal svého oficiálního zástupce – pilota Václava MAREŠE, a to do správního výboru.

Dne 19. srpna 1922 věnoval Čs. aeroklub jako projev uznání první čestnou vlajku Svazu čs. pilotů za přínos v rozvoji čs. letectví. Další dvě vlajky obdrželi členové Svazu škpt. Jaroslav SKÁLA a kpt. Augustin CHARVÁT „Za úspěch v soutěži alpského letu“ pořádaného v rámci mezinárodních leteckých závodů v Curychu.

Jednou z významných akcí, kterou uspořádal Svaz čs. pilotů, byla „Národní rychlostní soutěž o cenu prezidenta republiky“ uspořádaná 6. července 1923, a to na trati Praha-Pardubice a zpět bez mezipřistání. Vítězem soutěže se stal J. NOVÁK na letadle A 18b výkonem 230 km/hod. a na počest vítěze byl uspořádán slavnostní večer 11. července 1923 v pražském Obecním domě.

V roce 1923 se Svaz čs. pilotů přičinil o zavedení nových odznaků pro piloty a pozorovatele čs. vojenského pilota, což bylo potvrzeno v otištěném výnosu č.j. 645300/18 oddělení letectva Ministerstva národní obrany dne 24. 10. 1923.

Ve dnech 28. a 29. října 1923 byl vykonán zahajovací let Československých aerolinií na trati Praha-Bratislava. Tento počáteční dopravní let s prvním leteckým cestujícím a s leteckou poštou byl prvním krokem ČSR na významném poli – leteckého dopravnictví. Pro úplnost dodejme, že ředitelem Čs. státních aerolinií se stal letec major Karel HUPNER, který byl po reorganizaci leteckého sboru Čs. armády velitelem let. pluku T. G. Masaryka v Praze.

Podle zprávy 1. tajemníka Svazu čs. pilotů J. HRÁBKA na 6. výroční valné hromadě konané 27. ledna 1924 byla tehdejší situace ve Svazu následující:

1. Stav členstva v závěru roku 1923 byl 166 členů. Nově přistoupilo 69, zemřelo 5 osob.
2. Hodnota inventáře „Bia Pilotů“ ve Vršovicích činila 57 771,84 Kč.
3. Stav jmění Podpůrného fondu vykazoval částku 129 243,68 Kč.
4. Stav peněz na Štefánikově fondu činil 118 699,50 Kč.

V zápise dalších let nelze opomenout dvě ztráty, které postihly v roce 1926 nejenom Svaz čs. pilotů. Jednou z nich byla smrtelná havárie na letišti Monticelli v Itálii, při které zahynul předseda, tehdy již přejmenovaného Svazu čs. pilotů, JUDr. Zdeněk LHOTA se svým mechanikem VOLENÍKEM.

Druhou tragickou událostí v tomto roce byla srážka škpt. Jindřicha KOSTRBY 25. září 1926 s letadlem jugoslávského podplukovníka JUGOVIČE na kbelském letišti, při které oba zahynuli.

Jindřich KOSTRBA, válečný pilot, letec tělem i duší, byl iniciátorem všech prací při výstavbě čs. letectva v počáteční existenci mladého čs. státu a stál u zrodu Aviatického klubu a vzniku Svazu čs. pilotů.

Výroční valná hromada 8. února 1925 rovněž v pražském Obecním domě přinesla změnu na funkci předsedy, kterým se stal opět Karel HYBŠ.

V roce 1926 se valná hromada Svazu konala 7. února, na které byl jeho předsedou poprvé zvolen civilista, náš letecký rekordman JUDr. Zdeněk LHOTA, který, jak je dříve uvedeno, zahynul 8. října 1926 na italské půdě.

V den 10. výročí existence Svazu čs. pilotů, tj. 14. listopadu 1928, měl Svaz své vlastní ústředí a pět odboček. Členská základna v té době dosáhla počtu 337 osob.

První desetileté období Svazu bylo mimo úspěchů poznamenáno i bolestnými ztrátami. Leteckou smrtí zahynulo 57 členů Svazu a s nimi dalších 44 druhů, kteří zahynuli při výkonu letecké činnosti. Na památku tragicky zesnulých letců v prvních deseti letech ČSR byl postaven pomník v areálu vojenského letiště Praha-Kbely.

Do rámce jubilejního roku 1928 patří i přínos Svazu čs. pilotů v oblasti bezpečnosti našich letců. Kapitán Jan POPELÁK, člen předsednictva Svazu, na popud generála ČEČKA začal horečně pracovat na vývoji čs. padáku a s využitím mezinárodních zkušeností připravil návrh „nového vlastního československého padáku“. Když navržený padák potvrdil skutečně dobrou kvalitu, odešel kpt. POPELÁK ze služeb Ministerstva obrany do civilu a věnoval se jejich výrobě. Padák obdržel značku „PAK“, vážil 8,5 kg, měl plochu 42 m² a krátce nato se stal běžnou výstrojí našich letců. Později byl o něj velký zájem, dodával se do Finska, Turecka. Měsíčně se jich vyrábělo až 800 kusů.

Na stránkách historie čs. padáku systému „PAK“ (zkratka jména POPELÁK) jsou uvedena jména řady letců, kterým zachránil život. Vůbec prvním, kdo skočil s padákem Jana POPELÁKA, byl první pilot rotmistr Alois VRECL, právě ten, který ve dvacátých letech podletěl železniční most přes Vltavu mezi Vyšehradem a Smíchovem.

Při vstupu do roku 1929 byla činnost čs. letectva a členů Svazu čs. pilotů na jednom z vrcholů.

Sekretariát Svazu se z Vinohrad přestěhoval do centra Prahy do budovy č. 37 v ulici Na Poříčí. Dnes je na tomto domě pamětní deska, odhalena 14. 11. 1998. Zde si Svaz pronajal celá tři poschodí, kde mimo kanceláře pro tajemníka Svazu a administrativní pracovníci byla velká klubovna pro téměř 100 osob, místnost s kulečníkem, studovna, knihovna a dvě místnosti pro MLL.

Na základě usnesení valné hromady z 15. června 1929 došlo ke změně názvu, a to na „Svaz letců republiky československé“ (SL RČS). Od tohoto dne sdružovala organizace nejen piloty, ale jejím členem se mohl stát každý letec čs. státní příslušnosti.

Po změně názvu a statutu organizace se stav členské základny značně zvýšil o pozorovatele, bombovrahy, radiotelegrafisty, palubní střelce a mechaniky, takže ke dni 21. 10. 1929 měl Svaz 580 členů.

Tato společenská organizace od té doby sdružovala vojenské letce v činné službě i v záloze a letce civilní všech kategorií, a to dopravní, tovární a sportovní.

V roce 1931 byly Věstníkem Ministerstva národní obrany číslo 41 ze dne 12. září rozšířeny odznaky pro další skupiny výkonných letců se stanovením podmínek pro jejich udělování v tomto rozsahu:

- polní pilot letec,
- polní pozorovatel letec,
- polní pěchotník, dělostřelecký a jezdecký pozorovatel,
- polní letecký střelec.

Při hodnocení činnosti Svazu letců RČS ve dvacátých letech minulého století je vhodné připomenout výrazné osobnosti, kterými byli v prvních letech R. POLANECKÝ, štábní kapitán STANOVSKÝ a VICHEREK, rotmistr ČERNOHOUS a kapitán STARÝ.

V roce 1926 se k nim přiřadil JUDr. Zdeněk LHOTA, předseda Svazu čs. pilotů, o kterém byla již zmínka, který na letounu BH-11c získal v soutěži turistických letadel v Paříži první místo.

Ve druhém ročníku velkého mezinárodního závodu ve švýcarském Curychu v roce 1927 se objevila další jména špkt. SNÁŠEL, kpt. E. DIVIŠ, I. B. KŇAŽIKOVSKIJ a Fr. MALKOVSKÝ.

Závod turistických letadel Evropa pořádaný ve Francii v roce 1929 dal vyniknout dalším našim pilotům, špkt. HAMŠÍKOVI, pplk. SKÁLOVI, štábním kapitánům VLČKOVI, KALLOVI, KLEPŠOVI, AMBRUSOVI, ŽÁČKOVI a rtm. ANDRLEMU.

V roce 1932, kdy se společným úsilím Aeroklubu RČS a Svazu letců RČS podařilo uspořádat 11. září Velký letecký den v Praze, se představili další akrobaté vysokých kvalit, již vzpomínaný mjr. AMBRUŠ a rtm. František NOVÁK. Vedle nich se také objevili četaři HOLUBEC a HUBÁČEK.

Krátce nato v roce 1933 Fr. NOVÁK obsadil první místo v akrobatické soutěži na mítinku ve Varšavě. Při akrobatické soutěži na mistrovství světa v Paříži v červnu 1934 se Fr. NOVÁK umístil na 4. místě a Ján AMBRUŠ na 8. místě.

Jako uznávaný reprezentant čs. letectví byl Fr. NOVÁK povýšen 9. června 1935 ze štábního rotmistra na poručíka a v této hodnosti úspěšně vystoupil na leteckém mítinku v portugalském Lisabonu a 15. září 1935 získal první cenu v Československé soutěži vysoké akrobacie. Za ním se na druhém místě umístil mjr. J. AMBRUŠ a rtm. ŠIROKÝ jako třetí.

Nejpamátnejším vítězstvím populárních československých akrobatů zůstává světový úspěch, kterého dosáhli 29. července 1936 na Olympiádě v Berlíně, kde za protežovaným německým závodníkem HAGENBURGEM se umístil na druhém místě Petr ŠIROKÝ, následován Františkem NOVÁKEM. Na osmém místě ze 14 závodníků skončil Ján AMBRUŠ.

V roce 1937, kdy takřka celý národ žil pod dojmem světového úspěchu našich akrobatů v centru nacistického Německa, pokračovaly úspěchy našich letců na mezinárodním poli, z nichž nejvýše byly ceněny trofeje vojenských letců z mítinků ve švýcarském Curychu.

K největším úspěchům organizátorské činnosti Svazu letců RČS v roce 1937 patřilo uspořádání manifestace „Pro mohutné letectví na obranu státu“. Této manifestaci, která se konala 7. dubna 1937 ve Smetanově síni Obecního domu v Praze, se zúčastnili prominentní osobnosti politického, vojenského a kulturního života včetně rezortních ministrů.

Vrcholem programu byl „Slib československých letců“ přednesený zástupcem Svazu letců a pozdravný list prezidenta republiky letcům, který stojí za přečtení v plném znění.

Vážení pánové,

vítám, že Svaz letců Republiky československé manifestuje pro obranu státu silným letectvem. Letectvo není jen zbraní nebo sportem. Dnes je součástí jak materiálního, tak i kulturního života státu. Nezůstávat tudíž v letectví za ostatními v Evropě a být dokonce mezi nejlepšími musí být naším letcům zákonem a s ním zákonem nám všem. Myslíte-li při tom na sociální zajištění letců, konáte dobrou službu pokroku a pohotovosti našeho letectví. Práce generála – letce ŠTEFÁNKA i těch letců, kteří přinesli oběť života ve službě letectva, zůstane nám vždy velkým a zářným vzorem.

Dr. Edvard Beneš, v.r.

Tímto končí první část pojednání o vzniku a bohaté historii Svazu letců ČR. V druhé části budeme sledovat, jak se dařilo československým letcům plnit „Slib“ daný republice 7. dubna 1937 především na frontách druhé světové války.

Předseda SL ČR plk. Ing. Stanislav Filip

SVAZ PTP-VTNP

Sdružení příslušníků pomocných technických praporů – vojenských táborů nucených prací z let 1950-1954

Pomocné technické prapory ČSLA byly zřízeny v roce 1950 pro tzv. politicky nespolehlivé osoby, podléhající tehdejšímu brannému zákonu. Naprostou většinu jejich příslušníků tvořili „nespolehliví“ branci odvodních ročníků, ale početnou skupinu představovali rovněž občané starší; byli to např. kněží, v dřívějších dobách osvobození od vojenské základní služby, vojáci zahraničních jednotek čs. armády z doby druhé světové války propuštění z politických důvodů po únoru 1948 z aktivní služby nebo i někdejší příslušníci německé armády, jimiž se stali jako

synové ze smíšených manželství zejména na Opavsku, ale i v jiných oblastech ČSR, zabraných po mnichovské dohodě v roce 1938 nacistickou říší. Byli v podstatě také následníky silničních praporů či vojenských báňských oddílů, do kterých armáda zařazovala také politicky nespolehlivé již od roku 1948. Pomocnými technickými prapory prošlo za čtyři roky jejich trvání téměř 40 000 občanů. Pracovali v dolech (na Ostravsku, Kladensku, i na Slovensku), na vojenských stavbách (výstavba letišť, kasáren, obytných domů i dalších objektů – např. Ústřední vojenské nemocnice v Praze-Střešovicích nebo hotelu International v Praze-Dejvicích) a ve vojenských lesích (a jejich kamenolomech). Většinou na místech, kde bylo zapotřebí vysoké fyzické námahy a kde si civilní zaměstnanci mohli vydělat jen málo peněz. Vojáci PTP byli placeni podle tehdejších obecně platných norem, avšak armáda si z jejich výdělku strhávala vysoké částky (na oblečení, stravování, ubytování atd.), takže to byli vlastně vojáci základní služby, kteří si svou vojenskou povinnost navíc sami zaplatili. Svůj výdělek však nedostávali měsíčně „na ruku“, ale z částky, která zbyla po všech srážkách, obdrželi pouze polovinu, když druhá polovina jim byla ukládána na vkladní knížku. Při měnové reformě v květnu 1953 jim byly tyto jejich vynucené úspory vyměněny v kurzu 1:50. Tyto skutečnosti jistě přesvědčivě dokazují, že pétépáci ve skutečnosti nebyli žádnými „barony“, jak se díky spisovateli Švandrlíkovi rozšířilo do veřejnosti. Kromě práce se dostalo vojákům PTP ještě „základního výcviku“ ve formě pořadových cvičení po normálních pracovních směnách. Zbraně těmto vojákům tehdejší „lidová armáda“ nesvěřila. Navíc si ještě komunistický režim vymyslel pro jejich dlouhodobější využití uplatnění § 39 branného zákona, podle něhož byli postupně „přidrženi k výjimečnému cvičení na dobu neurčitou“. Pétépáci, kteří se do těchto útvarů dostali hned na jejich počátku, odsloužili na vojně při své základní službě (ta trvala tehdy podle zákona 24 měsíců) plně tři roky i více!

Po politických změnách v roce 1953, vyvolaných jednak úmrtím Stalina a jeho soupeřníka Gottwalda v Československu, jednak tlakem mezinárodních organizací, byly PTP od posledních měsíců roku 1953 do konce května 1954 postupně zrušeny a jejich příslušníci, pokud měli splněno nejméně 24 měsíců základní služby, propuštěni do civilu. Ostatní byli přeřazeni do tzv. technických praporů (TP), z nichž mnohé byly pokračováním PTP – ovšem se zcela jiným režimem. Politická klasifikace „E“ byla zrušena (vojáci této klasifikace nesměli mít přístup ke zbraním, nemohli získat jinou hodnotu než „vojín“ atd.). Pro přesnost je nutno ještě dodat, že zařazování politicky nespolehlivých osob do PTP bylo uskutečňováno na základě posudků z místa bydliště, pracoviště a posléze i vojenských orgánů. Punc politické nespolehlivosti ovšem pronásledoval pétépáky i po jejich návratu do civilu. Je známo mnoho případů, kdy byli dlouhá léta sledováni orgány StB (někteří až do skončení komunistického režimu!). Jenom menšině z nich se podařilo v dalších letech života, také díky náhodám, prosadit se a splnit si alespoň zčásti své životní plány získáním vysokoškolské kvalifikace či hospodářských funkcí. Bohužel v některých případech také jenom tím, že se stali členy KSČ.

Ve vojenských táborech nucených prací vznikla četná trvalá přátelství; všechny spojovalo pevné pouto kamarádství z pocitu společenství nerovnoprávných občanů. Je doloženo, že se některé skupiny pétépáků scházely prakticky hned po odchodu do civilu, některé i pravidelně (a vzbuzovaly i „zaslouženou“ pozornost StB). Po několika literárních dílech, ve kterých pozorní čtenáři našli pravdivé vylíčení vojenské služby u PTP, zaznamenaly odezvu v široké veřejnosti v druhé polovině šedesátých let Švandrlíkovy „Černí baroni“, kteří jsou ovšem vylíčením zcela jiných poměrů, než jaké vládly ve vojenských táborech nucených prací, tedy v PTP. Spisovatel vesměs vycházel z vlastních zkušeností příslušníka útvaru TP, tedy vojáků

politicky spolehlivých, kterým „dělnická třída svěřila zbraň, aby ji mohli chránit...“, kteří však obvyklou službou projít nemohli ze zdravotních důvodů.

Na jaře roku 1968, v období vzestupu tlaků, požadujících zásadní změny politického i hospodářského systému státu, přihlásili se ke slovu také pétépáci. V květnu toho roku se uskutečnil první sjezd v Praze na Slovanském ostrově. Tam byl založen Svaz PTP, zvoleny první orgány, které začaly ihned pracovat. Okupace armádami SSSR a jejich satelitů 21. srpna 1968 však všechny snahy o uznání a další práce přerušila. K novému oficiálnímu probuzení došlo v listopadu 1989. Sešel se přípravný výbor, který svolal celostátní sjezd pétépáků do Prahy. V únoru 1990 se v Praze sešlo přes 3500 kamarádů; mnozí se potkávali a poznávali opět téměř po padesáti letech. Položili základní kámen organizace, která přetrvala úspěšně dodnes jako jednotná a jediná organizace někdejších příslušníků vojenských útvarů PTP. Jedinou podstatnou změnou od té doby bylo oddělení Slováků, vyvolané rozdělením státu. Úzká spolupráce přes hranice však trvá. Pétépáci v ČR a v SR kdysi pracovali spolu a tvořili jeden kolektiv a nevidí důvody, proč by jejich vzájemné vztahy měly mít nyní jinou podobu.

Postupně byly ustaveny oblastní rady a okresní kluby v celé republice. Činnost Svazu PTP-VTNP řídí dva národní svazy a vrcholově Ústřední rada, v níž má paritní zastoupení Český a Moravskoslezský svaz. V jejím čele je předseda ÚR, volení členy této rady. V současné době má Svaz něco přes 9000 členů. Odhaduje se, že všech dosud žijících pétépáků je kolem 12 000. V té souvislosti je nutno uvést, že členy nemohou být ti, kteří se kdykoli v minulosti stali členy KSČ nebo Lidových milicí. O činnosti okresních klubů, oblastních rad, zemských výborů i Ústřední rady, ale také o připravovaných či uskutečněných srazech a setkáních, také o názorech na současnost i minulost, informuje pravidelně svazový ZPRAVODAJ čtyřikrát v roce.

Protože obdobné vojenské útvary využívaly také armády ostatních států sovětského bloku, a také v těchto zemích se vojáci stejného osudu a ražení sdružili, byla navázána široká spolupráce v mezinárodním měřítku. Z české iniciativy vznikla Mezinárodní federace vojenských táborů nucených prací, jejímiž členy jsou „pétépáci“ ze Slovenska, Maďarska, Polska a Rumunska. V současné době pokračují jednání o spolupráci i s dalšími obdobnými organizacemi.

Hlavním posláním Svazu PTP-VTNP je snaha o nápravu křivd, kterých se vojákům útvarů PTP v minulosti dostalo vrchovatě. Chce prosazovat jejich práva a zájmy, pomáhat ve zdravotní a sociální péči o své členy, ale také prosazovat důslednou debilševizaci ve veřejném životě a bojovat proti komunistické ideologii. Některé z cílů se již podařilo dosáhnout, a to díky neúnavné práci pověřených funkcionářů, také vstřícností státních orgánů včetně Parlamentu ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva obrany a jejich představitelů. Svaz PTP navázal a udržuje velmi přátelské vztahy zejména s novou Armádou České republiky a jejím velením. Stal se také členem ASOCIACE „Vojáci společně“, Zejména armádě vděčí každoročně stovky pétépáků za to, že se každoročně mohou setkávat při několika celostátních srazech. Ty bývají např. v Libavé u Olomouce, ve Sv. Dobrotivě u Zdic, v Mostě i na jiných místech. Na několika místech, kde byly na počátku padesátých let umístěny vojenské tábory nucených prací, byly odhaleny památníčky, o dalších se uvažuje. Pétépáci razí heslo „Nesmíme dopustit, aby se zapomnělo!“ Také proto se např. letos v červnu konala v Praze dvoudenní konference o historii PTP. Z přednesených referátů se připravuje k vydání sborník.

Průřez pétépáckou historií i přítomností zachycuje stálá expozice v zámku v Brandýse nad Labem, kdy jsou vystaveny i některé dokumenty, donedávna označené razítkem „Přísně tajné“. Návštěvníky této výstavy nejsou jenom členové okresních klubů. Přivítali tu již také

několik skupin mladých důstojníků AČR, kteří neměli v minulosti možnost dozvědět se pravdu o tom, jak si počínali komunističtí mocipáni také v armádě v dobách, kdy se chystali ovládnout celý svět.

Pavel Krása

Svaz vojáků v záloze České republiky

Hlavním cílem Svazu vojáků v záloze jako občanského sdružení je orientace na činnost k rozvoji branně sportovních, branně technických a společenských aktivit. Usiluje především o podporu a uspokojení sportovních a společenských zájmů svých členů a jejich rodinných příslušníků. Členská základna je sdružena do klubů vojáků v záloze (KVZ) a aktivně se účastní na jejich činnosti. KVZ působí ve všech krajích České republiky. O zájmu o členství svědčí počty klubů zejména v krajích, jako jsou např. Středočeský kraj (12 KVZ), Jihočeský (13 KVZ), Jihomoravský anebo Zlínský (21 KVZ), a každý rok jejich počet narůstá.

Úspěšně se rozvíjí především orientace sportovních a střeleckých soutěží a dalších akcí pod vedením ústřední rady, sportovně metodické komise, oblastních rad i rad jednotlivých klubů SVZ ČR. I v letošním roce získala řada našich členů výkonnostní třídy, z nichž nemalé množství představují výkonnostní třídy mistrovské, a také bylo překonáno několik stávajících rekordů. Aby se vyhovělo širšímu spektru členské základny, zařazují se do repertoáru svazových soutěží další nové disciplíny, pořádají se soutěže, ale i další zájmové akce pro mládež, zaměřené na zvýšení branného vědomí účastníků. Plnou podporu mají zájmové skupiny, zaměřené na studium vojenské historie a otázek soudobého vojenství, kluby historických zbraní a osvětových akcí, ale i vojenské hudby.

V roce 2002 uspořádal svaz především postupovou soutěž KVZ ve střeleckém víceboji, která představuje zhruba 120 střeleckých soutěží. Nemalým dílem přispěla k aktivní činnosti klubů a celého svazu příprava a provedení mistrovství republiky ve sportovním střeleckém souboji, které bylo organizováno formou kvalifikačních závodů (4 kvalifikační kola), soutěže Českomoravského poháru (6 kvalifikačních kol a finále) a Pohár předsedy ÚR SVZ ČR, pořádaného jako mistrovství České republiky. Za vyvrcholení sezóny je pak možné považovat Setkání mistrů.

Velký úspěch měly i závody s mezinárodní účastí, zejména pak Mezinárodní mistrovství České republiky ve střeleckém souboji z velkorážové pistole, kterého se zúčastnili kromě zástupců naší republiky, střelci branných organizací šesti evropských států. Tradiční mezinárodními závody, sloužícími k dobré reprezentaci svazu, se již také stávají závody jako jsou Veletržní Brno a závod Brno-Praha-Bratislava. Posledně jmenovaný se konal na Slovensku na střelnici Turany-Tibín.

K dobré reprezentaci svazu v mezinárodním měřítku posloužila i účast na zahraničních sportovních akcích branných organizací (např. v Německu, Rakousku, Polsku, Itálii, Belgii aj.), jakož i na setkáních s partnerskými organizacemi v těchto zemích, v rámci kontaktů na úrovni klubů obdobného zaměření, kde byla prezentována bohatá sportovní klubová činnost svazu.

V roce 2003 bylo naplánováno 100 klubových přeborů a oblastních kvalifikací, 80 okresních a oblastních lig a dalších 210 klubových soutěží. Proběhlo 13 oblastních přeborů a 4 divizní

soutěže k Mistrovství ČR ve střeleckém víceboji KVZ, 4 kvalifikace Českomoravského poháru KVZ, 4 kvalifikace pro Mistrovství v soubojích dvojic o Pohár předsedy ÚR SVZ ČR.

K dalším akcím roku 2003 patřily:

- Mistrovství ČR ve střeleckém akčním souboji jednotlivců,
- Setkání mistrů,
- Mezinárodní mistrovství ve střeleckém souboji,
- Pohár osvobození,
- Brno-Praha-Bratislava,
- Veletržní Brno.

Srdečně děkujeme všem členům SVZ ČR – závodníkům, rozhodčím, organizátorům, sponzorům, aktivistům i sympatizantům za šíření dobrého jména našeho svazu jak doma, tak i v zahraničí.

Upraveno podle ročenky SSS České republiky

CO JE

Svaz vojáků z povolání Armády České republiky

Svaz vojáků z povolání Armády České republiky (dále jen „SVP AČR“, nebo „SVP“, nebo „Svaz“) je nezávislou, dobrovolnou, profesní a zájmovou společenskou organizací (sdružením) s působností na území České republiky. V zahraničí působí v rámci svého členství v mezinárodních profesních sdruženích, zejména mezinárodního sdružení evropských vojenských svazů EUROMIL. Jednotlivé kluby a členové mohou vyvíjet svazovou činnost i při svém služebním zařazení mimo území České republiky.

Hlavním cílem a posláním Svazu je formulace, prosazování a obhajoba oprávněných potřeb a zájmů – právních, sociálních, ekonomických, pracovních, kulturních a jiných zájmů svých členů ve vztahu k armádě i ke společnosti.

SVP AČR sdružuje vojáky z povolání a vojáky v záloze, vojenské důchodce, občanské zaměstnance a příznivce Armády České republiky, jejich rodinné příslušníky starší 18 let, bez ohledu na jejich politickou příslušnost, náboženské vyznání, vojenskou hodnost a funkční zařazení. Tato široká základna potenciálních členů Svazu je zdrojem bohatého spektra činnosti a aktivit jednotlivých klubů SVP, které jsou hlavním a v podstatě rozhodujícím prvkem celé struktury Svazu.

Svaz vojáků z povolání byl založen dne 19. ledna 1990 na celoarmádní poradě koordinační komise a zástupců přípravných výborů SVP, které se byl jen krátce zúčastnil i prezident republiky Václav Havel. Dne 9. března 1990 byl Svaz zaregistrován u Federálního ministerstva vnitra a 24. března téhož roku se konala ve Vyškově první řádná konference.

Již v červnu 1990 se Ústřední rada SVP obrátila svým dopisem na mezinárodní organizaci evropských vojenských svazů EUROMIL s žádostí o navázání kontaktů a o zaslání všech dostupných informací, podmínek a požadavků ke vstupu do ní. Přijetí Svazu se uskutečnilo dne 20. února 1991 na řádném zasedání EUROMIL v Praze.

Rovněž 2. celoarmádní konference SVP (tehdy ještě „Čs. armády“) se konala ve Vyškově, a to ve dnech 26. - 27. dubna 1991. Na 3. celoarmádní konferenci (11. - 12. prosince 1992) došlo na základě Ústavního zákona ze dne 25. listopadu 1992 o zániku České a Slovenské Federativní Republiky č. 542 k rozdělení Svazu na dva samostatné právní subjekty: na Svaz vojáků z povolání Armády České republiky a Svaz vojakov Armády Slovenskej republiky.

SVP AČR byl jako samostatné občanské sdružení zaregistrován u Ministerstva vnitra dne 21. ledna 1993 a 20. března téhož roku se v Praze konala jeho první řádná celoarmádní konference. Ta projednala především základní dokumenty Svazu, tj. organizační a Jednací řád a další vnitrosvazové normy, schválila Programové prohlášení Svazu a přijala příslušná usnesení. Druhá řádná celoarmádní konference konaná dne 21. března 1997, jakož i 3. řádná konference dne 23. března 2001 v Praze měly ve svém hlavním programu hodnocení své činnosti za uplynulá čtyřletá funkční období a jeho přínos ve prospěch Armády České republiky jako celku a členské základně Svazu. S využitím zkušeností získaných v průběhu činnosti minulých let projednávaly nezbytné úpravy v základních dokumentech a normách Svazu a přijímaly programové dokumenty na období do další řádné konference. S přihlédnutím ke struktuře členské základny a k naplnění cílů Svazu proto konference vždy stanovily (a bude tomu tak i v budoucnosti) souhrn opatření, která je nutno postupně realizovat v průběhu funkčního období v jednotlivých oblastech činnosti: profesní, sociálně právní, v oblasti kultury, morálky a vzdělávání, ve vztahu k celospolečenským institucím a zájmům a v oblasti hospodářské.

Svaz vojáků z povolání AČR jako občanské sdružení rokem 2002 vstoupil do desátého, potažmo třináctého roku své novodobé historie. Bilancuje výsledky své činnosti, své úspěchy a nezdary. Je to nepochybně doba vhodná k zamyšlení a sebereflexi.

Co tedy lze připočítat k cenným devizám dosavadní činnosti Svazu?

1. Hlavním přínosem SVP je nepochybně skutečnost, že veškerá jeho činnost byla a je cílena především ve prospěch Armády České republiky jako celku. Svaz důsledně plnil funkci prvku přispívajícího k demokratizaci AČR, ke zvyšování její prestiže ve společnosti, k růstu autority jejího velitelského sboru. Navazuje tak na tradici a cenné zkušenosti Svazu československého důstojnictva a Svazu československých rotmistrů, jež byly založeny časově téměř shodně se vznikem první Čs. republiky (v rozmezí let 1918 - 1920) a které v této činnosti dosáhly nebývalých výsledků. Právem se SVP AČR považuje za nástupnickou organizaci obou těchto svazů, byť „de iure“ se tak dosud nestalo. Zkušenosti uplynulého desetiletí potvrzují, že takto cílená činnost takovýchto občanských sdružení je přínosná a její funkce v budování armády demokratického státu a občanské společnosti je nezastupitelná.
2. Především ve prospěch AČR směřuje i zahraniční činnost Svazu. SVP má své zastoupení v nejvyšších orgánech evropských vojenských svazů EUROMIL, jejím prezidiu a komisích. Tito zástupci si získali autoritu, jejich činnost v těchto orgánech je velmi kladně hodnocena a nepochybně měla vliv na začlenění AČR do západoevropských vojenských struktur. Svaz spolupracuje se zahraničními svazy, zejména členy EUROMIL, má uzavřeny smlouvy o spolupráci s dánským, německým, rakouským a slovenským svazem. Je iniciátorem aktivit svazů visegrádské čtyřky a významnou roli plní v přípravách svazů východoevropských zemí k přijetí do EUROMIL.
3. To vše nepochybně přispívá k dobrému jménu v zahraničí nejen AČR, ale i České republiky jako celku.

4. Svaz plní odpovědně i svou úlohu v ASOCIACI „Vojáci společně“. Patřil k iniciátorům vzniku tohoto sdružení; byl totiž zakladatelem někdejšího tzv. Koordinačního sdružení organizací, které bylo jakýmsi předobrazem nynější ASOCIACE „Vojáci společně“. Zástupci Svazu patří k aktivním členům v orgánech Asociace, a tak Svaz důstojně reprezentují.
5. V zájmu plnění svého poslání Svaz klade důraz na rozvoj spolupráce s veliteli jednotlivých stupňů, zejména operačních stupňů. V uplynulých letech za tímto účelem zpracovával dokument nazvaný „Zámysl spolupráce SVP AČR na plnění hlavních úkolů v příslušném roce“, který obsahoval soubor opatření, na nichž se hodlal SVP ve prospěch AČR podílet. Každoročně jedná Předsednictvo Ústřední rady Svazu s veliteli operačních stupňů a dalšími funkcionáři, jehož výsledkem je přijetí společných závěrů pro činnost v následujícím roce ve prospěch Armády a vojáků z povolání. Ústřední rada Svazu vede kluby Svazu k úzké spolupráci a ve prospěch velitelů těch stupňů, kde kluby fungují. Zkušenosti potvrzují, že tam, kde je tato spolupráce na dobré úrovni, přispívá to ke spokojenosti velitelů a kluby úspěšně rozvíjejí své aktivity. Na úrovni ústředních orgánů Svazu (tj. Ústřední rady a jejího Předsednictva) se tato spolupráce vcelku úspěšně uskutečňuje s nejvyššími funkcionáři rezortu MO.
6. Svaz má podíl, byť skrovný, na iniciaci a tvorbě normativních aktů nejvyšší právní síly, zejména zákonů týkajících se bezpečnosti státu, ale i rezortních prováděcích předpisů k nim.
7. Za významné a pro celou členskou základnu velmi přínosné je každoroční tvorba „Sociálního programu SVP AČR“ a jeho realizace. Zahrnuje pomoc klubům při organizování kulturní, sportovní a rekreační činnosti včetně finančních dotací (kupř. sportovní soutěže, dětské tábory), práci s jednotlivými sociálními skupinami členské základny, spolupráci s vedoucími funkcionáři rezortu a příslušnými institucemi, které pracují ve prospěch členů SVP jako je Vojenská zdravotní pojišťovna, VLRZ a 1. vojenská družstevní záložna. Nezanedbatelnou aktivitou Svazu je i dnes již dlouhodobá iniciace tvorby sociálního programu armády ve prospěch všech jejích příslušníků (i bývalých), i když je zatím bez markantních výsledků.
8. Za hlavní přínos Svazu v uplynulých letech je třeba považovat aktivity a činnost jednotlivých klubů SVP a její výsledky. Ta v jednotlivých regionech je nástrojem zvyšování prestiže AČR a uspokojování potřeb a zájmů členů Svazu. Je bohatá, odpovídá zájmům jednotlivých skupin ve struktuře členské základny.

Klubům u útvarů se nejvíce daří organizování dní otevřených dveří, dětských táborů (letních i zimních), sportovních soutěží, sportovních dnů, kulturních a společenských večerů, plesů. Kluby s převahou důchodců organizují zájezdy, návštěvy divadel, kulturních památek atd. Jako příklad těchto akcí, na nichž se podílí nebo je organizují kluby Svazu nebo Ústřední rada SVP AČR, můžeme uvést:

- Ročník střeleckého víceboje ve střelbě ze služebních zbraní s mezinárodní účastí pořádaný velitelem logistiky, Ústřední radou SVP AČR, kluby SVP při VÚ 2784 Stará Boleslav a VÚ 8023 Bělá pod Bezdězem a Svazem vojáků v záloze Dobruška ve dnech 18. - 19. dubna 2002 v Poříčanech.
- Sportovní dny SVP – Klubu SVP Vojenské zdravotní pojišťovny ve spolupráci s AČR (3. ročník s mezinárodní účastí) ve dnech 18. - 19. dubna 2002 v tělovýchovném centru

Prahy – areál Ruzyně. Nad touto akcí převzal záštitu ministr obrany ČR Ing. Jaroslav Tvrdík.

- ❑ Mezinárodní střelecký závod o POHÁR OSVOBOZENÍ, XXVIII. ročník, pod záštitou ministra obrany ČR, 10. - 12. května 2002 ve VVP Dědice.
- ❑ 5. ročník běžecké ligy AČR, zahájení 23. - 24. dubna 2002 v Písku.
- ❑ Dětský den na Výstavišti Praha, ve dnech 1. - 2. června 2002, pod záštitou ministra obrany ČR, za účasti AČR, hlavním organizátorem a koordinátorem byla Ústřední rada SVP AČR.
- ❑ Bahna 2002 8. června 2002 ve Strašicích, organizovalo pozemní vojsko za účasti Ústřední rady SVP AČR.
- ❑ Střelecký závod Klubu SVP Vojenské zdravotní pojišťovny, červen 2002 ve VVP Libavá.
- ❑ Mezinárodní výstup na Kriváň (7. ročník) u příležitosti 58. výročí Slovenského národního povstání, organizoval Svaz vojáků Armády Slovenské republiky v srpnu t.r. s účastí družstev SVP AČR.

PhDr. Jaromír Matula, CSc.

SOCIÁLNÍ PROGRAM

Svazu vojáků z povolání Armády České republiky na rok 2004

Svaz vojáků z povolání AČR kladně hodnotí plnění sociálních opatření a přístup k celkovému sociálnímu zabezpečení stávajících příslušníků naší armády včetně občanských zaměstnanců ze strany ministra obrany i náčelníka Generálního štábu. Tento program vytvořil dobré podmínky i pro členy našeho Svazu a dal všem vojákům možnost pro rozvíjení své osobnosti v oblasti kariérního růstu, vzdělávání, a také uspokojování svých osobních zájmů v oblasti kultury, sportu a rodinného života.

Novela zákona číslo 221/1999 Sb., o vojácích z povolání vytváří nadstandardní podmínky v oblasti sociálního zabezpečení a bytové politiky rezortu a přispívá k dalšímu zlepšení sociálního zabezpečení příslušníků armády včetně členů našeho Svazu. Přesto kriticky hodnotíme přijatou koncepci výstavby AČR z hlediska dopadů na naše členy i ostatní příslušníky armády, a to vzhledem k pomalé realizaci nových projektů výstavby AČR a o to rychlejší likvidaci stávajících útvarů a zařízení armády, což často vede k neuváženému propouštění řady mladých vojáků, zejména důstojníků a praporčíků z řad AČR u rušených útvarů a nemožnosti jim nabídnout adekvátní místo v kariérním postupu.

Kladně hodnotíme vydání zákona o veteránech, kde přes různé názory se podařilo i zásluhou ASOCIACE „Vojáci společně“, omezit tento zákon na skutečné veterány, a tím právně posílit postavení našich mladých veteránů z mírových sil a netýkal se pouze omezeného počtu žijících veteránů z první a druhé světové války. Návrh sociálního programu SVP AČR je základním nasměrováním pro činnost klubů SVP a k účelnému využití značně omezených finančních prostředků Svazu, které jsou až na výjimky získávány pouze z našich členských příspěvků.

Sociální program se skládá z těchto částí:

1. Vlastní sociální program

- a) Podpůrný fond při úmrtí člena SVP AČR.
 - ponechat sociální příspěvek rodině zemřelého člena 2000 Kč.
- b) Podpora dětským táborům.
 - **dotovat turnus dětského tábora v režii klubu SVP částkou do 5000 Kč.**
- c) Podpora při narození dítěte členům SVP AČR částkou 1000 Kč.

2. Práce s vojáky z povolání

- a) **Cestou klubů SVP shromažďovat kritické a jiné připomínky ze života vojáků z povolání a předkládat je prostřednictvím Ústřední rady SVP zodpovědným funkcionářům MO, GŠ a velitelstvím operačních stupňů k řešení.**
- b) Navrhovat na základě podnětů z klubů opatření pro MO a GŠ k dalšímu zvyšování přitažlivosti a atraktivnosti vojenské služby budoucích profesionálů (např. vzdělávání, jazyková příprava, rodinná rekreace, preventivní rehabilitace s rodinou, zahraniční mise, kulturní a sportovní zabezpečení v útvech a posádkách atd.).
- c) Prostřednictvím posádkových zařízení zlepšovat podmínky ubytování, stravování, kulturního a sportovního zabezpečení zejména pro nové profesionály – dojíždějící a k tomu např. zřizovat po dohovoru s veliteli posádek kluby a klubovny pod patronací SVP (viz prapor CHRUDIM).
- d) Prosadit do komisí pro rozdělování prostředků fondu kulturních a sociálních potřeb i dalších komisí pro využití volného času atd. představitele klubů vojáků z povolání, aby prostředky byly účelně využity zejména pro nově přijímané profesionály a pro mladé vojáky z povolání i občanské zaměstnance s nižší hladinou finančních příjmů.

3. Práce s aktivními zálohami

- a) Shromažďovat problémy a připomínky k problematice aktivních záloh a předkládat je cestou Ústřední rady SVP orgánům MO, GŠ AČR a operačních velitelství k řešení.
- b) Důsledně sledovat zapracování připomínek k této problematice do nové koncepce AČR a celkové koncepce branných zákonů.
- c) Prezentovat odbornou sekci svazu „Asociace záložních brigád“ a jejím prostřednictvím řešit zpětnou vazbu AČR k přípravě záloh.
- d) Spolupracovat na zákonných a rezortních normách branné problematiky.
- e) Spolupracovat s MO a vedením rezortu na základě jejich požadavku na ustanovení a vytváření záložních útvarů a jednotek a dále pak na jejich přípravě dle potřeb AČR.
- f) Aktivní činnost v odborných radách ASOCIACE „Vojáci společně“.
- g) Navázání vztahů a spolupráce se zahraničními organizacemi obdobného charakteru.
- h) Pořádání a účast na sportovních, sportovně-branných a společenských akcích ke zvýšení tělesné zdatnosti, prestiže a prezentace aktivních záloh dobrovolných, jako profesionálních záloh AČR, v tuzemsku i zahraničí.
- i) Aktivně a operativně řešit další úkoly, které vyplynou z celkové činnosti, která je v současné době nová a bude záviset i na podmínkách a strategických záměrech reformy AČR, které stanoví MO.

4. Práce s ženami v armádě

- a) Pokračovat v realizaci opatření zabezpečení rovnosti mužů a žen v rezortu armády. Předávat poznatky našich klubů při porušování těchto zásad v souvislosti s novou koncepcí AČR, a zejména v souvislosti s rušením útvarů odborné komisi MO ČR personálnímu odboru MO.
- b) Zabezpečit zvýšení podílu žen-vojákyň i občanských pracovníků na práci klubů SVP a vybrat delegátku do komise MO pro rovnost mužů a žen.
- c) Poskytovat pomoc vdovám a sirotkům po vojácích z povolání – členech SVP, zejména v posádkách, kde pracují naše kluby SVP.

5. Práce s vojenskými důchodci

- a) Rozvíjet nezávislou spolupráci našich klubů v rámci ČR i na mezinárodní úrovni s partnerskými organizacemi, s kterými má ÚR SVP podepsanou spolupráci.
- b) Rozvíjet program práce s vojenskými důchodci a důchodci rezortu v úzké součinnosti s veliteli posádek, v duchu „Koncepte péče Ministerstva obrany“ z 19. dubna 2002. Přípomínky řešit s oprávněnými funkcionáři posádek, cestou ÚR SVP nebo ASOCIACE „Vojáci společně“, s oddělením pro veterány odboru mezirezortních vztahů MO.
- c) Podílet se na citlivém řešení bytového problému a možných směnách nebo odprodeji vojenských bytů do osobního vlastnictví.
- d) Plně zapojovat vojenské důchodce i s rodinnými příslušníky do kulturních, společenských, sportovních a jiných akcí, které jsou v rámci posádek nebo orgány místní správy pořádány, a využívat k tomu finanční prostředky, vyčleněné v „Konceptu péče MO“ na kulturní a sportovní akce vojenských důchodců. K tomu udržovat součinnost s reorganizovanými územními vojenskými správami, případně jejich nástupnickými organizacemi.
- e) Pokračovat s MO ČR v úsilí o řešení domovů veteránů a jejich další rozšíření i mimo posádku Praha. Pomáhat při zajištění umístění možným žadatelům okruhu působnosti našich klubů do těchto domovů nebo do LDN (léčebny dlouhodobě nemocných).

6. Spolupráce s MO ČR a GŠ AČR

- a) Předávat podněty a připomínky od klubů SVP při jednáních s určeným náměstkem MO a zástupcem GŠ AČR.
- b) Projednat sociální program SVP na rok 2004 a zámysl další spolupráce v tomto roce s pověřenými funkcionáři MO a GŠ AČR.
- c) Řešit s jejich pomocí možnost vyčlenění prostorů a místností v rušených posádkách pro práci klubů SVP, ale i dalších vojenských organizací, sdružených v ASOCIACI „Vojáci společně“, popřípadě možnost odkoupení vojenského materiálu pro činnost klubů.
- d) Na základě připravované dohody s MO ČR poskytovat k připomínkování SVP AČR nové legislativní normy, které se týkají vojáků z povolání, vojáků v záloze a ostatních kategorií s důrazem na dopracování prováděcí směrnice k zabezpečení koncepce péče o vojenské důchodce.
- e) Spolupodílet se na oslavě Dne ozbrojených sil 30. 6. 2004 a Dne veteránů 11. 11. 2004.

7. Spolupráce s dalšími organizacemi

- a) Prohlubovat další spolupráci mezi Vojenskou zdravotní pojišťovnou ČR, VLRZ, 1. vojenskou družstevní spojitelnou, Uníí armádních sportovních klubů AČR (UNIASK) a SVP AČR při zájmových aktivitách.

- b) Směřovat aktivitu členů ÚR SVP v orgánech Vojenské zdravotní pojišťovny ve prospěch vojáků naší armády, vojenských důchodců, jejich rodinných příslušníků a pro další zabezpečování dětských táborů pod patronací našich klubů SVP.
- c) Prosadit zapojení členů SVP do rekreačních komisí, a tím napomoci k objektivnímu rozdělování poukazů na rekreace s důrazem na mladé vojenské rodiny s dětmi. Tím zabezpečit co nejlepší a nejúčelnější využití přidělených poukazů na rekreace a preventivní rehabilitace spojené s rodinnou rekreací. U vojenských důchodců využít poukazy z redistribuce úzkou součinností s reorganizovanými územními vojenskými správami, případně nástupnickými organizacemi, a také s ředitelstvím VLRZ Praha.

8. Spolupráce s členskými svazy EUROMILu

- a) Aktivně se podílet na práci prezidia EUROMILu a plně využívat naše členství v NATO pro rozšiřování dvoustranné spolupráce se svazy členských států.
- b) Předávat zkušenosti a poznatky z řešení sociálních problémů u ostatních armád států NATO našim klubům a představitelům Armády České republiky, zejména z oblasti zdravotního, finančního, sociálního zabezpečení, zkušeností z mírových misí a řešení ochrany práv vojáků při reorganizacích armád NATO.
- c) Pomáhat předáváním zkušeností Svazu vojáků Armády Slovenské republiky při přípravě na vstup jejich armády do organizace NATO.
- d) Prohlubovat součinnost se svazy vojáků z povolání v rámci visegradské čtyřky a navazovat spolupráci s dalšími svazy východní Evropy.
- e) Dále rozšířit spolupráci s organizacemi vojáků z povolání Dánska.
- f) Po vytvoření klubu SVP na reorganizovaném Velitelství společných sil v Olomouci navázat součinnost s organizacemi vojáků z povolání v podřízenosti 2.as (US/SRN) v Ulmu.

Schváleno 18. zasedáním Ústřední rady SVP AČR dne 11. února 2004.

Sekce aktivních záloh dobrovolných

Asociace záložních brigád Armády České republiky byla založena v prosinci roku 2000 skupinou lidí, na základě zkušeností a poznatků získaných v průběhu dobrovolných vojenských cvičení.

V průběhu roku 2001 pracoval přípravný výbor na základních tezích a možnostech vytvořit organizaci, která by sdružovala a zastřešovala příslušníky tzv. aktivních záloh Armády České republiky. Přípravný výbor oslovil písemně ministra obrany, který dopis postoupil náčelníku generálního štábu. Na základě jeho odpovědi a doporučení se obrátil na ASOCIACI „Vojáci společně“, kde se celé problematice ujal Svaz vojáků z povolání.

Svaz vojáků z povolání podpořil činnost vznikající „Asociace záložních brigád“ a umožnil přípravnému výboru na základě stávající legislativy vytvořit její základní dokumenty a orientaci v připravované reformě Armády České republiky. Cítíme zde velkou oporu v tom, že Svaz vojáků z povolání je profesním sdružením vojáků, plně vojenskou problematiku ovládá a ve strukturách armády je dobře etablován. Máme na paměti také to, že každý profesionál i voják v základní službě jednou odejde do zálohy a byla by nesmírná škoda jejich získané zkušenosti a znalosti zahodit a nevyužívat jich dále ve prospěch aktivních záložních jednotek a potažmo dále obrany státu.

Přípravný výbor ve spolupráci s vedením Svazu vojáků z povolání oslovil prostřednictvím územních vojenských správ účastníky dobrovolných vojenských cvičení a pozval je k pracovnímu zasedání, které se konalo v červnu 2001 v hlavním sále Ministerstva obrany na Valech. Na tomto zasedání byli vybráni krajsí zmocněnci pro jednotlivé regiony a zřízeny pracovní komise pro přípravu zejména legislativy a následně valné hromady. Valná hromada se uskutečnila dne 15. prosince 2001 v Praze za přítomnosti pracovníků Centra pro přípravu reformy a vedení rezortu, kteří vyjádřili Asociaci podporu při její činnosti. Na ustavující valné hromadě byl dále schválen jednací řád a zvoleno vedení Asociace.

Asociace záložních brigád je samostatný právní subjekt zřízený na základě stanov Svazu vojáků z povolání AČR, je jeho odbornou sekci, řídí se jejich základními dokumenty a vlastním jednacím řádem. Asociace splňuje všechny předpoklady pro to, aby byla přímým a rovnocenným partnerem vedení rezortu obrany při jejím nelehkém úkolu profesionalizace armády.

Hlavním úkolem Asociace je v dialogu s Ministerstvem obrany a velitelskými orgány AČR spoluvytvářet příznivé podmínky pro činnost svých členů v jednotkách záložních brigád, při vojenských cvičeních a jejich kontinuální přípravu. Při tom respektuje nedílnou velitelskou pravomoc velitelů a náčelníků.

Asociace záložních brigád

- ❑ sdružuje a spoluvytváří s odpovědnými složkami armády jednotky aktivních záloh dle odborností, na základě územního členění státu, potřeb jednotlivých regionů a strategického záměru profesionalizace AČR,
- ❑ prostřednictvím svých krajských zmocněnců, spolupracuje v jednotlivých regionech s jednotkami územní samosprávy na řešení problematiky bezpečnosti, krizového řízení a využití jednotek v rámci integrovaného záchranného systému ČR,
- ❑ shromažďuje problémy a připomínky k problematice záloh a cestou ústřední rady Svazu vojáků z povolání je předkládá kompetentním orgánům rezortu obrany k řešení,
- ❑ aktivně spolupracuje na přípravě branných zákonů se všemi orgány státní správy, zejména pak s Ministerstvem obrany a na všech rezortních normách branné problematiky,
- ❑ bude důsledně sledovat zapracování připomínek k problematice záloh do nové koncepce Armády České republiky a celkové koncepce branných zákonů,
- ❑ bude na základě požadavků Ministerstva obrany a vedení rezortu spoluvytvářet podmínky pro udržování a zvyšování odborné kvalifikace svých členů,
- ❑ bude popularizovat institut a činnost záložních brigád AČR na veřejnosti,
- ❑ nabízí mimo jiné svým členům využití při účasti a pořádání branně-sportovních akcí místního i mezinárodního významu jak v tuzemsku tak při reprezentaci v zahraničí,
- ❑ se bude spolupodílet na řešení sociálních a rekvalifikačních programů rezortu a vytvářet podmínky pro adaptaci bývalých vojáků z povolání v běžném životě,
- ❑ bude navazovat, udržovat a prohlubovat kontakty se zahraničními organizacemi obdobného zaměření.

Kontaktní spojení:

Svaz vojáků z povolání AČR
Sekce aktivních záloh dobrovolných
Rooseveltova č. 23
160 00 Praha 6

tel.: +420 973 215 592
fax: +420 973 215 594
e-mail : azb@svz.cz

UNIE ARMÁDNÍCH SPORTOVNÍCH KLUBŮ ČR

Pod Juliskou 5, P.O.BOX 82, 160 63 Praha 6

IČO: 60449225

bankovní spojení: České spořitelna a.s., pob. Praha 6, 170355349/0800

tel.: 973 204 606, fax: 973 204 610

1. Z historie UNIASK ČR

UNIE ARMÁDNÍCH SPORTOVNÍCH KLUBŮ ČESKÉ REPUBLIKY (dále jen UNIASK ČR) vznikla 7. června 1994 registrací u civilně správního úseku Ministerstva vnitra ČR (II/S-OS/1-24727/94-R) jako profesní zastřešující občanské sdružení. Její vznik je důsledkem transformace výkonnostního sportu v Armádě České republiky (dále jen AČR). Z rozhodnutí náčelníka generálního štábu AČR (nařízení č. 43 ze dne 30. září 1994) byla dnem 1. října 1994 zastavena systémová péče rezortu o tuto významnou součást služební tělesné výchovy a výkonnostní sport byl v AČR zrušen. Stávající sportovní kluby se proto sdružily v UNIASK ČR, která tak hájí jejich zájmy vůči rezortu a ostatním subjektům širokého spektra sportovního prostředí v ČR. Výkonný výbor UNIASK ČR spolu s kontrolní komisí má 7 členů, kteří jsou voleni na tříleté funkční období. Všichni členové výkonného výboru pracují ve svých funkcích bez nároku na odměnu.

2. Členská základna

Členská základna měla v loňském roce 6441 členů v 38 členských klubech. Z celkového počtu 758 žen, z nich 105 mladších 18 let a 5683 mužů, z toho 2376 mladších 18 let. Více než 1600 členů tvoří příslušníci AČR. Členské kluby působí v 31 okresech všech krajů ČR, nejvíce v okrese Přerov - 7 členských klubů. V členských klubech pracuje 89 sportovních oddílů v 37 sportovních odvětvích. Z nich 5 startuje v soutěžích ČSS, 1 STSČ, 1 ČMF, ostatní v soutěžích řízených sportovními svazy ČSTV.

Vojáky v základní službě sdružuje 32 členských klubů, žáky a studenty vojenských škol 3 členské kluby. Nejpočetnějším členským klubem je TJ DUKLA Praha s 1997 členy. Mládež do 18 let je organizována v 73 % členských klubů.

3. Výkonnostní úroveň

Výkonnostní úroveň sportovců členských klubů UNIASK ČR je různorodá. Vedle účastníků nejvýznamnějších světových a evropských sportovních soutěží (OH, MS, ME, MSJ a MEJ) a mistrovství ČR, členové čtvrtiny členských klubů startují v regionálních, popř. armádních soutěžích. Hvězdami českého a světového sportu jsou bezesporu Tomáš DVOŘÁK, Pavla HAMÁČKOVÁ, ŠTĚPÁNKA HILGERTOVÁ, Miroslav JANUŠ, Kateřina NEUMANNOVÁ, Aleš VALENTA, Bohumil POSLEDNÍ, Petr PROCHÁZKA, Luboš RAČANSKÝ a řada dalších. Členy jsou i bývalí úspěšní sportovci jako Imrich BUGÁR, Jan KŮRKA, Ladislav BENEŠ, Jiří ADAM, Pavel BENC, Václav KORUNKA.

4. Zastoupení UNIASK ČR v mezinárodních sportovních organizacích

Přestože UNIASK ČR nemá zastoupení v Mezinárodní řadě vojenského sportu (CISM) sportovci členských klubů se vrcholných soutěží této organizace pravidelně úspěšně zúčastňují a to v atletice, lyžování, moderním pětiboji, orientačním běhu, sportovní střelbě a dalších sportovních odvětvích.

5. Systém řízení

UNIASK ČR řídí 7členný výkonný výbor složený z předsedy, výkonného místopředsedy, místopředsedy pro ekonomiku, předsedy kontrolní komise a 3 členů výboru, z nichž 2 jsou rovněž členy kontrolní komise.

Statutárními zástupci UNIASK ČR jsou předseda a výkonný místopředseda. Základním dokumentem UNIASK ČR jsou stanovy, jejichž poslední změna byla registrována u civilně správního úseku MV ČR dne 24. února 1998.

Dalšími dokumenty UNIASK ČR, které jsou průběžně novelizovány jsou:

1. Jednací a organizační řád UNIASK ČR.
2. Směrnice pro evidenci členské základny.
3. Směrnice pro hospodaření UNIASK ČR.
4. Metodika účtování k osnově podvojného účetnictví.
5. Metodické pokyny pro poskytování a účtování dotací.
6. Plán činnosti na kalendářní rok.
7. Rozpočet výkonného výboru UNIASK ČR.

UNIASK ČR je jako jediná sportovní organizace členem ASOCIACE „Vojáci společně“ sdružující organizace, které vyvíjejí své aktivity ve prospěch rezortu obrany.

6. Financování a majetek UNIASK ČR

Tělovýchovná zařízení vlastní 10 členských klubů, ostatní užívají majetek státu, obcí popř. jiných organizací. Tělovýchovná zařízení v majetku státu pokud jejich uživateli jsou útvary a zařízení AČR užívají členské kluby UNIASK ČR za náhrady spotřebovaných energií. Pronájem tělovýchovných zařízení, popř. s nimi souvisejícími nebytovými prostory (šatny, klubovny apod.) jsou vedle grantů jednou z pomoci rezortu obrany v činnosti členských klubů.

Finanční zdroje členských klubů umožňují pokrýt jejich činnost daleko v menší míře než v letech 1995–1998, kdy UNIASK ČR cestou MŠMT ČR byla příjemcem finančních prostředků z výnosů a. s. SAZKA. Dotace ze státního rozpočtu (kapitola MŠMT ČR) tak v letech 1999 až 2001 byla vedle členských příspěvků jedinými zdroji rozpočtu výkonného výboru UNIASK ČR. Od roku 2001 jsou poskytovány dotace i ze státního rozpočtu kapitoly MO, které vypisuje granty pro neziskové organizace.

Výkonný výbor UNIASK ČR využívá dlouhodobě více než 90 % finančních zdrojů ve prospěch členských klubů.

7. Závěr

Výkonný výbor UNIASK ČR vidí perspektivu v silné tělovýchovné organizaci, např. v ČSTV. Od tohoto kroku si slibuje posílení úzké součinnosti se sportovními svazy v jejichž soutěžích více než 87 % členských klubů startuje a s regionálními sdruženími v jejichž okresech a krajích působí. Chce rovněž rozšířit svoji členskou základnu a napomoci rozvoji sportovních aktivit té části mužské populace, která vykonává základní službu, nebo službu v budoucí profesionální armádě.

Usiluje o zachování kontinuity sportovní přípravy těm sportovcům, kteří projdou systémem péče o talentovanou mládež a jejichž výkonnost je neopravňuje k zařazení do Armádního sportovního centra DUKLA.

Předseda
Ing. Ivo JOHN, v.r.

Výkonný místopředseda
PaedDr. Arnošt ŠULC, v.r.

Vojenské sdružení rehabilitovaných

Vojenské sdružení rehabilitovaných (VSR) je dobrovolnou společenskou organizací bývalých vojáků z povolání a občanských pracovníků vojenské správy, kteří byli v letech 1948–1989 z politických důvodů postiženi nebo pronásledováni a následně byli podle zákona číslo 87/91 Sb. nebo zákona číslo 119/90 Sb. rehabilitováni.

Původně „Sdružení vojenská obroda“ (SVO), vzniklo už v závěru roku 1989, aby spojilo bývalé vojáky z povolání a občanské pracovníky, kteří museli z armády odejít z politických důvodů, v jejich úsilí o demokratizaci a očistu armády. Sdružení bylo od samého počátku budováno jako nezávislé a nepolitické zájmové sdružení občanů a stanovilo si následující cíle:

- ❑ Podílet se na urychleném zahájení a provedení důsledné demokratizace a depolitizace armády.
- ❑ Očistit armádu od všech aktivních normalizátorů, především na klíčových funkcích, a nahradit je morálně čistými a demokraticky smýšlejícími lidmi.
- ❑ Za jeden z prvořadých úkolů považovat provedení důsledné rehabilitace.
- ❑ Reaktivovat tu část rehabilitovaných, kteří k tomu mají odborné schopnosti, morální a charakterové kvality.
- ❑ Podílet na civilní kontrole zákonodárných orgánů státu.
- ❑ Důsledně se zejmít s autokratickou a militaristickou tradicí armád Varšavské smlouvy, do které byla naše armáda zapojena.
- ❑ Dosáhnout u velení armády provedení důsledné analýzy svého rezortu za celou dobu normalizace.
- ❑ Mimořádnou pozornost věnovat významným akcím, organizovaným zločineckým komunistickým režimem, jakými byly zejména ZÁSAH, NORBERT, KRKONOŠE, VLNA a potlačení demonstrací v srpnu 1969.
- ❑ Novou armádu budovat na tradicích prvního, druhého a domácího odboje.
- ❑ Obnovit naše tradiční přátelství se sousedními státy a s armádami demokratických zemí a perspektivně se orientovat na vojenské svazky s nimi.

- ❑ Za rozhodující pozornost při budování armády považovat její velitelský sbor a důsledný rozchod se sovětským modelem výstavby a použití ozbrojených sil.

Ministr obrany rozhodl rozkazem č. 7 ze dne 10. ledna 1990 o provedení rehabilitací v resortu obrany a ustanovil pro tento účel centrální rehabilitační komisi. Jejími členy se stali pracovníci Ministerstva obrany a zástupci rehabilitovaných osob.

Rehabilitováno bylo celkem 9142 vojáků a občanských pracovníků, především podle zákona 87/91 Sb. Z toho bylo reaktivováno 1135 důstojníků a praporčíků, kteří nastoupili do funkcí na všech stupních velení armády. Rehabilitace byly ukončeny v roce 1993.

Do dnešních dnů nebylo rehabilitováno asi 400 osob, žijících většinou v zahraničí, které si žádost o rehabilitaci nepodaly v zákonem stanoveném termínu.

Po rozdělení Československa se v roce 1993 rozdělilo i SV0. Na Slovensku si ponechali původní název „Združenie vojenskej obrody Slovenska“, v Česku vznikl nový název „Vojenské sdružení rehabilitovaných“.

Vojenské sdružení rehabilitovaných je řádně registrováno u MV a má celostátní působnost. Nejvyšším orgánem je Celostátní konference delegátů, která se svolává po dvou letech. Na konferenci se volí Ústřední rada, která řídí činnost VSR mezi konferencemi. Ze svých řad si ÚR volí předsednictvo.

VSR má 8 oblastních rad a jim podřízených 72 okresních rad (podle dřívějšího státoprávního uspořádání). Okresní organizace v čele s okresními radami tvoří základ činnosti sdružení.

O dění ve sdružení informuje členy ZPRAVODAJ VSR, který je vydáván 4-5krát ročně. V jeho obsahu jsou uvedeny poznatky ze života okresních organizací, z činnosti oblastních rad. Jsou zde řešeny koncepční otázky a výsledky dosažené při významných jednáních týkajících se členů VSR.

Pro členy oblastních a okresních rad je vydáván INFORMÁTOR Ústřední rady, který popisuje obsah jednání Ústřední rady a je zpracován po každém jejím zasedání.

Ve spolupráci s AČR je členům VSR zajišťováno sociální zabezpečení, a to cestou územních vojenských správ poskytováním příspěvků z FKSP na vnitrostátní i zahraniční rekreaci, stravování, věcné dary při životních jubileích a příspěvky na sportovní a kulturní akce.

VSR spolupracuje s řadou společenských a zájmových organizací, s místními samosprávami. Je členem ASOCIACE „Vojáci společně“, která sdružuje organizace blízké armádě a je partnerem pro jednání s představiteli AČR, ale i s jinými organizacemi a institucemi.

Počet členů je v současnosti asi 6500, z nich více než 2000 je aktivně zapojeno do činnosti VSR.

Ústřední rada svolala 8. celostátní konferenci delegátů na 19. září 2002. Na konferenci byla předložena Zpráva o činnosti od minulé konference a Programové prohlášení. Byla zvolena nová Ústřední rada na příští dva roky. Delegáti konference se setkali též s představiteli Ministerstva obrany a Generálního štábu AČR. Konkrétnější informace přinese další číslo tohoto bulletinu.

Plk. Ing. Miroslav Janhuba a pplk. Ing. Miroslav Ott

ADRESÁŘ ASOCIACE „Vojáci společně“

Sdružení domácího odboje a partyzánů ČR

Hlavní třída 117
140 01 Praha 4-Spořilov

brig. gen. Libor SPEYCHAL
tel. 272 771 696

Sdružení čs. zahraničních letců 1939-45

Krakovská 12
110 00 Praha 1

genmjr. Stanislav HLUČKA
tel. 222 211 189

Sdružení čs. zahraničních letců - východ

Ruská 174
100 00 Praha 10

plk. doc. Ing. Ján DAŇKO, CSc.
ALC 217 673
tel. 271 735 612

Svaz civilní obrany ČR

U Průhonu 32
170 00 Praha 7

Lubomír SOJKA
tel. 696 256 112

pověřen zastupováním

Kamenická 41
170 00 Praha 7

pplk. Mgr. Ladislav RÍDL
tel. 233 380 034
mobil 604 998 813
e-mail: svazco.cr@wo.cz

Svaz letců ČR

Kainarova 76
616 00 Brno

plk. Ing. Stanislav FILIP
tel. 549 255 924
tel.+ fax 541 260 168 (zaměstnání)
ALC 207 050
207 047 (tel.+ fax - kanc. Praha 5)
mobil 728 511 865

Svaz PTP-VTNP

Křížkova 12
186 21 Praha 8-Karlín

Vladimír LOPAŤUK
tel. 973 205 405
ALC 205 405
tel. 274 820 065
mobil 777 006 379

Svaz vojáků v záloze ČR

Mezibraná 7
110 00 Praha 1

plk. PhDr. Ivan HUBAL
tel. 296 220 004
fax 222 210 337
mobil 603 440 943
e-mail: ivanhubal@cmail.cz

Svaz vojáků z povolání AČR

Rooseveltova 23
161 05 Praha 6

plk. Ing. Jan KŘÍŽ
ALC 215 592, 215 594
fax 215 782

pověřen zastupováním

471 04 Blíževedly 125

mjr. Čeněk PAVEL

tel. 416 742 959
ALC 263 103
mobil 777 105 406

Unie armádních sportovních klubů ČR

Slunečná 1819
250 01 Brandýs nad Labem

pplk. Ing. Ivo JOHN

tel. 266 133 014
mobil 737 141 603
602 340 687
fax 283 880 144

Vojenské sdružení rehabilitovaných

Masarykova 815
280 02 Kolín II

plk. Ing. Rudolf ARLT

tel. 321 726 019

Vojenská sekce

Konfederace politických vězňů

Vítězné náměstí 4
160 00 Praha 6

plk. Miroslav KOLENATÝ

tel. 973 216 490
ALC 216 490
tel. 416 731 915

Vojenský klub myslivosti

Vysočanská 570
190 00 Praha 9

pplk. Ing. Jan ŠEBEK

tel. 220 405 168
mobil 605 206 891

Prezident ASOCIACE

„Vojáci společně“

Sekretariát ASOCIACE

Rooseveltova 23
161 05 Praha 6

plk. Ing. Jan KŘÍŽ

ALC 215 592
215 594
fax 215 782
e-mail: marecej1@army.cz

ODBORNÉ RADY

pro přípravu záloh

Jaselská 12
602 00 Brno
541 124 502 (sekretariát)

mjr. Ing. Petr HUB

mobil 602 743 110
tel. 541 124 340

pro reformu

VÚ 4009
Vítězné nám. 5
160 00 Praha 6

pplk. Ing. Vlastimil KOLÁŘ

tel. 721 655 592
ALC 216 124

pro legislativu a právní věci

Ministerstvo obrany
VÚ 7542
nám. Svobody 471
160 01 Praha 6

plk. Ing. Jaroslav KOŠTÍŘ
tel. 973 212 093
ALC 212 093

pro sociální oblast

Taussigova 1157
182 00 Praha 8

plk. Ing. Jaroslav KALIVODA
tel. 286 587 741
mobil 606 768 290

pro zdravotnické zabezpečení

Meziříčí 47
391 31 Dražice u Tábora

genmjr. MUDr. Milan SUCHOMEL
tel. 381 239 239

pro zahraniční činnost

VÚ 4341
430 01 Chomutov

mjr. Ing. Dalibor CHREN
tel. 973 282 191
ALC 282 191
mobil 607 101 684

pro historii

J. Faimanové 6
628 00 Brno-Líšeň

plk. PhDr. Oldřich RAMPULA
tel. 541 183 667
544 218 721 (domů)
ALC 443 667
fax 541 182 828 (VA)
mobil 606 833 744

pro publicistiku

Ministerstvo obrany
VÚ 1419
nám. Svobody 471
160 01 Praha 6

pplk. Dr. Antonín SVĚRÁK
ALC 210 214
mobil 728 748 002
e-mail: sveraka@army.cz

Zadavatel:	ASOCIACE „Vojáci společně“
Odpovědný redaktor:	pplk. v zál. Dr. Antonín Svěrák
Redakční rada:	pplk. v zál. PhDr. František Huťka, plk. v zál. Ing. Jaroslav Koštíř, Pavel Krása, pplk. v zál. Ing. Miroslav Ott, mjr. v zál. Ing. Cyril Schejbal

English Annotation

The Time of Changes Has Come (*The Vision "Army 2025"*) by Brigadier General Ing. Jiří Halaška. Two basic predispositions for the essential change of military tactics are as follows: (i) weapons and technology of higher effectivity are introduced, (ii) the conditions of military activities are being fundamentally transformed. The Army of the Czech Republic has fulfilled both those conditions. The amended reform of the ACR sets new tasks in front of our forces. Professionalization, lower numbers of servicemen, asymmetric combat activities, expeditionary character of forces, new information systems, all this lead towards the reassessment of traditional role of the army. Testing exercise 33 VS, supported by MILES simulators, proved that a dismounted mechanised company, attacking in line, will be destroyed in 15 minutes, howsoever perfect cover would be taken by soldiers. Company, battalion and brigade will not form second waves because of lack in numbers, main battle tanks will be used only as a supporting force, as in the WWI. The Doctrine Agency (Training and Doctrine Directorate, TRADOC) started to work up the vision "Army 2025" that will introduce all the main tendencies and features of modern combat mentioned above. The author is the head of the Czech TRADOC Institution.

The Aspects of World's Integration and Globalisation by Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. The article deals with topical problems of contemporary world. Contradictions of integration and globalisation run across all states and influence defence doctrines, reform precautions and national budgets. This, mostly economic study, summarises nearly all issues that are discussed today, from the role of the Security Council and the UN, the purpose of the European Union and main trends of world's economy development, including American economy, influenced by the Iraqi war that proved the leading role of the United States in today's multipolar world. All relevant problems are globalized, i. e. they affect the whole world. One of the aspects of world's globalisation is also the fact that even the European Union claims to play a larger security role in the world, similar to the role played by the United States. Our security strategy is closely tied with those aspects. The Czech Republic can also participate in their solving, because we are members of main world's organisations. In fact, globalisation and integration form the predispositions for their successful resolution.

Asymmetric Warfare by PhDr. Jan Eichler, CSc. The official end of *Iraqi Freedom* operation proved the prominence of the so-called asymmetric warfare. This is a war that could be characterised by distinctive discrepancies between the two opposing forces trying to avoid regular battle in which they can't win. Our Czech forces could meet asymmetric warfare namely in post-conflict period in occupied territory, when enemy force refuses to accept the rules set by its mighty opponent. Such warfare is build upon the surprise, dummy targets, tricks, ambushes. Putting together, all asymmetric operations are unpredictable. The only principle sounds like that: The higher dissymmetry, the more space for asymmetry. Main unintentional threats tied with asymmetric warfare at the beginning of the 21st century are coupled with an effect of Regime Change strategy, or "regime decapitation", realised by "effects based operations", with strong military and psychological impacts. Then, the responsibility lies namely on political authorities that must acquire wide international background and consensus for post-conflict operations.

The Individualisation of War (*International Terrorism Breeds a Modification in Terms and Concepts*). The terrorist resistance against globalisation has had an effect directly counter to its aims: It has introduced a new era of globalisation, as the state is not the sole political body, but a transnational tool of new political organisation, through networking and cooperation. The violence of 11 September 2001 stands for the failure of traditional state-based concepts like "war" and "peace", "friend" and "foe", "war" and "crime". We live, think and act in terms of concepts that are historically obsolete, but that still continue to govern our thinking and acting, says Mr. Ulrich Beck, professor at the University of Munich, Germany. The concept of "risk society" covers the new problems that face us in the "global risk society" ("The Silence of Words: On Terror and War." *Security Dialogue*, 3/2003). The only way how to overcome those dangers is as follows: First, it is necessary for the alliance against terror to create an international legal basis that will regulate fight against terrorism. Second, it would be necessary to keep a credible dialog with Islamic world, third: we must create regional structures of cooperation between multination-states.

MILITARY ART

Conduct of Operations in Urban Areas: Characteristics, Rules and Principles by Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Urban surrounding doesn't allow to make use of all technological advantages of superior forces. The fight in urban area is directed namely by the rules of engagement (ROE) for small military units, with stressed accent on more independent behaviour and conduct of commanders, in long-term perspectives. This is the main fact that influences the whole training and preparation both small units and individual servicemen. One of the ROE principles is the minimization or reduction of estimated non-combatant casualties, at the least possible degree or amount. The commanders will have to consider the METT-T factors (Mission, Enemy, Troops, Terrain and Time), to minimize their collateral damages, to separate combatants from non-combatants, with the use of local sources of HUMINT (humane intelligence). There is the high necessity to face to the so-called asymmetric threats that are the result of processes and trends in near-term International Operation Environment (IOE). Last but not least, soldiers must be prepared for the close fighting, as a part of operations in urban area.

The Meaning of Armed Forces Capabilities by Col. GSO Ing. Vlastimil Galatík, CSc. The key capabilities of the ACR - i. e. such capabilities that are indispensable for missions and objectives of armed forces - is a term very often in common use, but not always properly understood both in military and non-military spheres. A sort of misunderstanding projects itself even to official documents and thus influences all operational thinking. The author would like to explain several terms, e.g. forces availability, command and control, computer, communications, intelligence, surveillance and reconnaissance (C4ISR), forces projection and mobility, deployment effectivity, sustainability, defence and protection, initial and objective capabilities. The term of forces capabilities has always precise meaning. It has both qualitative and quantitative content. The author of this article didn't wanted to deal with social and economical capabilities, but only with operational ones. But, if the achievement of some qualities is in fact the reduction of operational capabilities, the author recommends us to use instead of the words "initial and objective forces capabilities" the term "initial and objective organisational structures".

The Failures of Military Intelligence and its Credibility by Maj. Ing. Libor Kutěj. At present, many pressure groups or tabloid papers criticize the activities of intelligence services. Freshly, it is a criticism because of some intelligence failures before the operations in Iraq started. The less such publicist knows about the criticised problem, the more severe criticism. Maj. Kutěj wants to avoid this extremity and concentrates only

on several well-known cases of intelligence failures in the past and traces some points that are common to all failures. He underlines the complexity of information collection: humane sources-HUMINT, electronic intelligence-ELINT, signals intelligence-SGINT, defection, agency data collection and so on. There is a paradox: Some of the failures may change into success, if conditions or current state of affairs could induce a happy coincidence or original situation will change. Historical examples abound. The most famous: Pearl Harbour in WWII, American entering the war, which at the end lead to final and decisive defeat of Nazi Germany. All things must be seen in all consequences and connections. Intelligence outputs submitted to governmental institutions or political leaders must be explained by intelligence experts, otherwise there is high probability that presented facts might be misinterpreted.

OPINIONS, CONTROVERSY

Reflections Over Some Terms Related to Operations by Ing. Antonín Krásný. For the year 2004 we were ordered to put together the one-language "Terminology Dictionary of Operational Terms". It could be supposed that this dictionary will be binding for all components of military community. The author of this article examines several ambiguous terms that are used now, but their characteristics are not univocal. Among others they are: crisis state, state of tension, state of emergency, we must not forget the term armed forces, low and high intensity conflicts, operations abroad, salvage operations. The term "operation" constitutes a problem by itself. Planned military tasks, moving troops, equipment, etc., they all are covered by the term operations (ops). We can divide them into combat operations, non-combat operations, stabilisation and support operations. Psychological operations belong among prospective activities, besides humanitarian, assistance and special ones. To sum up, this term coves a wide spectrum of various activities. Many of them are mentioned in diverse military manuals, but their explanatory notes differ. The author doesn't know any text in which above mentioned terms are systematically summarised according to approved criteria. He would like to open a broad discussion about this topic.

Offensive Operations in Urban Terrain by CW1 Mgr. Jan Štaf. This article is a response to the article in this Military Revue 4/2003 by Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. "Operations Conducted in Build-Up Areas". Its author, senior lecturer at Military Academy Brno Dušan Sabolčík, states that OBUA operations conducted in such uneasy areas will be predominant in the near future. Even small towns can seriously impede the offensive of our forces. The decisive victory of Allied forces, headed by the U.S., in Afghanistan and Iraq, was not only due to overwhelming technological superiority, but also due

to perfect training of soldiers. Amended concept of ACR reform counts on two mechanised brigades, with a large number of mechanised infantry. The total numbers of soldiers will not overlap 5,000. When we add those who will be appointed into special forces or reconnaissance units, the number of soldiers that are to be trained for fighting in urban terrain will reach 2,000-6,000 personnel. The author disbelieves that under present conditions the Czech army is able to prepare such quantity of soldiers for this sort of fighting.

Problems of Military Philology by *Ing. Josef Nastoupil*.

The author (Col., ret.) has been working for a long time as a part-time translator and documentarist at the Scholarly Library of the Military Information and Service Agency (AVIS). He has a long experience with translating military textual matters and documents. Nowadays we have problems with proper military terminology that ought to correspond to its Czech counterparts. According to the author, the translation of standardization documents is accompanied by a lot of troubles and errors. The cause of those mistakes lies in the fact that civilian translators do not know forces terminology and armed forces officers have only basic knowledge of English language. He proposes to make use of some original English Dictionary of Military Terminology, the best of all an American one, and this dictionary of military terms use as the foundation or starting point for a Czech one. Such work could be done in three months, in a team of several officers from various branches of arms and civilian English experts.

INFORMATION PAGES

English Instruction in the Language Preparation of the Military Professional by *PhDr. Mária Šíkolová, CSc.*

The authoress analyses the current language training in the military. She presents a brief history of this topic since the mid-nineties. This process must be viewed in a broader context of testing languages in NATO countries. The NATO STANAG 6001 norm is very helpful for course and test design; but it still allows different interpretations. One of the questions that may arise out of these differences is how/ or whether to include military English in testing materials, and hence in teaching materials as well. Authoress' viewpoint is that in no way should be Military English ignored. The teaching focus mustn't be on a "specialized" language, but on learning strategies and skills that will help a learner to cope with linguistic structures. The teaching process should cover specific situations learners might come across in real life. In other words, teaching English in the military context should not concentrate only on the use of language, but also on the process of learning itself.

The Latest Lessons from Operations in Urban Areas in Afghanistan and Iraq by *Lt.Col. Doc. Ing. Dušan*

Sabolčík, CSc. In the past, armies mostly went around urban areas to evade fight in cities. But most recent local conflicts examined and tested their military doctrines and field manuals. Operations in Iraq and Afghanistan highlighted the diversity of urban areas in towns and cities that deeply influences not only fighting by itself, but also movements of personnel, equipment and supplies from one place to another. Multidimensional space offers a wide range of eventualities both for invading and defending forces. Here must be emphasized dominant buildings from which is possible to control the large areas of land, with well-defined boundaries and distinctive features. We must bear in mind local population which may cooperate with our forces (HUMINT), or it might form a sort of guerrilla groups and joint the enemy. Backed by latest experiences, among others, NATO lays emphasis on fight in urban areas, its current doctrines and manuals are modernized to the latest trends, so are the rules and manuals of the reformed ACR. The main stress is put on troops training, the preparation of military professionals (volunteers), building military camps and bases.

Behaviour Motivation of Work in Management Concepts by *Lt. Ing. Petra Vráblíková*.

This article summarises the development of views on a man-worker who is the most important element of producing or spending organisations, in private, civilian or governmental institutions. How to provoke concern in work, how to arouse interest, those are questions that must be solved both in civilian and military structures. Lt. Vráblíková depicts several patterns of managerial concepts: classical, paternalistic, humane relations model, humanistic control paradigm, labelled as a "management of humane resources". The latter approach puts the stress upon the self-realization and self-fulfilment of man. She is a supporter of this attitude, because the core of this model is the thesis saying that work has a sense and one of the natural characteristics of man is the creativity, responsibility for work, self-control. Man has a desire to do something, work is the great incentive, that must be utilized as best as possible, namely and explicitly in our armed forces. Humane capital is the most precious possession, it is a basic pillar of the whole military organisation.

Status and Role of the National Security Council as a Part of Security System of the Czech Republic by *Jan Závěšický*.

The article explains the background of establishing the NSC (National Security Council) as a body that is able to react in appropriate manner to various (emergency, crisis) situations at all levels of security management. Historically, the NSC developed from the so-called Board of State Defence that prepared conceptional defence documents. The author of this article describes individual posts and committees of the NCS (as of October 20, 2003), their structures, charts, and scopes of responsibility. Among the most important

structures belongs: Central Crisis Staff, Interagency Crisis Staff, Defence Section of the Government Office. At present, the NSC acts as a sort of advisory and coordinating body. Although it has no legal executive powers to make decisions, the NSC prepares bidding tasks for every branch of government and ministries in question. It means that the NSC is a working body of the Czech Government of coordination character. At the moment, there are discussions over its actual functions. Many proposals ask larger legal authority for this council, specifically in time of crisis or emergency.

MILITARY PROFESSIONAL

Impact Classification of Military Activities on Soil: Its Prospects by Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Lt. Ing. David Řehák. NATO Environmental Training Working Group has worked up the system of environmental classification in a form of mathematical matrixes. This method is a very useful tool for ecological prevention at the level of a commander of unit or military installation. The authors present the algorithms of fire and explosive index, applicable for industrial and ecological hazards. In the core of this method lies the purpose analysis that is formed by the so-called circle of danger having sensitive impacts on our surrounding environment. The authors enumerate the differentiation of soils according to their qualities, in accordance with current Czech laws. Indexes are assigned in relation to qualities of soil: the higher quality index, the higher ecological danger. In this case is necessary to change the locality of military training. The further step ought to be the authorization of index values of military training in the frame of the ACR.

Risk Management in Decision-Making Process by Ing. Josef Nastoupil. This text is based mainly upon an article by Maj. Thomas von Eschembach, published in *Army Aviation* 7/2003. Besides traditional evaluation of what is happening at a particular moment in time (situation report), careful examination of all the factors involved, and the identification of all the available options before the selection of the most suitable option as the basis for a plan, U.S. Army (i. e. land forces) has introduced the so-called risk-management process (RM). It is in fact the integration of decision-making process and that of RM. Such integration enables to maximalize operation capabilities and at the same time to decrease, i. e. minimize, risks. But neither high military commanders, nor their staffs know how to evaluate such risks and therefore unintentionally pass this responsibility on commanders of small units. As a consequence, the commanders do not know risks coupled with running operations. The "risk management" was therefore incorporated into a "captain course" of tactical aviation, so that its attendees could make acquaintance with those problems. So, in this article the author depicts the suitable methods leading to properly drafted and oriented plan.

The Defence of Airliners against Portable Surface-to-Air Missiles. Shoulder-fired missiles pose a great threat to commercial airliners. In reality, the issue of defending combat aircraft and helicopters from portable SAMs is practically solved, but there is the question of the protection of transport airliners. Airlines are at danger during takeoff and landing. Effective from as far away as five kilometres and as high as 6,000 metres, the missiles create a corridor of vulnerability around airports that is about 10 kilometre wide and 80 kilometres long. The system of passive shield has been in use for several years: limiting the accessibility of airports, guarding dangerous areas, identifying data about portable SAMs by means of missile detectors. If terrorists are prevented from using optimal firing stands, it would be difficult for them to open an effective fire. We must not forget using active defence systems, e.g., we may equip the planes with missile-detecting radars that ejects a cloud of prophetic foil particles, whose infrared glow is designed to draw missiles away from the targeted aircraft. Another example: when the radar senses a missile launch, the system automatically dispenses fast-burning flares that again draw missiles away from airlines. And so on. Which system are we to chose? The problem is still opened.

U.S. Air Force Introduces Effects-Based Operations. The American Air Command develops an integrated programme, "roadmap", for the so-called effects-based operations (EBO), supported by predictive battle space awareness (PBA), that cover complementary doctrinal standpoints, concept of operations (CONOPS), schooling, training, risk assessment tied with mobility, space vehicles, command, control and intelligence, nuclear retaliation, security of friendly territories, global retaliation and global thrust. Demands concerning predictive battle space awareness and operations interconnected into networks (NetOps-networked operations) has been examined by several working teams. How to analyse the targets? The example of "nodal analysis" was in Bosnia. The number of 250 targets was lowered to only 56 targets (objects or areas which were to be shot at, fired upon or bombed). By hitting them, the Serbian command and control systems were neutralized. The similar situation was repeated in September 2001, in Afghanistan, when leaders of Taliban organization were destroyed by means of reconnaissance aircraft and unmanned vehicle. Mutually connected networks, using among others airborne network and Global Information Grid (GIG), enable to draft several alternative courses of action, so that we might choose the best operational results. The article was compiled from materials released by Jane's IDR magazine 10/2003.

HISTORY

The History of Military Defence Intelligence by Maj. Ing. Libor Kutěj. Written materials about intelligence

activities, etc., esp. works of imagination, are of general and enduring interest. But the author of this article has no ambitions to write any sort of similar fiction or non-fiction literature. He wants to concentrate himself on the field of offensive defence, the methods of collecting offensive information, both in the distant, pre-war history, till present, in the recent years. He divided his paper into several chapters: The Period of the First Republic (1918-1938), with the stress on counterintelligence against Germany; The Second Republic (1938-1939); The Period of the Second World War, with sub-chapter on concentrated resistance effort on the West, defence intelligence in the so-called Protectorate; Military Defence Intelligence after World War II, which pays attention to developing communist secret institution "Defence Intelligence", which in fact gradually became an independent political security organization, with its own armed security units, casting its nets and influence wider, beyond the army's borders. Military defence intelligence was ultimately subordinated under the Ministry of Interior, as a component of the so-called State Security, secret political police. The reconstruction came after the year 1990. New organs were created under the Act 67 (on Defence Military Intelligence), adopted in 1992, and the Act 154 (on Intelligence Services), adopted in 1994.

JAROSLAV JANDA PRIZE

Mirek (PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., Col., ret.; 2004 Jaroslav Janda Prize winner) by PhDr. Antonín Rašek. After his political rehabilitation in 1990, Mr. Purkrábek was promoted to the rank of colonel and became an advisor to Defence Minister for Social and Humanitarian Affairs; shortly after it occupied the position of Director of Military Institute of Social Studies. He actively participated in democratic transformation of the Czechoslovak Forces, under his leadership many research works were initiated. When his mission in the army ended, he started to prelect at the Faculty of Social Sciences, Charles University, Prague. He became both successful university teacher and scholar. He was a learned person, whose merits for this educational establishment are high. He also wrote several scholarly works: The Vision of the Development of the Czech Republic till the Year 2015, in which he worked up outside security of our country; and The Guide to Priorities Lands of the Czech Republic, chapter Constitutional and Political System: a Space for the Involvement of the Public in Politics. He did not managed such enormous professional effort. After some time, he suffered from apoplexy, which prevented him to bring together a large synthetic piece of work summarising his comprehensive; many-sided, all-round experience and knowledge.

PERSONAL DATA

More than an Example (PhDr. Jaroslav Janda, Col. ret.) by PhDr. Antonín Rašek. Jaroslav Janda was an eminent figure of Czechoslovak reform movement in the 60's. He came from a family of medical corps general. As an officer he graduated from the Charles University, where he studied philosophy and psychology. His final thesis was published under the name "The Youth, Generation and Word's Opinion" in 1967. The book won a prize the Book of the Year. In 1968 he became Deputy Youth and Physical Education Minister. During the so-called normalisation he was dismissed, suspended from the military. As it was impossible for him to work in common professions, even not as an assistant in the shoe shop, he began to make his living as a "free-lance" translator from Russian and English languages and as a consultant in pharmaceutical industry. After November 1989 he was politically rehabilitated. He became an advisor to the Deputy Defence Minister for Social and Humanitarian Affairs, then Assistant to Deputy Defence Minister for Strategic Management. He found the Institute for Strategic Studies and the Military Institute of Social Studies. He became Deputy Director of the former institute, lately he reassumed the same position in the Institute of International Studies. He was the head of scholarly team, the research of which was published under the title "Security Policy of the Czech Republic" that still influences state security and defence policy. He died from the third heart attack, seven years ago. His name bears the prize for distinguished works in the field of security and defence.

"SOLDIERS TOGETHER" ASSOCIATION (STA)

It is a supplement to this military revue compiled by the press secretary of STA, Dr. Antonín Svěrák, Lt.Col. (ret.). It contains an interview with the STA President, Col. Ing. Jan Kříž (ret.), the STA Charter, the main tasks of STA for this year, basic information and knowledge on associations broadly connected in the frame of "Soldier Together" Association. They are Airmen from the eastern front of WW II, Civil Defence, Czech Pilot Association, members of the so-called Auxiliary Labour Battalions and Military Camps of Forced Labour Union, members of Active Army Reserves and ACR Career Soldiers associations. This supplement also contains the Social Programme of STA CR, some data and facts on Active Reserves Department, Army Sports Clubs Union, and finally information dealing with the Military Association of Rehabilitated Soldiers. The supplement is closed by the directory of names and addresses of all above mentioned associations.

Představení autorů tohoto čísla

PhDr. Jan Eichler, CSc. nar. 1952. Po absolvování vojenské akademie v Bratislavě pracoval na tehdejšími ministerstvu národní obrany v Praze, v letech 1979-82 působil na československém velvyslanectví v Paříži. V 80. letech se zabýval se vyhodnocováním vojenské politiky ozbrojených sil Francie, v letech 1991-94 byl zaměstnán v Institutu pro strategická studia. V současné době pracuje v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, kde se zabývá problematikou bezpečnosti. V r. 1990 vydal knihu *Francouzská armáda od Gaulla k Mitterrandovi*. Publikuje v řadě odborných časopisů, mj. v časopisech *Mezinárodní politika* a *Mezinárodní vztahy*. V dubnu 2004 ukončil habilitační řízení na VA Brno v oboru teorie obrany státu.

Plk. gšt. Ing. Vlastimil Galatík, CSc., nar. 1956. Vysokou vojenskou školu pozemního vojska absolvoval v r. 1980. V letech 1980-86 zastával velitelské a štábní funkce u tankového útvaru, 1986-89 postgraduální studium na VA, 1989-1992 interní vědecká aspirantura, 1993 kandidát vojenských věd. V letech 1993-98 pracoval ve funkci náčelníka skupiny strategie, operačního umění a dějin vojenského umění katedry řízení obrany státu, v r. 1996 absolvoval vyšší akademický kurz generálního štábu a v r. 1999 Vševojskovou školu obrany (C.I.D.) v Paříži. Od října 1999 je výkonným ředitelem Ústavu strategických studií VA v Brně. Zabývá se teorií vojenského umění, bezpečnostní a vojenskou strategií.

Brig. gen. Ing. Jiří Halaška, nar. 1956. Jako absolvent Vysoké vojenské školy pozemního vojska prošel funkcemi velitele tankové čety, roty, praporu i pluku. Později působil ve funkcích zástupce velitele tankové divize a náčelníka správy pro přípravu vojsk 1. armádního sboru. Po absolvování Akademie velení Bundeswehru v Hamburku vykonával funkce náčelníka odboru a sekce operační a bojové přípravy a náčelníka štábu Velitelství sil územní obrany. V současné době je ředitelem Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově. Publikuje ve vojenském odborném tisku.

Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., narozen 1949. Absolvoval VŠZ v Brně a pracoval ve výzkumu. Do armády vstoupil v roce 1983. Pracoval v oblasti ubytovací a stavební služby, kde se zaměřil na problematiku životního prostředí ve vojenských objektech. Stál

u zrodu vojenské ekologie a zasadil se o její institucionální rámec. Od roku 1990 byl v čele ekologické služby. V letech 1996-97 byl ředitelem odboru životního prostředí Ministerstva obrany. Ve VVŠ PV Vyškov působí na Fakultě ekonomiky a managementu ve funkci vedoucího katedry materiálu a služeb. Je řešitelem řady projektů NATO a autorem více než 400 publikací, z nichž je jedna třetina zahraničních.

Ing. Antonín Krásný, CSc., (pplk. v zál.). Nar. 1950, v roce 1976 absolvoval VVŠ PV ve Vyškově. Po praxi u vojsk na velitelských funkcích na taktickém stupni, po absolvování postgraduálního studia na VAAZ v Brně v roce 1984 se dále věnoval pedagogické práci na VAAZ, později na VA. Koncem roku 1996 přešel na operační správu 2. armádního sboru v Olomouci na oddělení územní obrany. V roce 1997 začal pracovat na MO sekci obranného plánování Ředitelství obranných příprav, jako vedoucí oddělení operační přípravy státního území. Na konci roku 2000 byl propuštěn z armády ze zdravotních důvodů. Dnes pracuje v Ústavu obranných studií v Brně a zabývá se problematikou vojenskosti. Publikuje ve vojenských odborných časopisech.

Mjr. Ing. Libor Kutěj, nar. 1967, absolvoval Fakultu hornicko-geologickou Vysoké školy báňské v Ostravě (1990) a od roku 1992 pracuje ve státobezpečnostních složkách, nejprve v rámci Ministerstva vnitra a od roku 1996 Ministerstva obrany. Je externím studentem doktorského studia oboru řízení obrany státu na Fakultě velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně. Externě přednáší na Fakultě bezpečnostního inženýrství VŠB-TU.

Ing. Josef Nastoupil, (plk. v. v.). Nar. 1924, absolvoval reálné gymnázium, vystudoval vševojskovou akademii a v letech 1945-1982 aktivně sloužil v armádě, nejdéle v protivzdušné obraně státu. V současné době je v důchodu a zabývá se překladatelskou činností (francouzština, němčina, angličtina) ve vojenském oboru. V roce 1996 přeložil pro vzdušné síly ČR známou publikaci Johna A. Wardena „Plánování leteckých operací“ (1989), uvádějící novou filozofii a teorii s letecké války na operačním stupni. Pro armádu mj. také přeložil z francouzského originálu publikaci „Malá encyklopedie vojenské strategie“ (AVIS 2000). Je externím spolupracovníkem vědecké knihovny AVIS, publikuje ve Vojenských rozhledech a dalších odborných časopisech.

Por. Ing. David Řehák, narozen 1978, absolvoval v letech 1996–2001 Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově, obor ekonomika ochrany životního prostředí. V současné době na stejné škole studuje doktorský studijní obor modelování a simulace procesů ochrany vojsk a obyvatelstva ve studijním programu ochrana vojsk a obyvatelstva.

Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Nar. 1949, v roce 1976 ukončil VVŠ PV ve Vyškově. PGS VA Brno, směr velitelsko-štábní, ukončil v roce 1979. Zastával řadu velitelských funkcí, velitel praporu, náčelník štábu pluku, po dobu jednoho roku byl pověřen funkcí velitele pluku. Od r. 1986 pracovníkem katedry všeobecné taktiky VA Brno. Kandidát vojenských věd v roce 1993, docentem od dubna 2003. V letech 1993–94 příslušníkem mírových sil OSN – UNPROFOR v bývalé Jugoslávii jako vojenský pozorovatel, v letech 1995–96 a 1997–98 mise UNGCI v Iráku, v letech 1999–2000 mise OBSE – KVM a MIK (Kosovo). Po listopadu 1995 působí na katedře taktiky, velení a štábní služby VA Brno, od r. 1998 do současnosti působí na katedře vojenského managementu a taktiky na VVŠ PV ve Vyškově. Publikuje o problematice boje ve městě a zastavěných prostorech, mírových operacích (operacích na podporu míru), světových bezpečnostních organizacích, aktuálních otázkách vývoje taktiky a operačního umění, vojenského managementu.

Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. (plk. v. v.) nar. 1942, absolvoval dva roky Vysoké školy strojní v Liberci a po přestupu na VA Brno v r. 1965 ukončil studium. Zastával funkce v inženýrsko-raketové službě protiletadlového raketového vojska do r. 1978 a potom do r. 1989 vědeckopedagogické funkce, až po zástupce vedoucího katedry, v inženýrsko-letecké službě na Vojenské katedře Vysoké školy strojní a textilní v Liberci, kde se v r. 1987 stal kandidátem technických věd pro obor části a mechanismy strojů a v tomtéž oboru, po habilitačním řízení na VŠST v Liberci, byl v r. 1989 jmenován docentem. V r. 1993 absolvoval ekonomicko-manažerské studium v European Business School a v r. 1998 seminář „Obranné plánování a management“, Evropského centra pro bezpečnostní studia G. C. Marshalla. Od r. 1990 řešil vědeckovýzkumné úkoly v oblasti strategie obrany státu v resortních výzkumných zařízeních a na MO ČR. Ve funkci ředitele programů vědy a techniky-NŘ Institutu pro strategická studia vedl práce na kybernetické teorii bezpečnosti a obrany státu. Je autorem vysokoškolských skript, vědeckých publikací a populárně vědeckých článků. V současnosti působí na GŠ AČR.

PhDr. Mária Šíkolová, CSc. Nar. 1959, vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Komenského v Brat-

slavě, tlumočnicko-překladatelský obor se specializací na angličtinu a arabštinu. V obranném sektoru pracuje od roku 1982. Nejprve vyučovala arabštinu a od roku 1993 se zabývá výukou anglického jazyka. V polovině devadesátých let byla při zrodu testovacího systému podle normy STANAG 6001 v AČR. Absolvovala několik kurzů zaměřených na další vzdělávání učitelů ve Velké Británii a ve Spojených státech. Postupně prošla různými vedoucími funkcemi – pracovala jako vedoucí oddělení anglického jazyka a později jako zástupkyně ředitelky na bývalém Ústavu jazykové přípravy Vojenské akademie. Od září 2003 pracuje jako vedoucí katedry jazyků Fakulty vojenských technologií VA v Brně.

Pprap. Mgr. Jan Štaf, nar. 1973, Husova teologická fakulta Univerzity Karlovy (1997) obor judaistika pedagogika, od r. 2003 jako voják z povolání na útvaru Hradní stráže, mezi hlavní předměty zájmu patří studium vojenské historie a doktrinálních publikací ozbrojených sil.

Por. Ing. Petra Vráblíková, nar. 1977, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (studijní obor účetnictví a finanční řízení podniku), studijní pobyt na Technical College Ede, Holandsko (1996), Université de Bretagne Sud, Francie (1999), International Teaching and Training Centre in Bournemouth, Velká Británie (2002). Pracovala na FÚ Soběslav (oddělení kontroly, majetkové daně), Silvi Nova CS, a.s. – (poloviční pracovní úvazek při studiu, překlady, tlumočení). SVŠ MO Komorní Hrádek – lektorka angličtiny (2001–2002). V současné době je posluchačkou dvouletého nástavbového studia – SVŠ MO Komorní Hrádek a účastnicí distančního doktorského studijního programu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích.

Jan Závěšický, nar. 1982. Studuje Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, katedra mezinárodních vztahů a evropských studií a katedra politologie, obor mezinárodní teritoriální studia (kombinace mezinárodní vztahy a evropská studia – politologie). Ve svém studiu a publikační činnosti se zaměřuje na bezpečnostní politiku a organizace, problematiku ozbrojených konfliktů v postbipolární éře a bezpečnostní dimenzi evropské integrace. Od roku 2003 je externím zaměstnancem Mezinárodního politologického ústavu (International Institute of Political Science) Masarykovy univerzity v Brně, kde se podílí především na tvorbě analýz a komentářů pro NATO-aktual.cz, oficiální informační server Ministerstva zahraničních věcí ČR o NATO. Je členem Klubu mladých Evropanů, občanského sdružení mladých studentů, které spojuje zájem o evropskou integraci.

CONTENTS

Brigadier General Ing. Jiří Halaška The Time of Changes Has Come <i>(The Vision "Army 2025")</i>	3
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. The Aspects of World's Integration and Globalisation	7
PhDr. Jan Eichler, CSc. Asymmetric Warfare	17
The Individualisation of War <i>(International Terrorism Breeds a Modification in Terms and Concepts)</i>	27
MILITARY ART	
Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Conduct of Operations in Urban Areas: Characteristics, Rules and Principles	38
Col. GSO Ing. Vlastimil Galatík, CSc. The Meaning of Armed Forces Capabilities	47
Maj. Ing. Libor Kutěj The Failures of Military Intelligence and its Credibility	52
OPINIONS, CONTROVERSY	
Ing. Antonín Krásný. Reflections Over Some Terms Related to Operations	56
Offensive Operations in Urban Terrain	66
Problems of Military Philology	70
INFORMATION PAGES	
PhDr. Mária Šikolová, CSc. English Instruction in the Language Preparation of the Military Professional	76
The Latest Lessons from Operations in Urban Areas in Afghanistan and Iraq	80
Lt. Ing. Petra Vráblíková Behaviour Motivation of Work in Management Concepts	88
Jan Závěšický Status and Role of the National Security Council as a Part of Security System of the Czech Republic	92
MILITARY PROFESSIONAL	
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Lt. Ing. David Řehák Impact Classification of Military Activities on Soil: Its Prospects	109
Ing. Josef Nastoupil Risk Management in Decision-Making Process	117

CONTENTS

The Defence of Airliners against Portable Surface-to-Air Missiles	121
U.S. Air Force Introduces Effects-Based Operations	124

HISTORY

The History of Military Defence Intelligence	126
--	-----

JAROSLAV JANDA PRIZE

Mirek (PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., Col., ret.)	144
--	-----

PERSONAL DATA

More than An Example (PhDr. Jaroslav Janda, Col. ret.)	148
---	-----

“SOLDIERS TOGETHER” ASSOCIATION (STA)

An Interview with the STA President	151
STA Charter	153
Main Tasks of STA for the Year 2004	154
Foreign Airmen-East Association	155
Civil Defence of CR Association	157
Pilot Association of CR, 1st part	159
Auxiliary Labour Battalions-Military Camps of Forced Labour Union	162
Army Reserves Association of CR	165
ACR Career Soldiers Association	166
Social Programme of STA CR for the Year 2004	169
Active Reserves Department	172
Army Sports Clubs Union, CR	174
Military Association of Rehabilitated Soldiers	176
“Soldiers Together” Directory	178
English Annotation	181
Who is Who in This Issue	186
English Contents	188

OBSAH

Brigádní generál Ing. Jiří Halaška Nastal čas změn (Vize „Armáda 2025“)	3
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Aspekty světové integrace a globalizace	7
PhDr. Jan Eichler, CSc. Asymetrické války	17
Individualizace války (Mezinárodní terorismus přináší změnu pojmů a koncepcí)	27
VOJENSKÉ UMĚNÍ	
Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Charakteristika, zásady a principy vedení operací a bojů v zastavěných prostorech ..	38
Plk. gšt. Ing. Vlastimil Galatík, CSc. Jak chápat schopnosti ozbrojených sil	47
Mjr. Ing. Libor Kutěj Výpadky zpravodajství a jeho hodnověrnost	52
NÁZORY, POLEMIKA	
Ing. Antonín Krásný, CSc. Zamyšlení nad některými pojmy zejména ve vztahu k operacím	56
Ofenzivní operace v zastavěném terénu (K článku „Operace vedené v zastavěných prostorech“ ve VR 4/2003)	66
Problémy vojenské filologie	70
INFORMACE	
PhDr. Mária Šikolová, CSc. Odborná angličtina v jazykové přípravě vojenského profesionála	76
Aktuální poznatky z operací v zastavěných prostorech Afghánistánu a Iráku	80
Por. Ing. Petra Vráblíková Motivace pracovního jednání v koncepcích řízení	88
Jan Závěšický Postavení a role Bezpečnostní rady státu jako součásti bezpečnostního systému České republiky	92
VOJENSKÝ PROFESIONÁL	
Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., por. Ing. David Řehák Možnosti klasifikace dopadu vojenských činností na půdu	109

OBSAH

Ing. Josef Nastoupil

Vyřešení rizika v rozhodovacím procesu	117
Obrana dopravních letounů proti přenosným raketám země-vzduch	121
Letectvo USA zavádí operace založené na účincích	124

Z HISTORIE

Historie vojenského obranného zpravodajství	126
--	-----

CENA JAROSLAVA JANDY

Mírek

<i>(PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., plk. v .v.)</i>	144
---	-----

PERSONÁLIE

Více než vzor

<i>(PhDr. Jaroslav Janda, plk. v .v.)</i>	148
---	-----

ASOCIACE „VOJÁCI SPOLEČNĚ“ (AVS)

Rozhovor s prezidentem AVS	151
Stanovy AVS	153
Hlavní cíle AVS v roce 2004	154
Sdružení čs. zahraničních letců - východ	155
Svaz civilní obrany ČR	157
Svaz letců ČR, 1. část	159
Svaz PTP-VTNP	162
Svaz vojáků v záloze ČR	165
Co je Svaz vojáků z povolání AČR	166
Sociální program SVP ČR na rok 2004	169
Sekce aktivních záloh dobrovolných	172
Unie armádních sportovních klubů ČR	174
Vojenské sdružení rehabilitovaných	176
Adresář ASOCIACE „Vojáci společně“	178

Anglické anotace	181
-------------------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	186
--	-----

Obsah v angličtině	188
---------------------------------	-----

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

MO ČR - AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 2/2004

Ročník: XIII. (XLV.)

Den vydání: 21. 6. 2004

Rozšiřuje:

AVIS, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
pí Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (973) 215 733
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 215 569

Redakční rada: doc. Ing. Josef Janošec, CSc. (vedoucí), PhDr. Miloš Balabán, PhD., Ing. Jan Doksanský, brig. gen. Ing. Jiří Halaška, plk. prof. Ing. Jiří Herynk, CSc., plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., doc. Ing. Josef Kašpar, CSc. plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád, plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., PaedDr. Jaroslav Ševčík, mjr. Ing. Vlastimil Šlouf, PhD., Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Štefan Zigo.

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:
http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Tiskne: AVIS - Praha

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292